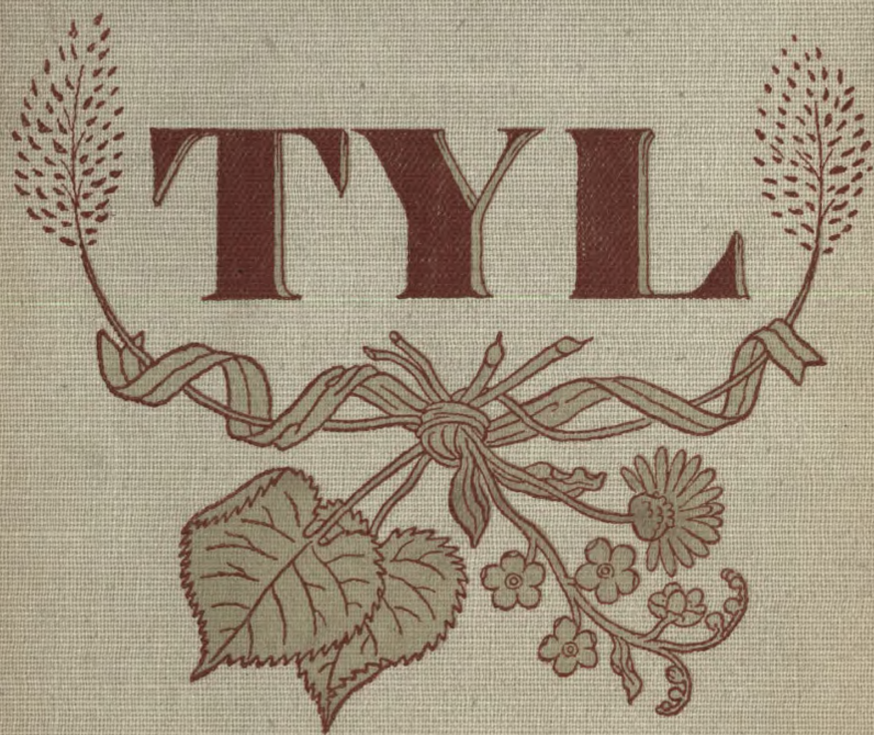

05949

Josef Kajetán TYL.

(Podle litografie J. Bekela z r. 1844.)

JOSEFKAJETÁN

TYL

*český buditel,
spisovatel,
herec
a
spolutvůrce
národní hymny
KDE DOMOV MŮJ*

K SEDMDESÁTÉMU VÝROČÍ
JEHO SMRTI

uspořádal

BOHUMIL VAVROUŠEK

V PRAZE 1926

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO, SPOL. S R. O.

925/52

PŘEDMLUVA.

Po osudné bitvě bělohorské nastaly smutné doby našemu národu. Česká země byla zaplavena cizáky, kteří se obohatili majetkem těžce pokutovaných českých vyhnanců, zaujali přední místa v úřadech a usilovali o to, aby český národ úplně vyhubili. Český jazyk byl vyloučen ze všech úřadů a škol a český lid uveden v úplnou porobu. Zdálo se, jako by zlá Morana byla vztáhla ruku nad naši vlastí, aby udusila každou jiskru českého života.

Avšak pod ledovým příkrovem kruté vládkyně dřímala zrnečka národního vědomí, očekávající příchodu jara. Přišel teplý vánek, ledový příkrov pozvolna roztával a radostná naděje se vracela v krásnou českou zemi. Vše se rozvíjelo jarní vlašičkou, teplými vánky — národ se probouzel z dvěstěletého spánku k novému životu láskou národních bojovníků-buditelů.

Jedním z nich byl Josef Kajetán Tyl; jeho mečem byla upřímná láska k vlasti a jeho heslem vroucí slova:

*Všechny naše kroky musí vésti
láska k národu a jeho štěstí.*

Tyl byl blahodárným větrem na mrtvých, sněhem zavátých nivách české národnosti; teplem jeho slov, mluvených na jevišti i tištěných v knihách a časopisech, probouzelo se národní vědomí, jeho jímavá, Fr. Skroupem zhudebněná píseň „Kde domov můj?“ rozehřívala po celá desetiletí srdce českého lidu, posilovala je k dalším bojům za dávná práva a naplňovala je blahou nadějí v konečné vítězství.

Dnes, kdy slunko národní svobody ozařuje náš národ, a kdy po československých luzích od Šumavy až za Tatry hlaholí velebné zvuky naší státní hymny, na niž povýšena prostá píseň Tylova, máme povinnost vděčně vzpomínati všech našich národních velikánů, mezi nimiž z nejobětavějších byl Josef Kajetán Tyl, nadšený buditel, neúnavný spisovatel a herec, jehož sedmdesáté výročí úmrtí letos oslavuje celý národ.

V Praze, 18. března 1926.

B. V.

POZNÁMKA. Tam, kde uváděna jsou vlastní slova Tylova, nebo těch, kdo o něm psali, jakož i ve výňatcích z Tylových prací setká se čtenář s některými úchylkami od dnes platných pravidel pravopisných a mluvnických. Původní znění ponecháno tam úmyslně.

MLÁDEŽ I O TYLOVI.

Být z geniů — to není úděl všech!
Ty sesílá jen milost božských tajů.
Kdys povelala do pozemských krajů:
„Buď zrozen veleduch — a buď jím Čech!“

I narodil se čilý český hoch;
Měl domov chudý, rodem byl jen prostý,
však nesmírné měl v srdci lásky skvosty,
a duch, jenž klíčil v něm, byl světloboh.

Zřel český rod, jenž českost zapíral . . .
on sladkým slovem zpěvným v něm ji křísil,
s ním besedoval, v trud mu radost mísil
a ztmělá srdce k slunci otvíral.

On slastmi Uměn davy pohostil —
sám v poslání svém strádal v žití celém,
jsa živou obětí a trpítelem —
on, vítěz, genius a héros — Tyl!

Čím pro kvítí jest rosa, med a pyl,
čím kořínky se vlaščí, puky hřejí
a z kalíšků se květy rozvíjejí:
to jaro českých duší dal nám Tyl.

Nuž, věz, ty množství české mládeže:
jím to, čím být má Čech, ti objasněno,
jím zachováno dědičné ti věno
a vykoupěno z cizí loupeže.

Tep srdce jeho v srdce všech se vbil,
v nich budil ohlas horoucího češství!
Rod mladých zdržel od bludného zběžství,
jej v čestný, věrný národ zvelebil.

Moc vůle, skutků jeho tvůrkyně,
ta božských darů lidem daná částka,
to byla v srdci velkém svatá láska,
jež věnovala život otčině.

Ó děti české! Losů záhadou
necht' velikánu dány slavné cíle,
stu malých tichý podíl v českém díle:
ctné práce slast buď srdcím náhradou!

Vy mladí Češi! Kéž se dožijem,
ať každý z vás, byť skvělý duch či skrovný,
jest srdcem velký, ryzí, obětovný —
a láska vlastenská mu geniem!

P R O S L O V .

Ten život, který málo dává vděků —
však za to nejvíc žádá na člověku:
myšlenek štávu, by dav žízniv pil,
a práci nocí, by z ní jiný tyl,
a morek kostí i krev vlastních žil —
ten život ty jsi, Kajetáne, žil!

Tvůj život, Tyle — Bože, co ti podal!
Ty's růže dával — on tě trním zbodal,
ty's rozdal všechno — on byl k tobě slep,
ty's lásku sil — on dal ti štěstí střep,
a hlad ti dal, kde's žádal suchý chléb,
a místo vděku jedovatý klep!

Z těch byl's, již v srdci s neklidem se rodí,
jež divná touha do života hodí,
a na všech cestách trhá ve svůj vlek:
byl jsi z těch psanců velkých myšlenek,
jež nepochopí jejich mělký věk,
a nad jichž světlem probouzí se v skřek!

Byl's bludný poutník na té české zemi,
již miloval jsi, ke všem ranám němý,
jež dal ti kámen, mráz a větrů hvízd.
Ty's zoufal — člověk! Ale básník, čist
jsi ostal v srdci, příští Vesny jist,
byť pod tvou nohou chrastil svadlý list.

To příští Vesny pro svou zem jsi čekal.
A čím víc štván jsi její v hroudách těkal,
tím víc ti v srdce ryl se její pád,
tím víc tě táhlo kouzlo její vnad,
tím's víc ji krásnou, předrahou měl rád,
tím's víc ji toužil ze sna burcovat.

V své doby úsvit, divný, romantický,
ty z prvních vznesl's paprsk' čistě lidský:

Proslov přednesený v oslavných dnech Tylových 3. a 4. února 1891, kdy byly
dávány hry „Josef Kajetán Tyl“ a „Paličova dcera“ na Nár. divadle v Brně.

v tvém umění vřel živé pravdy kvas,
v tvých divadlech se tajil, zněl a třás'
přírody české přirozený hlas,
stín českých hříchů, světlo českých krás!

Sny tvoje všechny, sklamání a trudy,
o, české Musy kočovníku chudý,
už ukryl dávno dobré země klín.
Kde's burcoval však, aby z temna vin
se k činu vzbopil této země syn —
dnes posud stává posvátný tvůj stín.

A žehnán všemi volá v zanícení:
„Hle, oběť moje, Bože, marna není!
O vy, jež hřeje nové doby vznět,
umění přejte jeho zmládlý květ,
a milujte ten malý, český svět,
jak já ho rád měl, hladový a bled!“

I.

ZE ŽIVOTA JOS. KAJETÁNA TYLA

Rodný dům Jos. Kaj. Tyla v Kutné Hoře.

1808 - 22

Kolébka Josefa Kajetána Tyla stála v starobylé Kutné Hoře; zde v ovzduší provanutém dechem slavné české minulosti, uprostřed starých památek klíčilo v něm sítě národního citění, které později vzrostlo v mohutný kmen upřímného zanícení vlasteneckého, jehož bohaté ovoce blahodárně působilo po celé naší vlasti. Tylův otec Jiří¹ přistěhoval se do Kutné Hory z Prahy r. 1806 s pěším plukem č. 28, v jehož hudebním sboru byl hobojistou. Zde se seznámil s Barborou, dcerou starousedlého mlynáře, později krupaře Ignáce Králíka, kterou také pojal za manželku. Matka Barunčina, strachujíc se o budoucnost dceřinu, sňatku nepřála; voják a k tomu muzikant byl v jejích očích člověkem bez zajištěného postavení, bez domova, který každou chvíli mohl na bojišti přijít o život nebo se vrátit zmrzačený. Avšak páska, která mladou dívku poutala k švarnému vojáčkovi, byla mocnější nežli výstraha matčina, a tak jednoho pochmurného dne v listopadu r. 1807 se konala v starobylém chrámě sv. Jakuba tichá svatba Jiřího Tyla s Barborou Králíkovou.

První útulek našli mladí manželé Tylovi u Barunčiny tety, sestry Králíkové v domě „u hřebene“ č. pop. 507 v nynější Tylově ulici. Zde se jim narodil 4. února 1808 chlapec, jemuž na křtu dáno jméno Josef František,² který dospěv, stal se nadšeným buditelem našeho národa.

Ze tří Josefových sourozenců sestra Marie a bratr Ignác zemřeli v útlém věku; pouze sestra Anna dospěla, ale i ta, provdávši se potom, záhy zemřela.

Majetkové poměry v Tylově rodině nebyly utěšené; otec, vystoupiv z vojenské služby, věnoval se krejčovství, jemuž se byl v mládí vyučil. Avšak práce mnoho nebylo a tak býval citelný nedostatek častým hostem v domácnosti Tylově; zatvrzelost babičky Králíkové neobměkčilo ani marození vnoučka Josefa. Tichá, útlocitná matka těžce nesla roztržku s balbičkou, zvláště když po napoleonských válkách poklesnutím hodnoty peněz nastala úžasná drahota a výdělků nebylo. Tehdy zanechal Jiří Tyl krejčovství a vrátil se zase k hudbě; v nejtrudnějších dobách vypomáhal si opisováním not, jež bývalo jediným pramenem výživy celé rodiny. Jsa zvyklý drsnému životu vojenskému, býval Tylův otec i v rodině velice přísný. Sám Josef ve vlastním svém životopise³ se o tom zmiňuje následovně: „Jeho přísnost, která někdy až v krutost se obracela, měla velký, tvrdý účinek na měkkou povahu chlapcovu; odtud také jeho neodhodlanost i ostýchavost v rozličných příbězích celého života jeho.“ Tuto tvrdou přísnost otcovu zmírňovala a bolesti jí způsobené utišovala laskavá slova matčina.

Přes to však byl Jiří Tyl otcem starostlivým a svědomitě pečoval o řádné vychování svých dětí. Matka pak se snažila i při skrovných poměrech

dětem mnohou radost udělati; byly to zejména večer mikulášský a Štědrý den, které utkvěly Tylovi v milé paměti a na něž ještě po letech jako dospělý muž dojemně vzpomínal⁴: „A tu jsem v duchu zapoletěl k dobám minulým, kdežto jsem nebýval samotěn o sv. Mikuláši, alebrž radoval se z matčiných slov, slibujících mně, jakž bych se chovati měl, až ten veliký vousatý muž s vysokou čepicí přijde.

A v uších mi poznovu zvoneček zaznívá, jakož jsem jej tenkrát na předstíni zvučeti slychával, a vidím se ještě, jak jsem na kolena padl, an se nato dveře otevřely, a veliká postava v bílém rouše — ach, jaké to byly strachy, že jsem naše prostěradlo nepoznal! — s dlouhými lněnými vousy do světnice vkročila. Ach, a jak jsem tenkrát pěkně „Otčenášek“ i „Zdravas Královno“ uměl odříkávati! — a po slabikáři jezdil jsem rafičkou, až milo bylo se dívati. Na Mikuláše samého nedůvěřoval jsem se hrubě pohleděti, neboť veliká, postříbřená metla v ruce jeho, ač mi nehrozil, mě v náramné úctě držela; ale po očku za Mikuláše nahlížeti, ani ta náramná úcta mi nezabraňovala. Neboť tam stál spanilý anjel — neměl jsem času, poznati v něm sousedovic Márinku — a v rukou držel veliké cínové mísy, na mísách pak jablka, ořechy, perník, cukroví a obrázky — až se srdce smálo!

Ach — byliť to vždycky dnové radosti, když nás na venku Mikuláš navštívil, z Prahy se navracel — jak mi otec říkával; a větší rozkoše byl bych snad jen tenkrát okusil, kdyby sama Praha jednou byla kolem jela — jakž mě matka vždycky těšovala. A vzpomínám na ony dny, tak sladko-bolestná touha v srdci mém vznikla, že bych se byl s chutí leďajakés mimojdoucí matky uchytil, jen abych ještě jednou těch dětinských radostí z Mikulášského nadělení okusil.“

Podobně vzpomíná Tyl po dvaceti letech radostných chvil, které prožíval za svého dětství v otcovském domě na Štědrý večer⁵: „Nemohuť tebe, krásný věku dětinský pojímati tady chválou obšírnou: veselí tvoje, hry tvoje, doufání tvoje — všechny blahosti tvoje jsou veliký, vše zachvacující proud, nesnadno tebe vtísniti v ouzké břehy těchto řádečků. Ze všech oněch dob, jimižto jsi mne před lety odváděl v pozemský ráj, jedinou mi dnes upamatování na oči staví; jedinou a však tu nejkrásnější ze všech — štědrý totiž večer! . . . I vidíme tu čistě uklizenou sednici, veliký uprostřed stůl, pokrytý čistým ubrusem, hořící na něm svíce ve skvoucích svícnech — lahodná vůně stoupá z doutnajících františku, příjemné teplo z rozehrátých kamen. Na stole postaven je zelený strůmek, okrášlený pentlemi a pamlsky; okolo stromku dřevění koníci, šavle, pěkně svázané knížky s obrázky, kuchyňské náradíčko, panenky; okolo stolu hopkující a chechtající se děti. Blaženost na tvářích jejich, blaženost na tváři matčině a otcově. . .“

O prvních počátcích svého vzdělání napsal Tyl ve zmíněném vlastním životopise: „Otec mu dal první vzdělání: česky. Chlapec přišel v útlém mládí do hlavní⁶ školy, kde z počátku špatně prospíval, protože se ne-

mohl německy naučiti. Již v chlapeckém věku obracel se jeho duch třemi směry, kterými se později po dráze životní bral; byla to poesie,⁷ dramatické umění a obě objímající národní uvědomění, kterým bojoval proti strnulosti, v nížto tenkrátě geniu⁸ Čech záhuba hrozila.“

Otec Tylův, dobrý Čech, byl horlivým čtenářem starých českých knih, v nichž i malý Josef z počátku ukradkem, později s vědomím otcovým četl a ssál lásku k rodnému jazyku a k slavné minulosti svého národa.

„Jeho národní vědomí,“ píše dále, „bylo v něm probuzeno německým učitelem, který české žáky nenávistně kárával, čtením překladů Nejedlého,⁹ prostých spisů Krameriových¹⁰ a Hýblových¹¹ a dramat Klicperových. Hluboký dojem učinilo na vroucího, vždy sangvinického hochu heslo v předmluvě Nejedlého překladu Gessnerovy¹² „Šmrti Abelovy“:

*Kdo jsi Čechem, prosím za to,
slavných otců hlasy slyš;
český jazyk cti co zlato,
česky mluv a česky piš!*

Velký vliv na snivou duši hochovu měly návštěvy divadelních představení potulných hereckých společností, které časem do Kutné Hory přicházely, při nichž otec hrával v orchestru na housle a synka bral sebou. Na divadlo se hoch nejvíce těšil a vrcholem jeho radosti bylo účinkování v pěveckém sboru německé divadelní společnosti Maškovy; to byl jeho první krok na dráze divadelní.

Rozhodující vliv na Tyla měla Vcelova¹³ bra, kterou tento kutnohorský rodák napsal k slavnostnímu uvedení v úřad nového šepmistra;¹⁴ to bylo něco jiného než pohyblivé otcovy jesličky! Pod dojmem této hry napsal desetiletý Tyl rytířskou komedii, překládal do němčiny staré české hry, které potom s malými soudruhy provozoval na vlastním loutkovém divadélku s otcovými jesličkovými figurkami. „Sotva jsem začal dramy čísti,“ píše později, „a to bylo hezky časně — sotva jsem první komedii viděl — a to bylo ještě časněji — již mi bylo, jakobych musel něco podobného tvořiti.“ A tato touha státi se spisovatelem, tvořiti pro divadlo již v něm neutuchla, divadlu zůstal věren po celý život.

„Česká píseň byla asi první jeho radostí,“ praví Eliška Krásnohorská,¹⁵ a hudba první jeho vychovatelkou. Lásky k hudbě provázela jej pak po celý jeho život, dýchala z jeho zpěvných básní, vysvítala z jeho uměleckých novel, a dále ještě dokládá: „Duch slavných památek a starých pověstí ovál jej z minulosti jeho rodiště, a v stínu jeho perutí zrodil a stal se Tyl básníkem.“

Na hlavní škole, které byla tehdy umístěna v starobylém domě „na Hrádku“, bývalém sídle zámožné těžařské rodiny pánů Šmíšků z Vrchovišť, prospíval Tyl po překonání počátečních obtíží v němčině tak, že byl mezi prvními žáky. Ředitelem této školy byl upřímný Čech P. Josef Her-

zán, pravý otec školní mládeže, který nejen dětí netrestal za to, když ve škole mateřským jazykem promluvily, ale sám zjednával platnost češtině ve škole, jak o tom svědčí vzpomínka Tylova¹⁶ na výroční zkoušku v dívčí klášterní škole kutnohorské, kde byl Herzán katechetou, a o jejíž povznesení si získal nemalých zásluh:

„Tu sedí ty vystrojené děťátka a ty pupence k rozkošným poupatům a čtouce, drmolí němčinu těmi českými ústečkami a překládají to do svého jazyku jako z vody . . . Mně zašimralo něco pod klapkami, když ty poupátka potom čísly z hlavy počítaly, důvtipně při tom na svou milou učitelku pohlízejíce; když psaly na tabuli česky pěknou latinkou a správněji než mnohý český študiosus; když pak plynne český dějepis odříkávaly . . . Díky té spanilomyslné paní, která z vlastního pohnutí před těmi outlými dušemi alespoň z části kroniku národa našeho otvírá, v kteréž by naše všekerá mládež jako doma býti měla.“

Tento šlechtitný kněz-vlastenec, poznáv vzácné schopnosti Tylovy, naléhal na jeho rodiče, aby ho dali na studie. Rodiče se tomu nevzpírali; matka by byla ráda měla synka knězem, otec alespoň učitelem, ale neměli prostředků na jeho vydržování ve studiích. Jedinou nadějí byla tu babička Králíková, ale ta zůstávala nesmiřitelnou. Teprve když se věci ujal Herzán, neodolala jeho výmluvným důvodům a přislíbila posléze vnuka na studiích v Praze vydržovati; tím bylo o osudu Tylově rozhodnuto. S vroucí vděčností vzpomínal Tyl v pozdějších dobách milého dobrodince Herzána a když r. 1844 zemřel jako arciděkan kutnohorský, věnoval mu v „Květech“¹⁷ tklivou vzpomínku: „Byloť mi, jakoby se povětrí kolem ještě vyzváněním našich krásných zvonů třáslo, které byly toho dne muže k hrobu doprovodily, jehož jméno zlatým písmem v paměti naší uchováno leží. Na cestě došla mě truchlivá zpráva o jeho náhlém, však líbezném úmrtí — a od té chvíle provázely mě vzpomínky na léta dětinská, když milovaný nebožtík ještě jakožto vzor mužné statečnosti vzdělaným duchem o pěknou pověst domácích škol se staraje, bujarostí kypěl — a na léta pozdnější, kdyžto v nemilém krutém zápasu¹⁸ o zaslouženou důstojnost tělesná schránka jeho klesati a k hrobu se chýliti počala. Teď je po boji. Odešel tiše a pokojně, jak si to vždycky přával. Nyní ví, proč bojoval.“

2. TYL NA STUDIÍCH V PRAZE.

1822 - 27

Na sklonku léta r. 1822 nastalo Tylovi smutné loučení s drahými rodiči, s laskavým příznivcem P. Herzánem a se všemi milými místy, kde prožil nejkrásnější chvíle svého dětství. „Ach, jakž byl těžké srdéčko mladého študentíka, an se poprvé z loktů matčiných vinil, dům a okolí opouštěl, kdež mu posud léta dětinská líbezně plynula.“¹⁹ Sázavští Kuklíku,

Tylovo loučení s rodiči a P. Herzánem při odchodu na studia do Prahy.

(Ukázka z filmu „Jos. Kaj. Tyl“, pořízeného Světofilmem v Praze.)

odkud se rozvívá utěšený pohled na starožitnou Kutnou Horu, ještě jednou poceloval tesklivým pohledem milé rodiště, na něž po celý život nepřestal vzpomínati. Cestou ku Praze zastavuje se myšlenkami v Ouvalech u známé chaloupky, v níž našel vlídného přístřeší, když tudy jako osmiletý chlapec po prvé se ubíral do Prahy, aby tam vyprosil u tety byt a mohl navštěvovati pražské školy. — „Ach, bylať to chlapcova první pout, kterouž tam, jakoby do země zaslíbené, konal, z domova uprchnuv. Mladá duše ráda si s nadějí zahrává, a chlapci nešťastnému dobrým znamením býti se dalo, že jej laskavý český rolník pod střechu přijal. Nikdy v letech pozdějších okolo ní nešel, aby si vděčně večera toho obraz na mysli neobnovil.“²⁰

Tak se konečně Tyl dostal do vytoužené matičky Prahy, kde vstoupil do první třídy akademického gymnasia. Tato škola se těšila znamenité pověsti — bylť na ní profesorem osvěcený vlastenec a slovatný spisovatel a učenec Josef Jungmann²¹; mezi jejími žáky byli většinou synkové z bohatých i šlechtických rodin. Vyučovalo se zde sice jako na všech tehdejších školách německy, ale po příchodu Jungmannově z Litoměřic na akademické gymnasium v Praze bylo nařízeno, aby se na tomto ústavě zejména v jeho nižších třídách učilo také českému jazyku. Avšak vliv Němců byl mocnější nežli úřední nařízení, a tak zůstalo gymnasium úplně německým a jeho ředitel zakázal Jungmannovi veřejně česky učit. Tyl neměl tedy štěstí býti žákem Jungmannovým, jak si toho z plna srdce přál, a proto tím pilněji se jal vzdělávati soukromě v jazyku mateřském. Ve škole vynikal vzornou pílí a již od první třídy studoval stále s vyznamenáním, takže byl zproštěn povinnosti platiti školné, což bylo pro něho nemalou úlevou.

Dříve než skončil školní rok, došla ho z domova strašlivá zpráva, že dne 9. května 1823 byla stižena Kutná Hora hrozným požárem, jemuž padlo za obět 142 budov. Tyl spěchal domů, kde našel rodný dům v sutinách a rodiče bez přístřeší; týž osud stihl také babičku Králíkovou, která ho posud na přímluvu Herzánovu ve studiích podporovala. Toto neštěstí hrozilo zmařiti všecky jeho plány a naděje do budoucna. Co teď zbývalo patnáctiletému studentovi? Buď zanechati studií a voliti jiné povolání, anebo studovati dále, ale bez dosavadní pomoci, probíjeti se životem. Touha po dosažení vytknutého vznešeného cíle rozhodla. Tyl se vrátil do Prahy, aby pokračoval ve studiích. Byl-li jeho dosavadní pobyt v Praze pln odříkání, nastal mu nyní život plný strádání, nedostatku a bídy — a tento úděl provázal Tyla po všecken další život.

Mnohý z českých vlastenců byl probuzen k národnímu vědomí teprve v pozdějších letech vlivem vlasteneckých soudruhů, Tyl však přišel do Prahy již jako malý student s horoucí láskou ke všemu českému a v tomto svatém zápalu vlasteneckém našel věrného druha a nadšeného stoupence ve spolužáku Josefu Pelikánovi, k němuž přilnul s bratrskou oddaností a na něhož po letech s největší láskou vzpomínal.²² „Já zanechal v Praze

přítele, tehdáž jediného přítele, Pelikána, tu šlechtitou, ohnivou duší českou. To býval můj důvěrník a horlivý rádce v literárních pokusech, on jediný znal do těch časů moje znělky.“²³ Spolu se pustili do pilného studia češtiny, spolu osnovali smělé plány do budoucna a pokoušeli se o první výtvořy básnické, majíce za vzor Fr. Lad. Čelakovského²⁴ „Národní písně“ a Kollárovu²⁵ „Slávy deřu“.

Veliký vliv na směr literární a vlastenecké činnosti Tylovy mělo jeho seznámení s Vlnářickým²⁶ tehdy bohoslovcem a odchovancem osvíceného lidumila B. Bolzana.²⁷ Karel Vlnářický, později jeden z nejzasloužilejších vlasteneckých kněží, shromažďoval kolem sebe mladé vlastence a jsa starší a rozvážnější, byl jim rádcem i učitelem.

Památná slova, jež pronesl Fr. Palacký²⁸ 20. prosince 1825 u přítomnosti Jos. Dobrovského²⁹, Kašpara a Františka ze Šternberka³⁰: „já aspoň kdybych byl třeba cikánského rodu a již poslední jeho potomek, ještě za povinnost bych si pokládal, přičiniti se všemožně k tomu, aby aspoň čestná památka po něm zůstala v dějinách člověčenstva“, naplňovala srdce mladistvých nadšenců takovým zápalem, že hledali všemožné cesty, aby vlasti a národu stali se prospěšnými. „Ach, byl to krásný čas!“ vzpomíná později Tyl.³¹ „Všecko vlastenectví bylo ještě plno poctivého lesku a panického plamene. Nynější doba to už nezná, alespoň ne v Praze. Teď stojíme již co hlučné pluky; tenkrát jsme vedli život poustevnický, to jest veliký rozdíl. A jakou rozkoš klepalo mi srdce, když se mi poštěstilo, některého z těch mužů spatřiti, o nichžto jsem věděl, že jsou pracovníci na ouhoru naší literatury; že jsou hrdinové s heslem: „Všecko pro vlast!“ hotovi hned do boje se pustiti.“

Přicházejí domů na prázdniny, přinášel Tyl do tichého ovzduší kutnohorského své snahy buditelské; jeho horlivá činnost spisovatelská a divadelní, kterou i zde všestranně rozvíjel, nalézala v staroslavné Kutné Hoře hojnost látky, zde ve známém domácím prostředí nacházel i vděčné pole pro své vlastenecké působení. Psal básně, proslovy k deklamacím, povídky i cestopisy, rozmlouval s rodáky o slavné české minulosti a nabádal je ku čtení českých knih. Zvláštní význam přikládal českým divadelním hrám, které považoval za nejúčinnější prostředek k probuzení národního vědomí českého lidu. Divadlo bylo jeho nejsladší láskou, která v něm vznikla již v útlém věku a byla živena návštěvou divadelních představení kočujících společností, které do Kutné Hory občas zavítaly i pilným návštěvováním českých odpoledních her na Stavovském divadle³² v Praze. Tato láska k divadlu, již Tyl nazval svým „hadem z ráje“, zaujala později celé jeho srdce a jí věnoval celý svůj život.

V Kutné Hoře podnikal Tyl se spolužáky a druhy z mladších let výlety na historicky památná místa, pořádal s nimi divadelní představení, pro něž divadelní hry sám napsal, nebo přeložil a upravil — vůbec byl po dobu prázdnin v Kutné Hoře duší všech vlasteneckých zábav studentských. Odměnou byla mu laskavá slova uznání dobrého učitele arciděkana

Herzána a blahé vědomí, že skrovnou svou hřivnou přispívá k národnímu uvědomění rodného města. S jak radostným uspokojením vracíval se potom zase do Prahy ke svým studiím!

Významným pro Tyla bylo seznámení v Praze r. 1826 s Jos. Jar. Langrem,³³ nadějným českým básníkem, bohužel předčasně zesnulým, jenž toho roku dokončiv gymnasium v Hradci Králové, přišel do Prahy studovat filosofii na universitě. Mezi českými studenty akademického gymnasia poznal Tyla a společné vlastenecké snažení je záhy sblížilo. Langer svým nadšeným vypravováním o Vác. Kl. Klicperovi,³⁴ o vlastenecké tiskárně Pospíšilově a o radostně se probouzejícím národním životě hradeckém roznítil v Tylovi touhu po tomto středisku probuzenských snah ve východních Čechách. „On přišel z Hradce a bezděky upevnil ve mně předsevzetí, že tam odejdu. On měl již plno selanek,³⁵ které se mi tenkrát arci nad míru líbily, i chtěl jsem ssáti to samé povětrí, v kterém se byl on tak vydařil.“ Poměry na akademickém gymnasiu v Praze byly pro vlastenecké studenty stále tísnivější a proto se Tyl rozhodl pro další studia v Hradci, doufaje tam nalézt, po čem jeho srdce prahlo. Píše o tom: „... já vyklouzl z Pražské koleje, kde po celý čas na katedře ani slovo české nezavznělo, kde ani zmínka o jazyku našem nebyla, leda když se proti němu střelba ozvala; já z ní vyklouzl a honem se svým srdcem do Hradce. Tam jsem myslel, že se budu zrovna v proudu blahosti koupati.“

Nejvíce táhla Tyla do Hradce osoba vynikajícího dramatického spisovatele a národního buditele, jak se sám přiznává: „Klicpera byl moje nejprvnější modla; já ho ctil ještě dříve, nežli jsem do latinských škol odešel. Roku 1819 vydal první díl svého divadla a to byl můj nový svět. „Blánek!“³⁶ — kteréhož Čecha nenaplní toto slovo tajemným tušením? Onot' je jako čarovná záclona, za nížto se veliká budoucnost rodí a slavné věci připravují! A „Divotvorný klobouk!“³⁷ — jak živě, jak opravdivě dýchaly, pohybovaly se ty osoby! Já je znal jako ze sousedstva a ze svých kamarádů, od prohnáného studenta až k hloupému Jírkovi, a když jsem přicházel k dokonalejšímu poznání, hořel jsem dychtivostí poznat kouzelníka, který byl mocí pera svého tyto tvory tak půvabně oživil.“

Počátkem druhého pololetí r. 1827 odešel Tyl na gymnasium do Hradce Králové.

3. TYL NA STUDIÍCH V HRADCI KRÁLOVÉ.

1827 - 28

Radostně a pln nadějí vstupoval Tyl do brány hradecké pevnosti. Vojenská posádka dodávala městu náťer německý a proto první dojem Tylov nebyl takový, jaký očekával; poznal, že poměry hradecké se od pražských valně neliší. Přes to však se cítil šťastným, vždyť přicházel do sídla uznaného spisovatele a předního představitele tehdejšího národního

hnutí. Tam působil i druhý vzácný vlastenec profesor Chmela³⁸, jehož znal již také z vypravování Langrova, a o němž později ve svých vzpomínkách napsal: „Ta drobná, květoucí, laskavá tvář staršího, to zrcadlo moravské prostoty a dobroty — ta mi tane ještě pořád na mysli, kdykoli na jednu z nejkrásnějších částí života svého vzpomínám.“³⁹

Také v Hradci jal se Tyl vedle svědomitého plnění školních povinností pracovati literárně; psal kratičké básně-znělky, jichž si byl přinesl svažek už z Prahy. Chyběl mu však někdo, kdo by mu byl pověděl upřímný úsudek o nich; věrného druha Pelikána tu neměl, ke Klicperovi pak vzhlížel s posvátnou úctou a ve své vrozené ostýchavosti se neodvážil mu je ukázati.

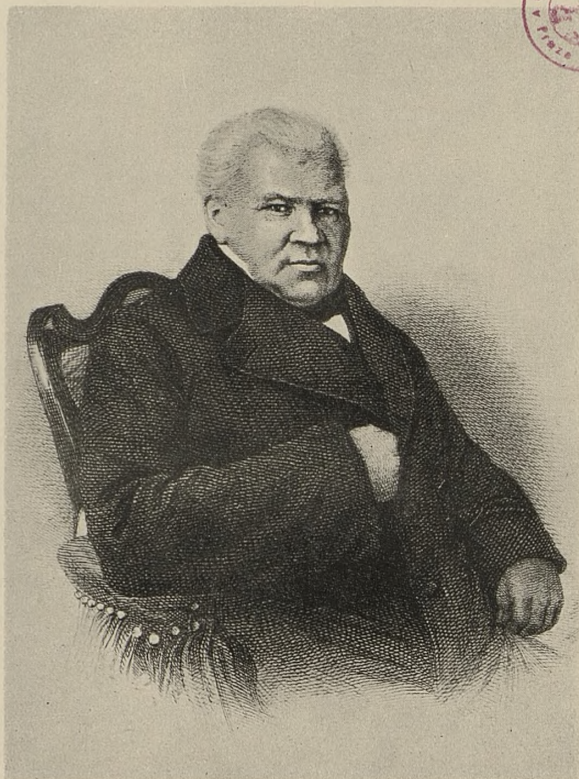
„Za to našel jsem Chmelu,“ praví dále ve svých vzpomínkách. „Tomu jsem otevřel srdce své, — jemu jsem předložil sešitek svých básní — samých znělek. — Nabylť jsem k němu oproti svému obyčeji velké důvěry; nejvíce mě ale dohánělo to, že jsem chtěl jednou ze zkušených úst slyšeti, mám-li kovat dále nebo všeho nechat a budu-li moci jedenkrát s něčím i do veřejnosti se odvážit, ačkoli jsem po tom právě nedychtil. Posud jsem psal jen k svému potěšení, jiného jsem neznal — leda když bylo dvacet krejcarů pohromadě a student mohl do divadla.“

Chmela byl tuze laskav, samá dobrota, já se až styděl. Uhlazené byly moje verše na tehdejší časy ovšem dost — však jsem jich napsal, ani nevím co; jinak jsem ale spasení svoje na nich nezakládal. Takéť to moje veršování brzy přestalo; já se chytil a držel prósy.“⁴⁰

Čeho se tedy sám Tyl neodvážil, učinil za něho Chmela, upozorniv Klicperu na Tylovu básnickou činnost. Klicpera, seznav skutečně nadání a upřímný vlastenecký zápal Tylův, rozhodl se usnadniti mu trudný život; svěřil mu opisování svých literárních prací a péči o studenty, kteří u Klicperů bydleli. Tím zbaven byl Tyl po dobu svých hradeckých studií tíživých starostí, takže se mohl s klidem oddati literární činnosti. Klicpera byl Tylovi upřímným rádcem a otcovským přítelem — ba vyvinul se mezi oběma poměr skoro kamarádský. Když Klicperova choť odjela s dětmi na prázdniny do Prahy, vzal Klicpera Tyla k sobě a svěřil mu vedení domácnosti; tak se stal student svému učiteli nejen společníkem, ale i kuchařem. Ve dne hospodařil a v prázdné chvíli psal, večer pak usedali k přátelské besedě, předčítali si navzájem své práce a rozmlouvali o svých plánech, zejména o divadle, jehož povznesení bylo tužbou obou.

V té době zanechal Tyl básnění a jal se psáti povídky. Jednu měl již rozepsanou z Prahy, a chystal ji tehdy pro almanach, který zamýšlel vydati s Langrem a Pelikánem, ale nedošlo k tomu, jak uvádí ve svých vzpomínkách: „Věčná škoda, že zůstalo jen při plánu. Já sice povídku napsal, a k tomu historickou, ale ne tak rychle, jako přátelé očekávali; ono to nešlo, jak jsme na počátku snad všichni mysli, a já psal přece s chutí! Ale ovšem, já to chtěl mít jako ukované, jako ulité. Mělt jsem plnou hlavu „Točníka,“⁴¹ kterého jsem téhož léta Klicperovi opisoval, nežli šel k cen-

Václav Kliment KLICPERA.

(Podle současné rytiny.)

suře;⁴² a to plné s vysoká hučící popisování, ten pádný klusot rozpravy, ta ostrá malba charakterů⁴³ — to všechno bylo u nás něco nového, to mě celého roznítilo. To mělo býti mým příkladem. I koval jsem a koval . . . a tuto kovaninu slyšel potom Klicpera. I jeho matka poslouchala, ta vážná matrona“.⁴⁴

Zde tedy pod vlivem Klicperovým dokončil Tyl svou historickou povídku „Statný Beneda, aneb Založení proboštství Vyšehradského“, kterou podepsal pseudonymem⁴⁵ Mírumil Kutnohorský. Knižně ji vydal r. 1830 litomyšlský nakladatel J. Tureček a mladému spisovateli dal za ni obnošený kabát. Tohoto prvního honoráře si Tyl velice vážil a později ho na divadle v různém přízpůsobení hojně užíval. Byl-li „Statný Beneda“ první tištěnou prací Tylovou, není zjištěno.

V Hradci Králové na výsluní přízně zbožňovaného Klicpery prožil Tyl nejšťastnější chvíle studentských let, tam v ovzduší provanutém nadšením pro dramatické umění rozkvetla v plné síle jeho láska k divadlu. Ukončiv gymnasiální studia v Hradci, ocitl se na rozcestí: buď voliti úřednické povolání, které by mu poskytlo obživy, anebo pokračovati v Praze ve studiích bez prostředků — probíjeti se dále životem. Tyl však byl z těch nemnohých, kterým povinnost k národu byla nad vlastní prospěch. „Tyl to byl“, napsala Eliška Krásnohorská, „jenž první horlivě na to vsadil celý život svůj, aby myšlenka národní stala se myšlenkou celého národa, byl prvním apoštolem, jenž na nastávající boj národní celý národ připravil, vědomím a láskou k věci nejdražší. Celý život — i genia svého a vrchol umělecké slávy obětoval tomuto poslání svému. Skvělejších vavříků uměleckých ovšem Tyl mohl dobýti, kdyby své úsilí byl soustředil a zároveň tím obmezil na ideální prospěch svého talentu spisovatelského; avšak lepším a vznešenějším člověkem, šlechetnějším přítelem lidu, nadšenějším buditelem národa, *větším Čechem*, než-li jakým se stal, nemohl se státi!“

Tyl tedy zvolil cestu, jak mu kázalo jeho srdce, a rozloučiv se s Hradcem, odebral se na další studia do Prahy.

4. TYLŮV NÁVRAT DO PRAHY,

ZANECHÁNÍ STUDIÍ A PRVNÍ DIVADELNÍ POUTO V VENKOVĚ.

1828-1831

Tyl, vraceje se do Prahy, věděl, že ho tam očekává krušný život; vždyť byl bez groše a odnikud nekynula naděje na nějakou pomoc. Přes to pln nadšení vrhl se do víru vlasteneckého života, který se tou dobou počal v Praze slibně rozvíjeti. Radostně vítali ho staří přátelé do svého kroužku jako osvědčeného národního pracovníka. Hlavní jeho touhou bylo ovšem divadlo. Seznámiv se s právníkem Jos. A. Prokopem a Erazimem Bílem

vešel s nimi v upřímné přátelství; všechny tři sblížovala nadšená láska k českému divadlu, jehož byli horlivými navštěvovateli. Česky se hrávalo ve Stavovském divadle v neděli a ve svátek odpoledne od 4. do 6. hod.; pořadatelem českých her byl Jan Nep. Štěpánek.⁴⁶ Hrály se jednak původní české hry Štěpánkovy, Chmelenského,⁴⁷ Klicperovy, Macháčkovy,⁴⁸ Hýblovny a j., jednak překlady. Bohužel při těchto českých hrách účinkovali buď Němci nebo čeští herci, ale neznali správné češtiny. Trojice, našich divadelních nadšenců a horlivých obhájců čistoty mateřského jazyka těžce nesla tyto nedostatky. Všichni tři shodovali se v tom, že české divadlo je nejmocnějším prostředkem k národnímu a vlasteneckému probuzení českého lidu, i umínili si státi se apoštoly národní myšlenky. V Praze však za tehdejších poměrů nebylo možno plán uskutečniti a proto mínili založiti českou divadelní společnost, která by se na venkově vycvičila a potom v Praze řádná představení dobrých českých her dávala, dbajíc při tom správnosti jazykové. Avšak tomuto úmyslu se stavěly v cestu nepřekonatelné překážky; nebylo peněz a nebylo možno dosíci úředního povolení k založení takové společnosti.

Nezbývalo tedy, než vstoupiti do některé venkovské společnosti, které byly skoro napořád německé, a zavésti v ní česká představení.

Jako na zavalanou přišel do Prahy v únoru r. 1829 Karel Hilmer, ředitel německé divadelní společnosti, která tou dobou hrála v Písku, ale musela německá představení pro slabou návštěvu obecnstva zastaviti. Hilmer, chtěje získati pro svou společnost české herce, vyhledal Tyla a snažil se ho slibováním slušného platu získati. Tyl, jenž při své osudné ostýchavosti a neodhodlanosti již od svého návratu do Prahy zápasil s nedostatkem a bídou, rozhodl se zanechati studií a jíti za hlasem svého srdce, doufaje dosíci hmotného zabezpečení i splnění své dávné tužby. Od tohoto úmyslu neodvrátily ho ani varovné hlasy rozváznějších přátel, ani výstražný list matčin:⁴⁹ „Ach můj drahý nešťastný synu! Kéž bysi raději nohu zlomil, nežli jsi na ta komediantská prkna vylezl, a takž i prkno na rakev matce svojí vybládnul. Proto-li jsem tě v bázni boží vychovala, bysi nyní s tuláky po světě se potloukal?“ a posléze dokládá: „Mluv si cokoliv o penězích a o slávě, zůstaneš přece jen bídným komediantem.“ Jestliže Tyl, oznamuje rodičům svůj úmysl, psal o penězích a o slávě, učinil tak jistě jen pro jich upokojení; vždyť k divadlu vedla ho vroucí láska a touha prospěti národu. Také oba přátelé Prokop a Bíl přijali Hilmerovu nabídku a když se jim podařilo získati ještě herečku ze Stavovského divadla Magdalenu Forchheimovu⁵⁰, vydal se čtyřlístek vlasteneckých nadšenců za mrazivého březnového dne r. 1829 na první pout za uměním.

Avšak již při příchodu do Písku čekalo průkopníky českého divadla zklamání; ředitel neměl čím zaplatiti vozkovi, který je přivezl. Také s vypravením české hry se vyskytly nemalé potíže; nebylo českých knih, nebylo obleků a pro obsazení úloh nedostávalo se herců, znalých češtiny —

bylať rodina ředitelova úplně německá. Tu hned na počátku své divadelní dráhy poznal Tyl všechny svízele a hořkosti kočovného života hereckého, ale ani tato ledová sprcha zklamání nedovedla utlumiti jeho nadšení pro české divadlo.

Přemluviv roztrpčené společníky, kteří se již chtěli vrátit do Prahy, jal se Tyl usilovně pracovati k uskutečnění prvního českého představení. Hra byla přijata s pochvalou obecenstva a ředitel mnul si spokojeně ruce nad finančním úspěchem.

Po několika českých a německých představeních stěhovala se za 14 dní společnost do Strakonice. Také tam byly české hry radostně vítány a divadlo hojně navštěvováno i venkovany. Duší českých představení byl Tyl; jemu jako jejich pořadateli připadl obtížný úkol při nedostatku členů společnosti získávati místní ochotníky, upravovati pro ně úlohy a cvičiti je. V Klicperově hře „Loketském zvonu“⁵¹ vystoupila tehdy také Marie Ventová, později choť Fr. Lad. Čelakovského. Ačkoliv čtveřice českých herců vydatně přispívala svými úspěchy k plnění Hilmerovy pokladny, vděku se nedožila; ředitel nejen že slíbeného platu 16 zl. měsíčně jim nevyplácel, ale dal jim na rozmyšlenou, aby se buď spokojili 7 zl. měsíčně, jinak že společnost rozpustí — a dobří čeští herci nabídku přijali. Dosaďadní úspěchy a smutné zkušenosti s prohnaným ředitelem vyplnily dny ve Strakonici, načež společnost putovala do Klatov. Také zde podařilo se Tylovi získati mnohého místního ochotníka pro českou hru, takže se mohlo opět hráti střídavě česky a německy.

Z Klatov nastoupil Tyl s Bílem cestu pěšky do Prahy, aby se tam dostavil k vojenskému odvodu; Bíl byl odveden a Tyl šťastně vyváznuv, vrátil se ke společnosti, která se mezitím přestěhovala do Domažlic, kde se hrála ve prospěch Tylův Štěpánkovu vlasteneckou hru „Břetislav aneb: Vítězství u Domažlic.“ V Domažlicích Tyl vážně onemocněl; opuštěného se ujala herečka Forchheimová a pečlivě ho ošetřovala. Za to ji pak Tyl z vděčnosti pojal za manželku.

Z Domažlic podnikla společnost krátkou výpravu do Bavor a vrátivši se, hrála s úspěchem ještě v Plzni a po druhé v Klatovech, kde však ředitel Hilmer náhle zmizel i s penězi, zanechav jim v zástavě paní ředitelku i s dětmi. Společnosti nezbylo, než se rozejíti; vrátili se tedy do Prahy. Tyla však ani tento nezdar s prvním ředitelem neodstrašil; nedbaje napomínání přátel, kteří ho měli k tomu, aby studia dokončil, odešel k jiné společnosti do Karlových Varů, pobyl bezmála celý rok v Sasku a Bavorsku, chtěje když ne jistého postavení, tedy alespoň potřebných zkušeností nabýti; těch mínil potom využití při založení ryze české divadelní společnosti. Marné však byly všechny jeho naděje a plány; neměl ani potřebných peněz ani vlivných přátel, kteří by mu byli pomohli získati vlastní divadelní koncesi⁵² — ba nepomohla ani pochvalná vysvědčení o jeho úspěšné činnosti osob soukromých i úřadů.

Tělesně vysílen a duševně zklamán a znechucen vrátil se Tyl do Prahy.

1831 - 1851

Do Prahy se vrátil Tyl na čas vyléčen ze svých čarovných snů, se kterými se před dvěma roky pouštěl na první uměleckou pout do světa. Jeho zklamání bylo velmi trpké, jak se sám přiznává: „Samo divadlo zošklivilo mi chuť pro divadlo psátí.“ Většina jeho dřívějších přátel již měla své zajištěné postavení, jen on tu stál jako opuštěný trosečník bez chleba a bez přístřeší.

V tomto trudném postavení ujali se ho rodiče Magdaleny Forchheimové a svěřivše mu domácí vyučování sedmileté dcerky Anny, nabídli mu pohostinství ve svém domě. Šťastným se cítil, když se mu podařilo zásluhou Forchheimovou a zejména pomocí strýce Frant. Zelenky, bratra babičky Králíkové, který byl účetním důstojníkem, dosáhnouti místa vojenského účetního úředníka či furýra u 28. pluku, u něhož také jeho otec před lety sloužil. Teď při hmotném zajištění a získav strýcovým přispěním různých úlev v úřadě, mohl se s klidem oddati činnosti literární a divadelní. Hned se také pustil do práce; jal se překládati divadelní hry z cizích jazyků a psát i původní. První z jeho divadelních her byla historická činohra „Výhoň Dub.“

Významným mezníkem životního díla Tylova stal se r. 1833; tehdy totiž chvalně známý nakladatel Jan Hostivít Pospíšil,⁵³ jenž znal Tylovy literární prvotiny a jeho vlastenecký zápal již z dob studií v Hradci Králové, nabídl mu redigování⁵⁴ zábavně-poučného časopisu „Jindy a Nyní.“⁵⁵ Tyl byl nabídkou Pospíšilovou velice překvapen, poněvadž se všeobecně mluvilo o Langrovi, který již jako redaktor „Čechoslava“⁵⁶ měl jisté zkušenosti. Tylova vzácná skromnost v této věci vysvětluje z jeho předmluvy k prvnímu vydání Sebraných spisů: „Najednou začala se ale pověst o redaktoru měniti. Langerovo jméno míchalo se s jinými, a když konečně první arch „Jindy a Nyní“ vyšel, stálo pod úvodní básní jméno moje, a o té chvíli říkalo se: To je redaktor. Povážíme-li tehdejší Langerovo literární postavení a skvělý poměr k obecenstvu, musíme vyznati, že se nakladatel velkého prospěchu nadíti nemohl, an jsem já se místo oblíbeného básníka v redakci novorozeného časopisu uvázal. Jakéž důvěry mohlo jméno moje zbuditi? Co jsem mohl slíbiti? Mne nikdo neznal. Vyjímaje několik znělek, umístěných ve Slovanském poutníku⁵⁷ pod cizím jménem, a několik povídek, roztroušených mezi kramářskými knihami z vyhlášené tiskárny nebožtíka Turečka a taktéž v cizí kukle zahalených, nebyl jsem posud veřejně na skluzké literární pole se odvážil. Byl jsem tedy pouhý nováček.“

Ujav se redakce, umínil si Tyl přičiníti se ze všech sil, aby důvěry v něho kladené nezklamal. Po překonání prvních obtíží, kdy z nedostatku literárních příspěvků musel skoro celá čísla vyplňovati vlastními pracemi, šlo

to již s redakcí lépe; záhy se mu podařilo získati řadu mladých spolupracovníků jako byli K. H. Mácha,⁶⁸ Fr. Rubeš,⁶⁹ Bol. Jablonský,⁶⁰ Václ. Filípek⁶¹ a j., k nimž ponenáhlu přibývali i starší a již uznání literáti. Časopis „Jindy a Nyní“ za Tylovy redakce se těšil veliké oblibě v Praze i na venkově; bylť provanut vroucím vlasteneckým duchem, psán květnatým slohem a bohatým obsahem poskytoval čtenáři dostatek zábavy i poučení, takže došel hojného rozšíření. Tento úspěch přiměl nakladatele k tomu, že se rozhodl vydávati v příštím roce časopis ve zvětšeném formátě, rozšířil jej o literární přílohu a změnil jeho jméno na „Květy České“ a od r. 1835 na pouhé „Květy“. „Květy“ redigované Tylem a „Česká Včela“, kterou redigoval Fr. Lad. Čelakovský a později Karel Havlíček Borovský, byly nejoblíbenějšími a nejrozšířenějšími časopisy v době probuzení našeho národa a získaly si velké zásluhy o jeho uvědomění a povznesení českého jazyka. Ve „Květech“ uveřejnil Tyl velkou část svých povídek a dramatických prací; mezi nimi byly také ukázky jeho frašky z pražského života, nazvané „Fidlovačka, aneb Žádný hněv a žádná rvačka“,⁶² která se stala českému národu památnou tím, že v ní vzala svůj počátek naše národní hymna. „Fidlovačka“, sehraná po prvé na jevišti Stavovského divadla 21. prosince 1834, měla velký úspěch. Mocným dojmem v ní působila Tylova píseň „Kde domov můj?“ s tklivým nápěvem Frant. Škroupa,⁶³ kterou přednesl s vlasteneckým nadšením herec Karel Strakatý v úloze starého slepého houslisty Mareše. Žádný z obou původců tehdy netušil, jak mocnou vzpruhou bude tato prostinká píseň v našem národním zápase a že nadejde jednou doba, kdy její zvuky jako státní hymny osvobozeného národa hlaholiti budou při slavnostních příležitostech ve všech státech evropských.

Od r. 1837 pořádal Tyl „Českou Thalii“,⁶⁴ sbírku původních i přeložených divadelních her, kterou vydával V. Špinka a jež dosáhla r. 1841 pěti svazků; ve druhém vyšla Tylova dramatická báseň „Čestmír.“

Roku 1838 převzal Tyl po Bol. Jablonském redakci „Vesny“,⁶⁵ almanachu⁶⁶ pro kvetoucí svět; v této sbírce vyšly ve dvou ročnících cenné literární práce významných tehdejších spisovatelů. V této době přispíval Tyl také do „České Včely“, v níž popsal svůj výlet do Karlových Varů a do Slezska v obrázku „Slasti a strasti cestujícího Čecha“.

Od r. 1840 vydával nakladatel Jar. Pospíšil péčí Tylovou každoročně „Pomněnky“; byly to roztomilé knížečky, pěkně vypravené a ozdobené půvabnými rytinkami, které se rozdávaly tanečnicím o českém bále místo tanečních pořádků. Jak viděti, používal Tyl každé příležitosti, aby posiloval probouzející se vlastenecké cítění a lásku k mateřskému jazyku.

Obliba Tylova ve vlasteneckých kruzích každým rokem stoupala a odevšad dostávalo se mu za jeho neúnavnou práci národní zaslouženého uznání. Tak vídeňští Čechové věnovali mu zlatý prsten s diamantem a čtyřmi granáty, které znázorňovaly nerozlučné spojení Čech, Moravy, Slezska a Slovenska, kterýžto dar doprovodili listem, v němž mimo jiné

psali: „Aby naši potomci o nás ve svých kronikách k hanbě napsati nemohli, že jsme sobě zasloužilých krajanů svých nevšimli, ani jim nížádné úcty neprokazující, k dalšímu pokračování je nepovzbuzovali.“

Radostnou událostí bylo pro Tyla vydávání jeho Sebraných spisů roku 1844, které umožnili peněžitou podporou tři vlastenečtí přátelé Nevole, Kazda a Perner. Tyl napsal k vydání předmluvu a připojil věnování tohoto znění: „Národu Českému obětuje se vši láskou a s veškerým snažením svým oddaný spisovatel.“ Škoda, že tento slibný podnik při čtvrtém svazku r. 1845 zanikl.

Dalším projevem úcty a lásky k Tylovi bylo vydání jeho podobizny, kterou provedl malíř Josef Bekel,⁶⁷ a k níž Tyl připojil své heslo, jemuž zůstal věren po celý život. Vzácného uznání dostalo se Tylovi za jeho novelu „Poslední Čech“, kterou vydal nakladatel J. Calve; Sbor musejní, jehož členy byli zasloužilí mužové národa, udělil Tylovi za tuto literární práci cenu 40 dukátů. Žel, že radost z tohoto vyznamenání zmařil Tylovi brzy nato příkrý novinářský posudek Havlíčkův, který mnoho smutných chvil vnesl do jeho života.

R. 1846 počal Tyl redigovati u nakladatele Pospíšila „Pražského Posla“, v němž na rozdíl od ostatních časopisů psal sám všechny články. Tímto časopisem chtěl Tyl dlouholetou porobou zanedbaný lid povznášeti a vychovávat z něho vzdělané občany a uvědomělý národ. Osvědčil-li se Tyl v dosavadních časopisech jako obratný redaktor, ukázal se zde pravým mistrem a skutečným učitelem národa. Poučné články přiodíval v roucho příběhů nebo dopisů vymyšlených osob, aby i nejprostší čtenář jim porozuměl a jejich obsah pochopil. Jeho články „Kdo by mohl veřejné sady opatrovati?“ nebo „Dejte pozor na věci starožitné!“ a j. obstály by dobře i v dnešních časopisech. Vhodně dovedl Tyl osvěžiti vážnou četbu vtipnými anekdotami a průpovídkami a protkati ji případným humorem.

Revoluční hnutí r. 1848 přimělo Tyla věnovati pozornost také politickým událostem a z té příčiny měl nakladatel Pospíšil složit kauci; protože tak neučinil, musel vydávání časopisu zastaviti. Znova jej počal vydávati za redakce Tylovy r. 1851.

Když revoluční bouře r. 1848 otrásla Evropou a mraky absolutismu⁶⁸ se počaly protrhávati, tu i českému národu vzcházela jitřenka svobody. Tyl všecky události sledoval se vzrušenou myslí; účastnil se porad vůdců národa i památného Slovanského sjezdu⁶⁹ a k Národní Besedě, konané na Žofíně na počest slovanských hostů napsal báseň „Pohádka o rozptýlených dětech“, byl přítomen slovanské mši u sochy sv. Václava⁷⁰ a o všech těchto nadějných předzvěstích blížícího se jara psal v „Pražském Poslu“.

Roku 1849 ujal se redakce politického časopisu pro lid „Sedlských Novin“, do kterých napsal řadu pěkných a cenných článků o hospodářství obecním, o svobodě občanské, o školách, o vzdělání a j.

Když konečně udělením ústavy nadešla toužebně očekávaná svoboda

a byly vypsaný volby do říšského sněmu, byl i Tyl zvolen poslancem za okres unhošťský. Kromě redakčních povinností a divadla věnoval se Tyl opět práci literární; psal divadelní hry a povídky, k nimž volil látku buď z dějin a pověstí nebo ze života českého lidu. Tak vznikly jeho historické povídky „Rozina Ruthardová“ a „Dekret kutnohorský“⁷¹ a jeho nejlepší divadelní hry: „Krvavý soud“, v němž předvedl vzpouru utlačovaných kutnohorských havířů, „Jan Hus“, ve kterém živě vylíčil neohroženého hlasatele pravdy a mučedníka za svobodu svědomí. Nejoblíbenějšími a nejčastěji provozovanými hrami byly a jsou podnes národní báchorky „Strakonický dudák“ a „Jiříkovo vidění“. Jeho původních i přeložených prací je veliké množství.

O všestranném uměleckém nadání Tylově svědčí i zdařilé kresby, kterými chtěl doprovodit svou povídku „Dva bratři, aneb: Český jazyk — moje škoda.“

O dramatických dílech Tylových napsala Eliška Krásnohorská tato vroucí slova: „Ve všech vidíme Tylovu prostomilou vnímavost i svěží obrazivost, září jeho vlídné duše, bohatství jeho výrazu i volný vzlet jeho mluvy; ve všech jeho důslednou snahu za ideálem dobra, jeho zápal pravdivý a prostý ve svém výraze, v němžto nikdy není dutého zvuku, nikde prázdnoty fráse“⁷²; jeho mírné, vřelé názory o blahu obecném, jeho lnutí k trpícím a svatou jeho lásku k nejdrazším mezi trpícími: k tísněnému, skromnému, ale doufajícimu českému lidu, z jehož chudiny pocházel a pod jehož trnovou korunou skláněl čelo své po celý život svůj až do hrobu.“

6. TYLOVA DIVADELNÍ ČINNOST V PRAZE V LETECH

1831–1851

Dosáhnuv stálého postavení, mohl se Tyl vedle svého úřadu a redakčních povinností věnovati zase činnosti divadelní. Divadlu sloužiti bylo jeho největší radostí a sloužil mu hned několikerým směrem.

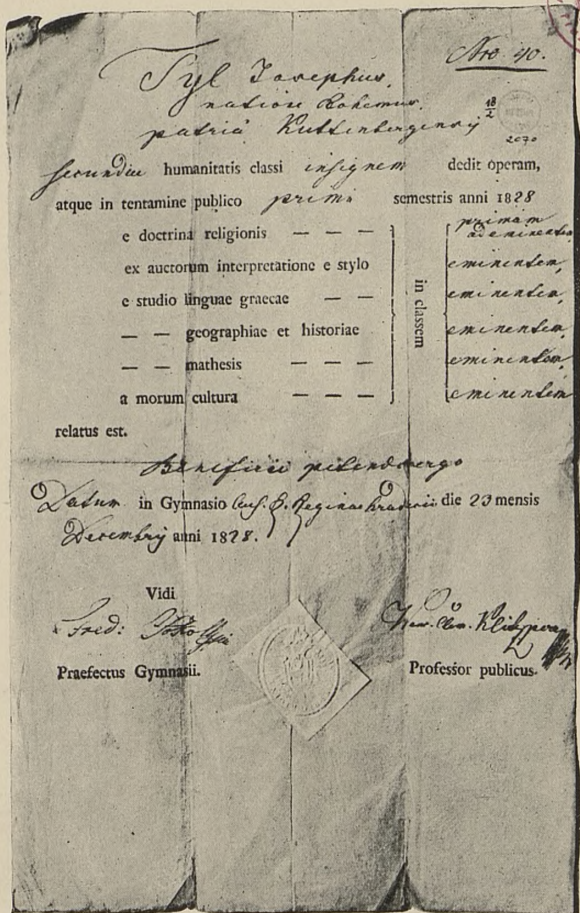
Jal se překládati a upravovati cizojazyčná dramata⁷³ pro české odpůldní hry ve Stavovském divadle, kde se těšila veliké oblibě a protože se dala snadno provozovati, razila si cestu i do venkovských ochotnických společností. Pro původní české hry volil látku z českých dějin a prvním plodem jeho tvorby byla historická hra „Výhoň Dub“, provedená ve Stavovském divadle r. 1832, která se sice obecenstvu líbila, ale Tyla neuspokojila; proto ji zničil. Odměnou za přeložené a upravené hry dostávalo se mu svolení, že mohl při českých představeních jako herec hráti; protože však jako vojenský úředník pod vlastním jménem na jevišti vystupovati nemohl, hrával pod jménem Skalný nebo Horník. Jeho herecké výkony byly procítěné, v každé úloze snažil se vystihnouti povahu vystupující osoby, dbaje vždycky co nejprísneji správnosti jazykové; ale slabý hlas byl příčinou, že se nedodělal na jevišti žádoucích úspěchů.

České hry na Stavovském divadle byly již od počátku svého zavedení z milosti trpěnou popelkou a jejich provozování se kladly všemožné překážky. Stav tento se ještě zhoršil, když se správy Stavovského divadla ujal Jan Aug. Stöger, který nedělní české hry počal zanedbávati.

Tyl již dávno přemýšlel a radil se s přáteli, jak by bylo možno české divadlo povznést. Po mnohých úvahách přišel posléze k přesvědčení, že jedině založením českého sdružení hereckého a zbudováním samostatného stánku může se českému divadlu posloužiti. O nadšené české ochotníky nouze nebyla; bylat' tu celá řada nadějných mladých spisovatelů jako K. H. Mácha, Fr. J. Rubeš, B. Jablonský, K. Sabina, J. J. Kolár, Václ. Filípek a j., kteří se s vlasteneckým zápalem chápali každé práce na prospěch národa a radostně vítali myšlenku Tylovu. Větší starosti působilo Tylovi opatření vhodné místnosti pro divadlo; ale i tato překážka byla šťastně překonána, když malostranský vlastenec J. Arbeiter, majitel bývalého Kajetánského kláštera,⁷⁴ slíbil ochotně propůjčiti sál — bývalou klášterní jídelnu ve svém domě. Když pak bylo získáno ještě úřední povolení k provozování divadelních představení a obětavostí vlastenců sebrány potřebné peněžité prostředky na zařízení divadla, pustili se mladí nadšenci do práce. Pěkný příklad vlastenecké obětavosti při sbírání příspěvků dal chudý krejčovský tovaryš Kaška, pozdější ředitel herecké společnosti, jak sám píše ve svých vzpomínkách⁷⁵ na Tyla: „I zaklepal jsem a na vlídné „Vejděte!“ vstoupil jsem do pokoje . . . Tyl se chystal právě do úřadu na cestu a spatřiv mne, zvolal laskavě: „Ah, pan Kaška! Co pak mi přinášíte?“ „Pane Tyle,“ počal jsem s velikou uctivostí; „slyšel jsem, že na Malé straně v Kajetánském domě české divadlo zříditi hodláte a že naši spanilomyslní vlastenci na vydání přispívají. Tu jsem se tedy osmělil Vás žádati, byste také ode mne tuto maličkost,“ a tři tolary jsem již měl na dlani vyložené — „přijmouti ráčil a mou dobrou vůli považoval za důkaz, že kdybych více činiti mohl, s radostí největší bych poskytl.“ Zdá se mi, že mi při tom něco mokrého do očí vstoupilo; neboť jsem později, když jsem si pot s čela utíral, také oči šátkem přejetí musel. Tyl, který si mne nyní snad za celou naši známost poprvé líp prohlédl, hleděl na mne chvíli bez promluvení a zdál se býti mile překvapen; konečně mne velmi srdečně takto oslovil: „Pane Kaško! Těší mne velice, že vás z této strany blíže seznávám; váš příspěvek přijímám s takovou vděčností, jako by byl ze zlata. Přál bych si, aby bylo ve vašem stavu více takových.“ Při těch slovech mi podal svou ruku a mou stiskl tak, že mi to až k srdci projelo.“

Když tedy kulisy byly namalovány, jeviště a sál upraveny, úlohy nastudovány a vše připraveno, bylo dne 27. července 1834 uspořádáno první prozatím soukromé představení, na němž byly sehrány dvě veselohry. Pozvaní hosté, mezi nimiž byli přední vlastenci Fr. Palacký, Fr. Lad. Čelakovský, J. Kr. Chmelenský i pořadatel českých her ze Stavovského divadla Jan Nep. Štěpánek a j., s provedením her byli velmi spokojeni.

Tyl Pavlus,
natione Bohemus,
patria Kulditzgenay

No. 40.

secundum humanitatis classi *in signum* dedit operam,
atque in tentamine publico *per me* semestris anni 1828

e doctrina religionis	— — —
ex auctorum interpretatione e stylo	
e studio linguae graecae	— —
— — geographiae et historiae	
— — mathesis	— — —
a morum cultura	— — —

in classen

primam
deinde
eminenter,
eminenter,
eminenter,
eminenter,
eminenter

relatus est.

Beneficium Kulditzgenay
Datum in Gymnasio *aus. G. Regia Bohemica* die 23 mensis
Decembris anni 1828.

Vidi
Fréd. Kulditzgenay
Praefectus Gymnasii.

Fréd. Kulditzgenay
Professor publicus.

Vysvědčení Jos. Kaj. Tyla z královéhradeckého gymnasia.

Pro veřejné představení, které se konalo 22. února 1835, byl zvolen Klicperův „Žižkův meč“ s Tylovým proslovem.

Všecka představení v Kajetánském domě, jichž bylo za dva roky celkem osmnáct, byla provedena s největší pečlivostí po stránce jazykové a hlubokým porozuměním pro kulturní⁷⁶ věc národa a ukázala české inteligenci,⁷⁷ že český jazyk je schopný k ušlechtilé zábavě i poučení a že netřeba se za něj stydět. Kajetánské divadlo stalo se průkopníkem podobných vzdělávacích podniků po venkovských městech; čeští studenti, kteří představení hojně v Praze navštěvovali, přišedše o prázdninách do svých domovů, stávali se horlivými šířiteli ušlechtilých snah Tylových, zakládající ochotnické spolky, které blahodárně působily na rozvoj národního života. Tak splnilo Kajetánské divadlo za krátkou dobu svého trvání své vlastenecké poslání v míře neočekávané.

Kromě divadelních představení vzaly v místnostech Kajetánského domu svůj počátek a to opět zásluhou neúnavného Tyla české besedy, z nichž vznikly později památné české bály, které bývaly dostaveníčkem všech česky cítících a česky hovořících lidí.

Krásně o tom píše Eliška Krásnohorská v „Osvětě“ z r. 1878: „Bez pochyby však mravní účinek těchto her povzbudil Tylovu vlasteneckou podnikavost i v jiném směru, aspoň jal se v době her Kajetánských jinou ještě pakou působiti na společenský ruch český v Praze. Neslýchanou bylo to tenkrát novotou a smělostí, sezvati společnost samých vlastenců a vlastenek k pospolitě besedě, kde by se pouze česky hovořilo, zpívalo a deklamovalo. V Kajetánském domě zařídil Tyl s přáteli první dvě domácí besedy, ze kterých vznikly pozdější veřejné bály české — události to na oko nepatrné, ale právě tím významné, že v době našeho vzkříšení tak malými prostředky tolik docílno. Popelka česká mluva vyšla si konečně z koutka od ohniště, svlékla všední svůj šat i dokázala žasnoucí Praze, jak spanile jí sluší skvostné roucho slavnostní uprostřed skvělých světél zábavní síně, a jak lahodným rytmem⁷⁸ vznáší se útlý její tanec při zvuku veselí a národní hudby. Tyl nalezl kouzelný oříšek, v němž složeno bylo skvostné popelčino roucho odívající ladné její údy veškerou grácií⁷⁹ společenskou“.

Památný první český bál se konal r. 1840 v Konviktském⁸⁰ sále a účastnili se ho přední čeští vlastenci, pražští měšťané, vysocí úředníci a důstojníci i šlechta; se všech stran hlaholila česká řeč — třeba ještě hodně pomíšená němčinou, zněla česká hudba, český zpěv. Výsledek byl nad očekávání zdařilý, naplňoval mladé vlastence nadějem i v lepší budoucnost a dodával jim odvahy k další práci; odtud také vyšlo po prvé heslo: „Kdo se za svůj jazyk stydí, hoden potupy všech lidí.“ Příštího roku se konal český bál se stejným úspěchem na Zofíně a r. 1842 ve skvostně vypravených místnostech Stögrova domu⁸¹ v Růžové ulici. Tato česká společenská zábava, která od r. 1848 byla nazývána Národní besedou, konala

se potom každoročně a měla veliký význam pro utužení národního citění a blahodárně působila na rozvoj a povznesení českého jazyka.

Vedle pražského divadla všímal si Tyl také ochotnických spolků na venkově, jimž přisuzoval nesmírný význam v národním životě, jak vysvítá z jeho nástinu „Hra z ochoty“⁸²: „Dobré divadlo v našich nynějších okolnostech pomohlo by více než polovička kněh, na které se teď náklad vede — aspoň v tom ohledu, co se procitnutí národního ducha, jakéhosi uvědomění a prohlášení-se k českému jménu týče. Za tou příčinou bylo by také snažně co přát, aby se myšlenka o vlastním národním divadle v Praze šťastně i brzo ve skutek uvedla — jakož i doufám, že se k vyvedení tohoto podniknutí veškeré síly naše seberou, a tak samy sobě důstojný pomník postaví. Bylo by to krásné osvědčení naší národní bytosti.“

Proto věnoval Tyl venkovským ochotníkům stále pozornost, s upřímnou účastí sledoval jejich činnost a podporoval je radou i pomocí. Rád zajížděl se svými druhy na pohostinské hry do venkovských měst, kde bývala jeho návštěva dnem radosti a vlasteneckého vzrušení. Po pohostinském vystupování v Nymburce r. 1841 vrátil se do Prahy, psal svému příteli: „Přál bych si, abych mohl jednou celé Čechy projít a lid náš v divadle pozorovati — to jest v divadle uspořádaném, jakž já si to myslím. Zpytavým okem hleděl bych ve tvář požímaného zástupu a zaplesal, vida, jak jím slova ctností, vlasteneckého zápalu, lásky k jazyku co elektrické jiskry proletují a jako zlatá úrodná zrna v život s ním přecházejí. Vždyť víte již ode dávna, že mám svědomitě, umělecky a mravně řízené divadlo za lepší školu národní nežli hromadu pěkně psaných kněh a sáhodlouhého řečnění. Divadlo je život a jde zase do života —“

Stavovské divadlo pokračovalo v odpoledních českých hrách i po dobu trvání Kajetánských představení a Tyl s přáteli v nich také nepřetržitě účinkoval. Správa Stavovského divadla nelibě pohlížela na úspěchy šťastného soupeře a kde mohla, přikládala polínko, a z obavy, aby nebylo českými hrami poškozováno Stavovské divadlo, usilovala o to, jen aby mu brzy odzvonili umíráčkem, až se toho konečně dočkala r. 1837. Uzavření Kajetánského divadla, prvního samostatného českého podniku, dotklo se Tyla bolestně, ale nezaplašilo jeho naději do budoucna; Tyl jím podal nejlepší důkaz, jak se mají české hry obecenstvu předváděti, aby se dosáhlo vznešeného cíle, který měl stále na zřeteli: probuzení lásky k rodnému jazyku a posílení národního vědomí.

Teď bylo na správě Stavovského divadla, aby, vzavši si příklad z úspěšného působení Kajetánských představení, věnovala náležitou péči a péči českým hrám ve své budově — a to se také skutečně do jisté míry stalo. Ředitel Stöger získav Tyla a přední síly Kajetánského sboru, jal se pravidelněji hráti. Ba zdálo se, že českému divadlu kyne lepší budoucnost, když Stöger postaviv v Růžové ulici na Novém městě rozsáhlý palác s prostranným sálem, přestěhoval do něho r. 1842 české divadlo. První představení se konalo na den sv. Václava a vzbudilo v českých kruzích

upřímné nadšení. Obvyklé nedělní odpolední hry měly býti rozmnoženy o představení ve svátky a večerní o 6 1/2 hod. v úterý a ve čtvrtek.

Tyl, chtěje se věnovati pouze divadlu, byl nucen vzdáti se úřadu furýra; jak platné služby byl by nyní mohl českým hrám prokázati při svých schopnostech, zkušenostech a nesmírné lásce k divadlu, kdyby mu bylo bývalo veřejně svěřeno jejich vedení! Takto jsa jen tichým jejich poradcem, pracoval sice usilovně na prospěch divadla, ale vzdávajícímu se vlivu německému nedovedl zabrániti.

Mimo to stará nepřítelství úřadů k slibně započatému českému podniku neochabovala, nedůvěra českého obecenstva vzrůstala a návštěva klesala, takže divadlo bylo r. 1844 dočasně a po dvou letech trvale uzavřeno.

Tak se rozplynul opět luzný sen Tylův o vybudování samostatného českého národního divadla. Po uzavření českého divadla ve Stögrově domě jali se čeští vlastenci domáhati se opět jeho zřízení; za tím účelem podal r. 1844 mladý právník Fr. Lad. Rieger⁸³ zemskému sněmu žádost, podepsanou váženými pražskými měšťany o povolení samostatného českého divadla. Žádost byla sice příznivě vyřízena, ale uplynula ještě slušná řada let, než se český národ dočkal vlastního divadla. Prozatím měl tento krok vlasteneckých přátel divadla ten dobrý účinek, že nový ředitel Stavovského divadla Jan Hoffmann, nástupce Stögrův, slíbil věnovati českým představením náležitou péči. Jejich vedení svěřil Tylovi, který se tak po letech stal nástupcem Štěpánkovým. Pln radostí a nadějí ujal se Tyl svého úkolu; těšil se, jak se bude moci věnovati psaní, maje zase na čas živobytí zajištěno — třeba jeho měsíční plat bylo pouze 33 zl. 20 kr. stříbra, za které se zavázal dodati divadlu ročně dvě původní hry a šest přeložených, postarati se o jejich jazykovou správnost a upravit je pro jeviště. České divadlo péčí Tylovou počalo zkvétati; na jeviště se dostaly vedle jeho vynikajících dramatických děl práce Klicperovy, Kolárovy, Mikovcovy a j., obecenstvo se těšilo na představení — byla to nejšťastnější doba divadelní činnosti Tylovy.

Zatím však nadešel bouřlivý rok 1848, který měl neblahý vliv i na divadlo, jež s ohledem na pohnutou dobu bylo na čas zavřeno.

Když pak nastalo žádoucí uklidnění, rozhodl se ředitel Hoffmann zříditi za pomoci zemského výboru pro české hry zvláštní budovu ve Pštrosce⁸⁴ za městskými hradbami. Byla to prostá dřevěná budova beze střechy — tedy jen pro letní dobu, která pojala na 3000 osob. Na prvním představení dne 11. srpna 1849 se dávala po Tylovu proslova po prvé jeho báchorka „Jiříkovo vidění“, která se podnes hraje na českých divadlech.

Tento opětný krok k uskutečnění samostatného českého divadla setkal se s úspěchem; hry dobře volené i sebrané těšily se hojně návštěvě. Již se zdálo, že opravdu českému divadlu nadchází nová doba, že se splní Tylova dávná touha, pro jejíž uskutečnění přinesl nejtěžší oběti. Tylovi dostávalo se se všech stran zaslouženého uznání; venkovská města ho zvala k pohostinským hrám, ochotnické spolky hrály s nadšením jeho vlaste-

necká díla; a všude mu projevovali vděčnost za jeho neúnavnou práci na národa roli dědičné.

Žel, že toto radostné opojení Tylovo nemělo dlouhého trvání; někteří z jeho literárních odpůrců a hereckých nepřátel počali na něho útočiti články v časopisech, stěžovali mu jeho postavení a stále ostřejšími útoky ztrpčili mu život do té míry, že znechucen a otráven vzdal se svého působení v divadle a rozhodl se opustiti Prahu, tu Prahu, po níž se jako chlapec tolik natoužil, o níž jako jinoch tolik horoval a kde jako muž nalezl jen zklamání a ponížení.

Po odchodu Tyla a deseti českých členů, kteří dostali výpověď, vracelo se české divadlo zase do starých kolejí — do područí německého Stavovského.

7. POSLEDNÍ A NEJSMUTNĚJŠÍ KAPITOLA TYLOVA ŽIVOTA.

1851-56

Všecka skvělá uznání a vyznamenání, kterých si byl Tyl v Praze za dvacet let vydobyl svou všestrannou a neúnavnou prací, rozplynula se jako ranní mlha; všeobecně uznávaný literát a vážený vlastenec byl neblahými okolnostmi přinucen opustiti Prahu a hledati si obživu kočovným životem na venkově. Věru smutný to osud muže tak obětavého pro svou věc národa jako byl Tyl.

Rozhodl se založiti českou divadelní společnost, se kterou chtěl po českých vlastech posilovati probouzející se národní vědomí — to byl jeho dávný sen; chyběly mu však k jeho uskutečnění peněžité prostředky a úřední povolení. Za tím účelem podal žádost místodržitelství o koncesi k českým divadelním hrám; odvolával se v ní na svou dosavadní divadelní činnost a poukazoval na potřebu takového podniku na českém venkově. Místodržitelství však žádosti nevyhovělo; bylť Tyl pro své vlastenecké smýšlení velmi špatně zapsán u rakouských státních úřadů, které za vzmahající se reakce⁶⁵ počaly opět veškeré české snahy potlačovati.

Tu se podařilo Tylovi získati pro svůj záměr ředitele Kulasa, který svou německou společnost rozpustil a teď v Praze bídne živořil. Kulas měl koncesi, ve které nestálo, v jakém jazyku má divadlo hráti, a to byl háček, kterého se Tyl chytil; nabídl Kulasovi za propůjčení koncese k českým hrám 50 zl. měsíčně a ten nabídku radostně přijal.

Tyl sestavil tedy českou společnost z herců, kteří dostali výpověď ze Stavovského divadla, a stal se jejím skutečným ředitelem, kdežto Kulas jí dal pouze své jméno. Na opatření nutných potřeb pro jeviště vypomohli peněžitými příspěvky někteří z vlasteneckých přátel a čeho se nedostalo, vypůjčil si Tyl od žida Sonnenscheina. Koncem října r. 1851 vypravila se nová společnost do Jindřichova Hradce. Český lid na venkově znal Tyla velmi dobře z jeho časopisů a měl ho u veliké vážnosti; Tyl se o tom přesvědčil hned na první stanici své umělecké pouti, kde se

divadlo po celé dva měsíce těšilo hojně návštěvě z města i z venkova a Tyl se tam musel ještě vrátit na naléhavou žádost hradeckého obyvatelstva. Se stejným úspěchem vystoupila společnost také v Třeboni a potom i v Táboře. Tam se seznámil Tyl s nakladatelem J. L. Kobrem⁸⁰, který mu nabídl vydávání jeho Sebraných spisů a to za velmi výhodných podmínek. Tak zasvitla Tylovi zase nová naděje na lepší budoucnost.

Poměry v Tylově společnosti byly velice spořádané, což bylo příčinou, že se těšila dobré pověsti, a její vystoupení se všude setkávalo se zdarem. Tyl se staral o herce jako otec; dbal o to, aby dostávali řádně plat, třeba se musel často se svou rodinou uskrovniti; za to však žádal ode všech pořádek a svědomité konání povinností. Velmi srdečně vzpomíná na Tyla za pobytu v Táboře bývalá herečka z jeho společnosti Marie Ryšavá.

„Byli jsme pod Tylem živi jako jedna veliká rodina. To byl skutečně ideál života kočujících herců. Povím vám hned proč. V úterý a v pátek se nehrálo divadlo. Na ty dva dny jsme se všichni těšili jako malé děti. Byl-li hezký a příjemný den, nikdy jsme nezustali v Táboře. „Ven — ven — z města na vzduch — někam do okolí — do lesa — na čerstvý vzduch!“ to bylo Tylovo hlavní potěšení. Časně ráno nás všechny sebral, vzal s sebou svou ženu a své děti, a teď jsme putovali do přírody. To býval Tyl docela jiný člověk. Obličej jeho se rozjasnil a rozveselil, a z očí mu radost ze života zrovna šlehala. Když si na tyto naše společné výlety nyní vzpomenu, zdá se mně to jako pohádka — jako krásný sen. Nikdy v životě jsem něco podobného neprožila. Vždycky jsme si vyhledali nějaký hezounký koutek, utábořili jsme se v lese, hráli jsme, zpívali, deklamovali, nebo jsme se jako děti kolem pohádkářky usadili okolo Tyla a on nám vypravoval tak poutavě, že jsme ani nedutali. To Tyl dovedl tak milým, zajímavým způsobem, že jsme seděli jako přikovaní. Je to tak hezounké, tak milé, je to něco tak krásného a vzácného, že snad něco takového už se nebude na světě ani opakovati. Myslím, že v té době byl J. K. Tyl docela spokojen, a úsměv na jeho tváři nebýval vzácným úkazem.“

Žel, že takových šťastných a spokojených chvil bylo v Tylově životě tak poskrovnu !

Z Tábora se přestěhovala společnost r. 1852 do Písku, kde dal Tyl z nedostatku vhodné místnosti pro divadlo postavit dřevěnou letní arénu; ale pro neustálé deště nemohlo se v ní hráti, čímž utrpěl značnou škodu; dosadil tu všechny své úspory z lepších časů a ještě se připravil do dluhů. Pěkného úspěchu dosáhla společnost potom ve Vodňanech; zato v Netolicích a později v Klatovech očekávaly Tyla zdrcující rány.

Pražské policejní ředitelství, jemuž bylo Tylovo vlastenecké působení trnem v oku, neustávalo osočovati Kulas-Tylovu společnost u místodržitelství, jež následkem stálých stížností a udávání divadelní představení společnosti znemožňovalo.

Tyl, chtěje se zbaviti těchto protivenství, žádal znova o samostatnou českou koncesi, ale byl opět odmítnut. Kulasovi byla sice koncese na

r. 1853 prodloužena, ale bylo mu nařízeno hráti jen německy; teprve na novou žádost dovolilo mu místodržitelství hráti česky, ale jen do velikonoce toho roku. Tak se hrálo v březnu naposledy česky v Domažlicích, kde se společnost potom rozešla; Kulas s několika herci odešel do Klatov, někteří se vrátili domů a Tyl s rodinou a věrným druhem Čížkem zůstali v Domažlicích. Znova žádal Tyl úpěnlivě o povolení přímo místodržitele Mecséryho, vyličil mu svou bídu a odvolával se na jeho přípověď, ale marně; povolení nedostal.

V Domažlicích prožíval Tyl se svou rodinou chvíle největšího nedostatku, jsa odkázán na útrpnost soucitných lidí. Jediným jeho útočištěm v této smutné době byl tábořský nakladatel Kober, který mu vypomáhal peněžitými zálohami na budoucí vydání Sebraných spisů. V takové bídě byl tehdy Tyl, že musel posílati dopisy nevyplacené, nemaje peněz na známku. Míra Tylova utrpení byla dovršena, když ho došla od Kobra zdrcující zpráva, že mu úřady nakladatelství nepovolily; tím bylo zmařeno vydání Sebraných spisů⁸⁵, v něž Tyl skládal poslední naději na vysvobození ze zoufalého postavení.

Sehnal něco peněz, vydal se Tyl pěšky do Prahy, chtěje tam nalézt nakladatele na své spisy, anebo se znova pokusiti o získání koncese. Po opětném zklamání s divadlem byl rozhodnut věnovati se literární práci, jak vysvítá z jeho dopisu Kobrovi z 12. listopadu 1852: „Já si umíníl, stůj co stůj k životu literárnímu se vrátit,“ a dále v témž listě dokládá: „Přijmětež tyto řádky jako otázku muže, který by se rád z vlnobitého života někam na tichý břeh dostal — a tam blahodárněji půdu vzdělávati mohl, nežli může nyní činiti —“

Praha však úpěla pod tíhou Bachova absolutismu⁸⁷ a na nějaký literární podnik nebylo ani pomyšlení. Přece však mu zasvitla nová naděje; královéhradecký měšťan Jos. Štandera, najav od ředitele divadelní společnosti Zöllnera koncesi, svěřil vedení her Tylovi za slušný plat. Tím měl Tyl sice na čas zabezpečené živobytí, ale dluhy, do nichž zabředl při Kulasově společnosti, ho znepokojovaly a upomínání věřitelů mu ztrpčovalo život. Nejvíce nesnáží mu působil židovský lichvář Sonnenschein, od něhož měl na směnku vypůjčené peníze, když zařizoval Kulasovu společnost.

Pro první vystoupení zvolil Štandera Hradec Králové; s radostí spěchal Tyl do milého města, kde za svých studií v teplém ovzduší Klicperově prožíval chvíle nezapomenutelné; tam se za ním přistěhovala z Domažlic jeho rodina i s věrným Čížkem.⁸⁸ Po dvou měsících úspěšného působení v Hradci stěhovala se společnost do rodného města Tylova, kde pobyla se zdarem tři měsíce; z Kutné Hory zajeli do Čáslavi a odtud počátkem roku 1854 putovali do Chrudimi. Potom následovala řada měst na českém severovýchodě, kde se hrálo tu s větším, jinde s menším zdarem, jak už bývalo údělem kočovných hereckých společností. Tyl se na této pouti věnoval divadlu celou svou bytostí, ale z peněžité tísně se ne-

mohl vyprostit; skrovný plat sotva stačil na výživu rodiny a při tom měl spláceti dluhy. Z Prahy sice dostával lákavé nabídky na spolupracovníctví v časopisech, byl žádán o literární příspěvky a byl by si mohl tedy přivydělati; avšak při svědomitém vedení divadla nedostávalo se mu času, a jeho duch byl těžkým strádáním už vyčerpán. Jak rád by se byl vyprostil ze zajetí svého osudného „hada z ráje“ a vrátil se k literární práci, poznáváme z jeho listů nakladateli Pospíšilovi, kde praví: „Mně se jedná hlavně o to, že bych si rád nějakou cestu k lehčí existenci proklestil, ježto vidím, že bez koncese u divadla jenom nádeničím — a se utrmácím“; a v jiném opět poznamenává: „Co se týče Vaší rady, abych se zase na literární cestu vrátil, to je moje přání již od loňska, a snad se pamatujete, že jsem proto již loni také v Praze byl. Ale také nadarmo! Na zdařbůh nemohu do Prahy se odvážiti — leda bych chtěl hladem pojíti; dokud nemám něco jistého, musím tonouti v proudu, který mne nyní unáší.“ Bohužel neblahé okolnosti byly mocnější než nejlepší snaha a tak se Tyl už z toho dravého proudu nedostal.

Ke všem dosavadním strastem přidružila se ještě nemoc, která už delší dobu jeho zdraví podhlodávala. Společnost se dostala na své pouti opět do jižních Čech; v Jindř. Hradci, do něhož se Tyl vracel po letech s milými vzpomínkami na dobu krásných úspěchů, dokončil překlad veselohry „Pěnkava a Čížek“, poslední své literární práce. Jeho nemoc se novými ranami — úmrtím dítky a tchýně — denně horšila, až posléze v Českých Budějovicích, kam společnost dorazila na jaře r. 1856, propukla v plné síle. Tu ještě naposledy sehrál hlavní úlohu ve svém kuse „Chudém kejklíři.“ — „Hrál v něm chudého komedianta,“ píše Eliška Krásnohorská, „jenž vyhledáváje milosrdenství bratra boháče setkává se u dveří jeho s otcem žebrákem, odstrčeným nevďěčností odrodilého syna . . .“

Tento chudý komediant byl poslední úlohou Tylovou, konec hry té byl koncem jeho působení; opona spadla! aby Tyl nikdy víc nevystoupil na jevišti literárního života a vřelých svých snah vlasteneckých.“

Z Budějovic se stěhovala společnost do Vodňan; nemoc Tylova se cestou zhoršila do té míry, že musel ulehnouti. Potom následovala ještě poslední křížová cesta za ukrutných bolestí přes Blatnou do Plzně, kde se dostalo Tylovi vlídného přijetí a pečlivého ošetření od jeho starých příznivců a přátel. Byli to zejména premonstráctí kněží P. F. J. Smetana⁸⁹ a P. H. Karlík, profesori plzenského gymnasia, kteří v nejtěžší době prokázali Tylově rodině tolik dobrodiní, že jich vždy s upřímnou vděčností vzpomínala.

V poslední chvíli měla dopadnouti na úbohou hlavu Tylovu ještě jedna — poslední nemilosrdná rána, když mu ředitel Štandera zastavil plat; ale té ho už rodina uchránila, ze šetrnosti mu to zatajivši.

Někteří z bývalých pražských přátel, dověděvše se o smutném postavení Tylově, chystali se mu pomoci, ale bylo již pozdě. Tak na př. V. J. Pícek⁹⁰ poslal peněžitý příspěvek a v dopise sliboval poslati mu pod-

poru každý měsíc. Když Tyl přečetl list, políbil jej a se slzami v očích pravil: „Líbejte ho, ale pro mne je každá podpora marná.“

Dne 11. července r. 1856 dotlouklo to zlaté srdce, které vždycky jen plálo horoucí láskou pro národ, odešel navždy muž neúporné píle, jenž celý svůj život posvětil vlasti a národu.

Smutná zpráva o smrti poctivého a životem těžce se probíjejícího vlastence vyvolala hluboký zármutek ve všech vrstvách českého národa, a výčitka svědomí jistě se ozvala v duších jeho někdejších odpůrců a nepřátel, kteří tolik pelyňku přimísili do jeho už tak dost hořkého života. K slavnému pohřbu, který se konal za obrovské účasti českého lidu, složil upřímný Tylův přítel F. J. Smetana tuto dojemnou báseň:

Kde domov tvůj?

*Cesta tvoje dokonána,
žití truchlohra dohrána,
milovaný pěvče náš!
Na vavřínu spočíváš,
v klidném lůně věrné matky,
zem posvátná domov tvůj!*

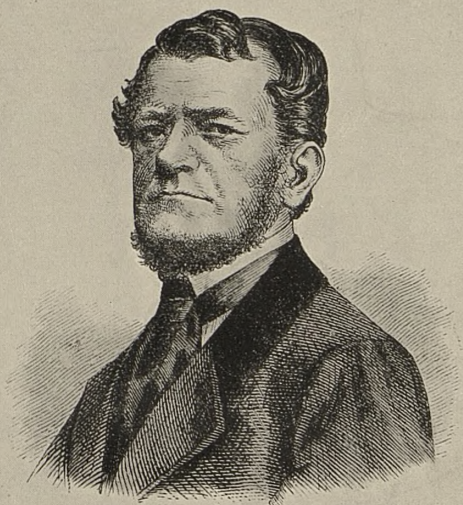
Kde domov tvůj?

*V nadehvězdě tam té vlasti,
tam jsi zbaven zemských strastí.
Milostiv ti budiž pán,
před něhož jsi povolán,
a vykaž ti v ráji věčném
s vyvolenci domov tvůj!*

Tyl odpočívá na malém hřbitově svatomikulášském v Plzni; jeho prostý hrob zdobí socha anděla míru, držícího v levici vavřínový věnec a smutně hledícího na rov, pod nímž dřímá věčný sen jeden z nejvěrnějších synů národa a z nejzasloužilejších mužů o jeho probuzení.

Končím slovy naší vysoce zasloužilé staříčké spisovatelky, upřímné vlastenky Elišky Krásnohorské, která tak vroucně v Osvětě r. 1878 u příležitosti sedmdesátého výročí narození Tylova vylíčila jeho život, plný hořkostí, jeho neochvějnou lásku k národu a jeho posud nedoceněné životní dílo:

„Kéž dovedeme tak doufat a vytrvat, tak pracovat a tak se radovat, jak by se radoval Tyl, kdyby osud mu byl dopřál dočkati se dnů našich v pozhnaných šedinách. Mnoho jsme ztratili, mnoho navždy promeškali; ale čeho jsme přece nabyli za oněch dvacet let, co Tyl již odpočívá v zemi! Jak zaplesal by přece náhle procitna a spatře v širošířé vlasti tak mnohonásobně splněné poslední naděje „posledního Čecha“! Jak by se těšil rozkvětu českého umění, jak by vítal naše matice, naše časopisy a noviny!

Jan Erazim Vocel

Jan Erazim VOCEL.

(Podle současné rytiny.)

Jak by jej blažil netušený povzlet milené jeho české hudby, jak nadšeného dramaturga nalezla by v něm národní opera česká! Jak dovedl by povzbouzeti a soustřediti zástup mladých sil literárních, radostně těže z působíště spolků, jak jest Beseda umělecká! Jak rád by zapomněl na všechny hmotné útrapy, jichž na dráze literární sám byl zakusil, vida se šířiti spolky podporující jako Svatobor a spolek žurnalistův! A konečně — jak jasným ohněm zaplanulo by milé jeho oko, spatříc velebně uskutečněnou svrchovanou touhu jeho snů; velikolepý chrám českého umění, nádherné divadlo národní na malebném pozadí zeleného Petřína, — vidina to, o které se mi ještě nesnilo, když s myslí roznícenou psával do „Pražského Posla“ zprávy o prvních sbírkách na samostatné divadlo české, vybízející vlastence k vytrvalým obětím — spanilý obraz, o kterém neměl ještě tušení, když horoucími slovy líčil krásu milované Prahy.

Nebylo jemu přáno dočkati se těchto i jiných výbojů českého vlastenectví. Všecky tyto krásné ústavy i veškeren nový rozkvět českého duševního žití — vše to povznese se až nad Tylovým hrobem. A přece dosud každému podniku českého vlastenectví i českého umění, přítomnému i budoucímu, blahořečiti nelze lepším požehnáním, nežli žádostí: kéž by vznik a cíl i dráha jich všech posvěceny byly duchem Tylovým!“

D O D A T E K.

Z Tylových osmi dětí zůstalo jich na živu šest. Dva nejstarší synové Otakar a Stanislav navštěvovali po smrti otcově gymnasium v Plzni, kde nad nimi bděl s otcovskou péčí šlechtetný kněz P. H. Karlík. Ostatní děti provázely matku na divadelní pouti po Čechách až do r. 1861, kdy se provdala za J. L. Turnovského, načež se ubytovala v Praze.

Otakar, nar. 1843 v Praze, hrával již v útlém mládí dětské úlohy, ale později se herectví nevěnoval. Dosáhnuv po ukončení studií hodnosti doktora filosofie, stal se profesorem a působil na gymnasiu v Třeboni, v Něm. Brodě a posléze jako okres. škol. inspektor ve Slaném; zemřel r. 1907 v Příbrami, kde žil na odpočinku.

Mladší Stanislav, nar. 1845 v Praze, nemaje nadání ke studiu, vyučil se řemeslu, ale v 17 letech vstoupil k vojenské hudbě. Opustiv po 14 letech vojenskou službu, stal se písařem v advokátní kanceláři a později poštovním zřízencem; zemřel r. 1890 v Praze.

Dcera Marie, nar. 1848 v Praze, věnovala se divadlu; již za života otce hrála dětské úlohy při společnosti Kulasově a Zöllnerově. Později vystupovala na různých ochotnických divadlech v Praze, potom při divadelní společnosti Prokopově, řízené J. L. Turnovským. Naposledy hrála se společností Muškovou na Moravě, kde zemřela roku 1868 v Morkovicích.

Druhá dcera, Eliška, nar. 1850 v Praze, věnovala se v mládí také divadlu a vystupovala se sestrou Marií i ještě po její smrti; později se však

stala pěstounkou na mateřských školách pražských. Zemřela r. 1909 jako řídící pěstounka mateřské školy u sv. Štěpána v Praze.

Výhradně se divadlu věnoval pouze syn František, nar. r. 1853 v Domažlicích; hrál u různých divadelních společností a posléze u Národního divadla, kde vystupoval pod jménem Horník. Zemřel v Praze r. 1902.

Nejmladší Kajetán Josef, který se narodil až po otcově smrti 7. srpna 1856 v Plzni, vyučil se pekařství; později odešel do světa a více se nevrátil.

Zasloužilý novinář a spisovatel a upřímný vlastenec J. L. Turnovský, stav se druhým otcem Tylových dětí, staral se s příkladnou svědomitostí o jejich výchovu. Pečlivým uspořádáním Sebraných spisů Tylových a vylíčením jeho života a díla přispěl Turnovský značnou měrou k ocenění významu velkého našeho národního buditele.

II.

Z „JINDY A NYNÍ“.

NÁRODNÍHO ZÁBAVNÍKU PRO ČECHY, MORAVU

A SLOVANY V UHRÁCH.

(Tento časopis, založený r. 1828 královéhradeckým nakladatelem Janem Host. Pospíšilem, redigoval do r. 1832 spisovatel Jan Hýbl. V r. 1833 převzal redakci Jos. Kaj. Tyl; r. 1834 nakladatel časopis obsahově rozšířil, zvětšil jeho formát a změnil jméno na „Květy České“. Kromě Tyla, který nám napsal nejvíce článků pod jménem Týl Horník, Mírumil nebo pod zkratkami T. H. anebo pouze T., přispívali do časopisu Jak. Malý, St. Tomíček, K. Tupý (Bol. Jablonský), Jos. Vl. Kamarýt, J. Pr. Koubek, K. H. Mácha, V. J. Pícek a j.)

Jindy a Nyní.

Národní Zábavník pro Čechy, Moravy a Slowny v Uhřích.

Číslo 26.

ve které cizích, kope mladých umů,
přináší dole světů vřelost.
Kollár.

1833.

Přelovka.

(Křesťan).

(Na tapet. Přeměň lidstva; smířte mstivých hrdů.
Má, měščí obor a tu. Kdo odhází, odhází se
a rozchází. Dřív se domy za křesťany. Dřív se máj po
tečnou. Přelovka. Přelovka. Přelovka.)

Strážný buď národu českého.

Kozwiel se tedy, slavný rodu náš!

Seřves báje, zdav se straší, těžkých žalostí;

W širém poli, w nebes chrámu se dnes rozhořil,

Staré právo obháji zde tanec twůh.

(Obor první. Město má příměti, tisíce písni w
olomouckých rukou.)

Je na křesťaně;

Má té lesní pauzi dýhlil

Smutný mladence;

Má té žněti rubů,

Má blavé wince

Měsíčníka.

Přesláš, ženo, kulichat,

O smutku zde wjme doš;

Chcešli wšit nám udělat,

Wychwal českým wjelost.

Přelovka.

Má šolcím dubu w háji

Sedávali kosi,

Černý byl pod wolákem,

Woby měli bohy.

Wynkové a Rusi,

Ga, ba! to glau naši smotit

Orebanj kosi;

Kraujty magj na wolákta,

Woby magj bohy.

Přelovka.

Kupte, holky české písni,

Kupte zpěwy;

Přelovka se kají tijně,

Přelovka vřelou bujny.

1. přelovka.

(Střed brůh. Subjekt a přelovka. Komedie.)

Komediant.

Slavní auditorium!

Sebráci z města, pániw ze vsí —

Zde ge funšforšelluně se pty;

W českých glau cwičení,

Wšau to pty učení.

„Nas, čubo, blawu k žemí sloh,

Titřár se mi tolem noby hošle

Dwáci.

Ga, ba! gáf se chudě plajj!

Dw si pupel nepokajj.

Gaba.

Směg se, lide zastepent, směg!

Třebe oběma nám sju dey.

Komediant.

„Mau, čubo, wšěhru! Toť se, toť se

Sibumil.

Wlačen, kdo cešau gebe,

Do nšto geg wšle pániw webe,

Wdo se pty krolegi neptá: Proč?

(Obor neptatněstí ktem do tela. W přelovku třetá;
na nž šiberem etřatněstí přelovka a wšlěstěstí ktem
přelovka. Dřelw nž buhba, tanec.)

Tancinice.

Wšre haule, barjy, české přelovky;

Wšragte, gáf gte před sly lery bráwaly.

Wšl.

Wškau nowau! — Wdyj se wšelšjme,

Nábl také buhbu zaplajime.

Wšlud má české freycaru,

Wj mdy cizj o zdaru.

Wšelšle nárebnj.

Tancowali rejdowákta

Wš wšetra do rána;

Třeli glau se na kozákta,

porubali bulána!

26

Snímek strany časopisu Jindy a Nyní.

JINDY A NYNÍ.

Dítko luhy české navštěvuje,
Někdy na Moravu zarejdí,
Časem v Slovansku se potuluje.

A to dítko, pražské rozeňátko,
Kouty dříve doma vyšejdí,
Nežli v svět se pustí pacholátko.

Divné dítko! doma nemá zdu;
Byť i řádně s otcem pobylo,
Bez poutí svých došlo by jen zmaru.

Leč ty poutě koná s velkou chutí,
Hledá, kde by hlávku sklonilo,
V lidském srdci usadit se nutí.

Aj, toť tedy hříšný břichopásek,
Dotíravý mls a darmotlach,
K pohoršení ošklivců i krásék?

Chyba lávky! — nemlsát' on zdarma;
V tobolce má čarodějný prach,
K zapuzení pozemského jarma.

Písňe umí, libozvuké zpěvy,
Světské chová děje v paměti,
Lidské nálezy a boží hněvy.

Přírodu, co půlnoc jiným svírá,
V kouzelném plášti proletí,
V tmavém lůně drahých šperků sbírá.

A co umí, písňe, povídačky,
Rádo po besedách sděluje,
Rodí žert a usmrcuje plačky.

S divnou při tom, chvalnou ochotností,
Co kde k zprávě přítel zvěstuje,
Městům nese, vískám k vědomosti.

A takž dítko, kde ho láska vítá,
Trojnásobně darů nahradí,
Jemu z lásky blahý život svítá.

Již se tedy, bratři! k hostu mějte,
Ať se na návštěvy navnadí,
Jemu sebe — jeho sobě přejte.

Otec jeho, pěstoun, vychovatel,
Způsoby mu pěkně ukrouží,
Aby všechněch bylo spolků znatel.

A byt' přišlo někdy na opravu —
Až se z botek dětských vyplouží,
Jonák bude vlasti na oslavu.

Třebať máme statných bojovníků!
Na vlastenské roli bohaté
Sbor se toulá krutých odpůrníků.

Mé pak dítě, zakusivši lásku,
K vaší spáse, vděkem rozžaté,
V hrdinskou se upne zbraň a pásku. T.

NÁRODNÍ SLAVNOSTI V PRAZE.

Rád bych napsal něco znamenitého . . . . .
A protož i chutě do díla! — Tebe jsem vyvolil, pověstný Štrozoku!¹ a
tebe, světem rozhlášená Fidlovačko!!²

Ano vás, dávnověký párku, vyvolil jsem popsati. Vaše sláva je starší,
nežli novorozené děcko; vaše jméno líbeznější, nežli píšťalka z vrbových
proutků; vaše rozkoš je sladší, nežli ze sušených hrušek prachanda!

Kdo, mluvte hoši pražští! kdo z vás nezakusil radosti na Štrozoku? Kdo,
řekněte holky pražské! kdo z vás nezná blahost Fidlovačky? — Kéž bych
jen dosti chladné krve měl, abych veliký tento předmět rozbírali mohl
kloubek po kloubku! Duch můj však na rozpacích trvá, kterého konce se
dříve chytiti.

Měl bych se řídit oným rozmarným chlapíkem z netištěné dosud vese-
lohry, který povídá:

— — muž je hlava, pán,
Ženám, aby poslouchaly, dán —

a popříti v pojednání svém Štrozoku přednost: a neboli, jak na mladíka
slušno, míti se oulisně k pohlaví ženskému a začítí písničku o „Fidlovačce“
— Aj, budiž ty, neomylná přirozenosti, vůdkyní mou.

Ty jsi muže uvedla nejprve do svatyně své; ty jsi Štrozoku kázala před-
nějším býti, protož, ústa má, dejte se nejdříve do zpěvu

O ŠTROZOKU.

Štrozok! — Jakýž to libozvuk! Jakáž okrasa jazyka českého! — Malý sice, ale zřetelný obrázek naší nepoškvrněné národnosti české!

Nejsem, bohužel, tak hluboké učenosti, abych až na původ slova tohoto dotříti se osmělil. Ani za těmi kráčeti nechci, kteří se v bohatém zrní jazyků slovanských tak dlouho hrabou, až v něm koukol z rolí cizokrajných naleznou — bojím se, abych při hrabání síly nepozbyl. Nejpohodlněji učiním, přidrže se těch, kteří pana Štrozoka za cizozemce záhorního vyhlašují.

Že tady jest, to patrně, i na tom nám dosti. Kdy však a jakým právem se mezi námi usadil, opět pátrati nevolím. Kdyby se mi poštětilo jedno, napadla by mne laskomina, jakým právem jiný neřád mezi námi panuje, a tu by se mi třeba tak tvrdých oříšků k louskání dostalo, že bych si zoubek moudrosti vylomil. Ne, ne! Nechme všeho kousání! Štrozok se slaví v Praze ode dávna, a slavil se i letos.

Nejupřímnější žádosti vystupovaly o letošní pomlázce z tisíc krejčovských hrdel o krásnou povětrnost na velkonoční outerek, a hle! vyslyšání jsou hlasové skroušeně volajících krejčů, jakožto prvních *representantů*³ této jarní slavnosti. Outerek se probudil a celý den oblohu nekalenými modráňky povlekl. Arci že někdy studený větýrek zafučel; což ale na škodu?

*Bez ourazu krejčí světem běží,
Dokud v kapse cihlička mu leží. —*

O velkonočním outerku se po celé Praze jehlou ani nehne. Všecko se chystá do Bubenče a Císařského mlejna. A sotva že slunéčko vyběhne tam, odkud se mu z nejvyšší vejšky dívati lze na nuznou zemi: počnou se městské brány těsnati lidem, koňmi a vozy. Patřte na mračna lidí, kteří se po Poříčí valí, aby se na Štvanici⁴ přeplavivše přes řeku, přes Bubna uhnuli dlouhé cestě po městách pražských! Avšak jste chybili, jimžto několik kroků přes most, Malou stranu k bruské bráně líto bylo. Tam byste byli divy spatřili!

Jaké to skvostné nové dílo! Jakoby čarodějnou hůlkou za šest neděl ze země vykouzleny, povstaly na prostranných hradbách nad Bruskou a na dlouhém návrší podle Jeleních příkopů rozmanité sady, podivně vyměřené cesty — pro budoucnost to zajisté nejkrásnější místo k pospolitým besedám!

Četně se tu již nyní scházíávají Pražané, vděčně hledíce na znamenitou ozdobu hlavního sídla — dnes však se podobá, jako by na ně jinde vnadnější ještě podívání čekalo. Neustavným krokem pospíchají novými sady po pěkné, vloni dokončené silnici.⁵

Já jsem pospíchal také. Nesmělť jsem ničeho zmeškat, chtěje věrně popsat o Štrozoku podati. Avšak hle! — nyní je podati mám, a předce mi

se nedostává síly. Stůj ty tady, psaníčko venkovské dívky, nynější služky pražské! Jak jsem k tobě přišel, přiznati se nesmím; věrně však tě opíší. Zníš takto:

Milá Baruško!

Já jsem tak plná rozkoše, milá Baruško, že bych se samou radostí, milá Baruško, rozsypala jako mastěná bábovka. „V Praze je blaze, a Praha je má“ zpívali ondyno v české komedii, a já si tu písničku opakuji každý den. Hocha mám, drahá Baruško! Ach, drahá Baruško, učitelovic Jeník je proti němu pravá ohyzda. Tak tichý a tak hebounký jako mladý beránek. Je krejčovský tovaryš. Na velkonoční outerek mi slíbil, že mě na procházku povede. Já se vymydčila, učesala, žluté nové šaty oblekla, na hlavu vzala krajkový čepec, přes sebe černý šátek s velikou, strakatou obrubou a tak jsme odpoledne vyšli. Má milostpaní, bohatá mydlářka, mne dobrotivě až k večeru odpustila.

Ach, milá Baruško! jaké to bylo podívání! Při vsi Bubenči, dobrou půl hodiny od Prahy, je veliká obora⁶. Ta je plná rovně vysázených stromořadí, pískem posypaných cest, pěkných háječků a uprostřed je letní sál, dvakrát tak vysoký a dlouhý jako u nás Jablůnkova hospoda. Sem chodívají Pražané na procházku, obzvláště ale o velikonočním outerku, čemuž pak Štrozok říká. Proč, to nevím.

Měla jsi to ale viděti. Plno, plninko lidí. Kam se oko vrtlo, všude plno lidí. Na cestách se otírali staří o mladé, chudí o bohaté, šerední o hezké; na travnatých místech seděly děti, matky a chůvy. Na pěšině stál stareček a hrál na housle; v křoví se krčil klučík a drnkal na harfu; všude plno křiku a hlomozu. Nejkrásnější to ale bylo před sálem. Tu bylo viděti, jak se okolo veliké louky na sta kočárů se vzácným panstvem projíždí. V zelené besídce hrála krásná muzika, až se nohy pode mnou třáslly. Před ní dolů nahoru procházelo se tisíce diváků a posluchačů. Všecko krásně vystrojeno. Holky jako princezky, hoši jako malovaní panáčci. Všecko se smálo, chechtalo a dovádělo. Já jsem tam mohla oči nechat.“

K večeru jsem se bral domů. Na šatě mi leželo prachu, že by byl mohl po něm brázdy dělati; oči mne pálily od větru, uši mi zaléhaly od hluku. Toužil jsem po své tiché sedniče.

Přede mnou šli jacísi dva podivní starcové. Vedli pilný hovor. „Nepřinutíš mne více, milý Beneši, abych vykročil z našich hájů,“ pravil první. „Jaká to pošetilost lidská! Tu matlaninu nazývají národní slavností! Jeden obleče, co mu skříňné skvostného poskytne, a druhý ho tepají pro pejchu. Onen tu něco více zakousne a zapije; tito jej trestají z obžerství. Jeden druhému se posmívá; tomu, že má delší kabát, oné, že má strakatější sukni, tomu, že se oko leskne zeleně, tomu modře. Ó, pošetilsti hříšná!“

Druhý neodpovídal, hluboce jenom vzdychl.

„A kdo tu netepá, stojí mlče jako sloup, anebo se zasmušile semo tamo potácí,“ mluví první dále. „Jakáž pak to sjednocenost, jaká radost, jakéž pospolné vyražení? Jakáž pak to medle slavnost národní? Jaký se tu národ veselí? Jaký zde co slaví? Směsice to ze všech končin světa! Chumáč —“

„Dovolte, pane,“ — skočil jsem mu do řeči, chtěje ho poučiti, a pod paždí jsem ho uchopil. Najednou však zpozoruji, že mi paždí s celým starcem zmizelo.

Bylyť to nepochybně výtvary mé ohnivé, na Štrozoku roznícené obrazotvornosti. Rád věřím, že mne svedli pouzí klamní úkazové — neboť kdož by z nynějšího světa opravdivého souditi chtěl o Štrozoku jako tito muži! Já alespoň jsem jeho přítel, jakož i ctitel světem rozhlášené Fidlovačky — o nížto co nevidět něco obzvláštního zazpívám. * ý *

Z N Ě L K Y.

(*Vyňaté ze zpěvů Týla Horníka.*)

Darmo hory sněhem ověnčené
Z *Helvecie*⁷ oku lahodí;
Darmo ducha k těše navodí
Louky rejnskou vlnou zavlažené.

Mrtvě zírám rumy oslavené,
V nichžto Romulův⁸ duch vévodí;
Co zde krásného se narodí,
Zdá se býti dítko poškvrněné.

Zelenej se strome, kveťte háje,
Zpívej židlo, stroj se květino,
A přede žádné nestvoříte ráje.

Obdivuj tě jiný, pocti draze,
Já ti nekořím, se cizino,
S tělem zde, a duchem bydle v Praze!

*

Krásně stojí růže v mladém puku,
O prut silný časně opřená;
Krásněj děva citem zarděná,
Milenci-li dává k sňatku ruku.

Kým tu nehne vážnost stinných buků,
Svá kdy v jedno sklání temena?
Nebo když dvou reků ramena
Drážděnému odpírají pluku?

Ve mně ale bouří smělé zdání
O krásnějším ještě podívání,
Před ním pokoří se divoch sám.

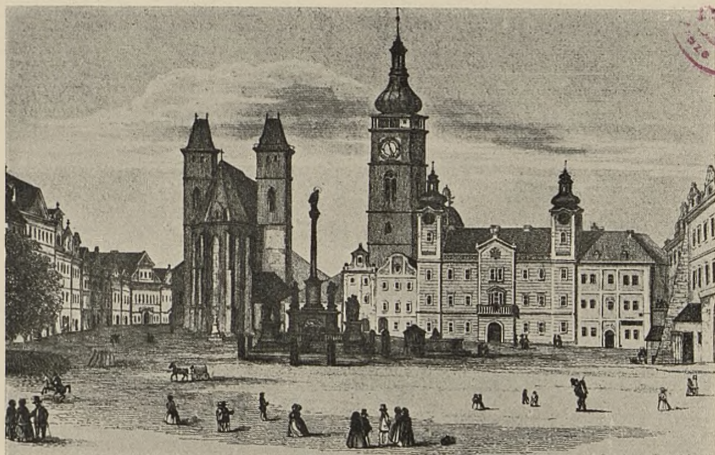
Pro krále tu v bouřném vlnobití
V chrabré pěsti české meče míti,
Z mrtvol vystavěti věčný chrám!

MILITKA

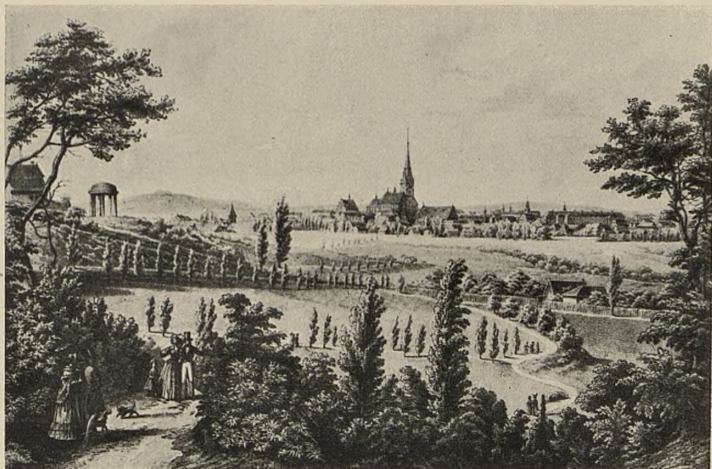
NEBOLI BÁCHORKA O SKLENĚNÉM KOPCI.

Za pradávných časů byla živa žena, a ta byla srdce dobrého, myslí nábožné. Říkali jí paní Bolena. Manžel jí byl umřel, i živila se pracně ale poctivě. Zůstávala v malé chýši v černého lesa. Lidé ji měli za chudou; paní Bolena však sama sebe nazývala bohatou, kdykoliv pohleděla na své dcerušky. Byly to dvě perly, Laskava a Militka, nejspanilejší holky v celém okolí. Starší Laskava měla zlaté vlásky, modré oči, tělo bílé jako lilium, všecka byla tichá jako beránek. Mladší Militka byla černovlasá, černooká, červených tvářiček, malého sice, ale něžného vzrůstu, veselá jako roční kůzlátko. Staré, zkušené ženy si povídávaly, že Laskavu i Militku štědrá večernice Boleně přinesla. Obě byly však duše nábožné, matku ctily a sebe měly rády jako holoubátka. Byly jediná radost paní Boleny. Ale paní Bolena byla už letitá, i nemohla té radosti užítí na věky. Chůrala i rozstonala se. Ach, to bylo kvílení dobrých dcerušek! Snášely kořínky, vařily léky, ale ani co byly snesly, ani co byly svařily nemohlo staré matince navrátit sílu panenskou. Úbohé holky plakaly, div že jim srdéčko nepuklo.

„Neplačte, berušky,“ těšila je paní Bolena; „neplačte, děťátka! I když mně oči zatlačíte, bude se duše má snášeti okolo vás. I pán Bůh na vás hledí, zlatá děťátka — pán Bůh — a ještě někdo.“ — „Že ještě někdo?“ táží se holky. „A kdo pak, maminko?“ „Když jsi v kolíbce ležela, Laskavo, co třídní děcko, přišla k nám — tenkráté jí ještě nebožtík otec dveře otvíral — přišla k nám na noc neznámá žena. Byla veliká, spanilá, ale smutná. Pravila se býti chudou, a protože jsme jí jen na zaplat pán Bůh všeho dali, co měla potřebí. Za to mne po několik dní obsluhovala, jakkoli viděti bylo, že službě nezvyklá; než nedbala na má slova, jimižto jsem jí v práci neobvyklé bránila. A ta žena, když odcházela, milá Laskavo, ta tě vzala z kolíbky na ruku, modlila se nad tebou, a zdálo se nám, že ti požehnání dávala. Nerozuměli jsme jí, neboť mluvila jazykem neznámým; hrůza nás ale jako při slovu božím obešla. Na prahu pak nám ještě zvěstovala, že bude šťastno naše prvorozené, a pak se ztratila; nebylo po ní památky. Ale když otec po dvou letech po klobouce sahal, chtěje tobě, drahá Militko, sousedku pozvati za kmotru, tu opět přišla

Náměstí v Hradci Králové.
(Podle rytiny A. Fantoliho z poč. 19. stol.)

PLZEŇ. (Podle rytiny z poč. 19. stol.)

žena neznámá a prosila, bychom jí novorozeňátko při křestu na rukou držeti nechali. Byla veselejšího pohledu, než když jsme ji poprvé viděli, a slova její zněla tak líbezně, že jsme jí prosbu odepřítí nemohli. Do vínku ti dala černou slepici, naši Kokošku. „Více nemám,“ řekla; „ta slepice bude však dobrým bůžkem vašeho dítěte. Dokud s ní běhati bude, netkne se jí nemoc, netkne se jí nehoda, netknese jí žalost. Ať jí po celý věk hledí jako nejdražšího pokladu; ní se stane dítě vaše šťastné. — Tak milá děťátka,“ promluvila žena neznámá, a pak odešla, aniž jsem ji od té doby více viděla. Vy obě jste ale rostly jako rákosí, mně pak často napadlo, že snad ona neznámá žena neviditelná jakousi mocí nad vámi bdí, a bdíti bude, i když matce svojí zatlačíte oči.“ Rády poslouchaly dcerušky podivnou povídku o neznámé kmotře, a o jejím daru, a o její přípovědi; ale když matinka opět o brzkém hrobě mluvit začala, daly se zase do hořkého pláče. Usedavě plakaly, když je paní Bolena posledníkrát napomínala, posledníkrát líbala. Ach, jako by ubohým sirotkům srdéčko z těla trhali, bylo Laskavě a Militce, když matinku v rakvi odnášeli, a bolestnějšího zvuku nebyly ještě opuštěné dcerušky slyšely, jako když se černá hruda na matinku v rakvi sypala. Na celém světě nebylo pro ně jiné útěchy, leda vzpomínati na matinku, anebo rozprávěti o neznámé kmotře. Když bylo po práci, chodívaly k matince na hřbitov, a u hlavy a u nohou jí sázely květiny. „Ach, milá matinko, drahá matinko!“ modlívala se zlatovlasá Laskava, „zlatá matinko, podívej se na dcerušky s jasných oblaků!“ „Ach, milá kmotřinko, drahá kmotřinko!“ vzdychávala černooká Militka, „ach, zlatá kmotřinko, drž nad námi ruku!“ Militku byla povídka o neznámé ženě podivně pojala. Plna byla jakési nové, pevné naděje. Černou Kokošku měla za druhou přítelkyni; se slepicí jídala, pívala, se slepicí hrávala; Kokoška vedle ní na bidélku sedala.

Sestry milkovaly se jako hrdličky. „Já zůstanu na věky u tebe,“ říkala Laskava. „Nic mne od tebe neodloučí, leda smrt,“ odpovídala Militka. „Milujte se, buďte si radou i skutkem věrně na pomoc; tomu nás učívala nebožka matinka. Tys ale ohlednější, odvážlivější, Militko; tebe se nespustím. Sama bych ve světě zašla.“ „Hleďte se vystříhati hříchu; jedna kářejte druhou a vespolek se mějte k dobrému; tak nás napomínávala nebožka matinka. Tys ale srdce lepšího; rozumu jasnějšího, Laskavo! Nepůjdu od tebe. Sama bych poklesla!“ „Věčně zůstaneme pospolu!“ zvolaly obě, Laskava i Militka, a upřímně se objaly.

Jednoho dne Laskava před chaloupkou seděla a předla. Militka byla v zahrádce a opatrovala záhonky. Tu jel okolo krásný kočár; byl zlatem vykládaný ten kočár; a koně měli zlatá udidla, zlaté uzdy a zlaté řemeny. V kočáře seděl neznámý pán. Pohled jeho byl milostný, tvářnost spanilá, šat ozdobný. I viděl zlatovlasou Laskavu a rychle zastaviti poručil. Slezl s kočáru a s dívkou líbezně rozmlouvati počal. Laskava povstala ze své přeslice, učinila poklonu a tichými slovy odpovídala. Celá se rděla jako jarní růžinka. Srdéčko jí mocně tlouklo, neboť nebyla prostá

dívka ještě s tak vzácným a milostným pánem mluvila. I vzal ji cizinec za ruku a tu se ubohá holka po celém těle trásti začala, nevědouc, má-li ruku vztáhnouti, má-li ji cizincovi ponechat, čili nic. Ale v tom přišla sestra Militka, a za ní sobě vyšlapovala černá Kokoška. Černooká Militka však sotva že neznámého pána spatřila, podivením zastavila se. Kokoška pak rozběhla se proti němu, a rozčechravši svoje černé peří, počala velmi kvokati a kdákati. Ulekla se Militka nerozumného zvířete, ježto byl strach i hněv pojal před mužem neznámým; domejšlela se, že jakási tajná moc do slepice jest, a proto se i na cizince ani přívětivě podívat nemohla. Uleknul se však i také cizinec černé slepice, obratně se ale opět k Laskavě otočil a řekl: „Doufám, že vám, krásná panno, zastavení moje s nelibostí nebylo, a že vás budu směti opět spatřiti.“ K Militce řekl: „Nadál jsem se na spanilé sestře přívětivějšího uvítání — zatím se ale budoucností těšiti musím, kdežto se lépe seznáme.“ Nad slepicí pak se pozastavil a jakási nesrozumitelná slova na ni zamumlal. I rozčepejřila se Kokoška na to ještě víc, a ještě víc kvokala a kdákala, ba i na cizince skákati a klobat po něm začala. Musel pán rychle do kočáru sednouti, a pozlacený kočár, pěkní koně a neznámý pán tak opět nenadále zmizeli, jakož byli nenadále přijeli.

Dlouhou ještě chvíli hrabala se Kokoška na místě, na němžto byl muž neznámý stál. Militka sestře výstrahu dala, by se s cizincem do rozprávky už nepouštěla, by ho, přijde-li ještě, na kvap odbyla, a Laskava plakala, a že nikdy už pána cizího viděti nechce, slíbila. Když ale o samotě byla, když do postýlky lehala a po nábožném „Otčenáši“ modré očinky zamhouřila: tu jí předce bylo, jako by se před ní ve noční tmě cizincova podoba míhala; a když ráno dívka opět s postele slézala, oči ani pozvednouti nedůvěřovala, neboť na ní strach byl, aby sestra Militka nepoznala, že se jí o cizím pánovi ve snách pěkně zdálo. Uplynulo ale několik dní, a pomocí nábožného modlení a pevného předsevzetí neznámého mládence z paměti zcela vypudila. A tak se opět jednoho dne samotna procházela ve skrovné zahrádce, brzo se zastavujíc u keře růžového, brzo u něžné violinky, brzo s bujnou zeleninou se obírajíc anebo s oúrodnými stromy. Aj, tu najednou, jako by s nebe spadlý anebo ze země vystouplý, tu najednou se před ní opět onen podivný cizinec okázal. I ulekla se ho dívka a chtěla utéci, ale cizinec ji pevně za ruku pochytil; ona chtěla křičeti, on ji do náruči sevřel a ústa lichotivě zacpával. Prosil tak sladce a tak pronikavě, že Laskava sice v zahrádce zůstala, panenská její ale hrdost zůstala s ní také. Případlať jí na mysl Militka, i Militčina výstraha, i vlastní Militce učiněný slib; a hned i potajmo uzavřela, že na slova cizincova dbáti nebude.

„Spanilá dívko, já tebe upřímně miluji, miluj ty mne opět,“ řekl neznámý, a řeč jeho byla líbezná jako slavičí zpěv. Laskava ale zakroutila zlatovlasou hlavinkou a odpověděla: „Já vás milovati nemohu.“ „Bohatý jsem, a tebe po panskou, jako kněžnu chovati budu; odejdi se mnou!“ „Já s vámi, pane, odejít nemohu.“

I počal se muž neznámý hněvati. Hladké tváře mu se tmavě zarděly, jasné čelo zakabonilo, a pěkná ústa spříčila. „Mocný jsem, a mohu násilím dokázati, že se stane po vůli mé!“ zvolal hlasem hrozivým, a Laskava se zhrozila, spolu však ji také před cizincem ošklivost pojala.

„Odejdi, oukladný člověče!“ zvolala přestrašená holka, „odejdi a nepokoušej mne. A nepůjdeš-li, zavolám sestru Militku na pomoc.“ „Ani slova mi nemluv o této sestře Militce,“ vzkřikl cizinec všecek rozsápaný. „Právě tuto Militku a tu její proklatou slepici neuvidíš nikdy víc!“ „Já že bych nikdy víc neměla uviděti sestru Militku a její slepičku? O ty ošklivý lháři, ty zlomyslný člověče! Raději na živě nezůstati, než-li pro tebe snad nespátřiti sestru Militku. Nenávídím tebe, zlý člověče!“ „Já tebe ale miluji, krásná zdrahalko, a že i ty mne milovati budeš, dokáží!“ Tak zařval posléze cizinec a dupnul do země levicí, a dupnul pravicí, a říkal při tom tajná, neznámá slova. A když levicí do země dupnul, začala se zahrádka pod ním trásti; a když pravicí dupnul, otevřela se po obou stranách země, a ze země vystoupil kouř, a z toho kouře vyhrnuli se dva velikánští draci. Ti draci měli oči jako ohnivé koule, a zuby dlouhé na půl lokte. I trásla se ubohá Laskava leknutím a strachy jako osika: cizinec ji ale v polou těla uchvátil, kouř vystupující ze země plynul se v tuhé mračno, z mračna se udělal větrný vůz, a do vozu sednul cizinec s uchvácenou dívkou. A jak do něho sednul, hnuli se drakové, zdvihli se, a za nimi se zdvihnul také větrný vůz, a draci a vůz a cizinec a Laskava odletěli povětřím, daleko z malé zahrádky, daleko od chaloupky u černého lesa.

Čekala sestra Militka na sestru Laskavu, ale sestra Laskava nepřicházela. I běžela dívka černoooká do zahrádky hledat holku zlatovlasou, nebylo však místa, kde by ji byla nalezla. Běžela za ní také černá Kokoška, a když na místo přišly, na němžto byli ze země vystoupili draci, pozdvihla slepice náramný křik. I ulekla se dívka Militka, a veliká ouzkost na ni připadla. Začala běhati, hledati a volati; po sestře Laskavě nebylo však ani památky. „Laskavko! milá sestřínko! ozvi se, kde jsi? Laskavo, nenaplnuj bázní sestru svoji Militku; ozvi se!“ Tak volala dívka černoooká; holka zlatovlasá se však neozývala. I vyběhla opuštěná ze zahrádky do širého pole, a po celý den hledala sestru po polích; druhý den hledala ji po lesích a skalínách; třetí den po vodách. Hledali s ní všickni dobří lidé, ale ani na polích, ani v lesích a skalínách, ani ve vodách nenašli Laskavu. „Ach, co si teď počnu, já ubohý sirotek! Tatínka nemám, matinku nemám, sestru nemám. Smrt mi vzala tatínka i matinku, sestru mi snad odvedli zlí lidé. Pomoz ty mně, milý bože! podívej se ty na mne, milá matinko; vzpomeň si ty na mne, neznámá kmotřínko; smiluj se nade mnou světe a navrať mi sestru Laskavu!“ Takto naříkala osamotnělá Militka; lítostí klečela na bosých kolenách a spínala bělounké ručičky. Tu začala za ní černá Kokoška hlasitě kvokati. Obrátila se dívka s uplakanýma očima, i spatřila, že Kokoška po ní krk natahuje a černým očkem na ni pohlíží; potom že se ke dveřím rozbíhá, opět navrácuje a zase na ni pohlíží, jako by říci chtěla:

„Pojď, hospodyňko, pojď za mnou.“ „Dovedeš mne k sestře Laskavě, milá Kokoško?“ zvolala Militka s veselou tváří, a Kokoška zakvokala, zakývavši chocholovou hlavinkou, jako by odpovědít chtěla: „Ano, hospodyňko, dovedu tě k sestře Laskavě!“ I popadla Militka honem bílou loktuši, a tu si otočila okolo hlavy a podvázala pod bradou, a potom vzala na ruku košíček s ovocem, a podkasala si sukničku a potom běžela s plnou nadějí za černou Kokoškou.

Šly první den, a tu přišly na velikou zelenou louku. Na té louce byla síla panen, a ty panny veselily se při líbezném hudbě. Měly na sobě krásné, bílé šaty, ve vlasech a za řadry měly voňavé kvítí, a tváře jejich byly radostné jako nejkrásnější jarní den. Veliké měla Militka potěšení, a tu líbeznou hudbu slyšela; když na ni ale volaly: „Pojď, raduj se s námi!“ tu se odvracela dívenka i zacpávala uši, a zvolala: „Radujte se samy; já musím hledati sestru Laskavu.“

Šly druhý den, a tu přišly do velikého rozkošného sadu. Zde stály stromy plné drahého ovoce, keře z překrásného kvítí a pod stromy a mezi kvítím byly stoly se skvostnými mísami, a tu se hotovila síla hostů k radostnému kvasu. I drahá roucha, zlaté prsteny ležely pohotově, kdokoli se ozdobiti chtěl. Radostí plesalo Militčino srdce, an se dívala takovým přípravám; ale když na ni hosté volali: „Pojď a vesel se s námi!“ odvrátila uši a oči, a řekla: „Veselte se sami, já musím hledati sestru Laskavu.“

Šly třetí den a tu přišly do velikého, ouhledného města, a v tom městě je opět jiné a jiné vnady vábily. Šly čtvrtý, a pátý a šestý den a tu jim i hrůzy cestu zastupovaly; ale Militka se ani vnaám ani hrůzám nepodala, pokaždé řekla pevnou myslí: „Pryč ode mne, vy mamičové lidských smyslů! Já musím hledati sestru Laskavu.“ A šly hrozně, hrozně daleko. Kokoška stále před Militkou, a upřímná sestra stále za černou slepicí. A když přišlo sedmé jitro, a slunéčko vycházeti počalo, uviděly před sebou veliký blesk. A když se přiblížily k tomu blesku, poznaly, že to veliká, lesknoucí se ranním sluncem skleněná hora. S podivením pohlížela Militka na tu skleněnou horu, ale ach! jak se zarmoutila ubohá dívka, když se posléze až k samé té skleněné hoře přibrala. Kam jen oko dostihlo, nebylo nic, leda lesknoucí se, hladké sklo. Dostati se na horu, nebylo pomýšlení. Byl to kopec náramně příkrý a skluzký. I začala se upřímná sestra teskliti. „Ach, ty milá Kokoško! ty věrné zvíře, kam jsi mne to zavedla!“ Takto naříkala holka, na slepici hledíc, ana se byla pod kopcem usadila, jako by se z místa už více hnouti neměla. Kokoška však na to dlouhou chvíli jako by nic. Najednou ale křídla roztáhne a jako když se doma pod okny, anebo na zahrádce v písku hrabávala, i tady tak sebou hýbatí a perutěma do hory tepati počne. I zazvučel skleněný kopec, a ze zvuků těch jako by se lidský hlas utvořil, a hlas ten promluvil srozumitelnými slovy: „Nenaříkej Militko! blízko jsi u své Laskavy.“ Lekla se Militka, neboť slyšela lidský hlas, ale žádného neviděla; a když konečně dle zvuku seznala, že by to

z hory vycházelo, a že by to vyvodila Kokoška, bázlivě jaksí ucouvla, i bázlivě se ptala: „Jakž pak se ale k Laskavě dostanu?“ A černá slepice opět křídloma do sklenného kopec zatepá i opět se ozývají slova: „Zabi Kokošku, kůstky její před sebe klad' po kopci, a kamkoli položíš kústku, pohodlný stupeň se udělá“. I zhrozí se dívka jemná takových slov, ale Kokoška opět do sklenného kopec zatepá, i opět se ozývají slova. „Zabi Kokošku!“ Počne Militka plakati, ale černá slepice, roztáhnuvši po třetí křídla, po třetí jimi do vrchu bije, a po třetí je slyšeti: „Zabi Kokošku — jinak se nedostaneš k Laskavě.“ Ach, jakž měla ubohá holka smrtnou rukou sáhnouti po drahém zvířátku, po dárku neznámé paní kmotry, z něhož jí blaho vykvésti mělo? Jakž měla zabítí družku svých her, svou naději a nyní voditelku svoji? Ale sesterská láska je mocnější nad všecky jiné vazby — tomu byla Militku nebožka matka pilně učila — a protož i zdařilé dítě po slepici sáhlo a z košíčku malý nožeček vyňalo.

Hlasitý a usedavý pláč vedla Militka, když Kokošce po hladkém krčku sahala — věrné zvířátko se ani nehnulo; — hlasitý pláč vedla, když jí chřtánek ostrým nožečkem podřezávala, a veliké slzy padaly jí z krásných očí, a ty slzy kapaly na nebohouslepici, a byly tak horké, že se peří spařilo, kamkoli padly. A pláč dívčin se množil a slzy tekly hojněji, a proud jejich celou slepici zalíval a sežíral, tak že konečně jen pouhá kost Militce v rukou zůstala. Z holých těch kostí ulomila nyní holka první kousek, položila na příkrý kopec, a ve skluzkém skle prolomil se stupeň, a na stupeň mohla holka vkročiti a o krok postoupiti na horu. A s podivením patřila na to dívka, a rychle ulomivši druhý kousek, položila opět na kopec, i opět se o krok povznasla. Samou radostí zapomněla na všecken zármutek a na všecku ztrátu; zapomněla na Kokošku, a jenom už u Laskavy se octnouti dychtěla. I lámala kústku po kústce a kladla na skleněný kopec. Dělal se před ní pohodlné stupně, a po stupních se brala dívka na horu. Před ní se rychle cesta krátila, za ní dloužila. Již má Militka poslední v ruce kústku, již poslední kousek na horu klade, na poslední stupeň vstupuje, a posledním krokem svršek hory dostoupiti hodlá; tu náhle pozdvihne oči, a běda! ještě aspoň jedna kústka jí schází, ještě veliká mezi ní a svrškem prostora. Leknutím se v holce zarazí krev; ubohá ani slova promluvit nemůže. Již myslí, že marná byla její obět a práce. Zoufanlivě se kolem ohlíží: do předu hledí a do zadu hledí, a z předu a zadu naděje žádá. Z předu je prostora velká, ze zadu — ach, to nové leknutí! ze zadu je prostora ještě větší! Stupně jsou ty tam, kústky jakoby smeteny větrem; stojí opuštěná holka na posledním a to jedinkém stupni, a nesmí krok udělati, aby se nesklouzla po hladkém skle. Ale — „Radši celý kopec vlastními kostmi obsypati, nežli se k tobě nedostati, sestřínko!“ — tak tu nyní žalostná dívka zvolala, u svém hoři a u své lítosti všecka zapálená opět po nožečku sáhla, v kloubech si levý malíček urázla, na kopec jej pustila, a hle! — i po malíčku stupeň se utvořil, dívka naň kročí, a už i na vršku hory stojí. Ale jak se tam postaví, sesláblou silná mdloba přepadne,

a v té mdlobě všechna klesá i na horu padá. Hora se s ní zatřeše a s velkým hřmotem propadne. —

Ale jakmile upřímná Militka opět smyslů nabyla, spatřila se ve velké mramorové síni. Kolem dokola stály v té síni pozlacené sloupy, po stěnách visely zlaté obrazy, a uprostřed síně lesknul se zlatý trůn s krásně protkávanou oponou. Na trůnu seděla neznámá paní jako královna, jí po stranách stály po pravé Militka, a po levé — o té radosti! po levé stála ztracená Laskava. Ach, jak se tu nyní objímaly upřímné sestřinky! Radostně dívala se jim paní na trůnu, potom ale vstanouc, Militku i Laskavu za ruce pojala. „Buďte šťastné,“ řekla, „ctnosti vaše zasluhují odměnu! Já jsem neznámá tvoje kmotra, Militko, a věrně vyplním tobě i sestře tvojí, co jsem nebožce vaší matce slíbila. Mocnou paní byla jsem povždycky, ale pouhá mocnost neblaží; dobré skutky blaží. Avšak i zasloužiti, i hodna učiniti musí se člověk dobrých skutků. Vy zdařilé dcery jste statně obstály, aniž moje, aniž matčina o vás od mladosti péče byla zmařena. Věčně za to u sebe pobuďte, a radost a rozkoš pobuďte s vámi.“

Slzavě děkovaly se uchráněné sestry mocné paní kmotře a procházely se s ní po síni, a ze síně vešly do skvostných pokojů a do rozkošných zahrad, a všude byla hojnost, pěkný oděv, veselé tváře, ochotné ruce, všude byla krása, jenom u brány ležel, na řetěze uvázan, ošklivý pes. „Jaká je to šereda?“ zvolala rozveselená Militka, a Laskava se jaksí bázlívě stranila. „Nebojte se dítky,“ řekla vzácná paní kmotra; „to je tvůj pronásledovník, Laskavo! Takto se zlé činy trestají. Nebude pán víc kouzledlných kousků provádět! Skleněný jeho kopec je rozbořen, síla jeho rozvrácena.“ I stranily se holky šeredného psa; někdy jen přiblížily se, a otrpně mu drobty a zbytky házely.

Až do smrti byly živý upřímné sestry v krajinách mocné paní kmotry, až do smrti pobývaly jedna u druhé, a po jich smrti ještě povídávaly matky po mnohá léta dceruškám svým o sesterské lásce černoooké Militky a zlatovlasé Laskavy.

Týl Horník.

CIKÁNSKÁ PÍSEŇ. 9

Hlas náš v horách
a v poušti po borách, horách
se rozléhá,
kolem se ozývá.

Tu písně a trubky lahodný zvuk,
prolítne lesem a opáčí hluk —
Trara, trara, trara!

Kde noc a den,
kde zem a nebe jen a den,

Karel VINAŘICKÝ.

(Podle kresby.)

tu náš je stán,
svět širý nám vítán.

A kamkoli kráčíme, zní zpěv náš,
v horách, po dolách, i kde pusto máš.
Hola, hola, hola!

JAKÉ JSOU NAŠE ZÁBAVY?

*Freude dieser Stadt bedeute,
Friede sei ihr erst' Geläute* —¹⁰

Jako by náramný vykřičník dokončila takto devítiletá holčice půl hodiny dlouhé cinkání Schillerovým zvonem. Tisíc krůpějí, co hojná rosa na listnatém křovisku, leskly se jí na hladounkém čele, ba i v potůčkách spouštěly se jí po rozhrátých lících. Nedbala však na to devítiletá deklamátorka. Známat jí byla nepochybně světostará kletba: „V potu tváři budeš dobývati chléb svůj —“ a protože i rukama, jako by dvěma polámanýma perutěma, neúnavně do povětří bila, a proud slov jejích nezastavil se, až při onom vykřičníku osudném. Nebylo ním však po křiku; hlučnější ještě povykování začalo se nyní rozléhati po sínci. Krásocitné paničky a slečny, na seslích do půlkola před rekyní krásotečnickou, daly se do chlapského tleskání, až jim hedvábné švy na dámských rukavičkách pukaly; a vysoustruhovaní panáčkové za nimi, tleskání to za výzev k podobnému počínání statečnému majíce — ačkoliv by snad ráznými dlaněmi pochvalu rozumněji byli jevíli — z outlé šetrnosti ženských uší jen ohromným řvaním: „Bravo!“ *Charmant! Wunderschön!*¹¹ plesání svému průchod činili.

Bylať to odpolední zábava u pana rady z Blbova. Podávaloť se tu hostům silné kávy, dobrého vína, hebkých tortů a záživné pečeně; bylať tu pěkný sál, výborná hudba, chtivé tanečnice a ochotní mladíci — aniž se na pozvaných příspěvky pro chudé ústavy sbíraly — byloť tedy v domě pana rady a v ústech jeho zdarma nasycených hostů všecko překrásné a všecko čarovné — i nesnesitelné potloukání dcerušky jeho na Schillerův zvon!

Nyní došlo na mne. Před čtyřmi nedělemi již musel jsem slíbiti, že uměním svým (dvorně totiž údové spolků Blbovských mé prosté veršů odříkávání uměním nazvati ráčili) k pospolité zábavě dnešní přispěji; nebylo tedy nyní žádného vykroucení se. Všecek v oděvu černém, jako bych vzácnou společnost ku pohřbu zvátí měl, kročil jsem na výstupek, na němžto si byla před chvílí devítiletá zvoníčka nevadlých věnců vyzvonila. Podívání na krásnou strakatinu sedících přede mnou paniček a dívek občerstvilo i chuť i paměť moji a s obratnou umělostí jsem se ku předu, v pravo i v levo uklonil. Radostné a mne tedy povzbuzující očekávání jevílo se po celém sboru. I spustil jsem hlasem zvučným: „Lel a Lila, balada od Šafaříka.“¹²

Avšak hle! zmizeloť lahodné usmání s tváří paniček; medové rty slečinek špoulily se k uštěpačnému úsměchu; hlavy pak u těch i oněch obracovaly se k sobě a ústa začínala důležitý hovor o čepečích a kloboukách. Panáčekové pokašlávali: „*Böhmisch — wie gemein!*“¹³ Jako by zlý černo-kněžník byl mezi nás prutem peklu zasvěceným udeřil, protivná mi změna stala se ve společnosti. I roznítla se hněvem a bolestí duše moje, a duch *improvisací*¹⁴ sklonil se ke mně, a zrakové moji rozpálili se a tváře hořely, ze srdce pak i z úst zavznělo takto:

*Zhasňte nebes jasná světa,
V strašných skrej se, vlasti, temnotách,
Aby nutno trapných ve psotách
Noha lidská klopotně se plela.*

*Slepo, hlucho buď! Ta věkův metla,
Z vůle kochati se v cizotách,
Uvadla by v holých pustotách,
Menší vina člověka by hnětila.*

*Krásnýť Čechů jazyk, země, zboží,
Otcův mrav a matky tichý stan,
Avšak v cizém líhá plémě loží;
Zchvat je nebe! Zchvat je svojí nocí,
By se nevrhalo v pekla chřtán —
By se nerouhalo dítě otcí!*

* * *

Deklamací zajisté mezi četné i prospěšné vzdělaných spolků zábavy náleží; jim na bok staví se půvabnější ještě domácí divadlo. Jak často ale v besedách našeho věku obojí po česku se pěstuje, známe předobře, aniž mi potřeba bude žalostnými slovy jitríti ránu, sežírající každého upřímného Čecha. Leč — někdy a někde slovo české předce vévodí, a vévodství tohoto každyčká částka budiž nám nadějným semenem, ježto se posléze i na zpustlé roli vzejme, pakli jen neúnavnou ostrážitostí kamení odklízeti a dusivé pejří hubiti nepřestaneme.

Avšak ne, že by se nám vždy deklamatorů, herců a posluchačů nedostávalo; scházejíť nám častěji snad ještě příhodně spolkům našim básně. Časopis tento pak odhodlal se i potřebě té odpomáhati, a za tou jediné příčinou — zvláště, an se cosi podobného v literatuře naší posavád nevyskytlo — následující hříčku¹⁵ krajanům svým podávám. Čech a Češka předce snad se v každém spolku naleznou, a hru tu lze představit i v každém pokoji, bez vší další divadelní přípravy — leč aby osoby za španělské stěny zacházeti mohly; že pak se hra zalíbí, zkušenému věřte.

Ostatně práce ta není původní. Asi před pěti lety skrovnému kdesi di-

vadlu, ni herců, ni kněh českých majícímu, přispěti chtěje, *Kastelliho* veselohru „*Die Domestikenstreiche*“¹⁶ nazpaměť, a tudíž i převolně jsem přeložil. Verše arcit naskrze, poslední pak výstup nazvíce z mého nábytku jest; než komužkoli originál s překladem srovnati se zalíbí, že jsem p. spisovateli ublížiti nechtěl, pozná.

Kéž by jen i krajané dítko to s laskavostí přijali a pěstovali s takovou, s jakovou jim je upřímností podává

Týl Horník.

PŘI ZAČETÍ ČESKÉHO DIVADLA V PRAZE.

— Brzo-li Ti opět, milý druhu, zprávy o divadle našem zasílají budu? Brzo. Nikomu zajisté toužebností takovou po dnu sv. Václava čekati není, jako mně, a byl bych už i snad tomuto hnutí svému v několika slovech dříve polehčil, kdyby pevného předsevzetí u mne nebylo, nikdy více nešířiti slov — nepřinášejících nižádného užitku.

Hry české na pražském divadle jsou zajisté z nejhlavnějších prostředků k zvelebení otcovského našeho jazyka — o tom už nejeden z mužů věhlasných promluvil; jakž by ale asi spořádány a vedeny býti měly hry tyto, jakožto hlavní pomůcky k dosažení tak vznešeného cíle, z upříma nepověděl ještě nikdo. Avšak i kdyby se o to někdo pokusil? Kdybych já dílo takové na bedra svá uložil? Kdybych i dílo zmohl a vykonal? Zdaž přece vodu košem nositi nebudu? — A marnými žádostmi, dětinským přáním trudit se nadarmo? — aj, což není po vlastech českých, z čeho bychom se těšili?

Zdali sobě na př. kdo z pánů českých herců povšimne, řeknu-li, aby svědomitěji s naším krásným jazykem jednali? aby se po bratrsku s ním seznámili — a vždyť je blaho přáteliti se s krásou! — zdaliž nezůstanou slova moje pouhým do větru tepáním? A byt' bych i o cestě promluvíti chtěl, po nížto by se k cíli dostali — otázka: Čtou-li pak listy moje s upřímností a vírou, jakovými já je napíši? — Kdyby jim hry české něčím jiným byly, nežli denní volání: „Dejž nám chleba vezdejšího!“ — kdyby se jim pomýšlení namítlo, že netoliko kratochvíle žádostiví diváci, že ne pouze zasmušilá kritika, že celý národ po nich toužebně své zraky obrací — (jmenujme totiž, kdožkoli o národnost pečují, národem) — kdyby povážili, že k oslavě tohoto národu, z něhož i oni pošli jsou, že k zahájení otcovského jazyka přispívají, že o jeho důstojnosti a líbeznosti, o jeho ráznosti a plynosti svědectví nejlepšího vydati mohou i mají: pak by se v nich zajisté roznítila touha státi se hodnými tak vznešeného cíle, a síla rozdvýjila k podniknutí práce, věru! netěžké a vděčné velice! —

Jiná a hlavnější stránka her našich zůstavena je starosti muže po vlastech na slovo vzatého, a tudíž mizí všeliká bázeň! Péči neunavného Štěpánka vykvete zdar. Volení kusů totiž obstarává správce obezřetný, moudrý, zkušený; zdaliž jinak, leč jako v letech předešlých se nadíti

možno, že nám nazvíce nové i zdařilé kusy na odív uvede? — Pevnou i dobrou mějmež naději!

Poprvé provozována bude p. Štěpánkova veselohra: Ať se to jen žádný nedozví; v neděli na to, dne 29. září Holbeinův¹⁷ Fridolin, přeložením Štěpánka. Obě hry zdařilé, jelikož i výteční divadla našeho údové v nich se přičiní, zajisté i těm pěkného způsobí odpůldne, kdo se nimi už při prvnějších provození líbezně zabavil. Nadějmež se hojné zábavy! —

Neslibuji sice, jak Ti o jednotlivých hrách psávati budu, — ale pravda, ač nesnad vezdy holá, bezrouchá, povždy oblíbená bude

v ústech Tvého

Týla Horníka.

Jan Hostivít POSPÍŠIL.

(Podle současné podobizny.)

III.

Z „KVĚTŮ ČESKÝCH“

(R. 1834)

A „KVĚTŮ“,

NÁRODNÍHO ZÁBAVNÍKU PRO ČECHY,

MORAVANY A SLOVÁKY.

(„Květy“ byly vedle „České Včely“, redigované Fr. Lad. Čelakovským, později K. Havlíčkem Borovským, v probuzenské době nejrozšířenějším českým časopisem. Vydával je J. H. Pospíšil, nakladatel v Hradci Králové a v Praze, a redigoval je od r. 1834—36 a potom v letech 1841—42 Jos. Kaj. Tyl, a to pod jménem nakladatelovým, protože Tyl jako vojenský úředník nesměl býti jmenován; ostatní ročníky redigoval Jar. Pospíšil. „Květy“ přinášely kromě básní a povídek také poučné články národopisné a historické, všímaly si vzdělanosti i jiných národů evropských a v literární příloze oznamovaly literární novinky a přinášely o nich posudky, všímaly si divadla a v denní kronice oznamovaly časové události. Přispívali do nich mimo jiné: V. Kl. Klicpera, Fr. Sušil, J. Pr. Koubek, Ant. Marek, Jan z Hvězdy, B. Němcová, K. H. Mácha, Fr. Rubeš, J. Langer, Fr. Doucha, Vinc.

Furch, V. B. Nebeský, Fr. Lad. Rieger a někteří spisovatelé slovenští.)

KVĚTY ČESKÉ.

Čiſty zábauné pro všeliký ſtav.

Wedenjm a nákladem

JANA HOST. POSPŠILA,

čimého auda čeſkého národného Muſeum, čeſimého kurátora kommandity započatugicjſkého uſtawu
preruiſkého we Bſtění, hoſpodářſkého bezerce na paňſtwj hradeckém.

Prwnj ročnj běh.

---

1 8 3 4.

W Praze a w Hradci Králově.

Snímek titul. listu Květů Českých.

FIDLOVAČKA,

aneb

ŽÁDNÝ HNĚV A ŽÁDNÁ RVAČKA.*

Patero obrazů, dle života pražského sestavených od T.

OBRAZ PRVNÍ.

ULICE. Po pravé krám paní Mastílkové, po levé ševce Kroutila. Na zad viděti mlékařku, k nížto po celý první výjev kupující docházejí — jakož i do krámu k máselnici. — Z obou stran, při domech kupy drvoštěpů, sedících po zemi Pavelka po pravé, Šebelka po levé. — Jitro.

Výjev první.

DRVOŠTĚPOVÉ (ostří a poklepávají pily).
Později VOCELKA, dohazovač.

Sbor drvoštěpů.

Bruste, hoši, bruste pilu,
Sekeru si strojte k dílu;
Celý den
Žerou zuby do polen,
Sekera
Odpočíne z večera.

Mnoho práce, málo chladu,
Mnoho žízně, málo sladu —
Bodežž kozel pilu vzal,
Pilu, pilu, pilu!

VOCELKA (přihání se, pod paží a v kapsách máje plno uzlíčků).
A to je hezky — to je česky. Zpěvem boží den přivítejme,
zpěvem mu dejme dobrou noc!

ŠEBELKA. Dobrýtro, Vocolko!

* Divadelní této hry, kteráž v měsíci prosinci r. b. na divadle pražském provozovati se bude, podávám tuto malé zlomky na okázkou. Obecenstvo naše proto jen bych rád na tento první pokus o lokální frašku pozorným učinil, poněvadž dílo to pouhými obrazy jmenuji, a dle tohož i posuzovati je prosím. Okolnosti divadla našeho přinutily mne, že jsem se při práci hrubě uchýliti musil od plánu, dle něhož jsem s počátku byl pracoval. V podobě prvopůvodní okáže se snad „Fidlovačka“, až jestli tiskem světla božího uvidí.

VOCELKA. Dejž to pán Bůh, Šebelko!

PAVELKA. Co pak ti tak z rána nohy zapálilo, že jim nedáš pokoje?

VOCELKA. Nejsouboží nástroje? — Jeden leží, druhý běží, jeden spává, druhý vstává! — A já si toho vážím — ať mne psotník skrotí jako suchou obruč! nevážím-li si toho žejdlík slivovice, že jsem vás tu napad' pohromadě.

DRVOŠTĚPOVÉ (se vzbopí). Je co na práci?

VOCELKA. Až hanba — pila se vám utrmácí! — Patnáct, hoši! Hoši, patnáct tvrdých. Dřevo jako síra — štěpina jako štěpina.

DRVOŠTĚPOVÉ. Kde? kde?

VOCELKA. Zde, zde!

ŠEBELKA. Plácale!

VOCELKA. Švástale! — To je pila, bratře; není? A to jsem já; že nejsem? Chyť mne za hlavu a pilou mě polechtej na obou kyčlích, není-li na Peršteině¹ patnáct tvrdých.

ŠEBELKA. Tedy pojďme!

PAVELKA. Ouha! — Nás Vocolka najímal.

ŠEBELKA. Co že, ořízku?

PAVELKA. Že tě oříznu — ani tě vlastní postel nepozná.

VOCELKA. Hoj, hoši, hoj!

ŠEBELKA. I ty vochmatané topůrko — ty bezzubáku — (jde naň).

DRUZÍ (za ním). Zlam ho!

PAVELKA. O jen trkni, sukovitý berane!

DRUZÍ (po něm). Potlučte jim zadky!

VOCELKA (skočí mezi ně, a uzlíky vtěsnav mezi rozkrok, s rukama roztaženými uprostřed obou sborů státi zůstane).

Zpátky! Čert si vás vem do oprátky! Pozbyli jste rozumu? — Ať mi ruce uschnou jako zimovaná louč, jestli se mi hnete z místa! Pražští drvoštěpové!! — Aj, milí páni, víte-li pak, co to znamená? S pilou a sekerou celý den po ulici! Smím já chodit se zbraní? — A jsem předce člověk, co? — Nejsem ale drvoštěp!

ŠEBELKA. Nelam si hubu, pleticháři! Nešklebil jsi na nás zuby, an jsi řekl, že ti milo, že nás pohromadě nalézáš? — nešklebil?

VOCELKA. Šklebil, hochu!

PAVELKA. Netočil jsi po nás levým okem, an jsi o patnácti povídal? — Že netočil?

VOCELKA. Točil, hochu!

ŠEBELKA. }

PAVELKA. } Nu tak tedy, pane Vocolko?

VOCELKA. Nechte si ale jen říci, vzácný pane Pavelko — poslechni mne, kmochu Šebelko! Já vás miluju oba — naše jména jsou jako naštemované varhany: Pavelka, Šebelka, Vocolka! Já vás najímal oba — dokud kůrka na bochánku chrustí, bratr bratra neopustí! Oba musíte do těch patnácti, oba; jinak se po upřímnějších ohlídnu.

ŠEBELKA. Nechej ohlížení, dohazovači! Jestli jsi nás oba najal, oba potáhнем.

VOCELKA. A ramena k přátelskému svazku roztáhнем! Tak se mi líbíte, páni drvoštěpové! Pěkně svorně, jednotvorně — to dělá vašim pilám čest. Rozumíte vašim pilám? Vy ani nevíte, jak vážená zvířata ty vaše pily jsou! O své zuby, proti zubům vašich pil se vsadím, že to nevíte. Když se tak na ty zubáky dívám, sám bych si přál býti takovým hovádkem; celý den bych měl co pilovat.

Píseň.

Za Emauzy, na kopečku
Vadne jarní růže —
Mladá Běta, ubožátko,
Starého má muže.
Holeček má bílé vlásy,
Žínce pak se chytívá lásky —
O pomoz, hochu můj!
Pouta přepiluj.

Na Petříně, pod jabloní,
Stůně mladé ptáče —
Pro dukáty vzal si Jeník
Kopuleté Káče;
Zlato došlo, bába zbyla,
V lásce bába nestačila —
I čert si bábu vzal,
Pouta zpiloval!

U Štvanice,² na topolu,
Škádli se dvě kavky —
Hošík Němec, holka Česka,
To jsou pěkné vdavky.
Holka zpívá, hošík řádí,
Ona lká — on bitvu svádí —
I kozel hochu vem,
Pouta zpilujem!

Pod skalinou Vyšehradskou
To jsou pražská města,
A v nich krásný český jazyk,
Pěkná všude cesta.
Na to hoch i holka dbejte,

Česky mluvte, neháfejte —
Pak s pilou z Prahy pryč,
Někam za Poříč!

(Hrne se k Mastílkové, potutelně se ale za sborem drvoštěpů ohlíží, do zadu v pravo odcházejícím.)

Z OBRAZU DRUHÉHO.

Výjev čtvrtý.

JIRKA. HONZA. ONDŘEJ.

JIRKA. }
HONZA. } Pane Ondřeji!

ONDŘEJ. Was gibst?³ Co cete?

JIRKA (věčný smíšek). Paní maminka —

HONZA (ho šťouchne).

JIRKA. Já řku — paní máselnice —

ONDŘEJ (po nich). Pany maminka — máselnice — die gnädige Frau, Esel!¹

JIRKA. Ty knetkyfrou že vezl? — Honzíku! Co je to: Ty knetkyfrou?

HONZA (váhavý — hlavu stále klopí ku předu). Ty knetky — frou? Inu, to jsou náké ty německé pletky — já je nevezl.

ONDŘEJ. O armer Andreas!⁵ — Co cete?

JIRKA. He, he! Paní máselnice —

ONDŘEJ. Jemnostpany — šikáš —

JIRKA. Jemnostpaní — paní máselnice povídala, abyste nám okázal, jak se tu máme otáčet.

ONDŘEJ. Geduld, dein Name ist Jammerweil!⁶

HONZA. To bych vás ale prosil, abyste nás neučil vrtáka. U nás jde jen cvrček, šupák, dupák, a na mladé posvěcení talián.

ONDŘEJ (po něm). Vrcek — šubák — dalián! — Der Kerl ist von Sinnen. — Glaubst du, ich bin ein Tanzmeister?⁷

HONZA (naň vyvalí oči — pak hlavou zakrouť).

ONDŘEJ (po něm taktěž).

JIRKA. Ha, ha, ha! To je komedie! — Potom povídala jemnostpaní — paní máselnice, abyste nám trochu té němčiny do hlavy nalil; ha, ha, ha!

ONDŘEJ. Ein wahres Holzspalten! — Wunden im Herzen — und ein Sprachmeister!⁸ Pojte sem — Da stellt euch her — tu se štelovat. — Pozor! Wann's in der Fruh — ráno — už dost (dělá jakoby chrápal ve spaní) schlafovat — rozumíš?

JIRKA. I rozumím, he, he! Když prý se ráno vyspím — chcete říct.

ONDŘEJ. Ano — vyspím; tak vinšovat jemnostpany — Pozor! — Ich habe die Ehre, einen guten Morgen zu wünschen.⁹

JIRKA (vyšklebiv zuby). Trrrrrčínčipinči! Co je to?

HONZA. Jakoby trakařem po nové silnici rachotil.

ONDŘEJ. O Sprache — Barbarei!¹⁰ — Ich habe — pozor! šikat voba! — Ich habe —

OBA. Ich hobe —

ONDŘEJ. — die Ehre —

OBA. — diere —

ONDŘEJ. — einen guten Morgen —

OBA. (mlčí — Jirka se šklebí — Honza zevluje).

ONDŘEJ. — einen — guten — Morgen —

JIRKA. — aigen — morten — gugen —

ONDŘEJ. — zu wünschen.

OBA. — cuvinči!

JIRKA. Ha, ha, ha! cuvinči! Aigen — ere — gurgen — he, he, já už umím německy!

HONZA. I toť bych radši oblásky louskal, nežli tu němčinu.

ONDŘEJ. Pozor! — Wann ihr was bekommt¹¹ — dyž neco dostat — ty und ty — tak telat ruku — küssovat — (líbá si ruce) — rozumíš?

JIRKA (líbá si ruku též). I arcí, he, he!

ONDŘEJ. A šikat: Küss die Hand.¹² — Küss die Hand.

JIRKA. Kistihout — ha, ha, ha!

HONZA. Co je to?

ONDŘEJ. Hand ist ruka — küss die — ist — (ukazuje hubičkování.)

JIRKA. He, he! To je, jak se u nás říká: Poníženě ručičku líbám —

HONZA. — vzácný pane. Dejž to pámbu!

JIRKA (proti Honzovi ruku si líbaje). Kistihnát.

HONZA (taktéž). Kistihnát!

JIRKA. He, he! Kistihnát!

ONDŘEJ. O Spiel des Schicksals! Der Lehrer schwimmt im Todesschweiss — — die Schüler üben sich in Zwerchfellerschütterungsaufgaben! Fort aus meinem Angesicht — o Schicksalsspielerei!¹³ (Utíká).

OBA (za ním a za šosy ho chytají.)

JIRKA. A — pane Ondřeji! Povězte nám eště něco k oblomení jazyka, he, he!

HONZA. Tak něco liboučkého, jako na Jidáše klapačka.

ONDŘEJ. Stille — čiv lernovat — čiv učíš, co už povídal.

JIRKA. I eště něco, pane Ondřeji! Mně se, he, he! — líbí Němkyňka — tu v kuchyni. Já bych jí rád něco pošeptal.

ONDŘEJ. Pošeptal? O zärtlich instruktirte Seele! Auch dich hat schon die Liebe beim Kragen gepacket? O, glaube mir, dem jammerlichen Jammerweil, es wäre nicht schlechter, du wärest niemals geboren!¹⁴

JIRKA (se chechtá).

ONDŘEJ. O, nie checheche! nie lachovačka! Ty brzo budeš — ehmehm, — veinovačka! Aber ich will dein Schulmeister werden — já tebe učít je-mecky — já tebe — fúhrovat — kuchačka! Hans — ty košík a — kniha pryč — ty Gürgel! Kommst mit mir — mit mir den Weg zur Liebe! Freue

dich, Andreas Jammerweil! Dein schönes Leben — es war kein leerer Wahn!!¹⁵

(S Jirkou pod paží odchází).

JIRKA (odcházeje). He, he — činčipinči (Honzovi) Kistihnát!

HONZA. Kistihnát! — Činči pinči!

(Jde za nimi s košíky na rukou — kněh několik nechav na stole — do postranného pokoje v levo.)

Výjev sedmý.

Šedivý, slepý Mareš, houslista; veden Bětuškou, ježto si na druhé ruce lesní roh nese. — Hned po nich zpředu dráb a ze zadu jiní posluchači, kteří se okolo Mareše zastaví.

MAREŠ, Hleď, abychom se někde usadili.

BĚTUŠKA. Tamto je pěkný kámen, dědečku. Pojd'te! Já vedle vás postojím. (Vede ho ku předu.)

DRÁB. Nu, tak tedy, starý! měj se k tomu! Zadělej něco řádného!

MAREŠ (posadí se). Mnoho neumím, neumím — co ale dám, je ze srdce. (Zpívá.)

Píseň.

Kde domov můj?!

Hučí voda po lučinách,

Bory šumí po skalinách,

V sadě skví se jara květ,

Zemský ráj to na pohled!

A to jest ta krásná země —

Česká země — — domov můj!

(Dohrávka — Bětunka na roh — Mareš na housle.)

Kde domov můj?!

Znáte v kraji bohumilém

Tiché duše v těle čilém,

Jasnou mysl, znik a zdar,

A tu sílu, vzdoru zmar:

To je Čechů slavné plémě —

Mezi Čechy — — domov můj!

DRÁB. Dobře tak, starý, dobře! (Oči si utírá.) Až mě to pod klapkami zašimralo. Já si tě vezmu do paměti.

Výjev osmý.

(Hvězdoleský a Cibulčini se byli zatím vrátili.)

HVĚZDOLESKÝ. Prosím vás, hvězdo! Nyní mi nenaříkejte na neschopnost našeho lidu. Jak se ubožátka rozpalují písničkou plesnivého šumaře!

Jan Nep. ŠTĚPÁNEK.

(Podle rytiny G. Döblera.)

CIBULČINI. Až k pláči, hahaha!

BĚTUŠKA (s partyskou¹⁶ zatím mezi hostmi peníze vybírá — nyní k Hvězdoleskému). Mám slepého dědečka —

CIBULČINI. Vzala bych punčochu do ruky, milá panenko — netoulala bych se.

DRÁB. I bodejž — co vám — madamko anebo mamzelko, do toho, jsem-li já s tím spokojen? Hleďte nepozvaných tupičů!

LID. Zažeňte je! — Táhněte!

HVĚZDOLESKÝ. Dovolte, pánové! Víte-li, s kým rozprávíte?

DRÁB. I fluchtes! — čert se na to ptá. Nekažte nám radost.

LID. Zacpete jim ústa!

MAREŠ (byl vstal). Prosím, drazí — nechte vády. Pojd' sem, Bětuško! Nemohu za to, jestli se komu píseň moje nelíbí. Nezpívámť já jiným pro radost, nýbrž jen sobě samému pro odlevení — pro obživení. (Zvolna se dále ubírá.)

ZPĚV ČECHŮ PŘI NOVÉM ROCE.

Všem nám buď blaho přáno!

Co hor a dolův Labe s Hanou váže,

Co jich pojímá Tater skalné páže,

Po všechněch svorně vyvoláno:

Všem blaho přáno!

Rok v hrobu leží — i přehly žalosti,

S novým se i nový život uhostil!

Duch po něm pálá — jen rámě natáhni

A směle, bratře, v poklad jeho sáhni:

Všem nám buď blaho přáno!

Všem nám buď jméno přáno!

Z končin nesou se národův pověsti,

Z končin v končiny musí se zanésti,

Z hrdel lidských k nebi voláno:

Buď jméno dáno!

Jaké to tváře v mráкотném věkův proudu,

Vážné i milostné, jako při soudu

Nad světy pána? — Našich otců tváře,

A na syny zdárné padá jich záře:

Všem nám buď jméno přáno!

Všem nám buď slovo přáno!

Divoká směsice zvuků valí se

Zkvětlou Evropou — kde noha staví se,
Všemi ústy o právo dbáno:
Buď slovo přáno!

Bratři našinci! Pilné otců plémě,
S chutí o závod — krásnat' tvoje země —
Řeč máš, ducha máš — svět v obdivu žasne,
Pojav posléze žaloby tvé hlasné:
Všem nám buď slovo přáno!

Všem nám buď blaho přáno!
Z chrámu, kde pastvec vlastní ovci pálí,
Z hájů, kde zpěv známý bohy chválí,
Věčně bývá zemi žehnáno:
Všem blaho přáno!

Otuž se, koho zdřímání sesláblo,
Zpomeň se, právo tvoje neocháblo;
Ještě hlas náš v řadě lidstva platívá,
I jméno naše obor světa ctívá:
Všem nám buď blaho přáno! L. K.

K T E Ř Í J S O U ?

I byl pěkný, letní večer. Slunéčko, jako uzarděná panna na den svatební, ukládalo se na lůžko, a na smíření s truchlící po něm krajinou rozsejpalo nejkrásnějších růží po lukách i háji. V líbezném vzdechu večerního větýrku radovalo se tisícero mušek, pod hustou bezinou zpíval slavík o své lásce, a ze vzdálené vesničky vznášelo se utichlou krajinou pobožné klekání. Byl pěkný letní večer.

U rozlehlé obory, před hezkou myslivnou, pod kvetoucí lípou seděl Jeník, a v rukou držel knihu. Přicházelt' Jeník k létům kdežto se rozvínovati počíná v člověku nejkrásnější nebes dar — onen dar, jímž jediným Bůh člověka podle obrazu svého k časnému i věčnému blahoslavenství stvořil, a ježž v člověku potlačovati, hanebné jest vražednictví na člověčenstvu, a hříšné zpouzení se proti vůli boží. Přicházelt' Jeník k rozumu a prospíval před očima starostlivého otce i milující matky.

A byl pacholík pod širým nebem v knize četl, kniha však byla nad stáří a schopnosti jeho, a protož i všemu nerozuměl. Naveden pak moudrým otcem, každou věc i příčinu a prospěch její ohledávati: pozastavil se, a takž jakž síla postačovala, na myslí věc přemítati začal. Brzo však z přemítání toho v pouhé pohlížení na krásnou krajinu se zabral. Tu se z obory otec navracel.

I bylť polesný muž rozumu zdravého, ducha vzdělaného, a srdce šle-

chetrného. Po světě se byl ohlídl, i byl poznal jeho noc a den, jeho žalost i radost; ale srdce jeho nezkamenilo v mnohotvárném lopotováníезде života, alebrž svět milovalo jako domov jednoho otce a jedné lásky. Stav a zaměstnání jeho v chrámě vznešené přírody nedaly mu zpyšněti uměním lidským, jelikož před očima jeho denně se díla rozprostírala, před nimiž obrovské počínání lidské zmizí jako hrouda mravenčí. Tichý a blažený vedl život ve své myslivně, u prostřed milované rodiny.

A tato rodina byla mu oddána celým srdcem; v něm zakládala život svůj i blaho své. Když ráno do lesů odcházel, loučila se s ním manželka, jakoby se na dalekou cestu ubíral, a když se k večeru navracel, skákali hošiči okolo něho radostí, jakoby dlouhý — dlouhý čas nebyli poslouchali moudrých tatínkových rozprávek.

Dnes o něco časněji z obory přicházel. Přinášeť mladinkou veverku pro radost hošíkům; ale hošíkové mu nepřicházeli dnes v oustřety. Mladší zalíval ještě své záhonky zelenin pod okny kolem a kolem obrostlé myslivny, starší pak seděl s knihou pod kvetoucí lípou, a byl se tak v pohledu krásného večera zahloubal, že otce, již několik okamžení za ním stojícího, ani nespozoroval. Usmáť se otec nad filosofíkem a na rameno mu poklepal.

I tatínku, tatínku! zvolal hošík, ulekнутý ze sedátka vyskočiv, a vinul se k otci, a ruku mu líbal. Ze zahrádky pak už i mladší přibíhal, neboť mu byla štíhlá Diana říkajíc kropící koněvku z ruky vyrazila, dlouhými skoky přinášejíc zprávu, že se šťastně domů navrací. A hošík, odstaviv koněvku, s věrným psem o závod běžel naproti otci.

Byli poslušni? tázal se polesný s přívětivou tváří přicházející manželky; a když tato, polfbivší drahého manžela, dobré dala o hoších svědectví, doručil jí outlé a mrštné zvířátko, aby je uvázala na tenký řetízek. Sedmiletý Vojtíšek radostí nad veverkou zatleskal rukama, a zavěsiv si otcovu brašnu (Jagdtasche) přes ramena, že se mu až pod lejtka houpala, běžel za matinkou, jež odcházela přípravy dělat k večeri.

Nu, a což pak tys tady zpytoval, mudrci? ptal se dále přívětivý otec Jeníka, když se byl z kabátu vyvlekl, brokovnici odstavil, a k odpočinku pod lípu posadil, kdež lupením zahrávali chladící větríkové, skvostnou roznášejíce vůni. — Jakou to máš knihu?

Ležela na matčině stole, odpověděl Jeník poněkud váhavě, neboť věděl, že otec nerad vidívá čítati knihy, kteréž nebyl sám dal do ruky. — Když jsem byl s počty hotov, které jsi mně uložil, nahlídl jsem do ní, a zdálo se mi, že tam hezkých věcí naleznu. Matinka mi také čísti dovolila. — Usmál se otec, a toliko prstem pohrozil; neboť znal poslušného Jeníka, i dosti jej soudil pokáraného, an pacholík s bázní a studem cítil, že neprávě byl učinil. Jsoutě stud a bázeň důtklivější metly na věk dětinský, nežli hrubá slova a břízové metly. — Vzal knihu chlapci z ruky.

Byl to svazekček jednoho v Čechách vycházejícího časopisu. Jeník v něm mnoho o vlastenectví a vlastencích zaznamenáno shledal, smysl toho však pojmouti nemohl. Tolik jedině z veršů i prostomluvy poznal, že se o věc

velmi důležitou jedná, a protože se i svým vzrůstajícím rozumem nad ní tak hluboce — v krajinu zahleděl.

I posteskl si otcí, neboť nevěděl, co jest, před otcem mítí tajemství.

Již se mi, tatínku, nehněvej, pravil, že jsem k té knize zabloudil. Zlá věc to vlastenectví zajisté není, sice by se o tom tak pěknými slovy ani psáti nedalo, a ty bys ani knihu byl nekoupil, a maminka by mi ji čísti nedovolila. Nu, a je-li dobrá: jednou mi o tom zajisté sám budeš chtít povědět; — i učin tak hned, a pověz mi, co jest vlastenectví, a kteří jsou ti vlastenci?

A polesný se opět usmál, ale tentokráte hochu nepohrozil, alebrž k srdci ho přivinul.

Arci že je vlastenectví věc dobrá, řekl, ano nejlepší a nejspasitelnější na světě. Onoť jest prvopočátek blaženosti jednotlivých člověků i celých národů; a pro ně byl tě Bůh obdařil nesmrtelnou i všelikými schopnostmi nadanou duší.

Ai, podivil se Jeník; a proč pak jsi mi to již dříve neřekl? O jiných prostředcích, jak bychom se blaženými stali, často jsi mi povídal.

Jediné jméno jsem ti zamlčel, o věci jsem s tebou často rozprávěl, odpovéděl otec. O jméno tu také neběží, jen aby v tobě duch vlastenecký přebýval, neboť i ty musíš býti vlastencem.

Jeník sebou trhnul. — Já — já vlastencem? vypravil ze sebe a ve tváři se zarděl; — takovým, jakž tu o nich v knize zaznamenáno?

Pravdivý vlastenec nečinívá o sobě hluku, poučil jej otec, a protože tě nemohu ubezpečiti, jestli kdy svět o tobě něco zví, aneb zachce-li se mu, v knihách o tobě něco zaznamenati. Ale ty sám budeš nositi písmo v srdci svým rukou boží napsané, a to tě bude těšiti více, nežli písma celého světa, ač bude jen kratičké, a slouti bude: Konal jsi povinnost!

Ach, tedy mě jen už tomu vlastenectví nauč, prosil pacholík, anebo pověz, kde se mu naučím. Kde a kteří jsou ti vlastenci?

A otec moudrý, uznáv býti prospěšné, srozumitelným způsobem promluvití se synáčkem o věci, kterážto se vštěpovati má věku nejtělejšímu, a zahaliv naučení svá v roucho příjemné, vypravoval mu, kterakž by těch poznal, ježto jsou vlastenci.

I.

Putoval krajinou člověk z cizí končiny.

Pálilo denní slunce a s hrdlem vypráhlým zastavil se poutník před prahem nejbližšího domu. I chtěl občerstviti oudy zemdlené, a vešel přes práh do domu, i prosil hospodáře o pokrm a nápoj.

Hospodář ale zamračil se ve tváři, a vece: Nemám pokrmu ani nápoje!

Domníval se spravedlivě činiti, když neobčerství člověka z cizí končiny, neboť byli jsou otcové jeho otcům hospodářovým učinili bezpráví.

A poutník prahnoucí hněvem zapálil se v holestech svých a žalostně

zvolal: Prokletá střecha, kdežto nenapájejí žíznivých, a nenasyčují hladových, i prokletá země, kteráž ji nosí na hřbetě svém!

A hospodář svolal čeleď svou; čeleď pak rozsápaná chopila se poutníka, i mnohými ranami ho ubivši, vyhodila ubitého před dům, kdež co mrtvý ležeti zůstal u cesty.

Tou cestou bral se i vlastenec, člověk spravedlivý. A vida poutníka z cizí končiny ležícího podle cesty ve smrtelných mdlobách, zvolal na hospodáře, aby přispěl k pomoci.

Hospodář ale zamračil se ve tváři, a vece: Proklínal střechu mou i zemi, po které kráčí. A zavřel dveře domu svého.

Vlastenec ale vzdychna bolestně, naložil poutníka na vůz, ač byl proklínal střechu a zemi, i dovezl jej pod střechu svou, i vedl péči, až se poutník opět zdráv postavil na nohy.

A když přišla doba loučení, zplakali jsou oba, vlastenec i poutník z cizí končiny, a slíbili sobě, nezpomínati na bezpráví, jakéž si byli učinili otcové; alebrž milovati se vespolek láskou, z nížto vychází blaženost.

II.

Vyšli jsou mudrcové, aby lidu pověděli o cestách k blaženému životu.

Lid pak se shromáždil okolo mudrců, aby poslechnul, jakž by choditi měl, aby došel blaženého života, neboť přebývá v každém člověku po blaženosti touha.

I otevřeli mudrcové ústa, a mluvili k shromážděnému lidu; lid ale nerozuměl jim, neboť jsou mluvili nesrozumitelně, jelikož byli mudrcové nepraví. A lid odcházel domů.

Přišli však dnové, kdež měla vydati ovoce slova mudrcův; ale slova jich byla padla jako neplatné símě na půdu nepřipravenou, a nemohla ovoce vydati.

A mezi lidem vzrostl místo hojnosti nedůstatek, a místo radosti pláč.

Mudrcové pak za příkladem nerozumných, že slova zatemnělá žák pochopiti nemohl, tupým a lenivým jej nazvali, a zarputile o cestách k životu blaženému nepověděli.

I pronikl nářek lidu ucho člověka spravedlivého. Nebyl sice povolán za mudrce; měl ale sílu, jakéž je mudrci potřeba, a protož vešel mezi lid, a jazykem srozumitelným začal povídati o cestách k blaženému životu.

A lid radostně poslouchal, i učinil podle slov srozumitelných; a místo nedůstatku přicházela hojnost, a místo pláče rodila se radost.

Člověk spravedlivý ale prosil, činiti synům a dcerám, jakž byl sám učinil otcům a matkám, a uváděti je upřímně, kdež bydlí blaženost.

III.

Slepý a hluchý vydali se na cestu.

I přišli do krajů cizích, a slepý jal se volati: O země nepožehnaná, lide ošklivý a živote nuzný!

A hluchý zvolal: O slova hrubá, pověsti bezbožné a učení bludné! — Oba pak jedním hrdlem doložili: Jinak je to u nás!

A mimojdoucí počali se domnívati, že jsou cizincové z krajů zaslíbených proroci, a zastyděli se nad vlastním domovem.

Šel ale člověk spravedlivý za falešnými proroky, i poslouchal řeči jejich. A vyvedl je na vrch hory, odkudž viděti bylo požehnání krajin a lesů a měst i vesnic, jakž je byla ruka věčné milosti nejštědřeji vysypala; a hluchý zvolal: O zemský ráji!

Začal pak člověk vypravovati slovy pěknými, moudrými a spravedlivými, co se bylo dalo i co se děje v požehnané krajině, a slepý zvolal: O hudbo nebeská!

Oba pak jedním hrdlem doložili: Jinak je to u nás!

A mimojdoucí zastyděli se opět, ale sami nad sebou, a z falešných proroků strhli si posměch.

Zahořeli nyní studem i hněvem cizinci, a přivedli sbory sobě podobných, aby poplenivše požehnané kraje, vítězně zvolati mohli: Jinak je to u nás!

Člověk spravedlivý ale ne slovy, alebrž rukou udeřil ve sbory jich, i rozprášíl je do všech větrů.

A mimojdoucí zvolali: Vlastencem, člověkem spravedlivým přišla k nám blaženost.

* * *

Tiše poslouchal ještě Jeník, an byl již chvilku otec povídati přestal. Nu, jak se ti líbí?

O, pěkně, pěkně! vece synáček pomalu, jakoby z vytržení k sobě přicházel. Nebyl arci všemu porozuměl, dobře však seznal, že s ním otec již dříve o těch věcech byl rozmlouval, an ho byl učil milovati bližního, pečovati o jeho, jakož o svou blaženost, a hájiti pravdu i všeliký jiný blaženosti pramen.

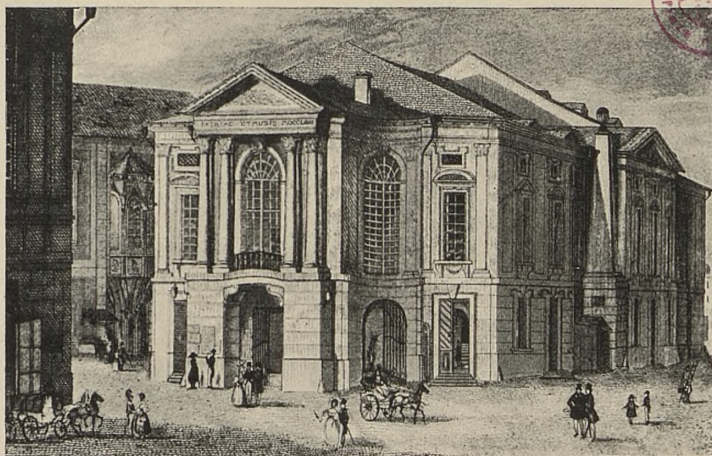
Uložím ti tedy na zítřek, řekl opět otec s úsměvem, abysi slova moje hezky pozorně na papír uvedl. Já ti pak práci opravím, důkladně teprv vyložím, a kdykoli se příležitost udá, na mysl ti uvedu, jak jedná vlastenec, to jest: Člověk spravedlivý — ovšem! jestli jinak i cbuti máš, býti spravedlivým člověkem.

O, hned, hned, milý tatínku! zvolal Jeník a k otci se přivinul. Vždyť pak jsem ještě o ničem neslyšel, co by tak šlechetné, a spolu i tak lehké bylo, jako býti člověkem spravedlivým.

Šťastný pacholík, jemužto se o těžkostech ještě ani nezdá, s jakými se potýkati jest lidským křehkostem! — Takto potichu vzdychl polesný, a políbil synáčka.

Zde onde rozsvěcovaly se už hvězdy, a Vojtíšek přiběhl s novinou, že je večerě hotova. Všichni se tedy do myslivny vraceli.

Jeník nad obyčej vážně si vyšlapoval, a pochytil matku, kteráž na

Stavovské divadlo v Praze.

(Podle Kandlerovy rytiny z poč. 19. stol.)

Refektář v býv. kajetánském klášteře v Praze.

příchozí již mezi dveřmi čekala, vypnul se k ní vzhůru, a zašeptal velmi důležitě: Já budu spravedlivým člověkem!

Ráno pak, sotva že se mu svítáníčko oknem prodralo, seděl hošík u stolku a spisoval velmi pozorlivě slova otcova, kteráž po celou noc ještě byl slyšel ve snách.

LISTY Z KRONIKY ČESKÉ,

TÝLA HORNÍKA.

VPROVOD.

Nastojte a ves svůj um zbírejte! ¹⁷

Rukopis Královodvorský.

Národe můj, tebe velebím,
Nebe tvoje i peklo tvé zpívám;
Skutky a pověsti tvoje ctím,
Jméno po všech světa koncích vzývám!

Lide český! demantová dnů mých skálo,
Studně vzdechů mých a vřelých toužení.
V lůně tvém mládí moje kvetlo i zráló,
V náruči tvé duch se mužně zplamení.
Přivíň mě k srdci, polib svatými ústy,
Odhal prsa krvavě zbodaná;
Pověz, kdy ti den svítal, kdy ležel pustý,
Pověz, kdy rakev byla chystaná?
Pouč dítě, aby hodnými slovy
Zapělo v novém věku i zpěv nový!

Rekové vzhůru — z temnosti neznámých hrobů,
Zatřeste krunýřem, i zazvučte meči!
Hlásati budu slavnou bojů vašich dobu,
Vaši pěknou o vítězný věnec péči;
Zalítne bázeň ubledlá z matných synů,
Paže se hotoví pro spásu svou k činu.

Procitněte děvy! — větrům zašeptejte,
Vlastí létajícím, zdobu české krásky;
Vy pak, naše dívky, na ty zvěsty dbejte,
Větry znají, co vás k vlasti pojí, pásy;
Svaté jsou to zvěsty, mluví drahá máti,
Vděčná vlasti dcera bude se k ní znáti!

Hlavo moudrá, bez pomníku zpráchnivělá,
Bystrý vtipe, ruko uměle tvořící,
Vás vyhledám s pochodní smutně hořící,
Vás, drahé ostatky, slza smeje vřelá;
Skvoucí pak provodím vás před oči světa,
Korunou okráším zasloužených květů.

Závisti, v hrob si ustel, ostrozubá,
Seschni, ousměchu jedem napájený,
Hnáty slož, pomluvo ještěrohobá —
Sloup váš v prachu se válí převrácený!
Dlouho ve tmách tlely našich pokladů krásy,
Ve tmách pachtil se rod s utajeným dechem;
Mění se doby! Synové k otcům se hlásí,
Slavno je státi mezi národy Čechem!

PROCHÁZKY,

PO VŮKOLÍ PRAŽSKÉM KONANÉ JANEM VÍTKEM.

POZDRAVENÍ.

Krajino drahá, potem a krví stovekúv zasvěcená, zdráva buď! —
Zdráva buď!

Na tebe smávalo se slunce radostné, nad tebou slzela luna žalostná; tys dlouhý, zlatý čas poslouchala domácí nábožné zpěvy, tys dlouhý, smutný čas dřímala při klení zlých hostů.

Tebe pozdravuji, probuď se!

Ejhle, zlaté slunko vychází, a tvář jeho se usmívá, i volají růžová ústa: Sem obraťte zraků nadějných! Nemařte drahý čas v zahálce, ale vzchopte se k dílu!

Tebe pozdravuji, krajino moje, probuď se!

1. JITRO.

Dlouhodenním parnem letního slunce vysílená kvílela země po blahoplné ovlaze, a v truchlení zavřeli se mdlí zrakové jasného dne. Černým rouchem zastřela se noční obloha, jakoby smutkem nad ouzkoostí v trudném spaní spočívající krajiny. Ale otevřely se brány nebeské, a proudem valilo se v nesčíslných, teplých krupějích požehnání na hory a doly — na vysoký dub a něžný polní zvonek.

Sesílené procitlo nové jitro. Na lehounkých perutích proletoval balsamový dech budícím se vůkolím. Stromy se byly přioděly rouchem svátečním, klasové radostnou šeptali ranní píseň, a kvítkové — ach, kvítkové

tak vděčně a prostomile otvírali očinka, i pozdvihovali hlavinky k modrému nebi, že mi bylo shýbati se k nim, a libovonnou kytici přitisknouti k ústům.

Bylť jsem po hradbách, od *Konské brány*¹⁹ k *nové* kráčeł, nechtěje připočten býti k tisícům a tisícům, dosavad ještě na lenivém lůžku nejkrásnější denní čas mařících, a ducha umrtvujícím spaním hubících. — Ven, po letním dešti, ven, kdokoliv jsi přírodu v rouše nejvšednějším ještě nespatrił! — Oko moje bloudilo kolem po zdařilých sazeninách, i dále probíhalo rozmanitě rozloženou krajinu; bloudilo po utěšených *Karolinčanech* a od hrdého Žižkova, okolo nádherného *domu vysloužencův*²⁰ po celém tom věnci přes Libeň, až kde se tichá Vltava pod vysokým břehem vine k Podbabě.

A v pohledu blízkém i dalekém zaplesal duch. — Hrstka času byla uplynula, a jaké se kolkolem rozložily změny! I opět času hrstka uplyne, a kdož poví, jaké změny vejdou v ten ouval?

Byloť velmi časně, a — takž jesti měšťák o krásách přírody den co den žvatlající! — žádného jsem nepotkával, než dělníky, chvátající po denním vejdělků: zedníky a tesaře s krátkými dýmky — lacinou snídání — v ústech; nádeníky a přísluhovačky s denní potravou — kusem černého chleba — v uzlíkách pod pažďm. Ale veselá jich mysl činila, že jim dýmka chutnala nad pamlsky přesycených břichopásků, a zdravá jich spokojenost těšila se na obědek někde v stínu, pod okny vybírajících si boháčů.

Pět hodin bilo na osamělé věži svatojindřišské, an jsem z nové brány vykročil. Na můstku mne potkávaly ženy a dívky, žvatlavé mlíkačky, i veselilť jsem se, že takořka na venku, také venkovské spatřuji tváře. Povzdálí, s hlavami svěšenými, přešlapovali štěbetaví studentíkové, pilně se za několik hodin hotujíce k celoročním zkouškám; za zády mi drněł hluchý dostavník.

A již jsem stál v sadech *Křenovských*²¹ Šveholivé pěnkavy mě vítaly; křoviny šuměly „dobré jitro!“ Rozkošné bylo podívati se kolem na okřálé, desítiletou péčí jednotlivého měšťana ve prospěch i ozdobu veškeré obce dařící se sazeniny. Kdybych někdy panovníkem byl, aneb aspoň řetízky a řády na rozdanou měl: může býti, že bych podnikatelům podobného zůšlechťování krajin mnoholeté starosti a oběti barevnou pentličkou anebo kroužkem nahradil; může však také býti, že nenahradil, jelikož tvůrci takových děl jen třeba vstoupiti v ta zelená kola svých stromořadí a steziček, a věnec okolo něj ovine královská příroda, jakémuž se nevyrovná diamanty vykládaný řetěz.

Seděl jsem tu za ranní tichosti skoro samojediný. Nekoulelať se, jakož za dob odpoledních bývá, na měkkém drnu skotačivá pacholátka, aniž tu tancovala okolo stromů vystrojená děvčátka, okřikovaná pečlivými chůvami. Byloť tu štěbotu, chechtu, škádlení a pláče. Dva, tři churavci, jimžto seschlé sáčky byly nedovolily, vyjeti do Karlových Varů, mlčky honili se dolů nahoru, u lahvice s křížovkou se povždy zastavujíce, kdežto zatím, pod chladícím keřem, starý, věrný pudlík vrčel na stráž.

Seděl jsem samojediný, a v rukou mých ležel *Gothův Faust*.²² Libý zápach sypalo na mne šumící stromoví. I pohlížel jsem vůkol sebe na ty husté, rozmanité křoviny, na širokolistý kaštan a jemně zelenou akacii, a na to modré nebes klenutí; i pozoroval jsem cvrkající červínku, hopkující s kmínku na kmínek, a svatojánskou mušku, lezoucí po korunce prosté sedmikrásy; i ssál ten čistý, čerstvý boží dech, a outrpnost se rozhostila v prsou mých nad ubohým doktorem všeho umění, jenžto uzavírán v temném zapáchavém kabinetu, v hlubokosti nezpytatelného světův řízení se potápěl.

Nešťastný, jehož duch nikde není domovem, aniž oko cestu vidí k ráji zemskému! —

Tu za mnou, za hustým křovím, zavzněl mužský zpěv. Nevznášeliť se arci zvukové z hrdla, pro jakové po divadlech zlatem plejtváme; leč byli zvukové prostí a ze srdce vycházející. Zpívalť muž letitý:

*Či dítě jsem? Kde matka má?
Bůh otec můj, vlast matka má!
V jich svaté náruči
Syn sebe ctít se naučí,
K spáse mu cesta vykvětá!*

*Či dítě jsem? Kdo bratr můj?
Vlast matka má, Čech bratr můj!
V jich věrném objetí
Duch z těsné schránky zaletí,
K hvězdám se nese blaženým!*

Prosté byly zvuky, ale v nápěvu cosi tak pohnutelného — žalostného i radostného — zaznívalo, že se mi krev k zrakům vproudila. Či-li snad proto pouze oči mé se zarosily, že jsem jednou opět českou píseň zaslechl?

I obešel jsem křovinu. Na malé lavičce tu stařec seděl, s *lipským křížkem*²³ v dírci chatrného kabátu. Malou, vojenskou čepici v rukou drže, hlavu, co jarní květ bílou měl obnaženu, i zdáloť se, že byl zpěvem svým konal ranní pobožnost. Hůl sukovitá ležela podle něho, a dle prachu, hustě ležícího na střevících a kamaších, souditi bylo, že dnes již hodný kus cesty urazil. Touž cestou bylyť i tváře jeho, ač také jinak zdravé, výše se zaruděly, a oko ohněm mládeneckým hořelo. V celé jeho postavě se jevílo tolik přívětivosti, že nebylo lze jinak, než přilnouti k němu prvním pohledem.

— — — — —
— — — — —
— — — — —
— — — — —
— — — — —

MOJE PŘÁNÍ.

(Svobodně dle *Kastelliho*.)

Mnoho žluče mi to vždycky dělalo,
Když jsem slychal: Já bych to neb ono rád! —
Síla slov tu bláznům od úst kapalo,
Přání jich by člověk sotva stačil psát;
Já pak nejsem, ač i málo mívám,
Předc jsem spokojen, a málo chťívám.

Mnohý plné kádě dukátů si přál,
Aby zem i nebesa si zakoupil.
K čemu? Abych se tím větší ztráty bál?
To bych já jen s malou prosbou přistoupil:
Hezké panství, dvacet tisíc příjmů —
Dostí mám, když z darů zemských vyjmu.

Mnohý — jak se blázen naschne, napotí,
By se dotřel světské cti a oslavy;
Po celinký život pro lesk marný lopotí!
Já bych v slávě neshledával zábavy:
Dvorním radou — nejvýš generálem —
Dost by bylo, spokojím se málem.

Jakých trampot mnohému to narobí,
Nežli ze sta děvčat ženu vyhledá;
Buď i samou bohyni dle osoby,
Dnes má chuti — zítra motýl odlétá.
Mně se hodí třeba holka veská,
Je-li hodná, bohatá a hezká.

A jakž upí mnohý, a jakž naříká,
Sudy vína ve sklepe že neleží,
Sluky jen a bažanty že polyká!
Já své přání jinak držím v otěži:
Pět mis denně, flaši mělnického,
Někdy dvě — zdaž není dosti mého?

Přejte si, jenž dobré míry neznáte,
Já v tu pošetilost nikdy nepadnu;
Mne co vzor všech mírných přání poznáte,
Dokud samým přáním v trupel nesvadnu;
Ba i v hrobě nepožádám více,
Než by slzí skáplo na tisíce!

— — — — —
 Já jsem stár, toho mi zajisté neodepřeš, vida mne s hlavou šedivou stojičího nad hrobem; a tys mladý, toho já ti neodepru, vida tě s kvetoucí tváří ležícího v kolébce, a protožt ě prosím, dej dobrý pozor na slova má!
 — — — — —

Poslyšeti musíš volání všechněch — k tomus přišel na svět; vyslyšeti — — tu čiň, jak za hodné uznáš, a jakž před věčností, matkou svojí, budeš moci zodpovídati. V tom ti jen radou přispěti mohu — v tom se ti veleti nedá. Tu každý z nás sám za sebe musí oučty skládati.

Avšak i prositi smím zároveň se světem, kterýž nyní opouštím, prositi za své milé, jenž byli mou přízeň získali; prositi smím — a protož prosím, dejž pozor na slova má!

Sám rozkvétající, zasměj se na Květy! — Jim popřej zdaru, a všechněm, kdož pěstováním jich se obírají, nahraď vůni libostnou.

Vydavatele otuž trpělivostí; jesti to přeskvnostný poklad, při skrovném počtu odbíratelův; i učiň, aby z pokladu toho zlaté ovoce vyrostlo — tisíc předplatitelů.

Redaktora naplň důvěrou; jesti to proň posilňující nápoj, když nadarmo na psacím stolku rukopisy hledá, a posléze si zasednuv, pera se chápe s povzdechem: Snad přijde něco do čísla příštího!

Prosím tě, dej dobrý pozor na slova má!

Vzhledni na spisatelý! — kteří se nebyli dávno pera chopili, poznejtež: Slabosti pramen jest zahálka; pilná radlice se leskne!

A kteří nebyli ruce složili do klína, brž pilně pera *ořezávali*,²⁴ opsané na příspěvkách do Květů — nepociťtež náhle umdlení, a prsty za pás nestrčte.

Jáť je tobě, milý nový roku, vesměs i zvláště co nejvroucněji poručím. Šetři jich, mladý můj nástupče, abys více žalosti než radosti neužil. Umějž je v pravý čas podněcovati, v pravou chvíli se na ně usmáti, v pravou dobu slabostem jich vyhověti — a takž jednou ranou prosbu moji vyslyšíš stran spisovatelů, stran redaktora, stran vydavatele!

Jesti to sice jediná věc nemožná na světě, všechněm všudy, jakž říkáme, do noty trefiti — avšak prosím, dej pozor na slova má.

Jsouť ještě po krajích českých předplatitelé, demantový sloupové našich Květů! — Milý můj nový roku, na ty zvláštní obrať pozornost. Ti jsouť závěrek mé prosby — jakož i základu dali všechněm slovům mým; v těch spočívá doufání a rozkoš vydavatele, redaktora i spisovatelů.

Učiň je pamětlivými — žes přišel, nový roku, a vydavatel že již místečko chystá, kdež by zaznamenal jich vážená jména. — Jesti to potěšení nemalé, i po létech jména laskavých přátel v tobolce hojným počtem čítati.

A učiň je zapoměnlivými — na ty některé články Květů lonských, ježto

jim nedýchaly dosti libým zápachem. — Ani jedovatá bylina bez užitku nehyvá.

Učiň je důvěrnými — v ochotu vydavatele i redaktora, za času vlády své vše dobré slibujících. — V příznivém očekávání jen věcí dobrých se dočekáš.

A učiň je nevěřícími — kdykoli hana závistivá hbitým jazíčkem listy Květů poplyvá. — Nenít hruška nejtrpčí, do níž se vosy vžírají.

Učiň je ochotnými — k povzbuzení přátel svých, neodbírajících Květy, aby se stali odbírajícími — slovem: učiň je ve prospěch i neučiň na škodu Květům, aby se zaradoval vydavatel, redaktor i spisovatelé — a s nimi se všemi nejvíce sami předplatitelé.

Tys, milý nový roku, jediný na světě — to vím — co bez předsudků, strannosti a jiných škodných neřestí, jakož jest: zaslepenost při zásluhách, na světlo vycházíš, i vímť, že k slušným žádostem laskavě ucha nakloníš, a protož tobě Květy ještě jednou poroučím, se vši jich snahou, jich péčí, jich vůlí, jich obtížnostmi a prospěchem.

Nadějť se, že až se po skončené vládě tvé opět spatříme, ty mi radostnou zprávu přineseš: Květy se v tisíci rukou nacházejí! — Těmi slovy mi nejlépe dosvědčíš, že jsi byl bratr srdce nakloněného, vůle ochotné, bratr mně nade všechny milý, an jsem prosil: dej pozor na slova má!

T. H.

PROCHÁZKY PO ČECHÁCH.

OBRAZY POCESTNÍ

od

JOS. KAJ. TÝLA.

ÚVOD.

Ó, růže spanilá, hvězdo jarních palouků — tebe líbám, v dechu tvém okřívám!

Hoj! červík hlodavý v lůně tvém, líbě páchnoucí. — Opadáš-li, ubohá, v rukou mých?

Dívko milostná, slunce krajů českých — po tobě prahne duše má, ústa šeptají „Miluji!“

A rtové tvoji se otvírají — odpovíš? Plynou zvuky, ale ach! hlahol jich cizí uchu mému! Já ti nerozumím. — Ach, jak dlouho mi bude vzdychati?

Ó, louky domácí, města česká — háje naše i zámky — k vám vede pout má!

V krásách a líbeznostech kochá se duše poutníková; ale oko jeho slzí nad jízlivými ranami.

A nevíte-liž, jak je léčiti?

Krásný jest svět i bohatý, pln léčivých prostředků, a Bůh milostiv jest do věčnosti k věčnosti.

Člověku pak dán rozum a svobodná vůle. Ejhle, rozumějmež, co naše blaženost, a volmež k ní ctnostnou cestu!

1. H O R A K U T N Á .

*Drahé palouky,
Kudy jsem putovával s otcem dobrým.
(Harfa truchl. od J. E. Vocela).*

Sedni si, Češko milostná — sedni se mnou do úzkobokého, drkotavého *dostavníku*,²⁵ jemůž jsi až dosaváde, nevinátko, „Stellwagen“ říkála; sedni si — ujedemeť hluku pražskému. V tichosti venkovské ukryjeme se, a rozkošně cukrujice, jeden druhému povíme, po čem jaré srdce touží.

Slyšíš-li? — Pátá ranní hodina ještě nezavzněla, sluníčko sotva že si za *Vítkovem*²⁶ růžové kadeře pročešávati začíná; a hle! Praha se již probudila — probudili se i koně a kočí. Zapřaženi stojí už tvorové senožraví, jichžto

„Čtvermonohým dupotem ujetou tepe podkova půdu —“
stojít na *Koňském trhu*, ve *Vysokém domě*²⁷ — stojí u vozu *dostavníku*.

Vidíš-li? — Ještě se všichni mučedníci nesešli, ježto se za spanilého dne na úzkém sedadle, s nohama bolestně skrčenýma, s hlavou sehnutou v té dřevěné schránce dnes potiti, dusiti, smažiti a vařiti budou; ale tři pánové byli se předce již na vozíku, na místě nejpohodlnějším uhnízdili dříve než kočí kola namazal.

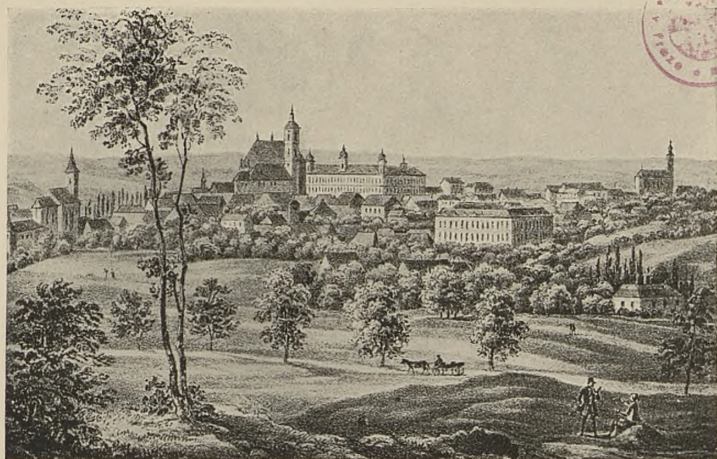
Jsoutě to tři obchodníci; bratry jich a otce v Praze potkávaš, kdykoli Sirkovou ulicí k Staroměstskému náměstí kráčíš, a kolem sebe postavy s mnohožádoucím okem, ale málochystající rukou spatřuješ, an tě pobízejí: „*Schofen se Klaider — schöne Thiecher-Schahkoneh?*“²⁸ —

I prosím tě, outlá moje dušinko! odvaž si lehounký slaměný klobouček, podvaž kulatou bradičku, a zavaž jemná ouška silným šátečkem; neboť nastane doba těžkého zkoušení — doba neustálého pohybování israel-ských jazyků!

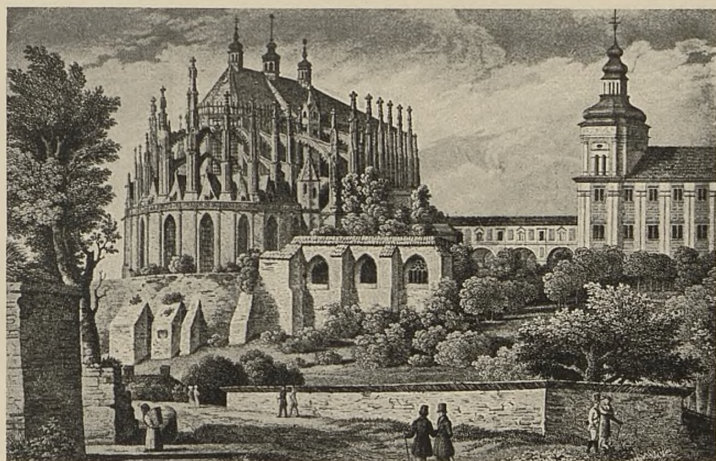
Ach, kde na světě roste květina milostná, aby na ni hnusná housenka nesedla? — Když byl tvůrce prvního *dostavníku* dílo své dokonal, a hrdým okem po světě se ohlížeje, pokolení jezdivému hlásati počal: „Ejhle, totot jsem pro tvé pohodlí učinil!“ — zašklebil se osud, a uchytiv na pokoutní ulici pražské vřeštivého bradáče, do nového *dostavníku* jej posadil i řekl: „Tady denním hostem bývej!“

Svět je krásný, cestování je krásné — o tom žádná pochybnost; ale společnost na obou někdy za mák nestojí!

Ústy dnes mnoho mluvíti nebudeme, Češko spanilá, a protož si to očima nahraditi musíme; co však ani v očích neseslabikujeme, tisknutím ruky sobě vyložíme.

KUTNÁ HORA.

Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře.

(Podle rytin z poč. 19. stol.)

Kočí praská! — Již to letí! — S Bohem, Praho — nezoufej si: ještě se navrátím!

Jak se ti vede, Česko spanilá? — Sedíš dosti pohodlně? Ze smrdutých dýmek, čpavého prachu a ouzkostné těsnoty mnoho si nedělej. — Rychle míjí kolem nás vinice a sady — ještě jednou se ohlídni. Tamto, v jasné výšce strmí zámecká věž, na druhé straně vypíná se čelo *Sionské*²⁰ a stovkový hřeben jeho — okýnkovitá hradba — mezi oběma pak skvělý blankyt se leskne, a s nebeského okna toho dívá se národu *genius* na milou, věžatou Prahu, ana se ze spaní probírajíc, za ušima škrábe.

Nyní se i toto podívání tratí — jedemeť s vrchu v hluboký ouval, kdežto se před pyšným světem skromné *Hrdlořezy*³⁰ ukrývají.

Polovičku své spisovatelské pověsti — abych totiž nejmenší škodu vytrpěl — polovičku té své pověsti bych tedy za to dal, kdybych, než na kopec vyjedeme, začátek jména *Hrdlořezy* vypátral. I tuším, že tu Čechové léta Páně, když jim zlí nepřátelé hrdla ohledávati začali, jednou sami snad ty ohledávače po česku pod bradou zalektali, až jim hlavy spadaly, a pak že potomkům na připamatování, jakož i k potřebnému povzbuzení a následování to tiché místočko *Hrdlořezy* nazvali — — avšak musím pátrání nechati; vůz jen letí — již jsme na kopci — a tuto leží *Počernice*!³⁰

Bravo, kočí! — dvě míle od Prahy! — Pěkně vítám, *Běchovice*,³⁰ *Běchovice* s poštou i spolu znamenitou hospodou, kdežto jsem co veselý a nevybíravý studentík, z *ferii*³¹ se vrací, nakysalé víno píval a na *billiaru*³² hrával, jehožto šedivo zeleně zažloutlé potažení se svým rozmanitým množstvím prachu a olejových kaněk napořád jako strakatá hadí kůže měnilo.

Nyní po levé širá doubrava se táhne — po pravé ohražená obora se zelená. Hejsa, koně! — tamto se schovávají *Ouvaly*,³⁰ s kopce městýs patrný, ač nepatrný pod kopcem.

Já tu jenom jedinou chatrnou chalupu znám. —

Byloť jednou v létě; po krásném dnu zvonili tu klekání. Zvuky malého zvonku krajinou plynuly, jako poslední píseň nábožného pěvce, před jehožto zrakoma se již brána věčnosti otvírá; z brány té pak vycházelo světlo — vůkol se vznášela zlatá záře, poselkyně tichého večera. K *Ouvalům* přicházel osmiletý chlapec; i zdálo se, jako by do školy šel, neboť na bedrách školní tobolku s knihami nesl. Avšak nyní nebylo času jíti do školy, i zdál se býti chlapec dalekou cestou zemdlén, a nohy mu klesaly, žízni pak vysychalo hrdlo. I šel okolo hospody a vzpomínal na chléb; ale v kapse, v papíru zaobalené, měl jenom čtyry krejcare, a rozpomenuv se, že také ještě zejtra jísti musí, vřelou slzu z černého oka si utřel, i bral se dále po silnici až za poslední stavení. Tam, vpravo dle silnice, stojí kříž. Pod ním sklesnul chlapec, neboť nemohl pro mdlobu dále, a sepiav ruce, chtěl se modliti: hlad a bolest mu ale nedaly než plakati. Byltě za den celých šest mil urazil, aniž co v ústech měl, mimo doma skrovnou snídání.

A usadiv se nyní pod křížem na trávník, poslední mrkvičku snědl, kterouž byl doma do tobolky strčil, a pak na tu samu tobolku hlavu položiv, brzo usnul. — „Hou, chlapče! Vstávej! Chceš, aby tě psi pokousali? — Co tu děláš?“ — Těmito slovy probudil jej nato hřmotný sice, ale přívětivý hlas mužský, a chlapec ulekáný oči si protřev, rolníka před sebou státi uviděl. Šero bylo kolem; na nebesích pak hořela večernice i vycházelat kuřátka. — „Nemám peněz, abych na hospodě přenocoval,“ řekl chlapec bázlivě. — „Aj, což pak tě rodičové neučívali na dveře zatlouci, kde české duše bydlejí?“ tázal se rolník dále. „Tamť se všude rádo příchozímu říká: ‚Vejdi dál!‘“ — I vzal na to chlapce za ruku, a vedl jej pod střechu svou. Hospodyně právě hrnec vařených zemčat na stůl vysejpala, a chlapci se srdce zasmálo, když ty kouřící se a zavánějící koroptvičky uviděl. I chutnaly mu po mísece dobrého mléka, a skrojek domácího chleba s čerstvým máslem z rukou mu očíhledě zmizel. Pak jej ukonejšila tichá noc na měkém seně, a peřestí snové — brzy o domovu, brzy o Praze — létaly okolo něho. — O Praze! — Ach, bylat to chlapcova první pout, kterouž tam, jako by do země zaslíbené, konal, z domova uprchnuv. Mladá duše ráda si s nadějí zahrává, a chlapci nešťastnému dobrým znamením býti se zdálo, že jej laskavý český rolník pod střechu přijal. Nikdy v letech pozdějších okolo ní nešel, aby si vděčně toho večera obraz na mysli neobnovil.

Já v Ouvalech jenom jedinou chalupu znám! — — — — —

Tu stojí *Český Brod!*³³ Vůz náš tu také postojí. Chtěla by ses po městě ohlídnouti, duše medová? — Jestli to tiché, klidné české město v kraji kouřimském; tiché jako celý kraj kouřimský, klidné jako celé Čechy. Kdykoli jsem tady chodíval, vždy se mi zdálo, jako by obyvatelé zdejší, nevědouce, aneb aspoň věděti nechtíce o světě dalším, celý svět ve svém Brodě nacházeli. Uprostřed náměstí chrám, pak radnice, snad škola, několik hospod — to mi se býti viděl celý onen labyrint, jímžto se Českého Brodu život proplétá. Jinde jsem o něm ani zmínky neshledal, leda bych zapomněl na veliké návěští o zdejším dostavníku, jež visívají v Praze na rozích.

Český Brod! — Krásné jméno — české jméno. Město v české krajině — s lidem českým. Zeptám se, družko spanilá, jak se tu dařívá, co českého? — — Aj, zpropadený kočí! již opět svolává! Nuž, tedy jen koně poháněj, však já se k tě otázce ještě jednou dostanu.

S Bohem, Brode!

Jak že se v písni povědomé zpívá? — „S Bohem buď, a pamatuj!“ — Ano, pamatuj si, co jsem se tázati chtěl! —

*Plaňany!*³³ Ano, tu stojí a leží — ty plané Plaňany! Ještě mnohá — mnohá léta stůj a lež tam, milý městýsi, až si něco hodného vystojíš a něco velkého vyležíš; pak se na tebe ještě jednou podívám.

Jak že se tam to jednotlivé stavení nazývá? — Slunce! Prosím, nelekej se, duše moje! — Není to nic, než holý strašák; osamělá hospoda, na níž velmi málo slunečního nalezneš! — Tu stojí — to slunce, a k tomu ještě:

Zlaté slunce! — Kdož tě tak asi nazval, milé přístřeší několika nocí překvapených tovaryšů? — Byltě to zpropadený *satyrik*!³⁴ — Čili snad vedlejší tvoje stavení, po pravé chlívy a kulnu, po levé asi tři nebo čtyry baráky — mezi krtkovými hromadami nemohu je ani spočísti — za tvoje zlaté sluneční poblesky považoval? Ale tenkrát to všecko ještě nestálo — a předce sluncem? — Aj, ty druhu věštcí, již ti rozumím! Ano, milá hospodo, ty jsi slunce mezi hospodami od Plaňan až do Kolína, neb jsi aspoň jedenkrát slunce skrývala! — Vidíš-li, spanilá Česko — ono okno nad vchodem? Z něho zářilo slunce věku osmnáctého, z něho se díval Friedrich Veliký³⁵ dne 18. června 1757 tamže v levo k vrchu — věčně památném v pruských dějinách a českých dědinách. Slove *Křechoř*. Prusové tu v ten den pochovali 326 důstojníků a 13.773 sprostých těl — připočte-li se 5380 zajatých. Rakouští, pod správou vítězného *Dauna*,³⁵ jen o 8.110 hlav a ještě jednou tolik ruk přišli, ježto statečně k provedení té krvavé *tragedie*³⁶ pomáhaly na jevišti od Sukdola mezi Chocenicemi a Křechoří až k Plaňanům a k Nymburku. Celá bitva trvala jen půl sedmé hodiny; o půl jedné vytáhla se na králův rozkaz opona generálem Hülsenem, a o sedmé — bylo po všem. Půl sedmé hodiny! — Kolik duší tu přišlo na hodinu? Proším tě, počítej, já z počtů vždy bolení hlavy dostávám.

Cesta ubíhá! — Již nás věže *kolínského* vítají. Opět před hospodou tu stojíme. Slezeme z vozu? — slezeme, drahá hubinko; musímeť k obědu, mysl i tělo posilniti, neboť další pout naše půjde — pěšky. Nebledni, Česko hrdinská! Dostavník odtud do Hory nejede. Mohliť jsme ovšem z Prahy o nějakou hodinu kratší cestou přes *Černý Kostelec*³⁷ jeti — ale pak bys nebyla poznala Kolín, a nebyla poznala to jeho patero nebo šestero podloubí, tu jeho *kolonii synů Abrahamových*,³⁸ to náměstí a čtvero ulic, kdež nazvěje po celé jedno poschodí vysoká stavení se pyšní, ten klášter vel. p. p. Františkánů, a tu střelnici, a to roztahlé předměstí se stlačenými domky; paklis nebyla poznala tento hostinec, a to létavé, bzučivé mračno nestydatých much; pak bych já byl s tebou ani hodinku nemohl důvěrně porozprávěti, a — nu, slovem: nabudeš přesvědčení, že jsem dobře učinil, an jsem s tebou — z Kolína pěšky jíti umínil.

Po pravici tu ovšem mnoho nevidíme; délkou celé cesty táhne se návrší, sem tam prolomené oudolím, kde *Nebovidy* a *Pečky*³⁹ mezi pěknými stromořady prohlížejí. Po levici otvírá se rozmanitá, rozlehlá krajina — luka, háje, role, Labe, zámky — Konárovice, Tejnice³⁹ — vrch Bernadovský⁴⁰ — hory krkonošské; již toto podívání stojí za těch osm mil cesty z Prahy věžaté.

A nyní, když jsme za *Kuklíkem*⁴¹ na vrch vylezli — po pravé starověký *Kaňk*⁴² s horou tříhřbetou, v oudolí před námi, uprostřed krásných zelených sadů, jako v rouše věčně mladém klášter *Sedlice*⁴³ a *Hora Kutná*! Ach, tu mi dovol na chvilku domácího povětrí se nassáti; kroky zastaviti musím, oko v rozkošném pohledu, duše v pomnění blahostném se potápí!

Tu jsme — u cíle svého! — Množství těchto pahorků a padolín, kdežto

se do roka tisíc *beček*⁴⁴ bramborů rodí, slovou kopaniny. Bývalat to pustá místa, nežli je ouřad horní za levný peníz pronajal, a pilný lid pracně okopal. Tu v levo na vršku uprostřed nevelkého hřbitova stojí kostel *Všech Svatých*, na památku zde založený. Z toho místa, praví kroniky, Hora svůj prvopočátek vzala, an zde r. 1237 kněz Antonín z kláštera sedleckého tři pruty ryzího stříbra nalezl. A bylot požehnání s novým, brzo povstalým městem od těch let tak veliké, že již l. 1300 král Václav II. napsal, „že nad jiné hory stříbrné velebností svou se raduje.“ Tak to arci po všechem čas nezůstalo — ale kdož může věčně se střídajícím, klesajícím a vstávajícím osudům poroučeti: Zastav, a dívej se na mne stále s tváří veselou? — Povím ti, drahá družko, jindy o příbězích naší Hory — nyní tuto viz *bránu kolínskou*⁴⁵.

Především pomysli, že do horního, starobylého, nyní jako by ladem ležícího města vstupuješ. Pěkných, rovných ulic, a dle jednoho vzoru i vkusu stavěných domů zde neočekávej. Tu stavěli Horníci dle příležitosti a pohodlí, stavěli vedle sebe, stavěli opodál, až jich domky řadou a křížem v ulice se vtěsnaly, a z nich veliké, slavné město povstalo. Stavení jsou větším dílem dle starověkého způsobu laciná sice, ale ohni neodolávající směšenina z cihel, hlíny a silných trámů, a před ohněm r. 1823, kdež hladové plameny skoro dvě stě rozličných budov ztrávily, naskrze šindelem pobita byla. Po ohni se ovšem ulice urovnaly, domy zcela vyzděly, střechy cihlami začervenaly: předce mi však Hora i na vzdor těchto novoletých oprav míti se zdá podobu staré, přívětivé matrony, kterážto, vzdálivši se novokrojního fintění, na své dávnoleté slávě si toliko zakládá, a čeho jí třeba, hojně v ní nalézá. — Proto jsem tě, ctihodná matrono, miloval! Položení města je velmi utěšené a malíři obrazu pěkného poskytuje. Od paty lehce se vypínajícího návrší, jež potok Vrchlice, aneb v řeči hornické „Pach“ nazvaný, na východě a severu vroubí, město se rozbíhá, i táhne se od *brány čáslavské*⁴⁵ polovicí, městem dolejší, až k panskému rynku — čili nevydláženému až dosaváde spáleništi, kdež asi před tři a šedesáti lety veliká radnice popelem lehla — odtud pak se rozprostírá až k *bráně kouřimské*.⁴⁵ Tímto do vrchu postupováním jeví se ti město, když se naň u Sedlic díváš, jako bys v nejkrásnější *panorama*⁴⁶ nahlížel. Nejspodněji rozmanité sady zelené své roucho rozprostírají; z nich se vypíná červená věže chrámu *Marianského*, v pravo pak krásné stavení kláštera jeptišského; dále za ním jako by veliká jehla strmí pěkná věž bývalého chrámu sv. *Bartoloměje*; rozmanitá skupení menších, větších domů táhnou se pak, kde ohromný šedý velikán, *chrám svatojakubský*, a pod ním roztahlý „*vlaský dvůr*“⁴⁷ s malou vížkou jako by je obmezovaly; a ještě výše, na temeně návrší, hledí co hrdý panovník na celé údolí bývalý *klášter jesuitský* s pěti velikými věžemi, a jemu po boku ozdobný věnec Hory Kutny — po Čechách jinde nevidaný chrám *svaté Barbory*. Jestli to koruna ctihodné naší matrony.

Tu se tedy opět v lůně tvém vidím, město staroslavné, drahá otčino!

— a duše moje plesá; ale když mne i dálka odlučuje od tebe, když se i noha neprochází ve tvém vůkolí, a oko se nebaví jeho krásami: předce vděčná duše ráda k tobě zalétá a v duchu baží se pohledáním na tvé památky a na rajske položení po potoce k Sedlicům, rozkošným *Novým Dvorem* a pověstné *Husé*⁴⁸ — z druhé pak strany romantickým oudolím, okolo desíti mlejnu až k utěšeným lázním *Rožtěrů*!⁴⁹

Horníci, opět jsem mezi vámi! — Vy mě snad již neznáte, neboť nepatrný klouček běhával mezi vámi, a mnohý, jenž nepatrného kloučka znal, a k němuž klouček nepatrný s úctou hledíval — mnohý již u „*Matky boží*“ spočívá, a vděčné děti, snad moji soudruhové, tam k hrobu jeho denně putují. Čas učinil změnu v našem stáří, ve stavu i jménu; vy jste však předce Horníky zůstali.

Horníci! — Krásné a slavné toť jméno po Čechách. Bývaly časy po vlastech, kdež za heslo všeho šlechtetného — víry v Boha, věrnosti ku králi, lásky k národu, rytířské statečnosti, domácího bohatství — kdež za sloup královského trónu, a za okrasu královské koruny platilo. Obec vaše byla první po Praze, byla milenka vladařů, pokladnice národu, nádhera celé vlasti!

Zpomínáte-li pak na ty zlaté časy, Horníci? Veliká za vámi leží minulost; — kdože z vás na to pomejšlí, jaká před vámi budoucnost? — Čili na tom dosti máte, potomci mužů slavných, ježto se rádi vladykami nazýváte — čili se tím spokojíte, když v krajině pozeňnané křen okopáváte — že by v řadu měst nejprvnějších povznést se potřebí nebylo, se domnívajíce? Ach, opět jsem mezi vámi, a rád bych zde jen veselé tváře, statné postavy, lidomilý mrav — jen rozkoš a blaho potkával; rád bych zde řemesla se zmáhati, průmysl zrůstati, obchod zkvétati, vědomosti zářiti viděl; rád bych — ach, to přání je tak sladké a tak půvabné, že bych život obětoval, kdyby se v skutek obrátilo! — rád bych vás opět v září viděl, v jakové jste se skvěli za věků minulých. — A jeliž marné přání mé? — Není tady síla? Není duch? —

Jen dále, dále, Češko spanilá! vstup a pobuď jako doma! Veliká záležitost a nádherné bohatství tě tu arci neuhejčká — neboť jich nedůstatek jediná jest chyba Horníkův, a potkáš-li se i někde jinde s vadami, za dcery téhož nedůstátku je musíš považovati! — ale srdečná vůle, upřímné, z lepších starých časů zachované hostinství rádo ti všude podá, co domácí stůl poskytne. I uvidíš tady prostotu venkovskou, jakáž i v městech menších napořád mizí, ustupujíc pejše, toužení po zevnitřním lesku a bažení po cizotě, z města hlavního přeletajícimu. Hora počtem obyvatelů mezi nejprvnější města vlasti naší náleží, duchem ale, obyčeji a mravy svými zhusť k menším se schyluje. Horliti na ni proto ale ve všech kusech nemohu. Abych pak tobě, srdcejemná Pražanko, příklad sdělil nejsrozumitelnější — raduj se, že pěkný klobouček máš; neboť oči všech žen a dívek, paniček ouředníků i zelinářek, budou se po tobě otáčeti — protože klobouček máš; zde ještě čepečky panují. Jakož Hora v průmyslu, obchodu

a zámožnosti za Libercem, za Plzní, za Budějovicemi a za jinými městy stojí: rovněž tak v ní pokroku nenalezneš, jakový se při hojnosti všech věcí i v jich užívání a v potřebách tělesné i duševní rozkoše činívá. Velikého, veřejného, spolu však i nuceného, rozmarného veselí mezi měšťany tu nenalezneš — ani vlastního divadla ještě město s 12ti tisíci duší nemá: ale s hezkými děvčaty — jakož vůbec s lidem zdravým, pěkně zrostlým nejčerstvěji se tu seznámíš, když tě času nedělního do rošterských lázní, nebo na střelnici, nebo i za hutě dovedu. Času všedního bychom jen sebe aneb vůkolí na pustých procházkách zpytovatí museli; ale v neděli a ve svátek odpočívá řemeslo, zavře se krám — —

Ty však hlavinkou vrtíš? Nedychtíš po těch známostech? Aj, šlaku! — na věc hlavní jsem zapomněl! Říci mám především — ne zdali Hora Kutná pěkné, bohaté a veselé — ale zdali české město jest? Inu, páni Horníci vůbec a veskrz po česku rozmlouvají — v českém jazyku dítky vychovávají, česky se pozdravují, a taktéž veřejně i své věci zastávají. To vím; zdali jim ale kdy napadlo, uvážiti předce na mysl, proč to asi právě v tom jazyku činí, a zpomenouti při tom na rod, z něhož pocházejí, a na vlast, v kteréž obývají — a těm oběma drahým majetnostem ke cti a spasení se zachovávati: to jistě nevím; v to ale předce pevně věřím, že Horníci s hrdostí nikdy vyznávati nepřestanou, že Češi jsou! —

Víš ale, družko moje milostná, co vosi, medáci a sršně jsou? — Ach, krvavé slzy bych vycedil, kdybych se dozvěděl, taková že se v tom pěkném oulu — té mé drahé Hoře — rozlízají. — Miláčkové moji jsou chasníci, kteří za mezí vyleževše nebo po městách se prožebравše, z *vandru* se pak navrátí a ubohou mateřštinu tak strakatě záplatují, že by je vlastní chůva nepoznala, ježto je po česku žvatlati a po česku kříž dělati učila; miláčkové moji jsou studenti o *ferijích*, kteří nějaký čas pod záštitou *alae et alarum*⁵⁰ pobývše, ano až k poslechnutí nebeských zvuků: „*Quousque tandem*“⁵¹ se dodrápavše, při shledání matku zpotvořeným jazykem tak poděsí, že ubohá neví, jestli dítě svoje — českou čistou krev — anebo Latínofrankonedoněmce objímá; miláčkové moji jsou páni s perem za uchem a s několika archy složeného papíru, kteří s ohrnutým nosejčkem kolem pohlížeji, řkouce: „*Gemeines Pack!*“⁵²

Tito jsou všickni miláčkové moji, rozlízajíť se jako jedovatý hmyz, a kam padnou, rez a skvrnu zanechávají; miláčkové moji jsou — ale tebe, milá Horo! račiž Bůh milostivý před nimi opatrovati. Na každou ruku bych ti železnou rukavici přál, abys vosy a sršně takové rozmačkala, jakmile se jen k lůnu tvému přiblíží. Pamatuj, žes město české, ale za tou myšlenkou i všechny své síly napni, abys v české zemi nestálo v řadech posledních.

Slibuješ mi, že jazyka otcovského, co nejdražšího dědictví po slavných praotcích věrně a vždy šetřiti budeš? To učiň, poctivá matrono! avšak i k jeho rozkvétání na jiných místech pomáhej. Poslyš radu lehkou k splnění. Byltě jsem ještě klouček nepatrný, ale čítal jsem již znamenité kro-

Václav Jaromír PÍČEK.

(Podle současné litografie.)

niky o zazděné slečně, i o Mageloně, čarodějnické pohádky, ba také letopisy trojanské. I vímťe dobře, že až podnes jednoho domu v Hoře není, kdež by se někdy nějaká kniha nečetla. — Tedy nelitujte skrovné výlohy, když se o zábavu aneb o ponaučení ducha a zušlechtění srdce jedná? — Velmi chvalitebné — a nejjistější kročej k žádané i potřebné osvětě. Ale aj! Proč jsou knihy vaše tak ošumělé, tak otrhané, pane sousede? — I vždyť to běhá z ručky do ručky, až se to po celém městě potoulá. — Jakže, vaši spoluměšťané by chtěli, abyste jediný za ně kupoval a zdarma jim pak věc trhati dával? I nechte vy si knihy své pro svou a svých nejdůvěrnějších potřebu, a řekněte druhým, ať mezi sebou čtenářskou společnost, bibliotéku na půjčku, založí. Nevíte, co a jak? za tu otázku bych skoro neprízeň vaši zasloužil. Či bojíte se vydání?

Aj, šašky! pro věc, kterouž milujeme, nikdy se vydání nebojíme; — a jakého také vydání? Chcete, abych vám to v žertu pověděl? — Kdyby vás 60 bylo, v potřebné a užitečné věci zalíbení nacházejících, hravě si za rok, za dvě a tři léta českou bibliotéku pro všeobecní potřebu zřídíte, že jí rovno nebude.

POUŤ ČESKÝCH UMĚLCŮ.

Novela.

PROSLOV.

Usměvavě probudilo se jarní slunce, pozdvihlo růžemi ověncenou hlavu a hledělo s milostným usmíváním na české luhy. Labské vlny, Bohdánečské rybníky a lesy vůkol Pardubic leskly se — ano hořely takorůžka v ranní záři. Ale nejspanileji a nejvážněji stála tu hora Kunětická, jako šedá pramáti celé krajiny a starostlivá ochránitelka široce rozprostřených dědin. Na hoře, na tom skalnatém temeně, strmělo s otevřenými boky staroslavné sídlo, památka české bujarosti, vypínajíc chatrně pokrytou hlavu jaksi lítostně k nebesům, jako by vzdychalo: Staniž se dle vůle Páně! Já nemohu učiniti, aby sem vcházela jenom noha přátelská! —

Naše staré hrady jsou veliká, každému oku čitelná písmena, a svou podivnou, po všech končinách roztroušenou směsicí učinily z české země velkou knihu, v nížto jsou poznamenány příhody celého národu. Okolo těchto památek nemůže ani přostosrdečný rolník, ani vycvičený školák putovati, aby se jemnoboletnému vzpomínání neoddal. Nejenom pěkné položení a rozmanité vůkolí, ale i znamenité dějiny a starožitná vzácnost těchto zřícenin vzbuzují pozornost mimojdoucích a zvědavost vzdálených. A z některých hradů českých stala se těmito vlastnostmi tak pověstná stanoviště, že k nim zvědavý pocestník, zvláště dobrodružná mládež, každého roku veselou pouť konává.

Hora Kunětická se svým ještě patrným příkopem, zachovanou hlavní

branou a obydlím hradního, se všemi kobkami v těch dvou rozložitých křídlech mezi jihem a východem, s obnovenou kaplí a pevnou věží — ten celý pěkný hrad nenáležel sice za časův tohoto vypravování k místům nejvyhlášenějším, a nebýval tedy schválněm cílem vzdálenějších poutníků nebo zpytatelů starožitností, nebyl ale také ještě docela zpustlý, jako mnohý s jménem rozkřičenějším, a roku 1828 sušivala tam na veliké, a uprostřed sloupem podklenuté síni žena tehdejšího vrátného a hlídače vlákno nebo plané hrušky, a na bývalém náhradí koulívali za času nedělního vůkolní výrostkové v kuželky, když se nemohli v malé hospůdce u paty vrchu stěsnati. Mimo to, jakž milé jaro zemi květem osypalo, neuplynul zajisté ani týden, aby sem nebyli staří a mladí z blízkého Bohdánče, z Pardubic, z Chrudimi i z Králové-Hradce pro vyrazení přijeli, a zápisní kniha v příbytku vrátného vedle hlavního průjezdu dosvědčovala hojností jmen dosti patrně, že toto věkovité sídlo páně Kunákových potomků tehdáž mnoho vzácných hostů vídalo. — Při nynějším zmáhajícím se zalíbení ve starých památkách bez pochyby těchto návštěv ještě přibýlo.

Střecha na stavení vedle věže byla tehdejšího času otrhána nebo jen chudě po kusech doškami pokryta, a mladí odvážlivci lezli tu obyčejně po zetlelých latích nahoru, do výšky se derouce, aby rozlehlejší vyhlídky užili.

Takž tam bylo v měsíci květnu roku 1828 za ranního jitra tři mladíky viděti, kteří si byli velmi časně přivstali, aby se z probuzení jarního slunce zaradovali.

V L A S T E N C I.

I.

„Jak se ráčíte po všechem čas míti?“ —

„K službám; jak se vašnostem viděti ráčí“, — odpověděl mi hlásek líbezný a tak sladinký, jako by byl právě na peroutkách večerního větírku z pařížských besed přiletěl. Vlastně ale přímou, prostou cestou z českých úst malého mužíka přicházel, kterýž mě rád přítelem nazýval.

A když to takto sladce a líbezně bylo zavznělo, hlavu jsem pozdvihнул, abych si sklad tolika sladkostí lépe prohlídnul.

I stálťe pan Medopil přede mnou v pěkně uspořádaném pokoji. Nábytek se lesknul, obrazy po stěnách lákaly, nádoby s květinami po stolech se usmívaly, a denní světlost padala na to všecko vysokými oponami, u oken po obou stranách visícími.

Příbytek páně Medopilův krásný, skvostný jest — avšak největší okrasa jeho — totiž příbytku, jest on sám — totiž pan Medopil.

Srdce mi se chvělo radostí, když jsem, ještě venkovský sprostáček, již o p. Medopilovi slyšával.

„To jest muž!“ — pravil mi jeden. — „Samá lahoda — pravá, z mrtvých zkríšená líbeznot slovanská! Takovýchto mezi námi tisíc — a celý svět se nám laskavě nakloní!“

„To jest muž!“ zvěstoval druhý. „Živá ochota — vtělená slovanská úslužnost! Takových mezi námi tisíc — a země s hvězdami stanou se našimi vděčnými dlužníky.“

„To jest muž!“ psal mi třetí. „Boháč-kapitalista! Takových mezi námi tisíc — a za deset let zemi českou samými knihami zatopíme!“

Takto mi přátelé moji pana Medopila vypodobnili, dříve nežli já — nešťastný! — s ním se seznámil. Jakéhož tedy divu, že jsem poznati jej toužebností hořel? I umělit' oni vypravování a dopisy svoje tak spořádati, že vyobrazením všech jeho ctností srdce mladé pobouřivše, konečně jím v nehlubších základech zatřásli, s vítězným, poloutajeným úsměchem mi svěřivše: „Jeť i vlastenec!“

A věru! snové moji se krásně vyjevili, když jsem byl ponejprv pana Medopila uviděl!

Jesti pan Medopil mužíček, jako by na soustruhu vykroužený, pěkně uhlazený! Při jeho na svět příjezdu žlučí se nedostávalo, a protož se nedůstatek tento mimořádným kusem srdce nahraditi musel, v tom pak kusu srdce všechno se zrodilo, co člověk — jako p. Medopil — pěkným a šlechetným nazývá. I leskneť se mužík ctností všelikou, avšak jedna mezi nimi jako dennice se září; on sám ji v důvěrném hovoru povždy s lahodným úsměchem jmenuje.

Začni s ním rozprávku o potřebném vydání české knihy; pan Medopil desetkrát po sobě hlavou pokyne, ruku ti tiskne a zašeptá: „Na mne se račte spolehnouti — myť jsme naši — my se známe!“

Pověz mu, že jsi s odpůrcem vši národnosti mrzutou hádku měl; pan Medopil tě obejmě, s okem zaslzeným políbí: „Výborná dušinko! — dobře jste učinil — mně jakoby ze srdce jste rozmlouval!“

„Slyšeli jste již? Nebožtíkovi A...skému chtějí postaviti náhrobek. — Pan B.... zamejšlí vydávati obrazy znamenitých Čechů. — Pan C.... prosil nás o pomůcku na české divadlo. — Pan D.... —“

„Je-liž možná? Je-liž možná?“ podiví se radostně pan Medopil, a ruce si mna, „to mě těší — to mě těší“ — ze rtů lahodně se ušklebujících vypoustí.

Kdožkoli se přiznává k jazyku českému, ví, že se vlast na pana Medopila vždy co na věrného syna spolehnouti může; onť sám všem vespolek, a každému zvláště nejednou, a sice vždy jakoby s mnohotajitelným pohledem, oustně ujistil, že jest vlastenec.

I přišelť jsem k němu — chtělť jsme, nejbližší známí, složit se po skrovném dárku, a ovdovělé D... na první čas poněkud pomoci. Šlechetný D... byl — jaro věku svého krásným snům obětovav — léto i podzimem svůj v službě vlasti ztrávil. Zima nyní vdovu chudobného spisovatele českého zničití hrozila.

Pan Medopil stál uprostřed své skvostné komnaty. Smích byl na tváři jeho při mém vkročení — a vždy líbezněji a sladčeji přičila se ústa jeho při mé žádosti. Jít v duchu radoval se za nešťastnou vdovu.

„Lito jest mi, že právě odběhnouti musím,“ — prohlásil se ale pan vlastenec konečně hláskem šeptavým, a ramenama krče, ruku mi tisknul, spolu však i odstrkoval, kdežto jsem zápisní list na příspěvky držel. — „Račte podruhé přijíti — zatím se rozmyslím — našince musíme statně podporovati — na mne se račte spolehnouti — vždyť se známe — vždyť jsme svoji!“ —

Zdaliž jsem panu Medopilu za zlé pokládati směl, že mi hned neslíbil, co a mnoho-li pro potřebnou vdovu učiní? — Onť zajisté svým zpěčováním se jen času k pozornému povážení nabýti chtěl, jakž by ženě ubohé nejprospěšněji k podpoře se naskytnul.

Několik dní na to sešel jsem se s milosrdným vlastencem v hlučné společnosti u penězoměnce E. . . . Vítané bylo mi to sejítí se s panem Medopilem; na zejtrí chtěli jsme *subskripci*⁵³ pro chudobnou D. . . ukončiti.

„Neračte se hněvati, že jsem se u vašnostiné dobročinnosti stran nešťastné D. . . dříve opět neohlásil,“ — začal jsem naň s českou důvěrností; rychle jsem se ale za ruku uchopena ucítil — líbezný pan Medopil mně ji tak nelíbezně tisknul, že jsem v prvním okamžení jinak nemyslel, nežli že mne za váhavost moji v návštěvách potrestati chce.

„Nemluvte tak nahlas,“ řekl mi na kvap a šepem — „zde nikdo česky neumí; snadnoť by se tady pohoršili, a nás, že se v společnosti ani zachovati neumíme, s dobrým důvodem pohanili.“

„Tedy zejtra?“

„Bude mi ke cti sloužiti —“ a s hbitou poklonou a s hlasitým: *Votre très humble serviteur*⁵⁴ — obrátil se k nově příchozímu hostu.

I poděkoval jsem mu v duchu za to jeho věhlasné poučení; spočívalť v něm, jako by saně kvítím poukrytá, všesvěta filosofie.

Nazejtrí stál jsem v jeho příbytku. Nebyl doma. Starý sloužící mě znal, a pobízelt mě, abych na milostpána posečkal. I přikročil jsem ke skvostným schránkám na knihy; lesklit se tam v pěkných deskách Scott a Byron, Göthe, Schiller s Klaurenem⁵⁵ — kabinetní bibliotéka. . .

„Jiných kněh pán nemá?“

„I ještě hromadu!“ usmál se Vavřinec, a uveda mě do nejzadnějšího pokoje, věru! na hromadu kněh mi ukázal, po zemi bez vazby aneb aspoň bez tuhé obálky ležících a ještě nerozřezaných. I otevru první jež nejbliže u prahu ležela — „Králdvorský rukopis“. —

Bylot mi, jako bych byl hluboko v rozpálenou pec nahlídnul, tváře mi hořely, muselt jsem na čerstvé povětrí. — A dole u schodů zaslechnu hlasitý hovor dvou se rozcházejících.

„Ihr Diener! — Aber — à propos! — wie steht es denn mit ihrer Passion — dem Böhmischen?“⁵⁶ dle hlasu poznal jsem profesora F. . .

„Haben sie doch die Freundschaft, über die Sache kein Wort mehr zu

verlieren. Man muss in der Welt vor jeder Parthei Etwas gelten — sie selbst wissen ja am besten, wie ich darüber denke. Adieu!“⁵⁷

Bylť to hlásek pana Medopila. Mně v uších hučelo. Rychle skočím přes tři schody dolů — vlastenec náš hbitě přes tři schody nahoru — až okolo rohu do sebe vrazíme, a v očích se nám zajiskří.

„Wohl bekomms!“⁵⁸ zvolám, a jak by mi země pod nohama hořela, z domu utíkám. —

Zdaliž jsem se tam stran pomůcky pro nešťastnou vdovu ještě vrátil? — Kdo „ano“ řekne, rád by mě poslal do pekla.

II.

Kdož tady zůstává? — Já jej neznám! —

Jesti to skrovná světnička v třetím poschodí — s oknama na dvůr a na střechy sousedů, tím blíže ale nebi. Boháč tu nezůstává; leda by šeredný skrbec byl, aby na tvrdé, holé dubové židli, a u stolku s nohama vyviklanými sedal. Lože tu stojí velmi jednoduché, prostěradlo na vycpaném slamníku, kus peřiny a poduška — všecko ale čisté.

I zdá se, že tu panic — snad starý mládenec přebývá. Pořadává ruka ženská tu aspoň nevládne. Na stolici v koutě leží hromada papírů; na stolku u okna žbán vody, zrcadlo, černidlo na boty, hřeben, dlouhé nůžky a dva kartáče; v pravo na polici leskne se půl kopy míšenských jablek a bochník chleba; na protější stěně visí obraz, ale kolem pavučinami tak zastřený, že z podpisu ničeho přečísti nelze, než... „upálen r. 1415“ — u dveří stojí jako by na stráží dvoje boty a koště, a na svršku veliké, staročeské trubly na šaty válejí se asi dvě kopy knih, malých i větších, v příkladné svornosti.

Nyní se dveře otvírají — přes práh vstupuje muž asi padesátiletý. Outlé, drobounké oudy jeho kryje čistý sice, ale chatrný, mnohou zimu a mnohé léto vysloužilý kabát; — boháč to není, avšak není také skrbec. Tak jasně netřpytí se oko skrblika, tak tichý poklid nezahrává okolo úst skrbcových. Padesát roků přeletělo přes tu našedivělou lebkou, avšak až dosaváde na ní ona blažená spokojenost se usmívá, kteráž věku mladického veškerý svět u světle rajsském okazuje.

Boháč není — důstojnostmi obdařen není — ani otcem, ani manželem není — a předce po roce padesátém blažená spokojenost — zlatý poklid — v srdci jeho panuje? — Kdož jest? Kdo jej zná? — Kdo nám to kouzlo vysvětlí? —

Aj, mně se ta podoba v paměti míhá — já jej znám! V českém divadle jsem jej vidíval, pozorná, s okem na herce upřeným, a s myslí na jednání obrácenou. Těšila jej stará, po mnoho let opakovaná činohra? Bavilo jej nepilných herců a neumělých dilletantů křiklavé počínání? — Mně se zdá, že jej toliko jazyk mateřský — a byť i ze rtů s pravidly jeho neznámých — z pramene nečistého plynoucí — vždycky předce krásný a líbezný — ten jediný že ho v divadle co hudba nebes napájel.

Jednou v létě, na veřejné zahradě — ano, on jest to! — sesedli jsme se u jednoho stolu. Bylť dlouhý stůl a strakatá u něho společnost. Náš padesátník o nepatrných věcech mluvil se svým sousedem.

„Weess Jott⁶⁹ — to jest pěkné — to jest francouzské!“ zasmáli se oušklebně na druhém konci stolu ovousískovaní hejskové s berlínskými čeptičkami.

„Weess Jott — jesti to pěkné, jesti to české, pánové!“ ozval se na to s očima jiskřícíma náš neznámý, i bylotť, jako by outlá postava jeho něco velmi vznešeného byla nabyla. „Jesti to krásný jazyk rolníka, jehož potem zrno vzešlo, z něhož si tu nyní pochutnáváte; jesti to umělý jazyk měšťana, jehož mozoly tu nyní z plných sklenic pijete; a jesti to mocný jazyk lidu, kterýž lháře, a nestoudně hovořícího okřiknouti dovede.“

Šměl-li jsem na tu podobu zapomenouti? — Na první okamžik poznal jsem jej po čase, an pod večer, za chladného podzimního večera, s malým, sotva pětiletým pacholátkem na velkém náměstí stál. — Pacholátko správně, ačkoli chudobně oblečeno, hořce naříkalo. Mluvilť pouze německy.

„Mein Namenbüchlein habe ich verloren!“⁶⁰ — — povídalo přívětivému, ač muži neznámému; a on vešed s ním v blízký sklad kněh, jiný slabikář mu koupil.

„Dej na věci své pozor,“ napomínal jej při tom — „a pilně se uč, abys radost učinil své mamince, a všem dobrým lidem.“

A když byl chlapecka až blízko k domu dovedl — ještě jednou se za ním podíval, a oči k nebi pozdvihna, zdálotť se, jako by vzdychnouti chtěl: „Pane, osvětiž duši jeho!“ —

Znáte již padesátníka v podivně uspořádané světničce? — Nyní u stolku sedí a peníze počítá. Jesti to měsíční výnos jeho skrovné službičky.

Proč se as nyní usmívá? — Peníze na více částek rozděluje — jednu do papíru složiv, pečeti. — —

Tři měsíce na to četli jsme v časopise musejním⁶¹ mezi zakladateli jistin k vydávání českých kněh: — „Nejmenovaný... 10 zl.“ — Náš padesátník při čtení opět se usmíval, jako když byl peníze počítal, a přikročiv ku knihám svým, „Slávy dceru“ rozevřel. Stojít tam v znělce 241 psáno:

*Často tichá pastuchova chýžka
více můžc pro vlast dělati,
než . . . . .*

Nuž, kdo jesti náš neznámý? — Jméno a stav jeho neznáme; ale na hrobě mu jedním slovem etnosti a zásluhy jeho vytkneme, napsavše slovy zlatými: „Vlastenec!“ —

T. H.

P R A H A .

Psáno roku 1837.

P R O S L O V .

Jako skvělý diamant, rukou boží zasazený v pevný lem, leží na srdci Evropy spanilý ouval, ověnčený horami a lesy. Světa končiny jej znají od věkův — neboť se lesknul silou zázračnou, když kolem daleké krajiny ještě v mlhách tonuly. Znajít jej věkové — a cizí oči naň jednou se závistí, jednou s opovržením šilhaly; nepřívznivé ruce jej špínou a smetí zakaliti usilovaly: on ale vždy opět sám sebou, jako diamant diamantem, nabyl nové skvělosti.

Kdož nezná Českou zemi?

Zná ji svět — byť i o ní, jako o věci dávno minulé, nic jiného nežli jen staré pověsti povídati nechtěl; zná ji svět, a nemůže z věčné knihy dějin světských vytrhnouti listy, kdežto se jména lesknou: Václav, Otakar, Jan, Karel, Hus, Jeroným, Žižka, Jiří, Hasištejn, Komenský a Waldštýn.

Vás, zlatonosné řeky, stříbroploidné hory, hluchá města, tiché vesnice a květnaté sady — vás, kraje české! znají všechny končiny, a obracejí pozorných zraků na zrůstající vaše poklady. Zmizeliť dnové temnosti a touhy, v nichžto pohřížení přes patero věků lidských otcové naši jako stínové se potáceli; slunce století devatenáctého se nad námi leskne; času duch přívětivě se usmívá.

Krásně je v Čechách býti — ve vlasti krásného doufání! A jedno místo viděti je v Čechách — divné, divuplné město. Od sněhem krytých Krkonošů a z hustokmenné Šumavy, z panského hradu a z chudé chýže otáčejí se po něm oči — oči jaré i zesláblé. Jestli to tajné a nevýslovné kouzlo, jež krev českou k tomu místu vábí; jestli to již při početí v každém Čechu vzniklá touha, kterouž jazyk zvědavostí pojmenovati se ostýchá, ač neví jak ji nazvati; jestli to s bytostí českou nerozlučně srostlá, trvající žádost: jednou alespoň pokleknouti na hrobě svých králů!

Jednou za živobytí musí Prahu spatřiti každý Čech — jednou musí k branám jejím putovati jako věřící *Moslemín*⁶² k ostatkům svého proročka. Ubohý, jenž Prahu neviděl a se světem se loučí! — Onť zápasil po celý život s horoucí touhou, a nezvítěziv, opouští bojiště; onť nespátlil, kde orodovníci jeho za živa blahočinili; nespátlil památník zhynulé slávy, ani kolébku nově se křísícího blaženství; a co mu od outlého věku zkušenější ústa o veliké Praze povídala: to uvízlo v paměti jeho jen jako pouhý sen; radostného vyjevení se nedočkal.

Já tě ale viděl, město osudů těžkých, a života sladkosti a hořkosti zakusil jsem v lůně tvém; já tě znám a vlebím tě, Praho má!

*Zdrávas, věrných synů rodiitelko,
S rukou rány, s nohou tobě líbám prach;*

*Napni čelo, rekův pěstitelko,
 Bledý uchopí se odpůrníků strach!
 Marněť slzy! Smíchem zdob si, matka tváři,
 Mdlobu setřes, mocná rozpni ramena;
 Synovéť se hrnou po tvé záři,
 Heslo jejich: Sláva nově zrozená!
 Novou touhou srdce české práhne,
 K setrvání jarý sbor se zaklíná;
 Prapor věje — mračno k horám táhne,
 Na nebi se jasná duha rozpíná!*

Krom storamenného, po březích Sekvany⁶³ rozprostřeného obra — denně jinak a jinak se tvořící a dvořící Paříže — není téměř jediného města Evropského, ježto by v dějepisu takovým právem hlasy vydávati mohlo jako Praha. Dějiny francouzské jsou co nejúžeji spojeny s událostmi Pařížskými, a co mezi stěnami královských *Tuilerií*⁶⁴ nebo na hlučném *Boulevardu*⁶⁴ vzniklo: vždy jako v jediném srdci, v jediné a též mysli celé Francie se vzbudilo. — Vezmi Francouzi historii Pařížskou, a zbavíš ho všech příběhů vlasteneckých.

Něco podobného dá se říci o Praze a o Čechách. — Praha byla a zůstává vždy jako středisko a první pramen kroniky českého národa. S jejím zrušením a rozkvétáním zmáhaly a sílily se veškeré Čechy; s jejím pádem začaly pak i hynouti, a nikdy nepřevážila města jiná po vlasti naší Pražskou stranu tak, aby se byl — jakož jinde — celý národ dle osad skrovnějších rozmyslil a odhodlal. Od báječných věků Libušiných, v boji s Germánskými sousedy, za slavné výpravy do Prus, v blahodějném věku zlaté bully, při sporech a válkách náboženských, při pověstných školách — vždy a všude představovala Praha osobu první, vždy a odevšad hleděly na ni kraje ostatní: ona pak stála vždy hotova k radě a pomoci, ona střežla slávu a blaženost národa.

Kdož by Prahu nemiloval? a kdo, zvláště za dnů našich, poznati ji nedychtil? Jsoutě to dnové noví, a s nimi obléká též Praha nové roucho.

I pokusil jsem se z mnohotvárného života Prahy naší několik stránek vyobraziti, a nyní odhrnuji záclonu s obrazů těch.

Jsoutě to skrovné plody osamělých hodin — myšlenky, úsudky, zdání a přání v pestrém oděvu, jak mi letmo před rozehrátou duší se vznášely, a perem sotva zachyceny, na papíru jen podoby pouhých nástinů dosáhly.

PANORAMA.

Jesti to velikolepé, vznešené podívání! — Stojím u vchodu v starobylé sídlo českých panovníků — na temeně příkré hory, nejvýše „na zámeckých schodech“ — a oči bloudějí po strakaté směsici červeně krytých stavení, nebetyčných věží, lesknavých bání a hrdě se pnoucích paláců — ježto se

mi od nohou níže a níže kloní až k loži Vltavinu, na druhém břehu pak opět se hromadí, od výšin Vyšehradských až k patě pověstného Žižkova se rozprostírají.

K nebes jasnému klenutí bych se povzněl, a ramenem větrným objal i k nadřím přivinul tu tisíciletou, kteráž jako pečlivá nevěsta den po dni se přiozdobuje na ženicha čeká. Drahou páskou ovinuty jsou boky její — stříbrotokou Vltavou, a drahou přeskou ozdobena jest páska její — zhoubě vzdorujícím mostem Karlovým.

Co do pravidelné výstavnosti a vyměřené pohodlnosti postoupí Praha mnohemu i snad menšímu městu evropskému přednost; cokoli však do rozkošné polohy a půvabné malebnosti, může o závod jíti s městy největšími i nejslavnějšími, a sotva že nad ni které vynikne.

Ani oko domácích nemůže se nabažiti krásy, probíhá-li Prahu vůkol s některé výšiny; ale jako by se zrakům žasnoucím báječné světy otvíraly, stojí a plesá cizinec, příšlý i z vyhlášených, krasotami proslavených měst, bloudí-li po starověkých, anebo napořád nově se tvářících ulicích Pražských, anebo zabere-li se do roztáhlého pod širým nebem podívání na veškeré město. I plesá opět, a žasne a nemůže pochopiti, odkud asi lidská sídla tak nevýslovných půvabností u prostřed národu nabyla, o němžto se až dosavad mnoho pěkného smýšleti nebyl naučil. . .

Jakýsi pevný, jediný, skoro ve všech dílech touž vážnost nesoucí obraz poskytuje Praha veškerá; při ohlédání jejích jednotlivých částek padá však do očí nemalá rozdílnost, pocházející z položení týchž částek a náhodně v nich ubytovaného veřejného i společenského života.

Dva živlové, od početí sobě nerovní jako oheň a voda, oživují tyto rozdílné částky, a jako mocí čarovnou — mocí pečlivé vlády a délkou všezkrocujícího času — tekou pokojně vedle sebe i jedním řečištěm, jen že si jeden — host a příchozí — domova pohodlnějšího vybral, druhý pak — domácí a tuzemec — pod střechem nuznější ustoupil.

Paměti hodno jest pohlédnutí na běh a na počínání dvou duchů jinonárodních, kteří od mnoha století po městách Pražských, v srdci království českého, jako v jednom loži se zahřívají a těsně na sebe doléhají. — Přeběhnem-li dějiny naše od časů tří synů Boleslavových až k Otakarovi, Janovi a Václavu čtvrtému; prohlédneme-li doby střídavého na trůn český dosedání po zhynutí domu Lucemburského až k Bělohorské bitvě, a přečteme-li pak tu dlouhou *elegii*⁶⁵ sedmnáctého a osmnáctého století; zdá se, jakoby osudné štěstí bylo nejednou chtělo kmenu cizímu prvního místa v Čechách popřítí; s druhé pak strany vidí se opět, jakoby nezpytatelná vůle boží národ Český ustavičným ohněm jen ode všech trusek očišťovala a po dlouhém zkoušení vždy zas k nové slávě přiváděla: jinak by nebyl musil Karel k učení se jazyku českému veřejně nabádati, Hus ve spor s universitou se dostati, Veleslavín⁶⁶ stýskati — a jinak by nebylo muselo devatenácté století novou pochodeň mezi nás vrhnouti.

V jednotlivé částky Libušina sídla vtiskly se z věčných bojů těchto pa-

trné a přerozdílné známky; jinak se utvořily Hradčany a Malá strana, jinak Staré a jinak opět Nové město; ale na všech zjevuje se ještě, navzdor všemu upírání odpůrců, město České, a byť i jazyk národní z veřejných vyjednávání byl musil ustoupiti; po tichu přec ještě ve všech částech města vladaří, jakož vesměs národu českého ráz tiché večerní písní se podobá.

V Praze střídají se napořád zvuky České s Německými; jen že se ony z úst poctivého, váženého měšťana, nižších ouředníků, řemeslníka, po denním výdělku se shánějícího dělníka, sprosté chudiny a veliké dílu povolání své, cenu svou i potřebu národní písni poznávající nadějně mládeže vinou: tyto pak ze rtů panských — z úst vyššího ouřednictva, hojných, z veškeré končiny zde usedlých průmyslníků a jejich o vlasti nebo povinnosti vlastenecké ani slova nevědoucích rodin padají . . .

HRADČANY. MALÁ STRANA.

O samotě strmí pověstný dům královský, a blíže dále kolem něho, jako opuštění sirotci truchlí roztroušené paláce; nazad vůkol nich rozstavila se zchudlá čeládka. To jsou Hradčany — ta podivná směsice domů nepatrných i výstavných, kteráž — kdyby se hlučnějším životem a veselejší tvářností honositi mohla, sídelnímu městu malého samovládce nepodobná by nebyla. Ale na dvou jejích největších prostraninách — na „Hradčanském“ a „Loretánském place“⁶⁷ zdá se člověku jakoby se byly tichost a mír ze hřmotu města hlavního navždy sem vystěhovaly.

Na prvním, kterýž co do velikosti a pravidelnosti k nejkrásnějším po celé Praze počítati se může, pyšní se průčelí královského hradu (jakž bylo rozkazem Marie Terezie dostaveno), palác knížete arcibiskupa, domy Schwarzenberské, Toskánské a pěkná obydlí kanovníků; ale příchozí tu zaslechne málokdy jiného zvuku a hluku, leda řinknutí zbraně na strážnici u hradu, anebo času letního v malém stromořadí lásko-hravý hovor chův, ježto se tu s oblíbenými dělostřelci procházívali.

Avšak ještě větší prázdnota a tichost panuje na hrbolitém, nedlaženém prostranství Loretánském, před majoratním⁶⁸ domem hrabat Černínských. Stojít tu onen ohromný, poutníka úžasem naplňující velikán jako na pustinách žalostivý odsouzenec, a hledí toužebně svým množstvím prázdných oken na mimojdoucí; žádný ale nepřichází s pomocí. V tato místa zabluzuje toliko pouhá zvědavost aneb nemohutná outřpnost, a takž tu nezbývá opuštěnému obru jiné útěchy, než melancholický zpěv zvonečků na protější Loretě a nábožné modlení vedlejších kapucínů.

Promluv, opuštěnce! — dlouho-li ještě s tou silou velikých komnat zaháleti budeš? Nebudou-li se pánové tvoji nikdy již k tobě hlásiti? — Aj, tedy by snad potřebných škol, užitečných ústavů se našlo, jež by se v prostrannosti tvé blahovolně rozhostily!? — Či-li jsi zaklet, navždy jen bolestným náhrobkem bývalé nádhernosti zůstatí a smuteční to roucho na

věky nesvléknouti? — Skvostná perla mezi paláci Pražskými — a porvržená jako ve prachu! — Aj, tedy abys ty aspoň tu náramnou hrobku oživil, blízký a potřebný Nový světe! vzešel by snad potom nový svět i tobě, i stěnám osamotnělým!

Nyní otvírám a nahlížím v posvátnou kroniku Českého národu, přebíhám pomníky Českých velikanů, vstupuji v národní svatyni — ve chrám sv. Víta. A můželiž jinak srdce české nežli s nábožnou hrůzou a vlastenecským pohnutím přes posvěcený tento práh kročiti!? Očištění duchové, strážci národa oblétají mě tady mezi zatemnělými stěnami při každém kročeji. Hlavy pod zářící korunou, postavy v rekovském brnění a zastupcové Krista v nejskvostnějších ornátě vycházejí dlouhou řadou z kaple Svatováclavské, a naplňují prostoru pod vysokým klenutím, a na oltáři zahořejí světla, a nábožné „Pomiluj ny!“ zavzní kolkolem. I zhasnou opět světla, ve tmách klesnou postavy na velebné tváře — a ejhle! zablesknutí nebeské osvítí svatyni, a postavy zaplesají, že vyslyšel Hospodin prosby za národ!

Třesavým krokem vybíhám pod širé nebe; nelze mi teď ani blízký památník probuzeného věku, národní museum, pozdraviti. Sladkou bolestí bych zaplakal! — Ven, ven pod širé nebe! — Ale v myšlénkách okouzlujících potopeného nejímají teď ani romantické jelení příkopy, ani čarokrásná vyhlídka z nových sadů na *Brusce*; ale cesta mě vede co nevidoucího po zakroucené s vrchu silnici nehluchým prostranstvím, nehluchými ulicemi, až mě zmnožený hluk a hrčení potkávajících se vozů opět probudí.

Stojím u *mostu* — u brány nejstaršího města Pražského.

Jako umklá, v dávnoletý žel pohřížená vdova královská leží Malá strana u paty dvou hor, drahé roucho prostírána na levém břehu Vltavském, a v dalekém objemu lemující zelený „*Petřín*“ a starý „*Sviňský vrch*.“

Velebná vážnost je hlavní známkou města tohoto, jež bych pro jedinou jeho mosteckou a ostruhovou čili vlastně krokvovou ulici, pro malostranské náměstí a vlaský palác přede všemi „městem královským“ nazval. Jakéž to množství a jakáž rozličnost nádherných stavení! — Zde dům Montagovský, palácové Šternberské, Ledebourské, hraběte Mořína a Thuna — onde i v ulicích postranních, ba osamotnělých, palác Waldštýnský, Kolovratský, Lobkovický, hrabat Nosticů a knížat Rohanů!⁶⁹

Vážná Malá strana oblíbila sobě držeti nad královstvím českým soudní meč a váhu. Chovát ve svém lůně — v guberniálním domě⁷⁰ nejvyšší ouřad zemské vlády, v pěkném stavovském domě kanceláře stavovské a v převysokém domě zemských ouřadů *c. k. appelací*,⁷¹ zemský soud, *komorní*⁷² ouřad a státní oučtárnu, kdežto se několik jmen známých i v literárním světě našem, mezi ouředníky podepisuje. Na protějščí straně stojí starý *městský dům*; v něm se uchovává nejstarší památka někdejšího řízení Českého — *ouřad lenního práva*⁷³; při něm skvěl se na vysokém stupni důstojnosti muž, na slovo vzatý po vlastech našich, ale bohužel před časem zesnulý zemský král. místosudí Dr. Chmelenský. . .

Skončila se hodina ouřední; četnou řadou hrnc se množství mužů k mostu na Staré město — nižší a vyšší to členové řečených ouřadů. Nejdelší část dne u stolu a v prachu kancelářském tratíce, volají obyčejně obydlí svá na Starém městě. Tam je sice draže platí, nezabavují se při tom ale potřebné při svém povolání procházky; a chtějí-li po dokončené denní práci z domova po zábavě vylétnouti, nalézají pohodlných míst k tomu hned při ruce, ježto by se po nich na Malé straně déle sháněti museli.

Jesti to věru úkaz pamětihodný! — Místo nádherné, prostranné, při tom sídlo nejvzácnější šlechty a nejvyšších představených — a přece jen cokoliv do společenské zábavy a vůbec do života pospolitého na města menší připomíná! Jestli to tiché jezero, na jehož lesklé hladině tisíce ryb si hraje; ale jakmile dost malý kamínek neobyčejné pohnutí vln způsobí: rozprchlou se poděšené rybičky, a potom očka povzdálí vzhůru otáčejíce, jen pozvolna zase na staré své rejdiště se vracejí.

Vstuptež do malostranského hostince — počet jejich není příliš veliký — a zvědavé oči přítomných hned se na vás upnou. — „Kdo to? — Ten tu nebývá!“ počne se za stoly šeptati — s Pánem Bohem vše obveselení! Nedostáváť se tu onoho všerozněujícího plamene, kterýž veselou rozprávkou a vševábivým rozmarem ze srdce do srdce přetéká, a bez něhož — hospodský ztučnět nemůže.

Jediná způsobilejší, prostranná i velmi příležitá kavárna Steinitzova⁷⁴ podobá se spíše sněmovně dvoutihodných veteránů, nežli místu určenému k obveselení. Z většího dílu sedají tu šediví ouředníci a vysloužilí důstojníci při všeobecných novinách, při partii šachu⁷⁵ a šálěčku kávy, a sotva že kdy živější hovor nebo nenucený smích mezi zvukem kuliček na biliaru panující zde ticho překazí.

Jeť to věc podivná s Malostranskými! — I půvabnými procházkami se honosí — zahradou Waldštýnskou a císařskou, novými sady nad Bruskou, Nebozízkem na Petříně: a přece na všech těchto místech z většího dílu jen Staré město viděti, Malá strana raději zase přes most nebo z bran si vy-
chází.

Takž je tento společenský život ovšem pamětihodným, avšak dle všech okolností velmi přirozeným úkazem. Právě ta hojnost šlechty a usedlých zde vzácných osob, ježto se nikdy s měšťanem v přátelské spojení nepouštějí a naproti osobám podřízeným toliko své důstojenství na zřeteli mívají; mimo to nedostatek lidí mladších, kteří se pouze na blízku škol, rukodílen a u prostřed hlučného obchodu zdržují: toto vše tu přivádí onu prázdnotu, která se ze života Malé strany vypuditi nedá, a před níž, kdo může, po zábavě na Staré město utíká.

Humorem čeledi sprostější, čilých chasníků a jich milenek, jakož i hovorem sousedského práva zde užívajících císařských dělostřelců ozývá se v neděli, o modrém pondělku a vůbec hodinou večerní jenom několik nákladnických domů a sprostějších hospůdek.

Bůh je všechny potěš a ostříhej u dobrého piva.

Mezihra první.

Jasný večer přeletěl přes Prahu. Stříbrolesklá luna svítila noci k dosednutí na temný trůn; milliony hvězd slavily panování její.

Šel jsem po mostě. V září přede mnou ležela Malá strana. Po pravici hleděly jednou stranou královský hrad, za ním černý velikán, svatovítská věž, palác šlechtíček, dům Lobkovický a ouhledný milohrádek Ferdinanda I. — po levici širokoboký, vysokohřbetý zelený Petřín a bělavé věže kláštera Strahovského jako bedliví strážcové na dřímající město. Dolem délkou celého města, pnuly se — zde onde mezi temným stromovým — výstavné domy, jako by z tichých Vltaviných vln vystupovaly a celou tu hmotnou, divotvárnou směsici rozmanitých stavení v pevné ohradě zdržovaly.

S bolestnou hrдостí hleděl jsem na tu rozložitost veleslavných památníků, a zabrav se zpomínáním do věků minulých, kdež nad výšinou zámeckou ještě Rudolfova hvězda svítila: nacházel jsem všecko vůkol sebe jako oživeno. Postavy nikdy nevidané, ale přece známé, vznášely se mi před očima . . . . . A duše moje byla pohnuta k radostnému pláči. Musil jsem zastaviti kroky a podepříti se o pětistoleté zábradlí.

Asi třicet tisíc duší spočívá nyní přede mnou. Kéž bych je znal a věděl, kdo mezi nimi vlast miluje, z užitku jejího se těší, prospěchu jejího hledí a v čas potřeby i životem jí přispěje! Kdož mezi nimi jsi názvu hoden, s nímžto se tak často směšná chloubá provádí? — kdož tu asi vlastencem?

Vlastenec a vlastenectví — krásná to jména, známe je, ale pohříchu! navykli jsme si často jimi člověka pokřtívati, kterýž jako letem něco o myšlenkách a soudech devatenáctého čili tak řečeného osvíceného století pochytiv, dosti již konati se domýšlí, an Českým jazykem hýbá, o starých právech mluví, o našincích rozkládá, po slovanských novinkách se shání a takto v českém zakuklení si libuje. Vlastenec a vlastenectví — krásná to jména, slavná to píseň o velikosti člověka; avšak běda, není-li oboje nic jiného než barva, za kterou se ctižádost a ziskuchtivost ukrývá; není-li nic jiného, než chlubný praporec, za nímžto se v mrákotách pohřížené zástupy slepě řinouti mají — není-li nic jiného, než trouba, z nížto vycházejí hluky, ježto srdce nepronikají, nýbrž jen ucho omamují.

Někdy a někde je ustavičné prohazování „vlastencem a vlastenectvím“ věru protivné; zdáť se býti jako poukázání na podivné cizí zvíře, a jako pobídnutí, aby se naň celý svět podíval, a odtud povstal i onen čas (ke cti člověčenstva nechci věřiti, že by se blahodějně snažení Čechů až posavad lépe neuznávalo, a že by onen čas nebyl ještě vypršel) — odkud povstal tedy onen čas, kdežto se odporná poctivých Čechů strana vlastenců jako divých šelem hrozila. — Ale jakéhož také divu? Onať se děsila jména, pro něž v jazyku vlastním skoro ani názvu neměla, a viděla začátek nové

české epochy, kdyžto se národní duch z dlouhého spaní probíratí počal, a zděsiv se záhubné zahálky, sebe sám poněkud hlasitěji pobízeti začal k pilnosti, aby neklopýtal pořád za jinými národy.

Setřme jména vlastenec — poznejme jen dříve, že jsme Čechové. A to je snadná věc! K tomu je pouhého srdce potřebí, srdce, v němžto vychování všeliký pocit práva, důstojenství a povolání lidského neudusilo.

Kolik srdcí takových tluče asi tuto přede mnou? — I opakoval jsem tuto otázku, an se myšlenky a obrazy v podivné směsici přede mnou honily a já co u vytržení na Malou stranu hleděl, zakrytou nočním závojem.

A najednou mi bylo, jakobych viděl postavu před sebou státi, velikou a velebnou. Hlava její s korunou věčnosti dotýkala se oblaku, roucho vlající od pustého Vyšehradu až přes tichou horu zámeckou, podobalo se padlému sněhu, a tvář její byla jako na východu slunce. Tisíc věků bylo ji posvětilo vážností, v ruce pak držela plamenný meč, jímžto smítala světla nebeská.

I zachvěl jsem se ouzkostí, a postava promluvila hlasem vzdáleného hromu: „Já prohlédám srdce lidská i vážím člověka myšlenky a skutky. I postavím před tebe, kohož poznati žádáš. Pohlédni a pozoruj!“

A jako v blesku slunečním stáli přede mnou náhle zástupové velicí, tisíce a tisíce, tváře známé i neznámé. Ani šat ani tváře jejich nebyly stejné a pohybování mezi nimi bylo veliké.

„Alles fürs Vaterland!“⁷⁶ — zavznělo z úst jedněch, i bylo slyšeti hlasité sliby, že se musí na nejvyšším vrchu kamenný sloup postaviti, aby slova česká celému světu do oka padla.

„Vivat Bohemia!“⁷⁷ křičeli jiní slibující útroby země prohloubati se až k jejímu srdci, aby světu věčná památka po České důvtipnosti zůstala.

Aj, a paničky a slečinky šeptaly mezi sebou: „Ah j'en suis charmée!“⁷⁸ — u prostřed veliké společnosti vytasil se pak mužík nějaký s cizím ale hladkým jazykem a ode všech hojnými drohty krmén, zašveholil se sklenicí v ruce: „Die edelsinnigen Böhmen — hoch!“⁷⁹

Ale nejzáze stranou stál člověk tichý, sprostinký, maje vůkol sebe shromážděnou rodinu svou, outlá děvčátka a bystré hošíky. A oko jeho spočívalo slzavě na maličkých. — „Co s vámi počnu?“ — jal se k nim mluvit. „Matka vás nekojila než mlékem českým, matka vás neučila než jazykem matek svých mluvit. Já musím tváře v denním potu smáčeti a zůstaviti vás pěstounům, jichžto jazyku nerozumíte. S nechutí, s bázní, s ošklivostí budete se na ně jen jako na posuňky němých dívati, a zůstane-li vám něco v mysli, bude to podobno pláňeti ovoce sladkého nesoucímu. Outlá srdce vaše zpustnou a mysl zdivočí; neboť jakž byste měli těch poslouchati a jak milovati, kteříž vás jako rodiče k dobrému vésti neumějí? Vyť jim nerozumíte, vyť jim nevěříte, vy se jich bojíte! — Slovu Božímu budete jen jako papouškové z paměti se učiti, ale v duši vám blahodějně símě jeho nevznikne. Povinnosti vaše zůstanou vám pohádkou — hlavy budou prázdnými nádobami a celý zisk váš bude několik prů-

Snímek titul. listů Pomněnek.

povídek cizího jazyka, za něž dlouhá léta promářiti musíte. Půjdete na řemesla bez nejpotřebnějšího vědění.“

Pro slzy nemohl člověk prostinký dále mluvit. „Ach, proč nemáme aspoň jedné dobře uspořádané školy České v hlavním městě království Českého!“ vzdechl na to z hlubokosti duše bolestné, a hle! bylo mi v tom okamžení, jakobych totéž vzdechnutí z tisíců a tisíců prsou vystoupati zaslechl — naskrze lidem, kteříž by mravnějšími, zámožnějšími a spokojenějšími se byli stali, kdyby outlé své mládí nebyli v neplatných jim cizích školách pohřbili. A já jsem vztáhl rameno, abych veškerý ten hořekující zástup nadějí na brzkou snad změnu potěšil, avšak náhle mne samého někdo za ruce chytil a silně mnou potrásl.

„U všech černých —!“ zahřmělo mi do ucha. „Což pak blázníte? zachtělo se vám chladné koupele?“

„Ne — nikoli!“ zajekal jsem vyděšený; „já tu mám jen rozkošnou kratochvíli.“

Rozsvěcovač lamp byl se mne chopil, an jsem samojediný na mostě u vidění svém rukama v povětří šermoval, děláje při tom, jako bych do řeky skočiti chtěl. Děkuji ti, muži pečlivý! — Kdyby tebe nebylo, byl bych snad posléze v tom vidění také svou zkázu uviděl. O ty nejsi osoba nejmenší mezi znamenitými po Praze! — Nepokrčujte nosečkem, pánové! — Rozsvěcovač lamp jest pravý filosof, nedbající na klamnou slávu zevní. Jakž ho tu vidíte — na vlasech ucuchaných klobouk, o němžto těžko rozhodnouti, je-li z plsti nebo napouštěné papírové lepenky, na složitém těle ušpiněnou kazajku, olejované spodky, kolem boku zástěru, z níž by chemista novou mastnotu a Český filolog⁸⁰ nové slovo vyloučil, na levém rameně černý žebřík a v ruce na dlouhé holi zvláštní svítilnu — jakž ho tu vidíte, stojí v ouplné své slávě.

Znamenitá osoba, jež na vzdor povrchní nepatrnosti ke sborům o národní osvětu pečujícím náleží. A jak svědomitě si při svém důstojenství počíná! — Nejkrásnější hodiny povolání svému věnuje. Dle starého přísloví: Aurora musis amica⁸¹ — hned z rána po tichých ulicích lítá, po umdlévajících svěřencích se shání, domů je snáší, očišťuje, olejem dolevá, a sotva že nás první soumrak zatruditi hrozí, již opět miláčky své mimojdoucím k potěšení rozvěšuje a s okem střeživým do půl noci okolo nich obchází, an vítr ani déšť mu v horlivosti nebrání.

Může-liž kdo více pro národní osvětu činiti, aby neměl bázně, že upálen, nebo aspoň uzavřen, a z milosti za blázna prohlášen nebude? — Věru, měl bych velikou chuť, hrdinu takového nazvati vlastencem!

PROČ NEPÍŠETE NĚMECKY?

Mezihra druhá.

Praha je k politování. Musíť ubohá hezký počet lidí živiti, kteří jako hladový a ožravý hmyz na zdravé tělo vylézajíce, krví a tukem jejím se

krmějí. Jestli to obzvláštní metla, a jiná města nic podobného neznají. V Paříži a Londýně u př. bychme se nadarmo po takové čeledi sháněli; majít sice velikáni tito také muka svá, a to veliká! — naše je ale přece netrápí.

Tento hmyz obleze, rozrývá a prohledá, cokoliv našinec podnikne. Dlouhavý nosec jeho je věčná otázka: „Proč to podnikáte? Jakého prospěchu z toho nabýti doufáte?“ — brzo si tropí z našeho počínání, z našich prací ousměšky, brzo jeví nad nimi jako nad mařením času a síly outrpnost; jemu není pranic milého a příjemného, co není jako oud těla jeho — jako částka smýšlení jeho toliko s ním a v něm spojeno.

Mohlť bych ovšem jistě známky miloučké této třídy udati, aby se vyplnilo přísloví: „Chraňte se poznamenaných!“ — avšak učiním milosrdenství, a pakli mi kdo, mezi malbou těchto mých obrázků, z milé té čeledi na oči přijde, nazvu ho jen *znamením otázky* . . .

Seděli jsme na Žofinském ostrůvku. — Obnovením a okrášlením tohoto veřejného místa nezapočala sice epocha v našem *národním* životě, a kdo se toho času odpoledního procházíš, an se kolem tebe řady milostenek a tlupy šviháků míhají: sotva bysi poznal, že se v hlavním městě království Českého nacházíš; avšak tento truchlivý úkaz mezi shromážděnou tak řečenou vyšší třídou je posud tak obyčejný, že se tomu ani na starém, ani na novém rejdišti jejím diviti nesmíš.

Byl krásný, teplý podvečer. Jasná obloha nad námi, veselá hudba za námi — spanilý svět kolem nás a živá mysl v nás roznítily srdce naše a rozproudily řeči naše. Rozmanitá rozprávka naše točila se okolo věcí velmi politických, jakož je úmluva strany procházky na Karlův týn, do nebes vychvalování některých dívek, hloubavé sčítání přirůstajících tak řečených vlastenců a konečně i podezřelá slova o našem divadle! A důležitost věcí těchto nás tak zachvátila, že jsme o tom všem hlasitě mluvili, ano že jsme i česky hlasitě mluvíti se neostýchali, nic na to nedbajíce, zda-li nás kdo poslouchá.

„Že jsme i česky hlasitě mluvíti se neostýchali!“ Osmělil jsem se a podotknul věc choulostivou. Necht' se chytí za nos komu poznamenaní moje nelibě zavání.

Zdaž by to kdo věřil, že se v Praze ještě lidé nacházejí, kteří veřejně česky mluvíti, veřejně k národu svému se přihlašovati, veřejně o své krvi svědectví dáti se ostýchají — ba bojí? — Bojí, pravím! O mnoho-li potupnějšího opovržení zasluhují takoví, než oni, kteří se za jazyk mateřský jen stydí? Nemiluji sice mnohých otázek, ale tu se táži sám: „Proč? Proč se ostýchají? — Proč se bojí?“ — Od prvního probuzení se ducha národního z dávnoleté ospalosti až po dobu nynější — od prvních tónů lyry Puchmírov⁸² až k posledním hláskům Ludmily Tiché⁸³ a M. Čácké stojí počínání Čechů zřejmě, bez tajivé záclony, před světem. Vzdělání, osvěta, povznešení v dlouhém zanedbání pohříženého lidu — to jest ona snaha, s kteroužto za národy jinými pospíchatí musíme, abychme hodni jména

svého, šperkem a ozdobou byli v lesknoucím se velikánském kruhu světo-
dějných národů.

Mluvíli jsme posléz o divadle, o českém totiž, jak jsme si několik ročně
z milosti nám poskytovaných her nazývati oblíbili, a těšili jsme se na jich
nové začetí o sv. Václavě, na nový repertoír, přišli jsme na vady herců na-
šich, na jich nejslabší stránku — nezběhlost v jazyku, i jednali jsme
o schopnosti, sdílnosti a chuti obecenstva. Jeden mezi námi dokazoval, že
by se obzvláštní zřetel na veselohry obrátiti měl, druhý se zastával truchlo-
her, třetí se oběma smál, že ještě ani těch ani oněch v literatuře domácí
nemáme, čtvrtý se rozhorlil, proč se tedy o jich zhotovení nezasadíme —
a všickni vespolek začali jsme pak vyšetřovati, jak by se v té potřebě
nejlépe pomoci dalo.

„Aber — sie erlauben, meine Herren!“ — zaznělo tu náhle vedle nás —
„warum schreiben sie nicht lieber deutsch?“⁸¹

To byl z čista jasna blesk! — Zrovna vedle nás u jednoho stolu sedělo
to milé znamení otázky. Jeho Proč? zkazilo mi všecku další chuť k mlu-
vení. Ne snad, že bych se ho byl ulekl a zarazil, neboť podobnému jalovému
slov otloukání, jakož jest: Proč nepíšete německy? — ucho mé již při-
vyklo; ale mrzel jsem se, že člověk, an se chce z milého božího dne rado-
vati, nenadále lecjakým komárem znepokojen bývá.

I začal jsem to neočekávané znameníčko prohlížeti, pokud jsem je za
stolem polouschované okem postihnouti mohl; a ejhle! — z té vyzábě
tváře, z toho číhajícího pohledu, z toho zhrouceného, jako kočičího hřbetu
poznal jsem, že je to tvrdohlavé, zařezané — aneb jak říkáme — kované
znamení.

My — inter nos⁸⁵ — na okamžik hleděli jeden na druhého, vesměs při
chuti jsouce, dotíravé znamení zkrátka odbýti. „My neumíme německy!“
zachechtali se někteří; ale protivník náš byl kované znamení, a tím jedním
střelením se nezvrátil.

„Šašky!“ prohodil. „Povězte mi pravdu — proč nepíšete německy?“

„Proto, že jsme se tomu neučili!“ byla krátká odpověď.

„Neučili! — A jakž pak jste získali, co nyní umíte? Jakých prostředků
jste užívali, abyste k vědomostem dospěli? Česky jste se tomu ve školách
neučili.“

„To máte pravdu — tam nás krmili odpornými a zácpu přivodícími pi-
lulkami, kdežto by nám bylo zdravé mateřské mléko více pomohlo; ale
čeština se s námi zrodila, a chybu přirozenou je těžko odložit.“

„A to bych ti také neradil!“ ozval se můj soused, ohnivý Břetislav.

„Kdo na vlastní krev zapomíná a nebo se jí odříká, je bídna z hlíny
nádoba shnilé duše.“

„S námi nic nesvedete, milý pane!“ těšil jsem znamínko; „my jsme
ryzí Čechové!“

„A blázní by se v cizí kabát převlíkali!“ prohodil zase Břetislav. „Vždyť
by jim ani neslušel, ani ku cti nesloužil.“

„Proč blázní, pane?“ vystřelilo znamení otázky a zašpičatilo ústa k posměchu. „Či-li se domníváte, že by vám to k hanbě sloužilo, kdybyste mezi muži stáli, jakový Schiller, Göthe, Tieck, a Jean Paul⁸⁶ jsou? Či-li snad mezi sebou větších duchů vykázáti můžete?“

„Nemíchejte si kolečka, drahý pane!“ usmál jsem se neústupnému; „neboť té pošetilosti nám nikdy ani na myslí netanulo, abychom se Politzovými⁸⁷ slovy: Raduj se, jinochu německý! neboť i Hus byl Němec — k velikým mužům cizím jako ke svým krajanům hlásili — té nehodné dotíravosti, toho osobování si všech výtečností postoupíme rádi jiným národům. Vy ale, pane, hladíte Němce právě za tou příčinou pěkně po srsti, za kterou Čecha vykrákati chcete. Či co byste u př. soudil o Göthovi, kdyby byl psal turecky?“

„Na takové necestí nemohl tento mocí genia svého zblouditi. Ten jej pevně postavil na místo, kdež národu svému s největším užitkem posloužil.“

„Ach, není možná?“ zvolali jsme jedním hrdlem. „Tedy snad myslíte, že bychom i my národu svému s největším užitkem posloužili, kdybychme psali německy?“

„O tom jsem přesvědčen!“

„Že jste?“ promluvil jsem za ostatní. „Já však jsem přesvědčen, že národu svému nejlépe češtinou posloužím. Tu tedy dvoje přesvědčení. Jakž mi svoje zastanete a moje zvrátíte?“

„Snadně, pojednou! — Kdybyste psali německy, měli byste většího čtenářstva — většího publikum.“

„I nechte ho — nechte ho!“ ozval se opět Břetislav, jehož tváře a oči již hořely. „Toté kněhkupec, a počítá jen, kolik exemplárů by rozprodal!“

„Pak bych pána věru politoval, neboť by se mu spekulace⁸⁸ velmi špatně dařila,“ odpověděl jsem příteli a obrátil se nato zase ke kovanému. — „Tedy většího čtenářstva? Myslíte-li, že bychom čtenářstvo celé Německé říše získali — kterouž Bůh sám vždy posilniti a ostříhati ráčíž! — Pak máte arci pravdu, ačkoliv nevím, že by zdejší Německá produktivnost⁸⁹ venku byla u veliké pověsti, alebrž umím o nejednom příkladu ze dnů našich povědět, kdež literární podnikání Českých Němců ani doma ani v cizině dosti podpory nenacházelo. Myslíte-li ale, pane, že bychme jen mezi Českým pomezím Německou knihou většího obecenstva získali — a moudrý, spravedlivý člověk nemůže jinak soudit, nežli že především vlastnímu národu sloužiti musíme — pak jste, pane, na hrubém omylu a velmi špatně s geografii⁹⁰ a statistikou⁹¹ vlasti naší obeznámen.“

Milé znamínko se usmívalo, jakoby bylo věci své prajisto, a touto svou jistotou mě zmásti mohlo. Já ale znám zbraň takovou i vím, jak se jí opřiti.

„Že se v Čechách již čtyry milliony duší počítá,“ spustil jsem velmi lhostejně, „budete arci věděti; zdá se mi ale, že se něčeho až posud vám nepovědomého dovíte, když vám povím, že se mezi nimi sotva třetina Němců nalézá.“

„Nu budiž, já vám věřím; však je to dost hezký počet. Tedy třetina — ta vám odpadne, kdežto by vám, kdybyste psali německy, zajisté i ty druhé dvě třetiny porozuměly! Či že ne?“

„Nikdy! a jakž by to mohli, připustíme-li, že Čechové jsou? Česky myslí a Česky cítí? Čili se domníváte, že v Čechách naskrze každému Německou knihu do ruky dáti můžete, aby se poučil anebo pobavil?“

„To si myslím! — A proč bych nemohl? Kdo je v Čechách aspoň poněkud vybroušeného rozumu, a kdo tudíž i schopnosti má, knihy s užitekem čítati: ten se musí dobře znáti s němčinou.“

„Že musí? Děkujte, že vás ony třídy lidu našeho neslyšejí, které sotva že k denním potřebám němčinou zuby si přelamovati se naučily, aneb docela ničeho od zkažených soudruhů nepochytily, přece do roka dosti knih přečtou nebo by aspoň přečtly, kdyby již pro každou třídu i hojně literatury bylo — těm byste nesměl říci, že vybroušený rozum nemají. Díla jejich vydávají platnějšího svědectví, a řemesla i hospodářství jejich překrásně zkvítají. Děkujte, že vás pouhý Český lid a s ním i Moravský a Slovenský národ po Uhřích neslyšel, kteří jednoho jazyka užívajíce, i po jednom a témž prameně osvěty pahnou.“

„Nu, chcete-li mezi své publikum⁹² sprosté řemeslníky, rolníky, pastýře a tak dále počísti, nebudu se déle s Vámi hádati. Jáť nevěděl, že vám nejvíce na chatře národu záleží!“

„Na chatře —?!“ byl bych se bezmála rozkřiknul, avšak ještě dosti časně jsem nenadálé pohnutí utišil, a mírně mluvil dále: „Nežli vám na tento osměšek odpovím, řekněte mi, co a pro koho z lidu píší zdejší Němečtí spisovatelé? Kde, jakých a v kterých rukou naleznete spisů Německých — belletristických⁹³ i vědeckých — ježto vyjdou z impressí po Čechách? Já vám potom povím, že v jazyku Českém díla vycházejí, ježto by v němčině sepsány, ani polovičky tisku nebyly se dočkaly. Vezměmeť u př. jen časopisy musejní a theologický⁹⁴ — aneb nejnovější dílo „Šafaříkovy starožitnosti“. Vydání prvního svazku této veliké práce pro množství sešlých odbíratelův ani nepostačilo. Stalo se vám to taky někdy s dílem vašich spisovatelů? A byť se i stalo — je to chatra lidu, ježto se o takové dílo v takovém počtu hlásila? O šťastná země, kdežto se chatra lidu s tak důmyslným spisem obírá! — A byť i chatra byla — proč by nám nemělo také na ní záležet? I nejmenší mezi národem může a má se honositi osvětou téhož svého národu, a kohož Bůh nad národem k bdění postavil, musí se také o vzdělání nejmenšího mezi ním starati. My pak se těšíme, že se nám právě v té chatře — jak pouhé Čechy milostivě nazýváte — národní síla udržela. Ze zdravého, v žádném nepřírozeném párníku zkaženého, a byť i po nějaký čas pohozeného jádra jeť se dobrého zrůstu nadíti. — Vy se usmíváte? Nechce se Vám do víry o zdravém jádru v našem národě? Ba snad myslíte, že v něm všecka národní síla již vyhasla? — Neohlížejte se na to, že, jako u jiných národů také u nás ne-

ustálý veřejný pokřik neslyšíte: To jsme my, Čechové, dokázali — to my, Čechové, umíme! — neboť dle slov básníka našeho neumí

*Slovan skoupozvuký
Lermo se vším tropiti a hluky:*

na to se neohlížejte; alebrž rozevřete tuhou skořepinu, v nížto se jádro národa po dlouhá léta ukrýváti musilo, prohlédněte České srdce, důvěrně-li se před vámi rouška odhalí, a s nelibým ustrnutím shledáte v něm poklad, kterýž byste nám rádi, když ne jinak, aspoň ousměšně upřeli.“

Mezi touto delší řečí pozoroval jsem, že milé znamení bedlivěji poslouchá, že však i novou otázku chystá. A vsutku také hned začalo:

„Nebudu Vám radost kaziti, a uvěřím tedy, že máte ještě jádro v národě, i že jste tu skořepinu ještě dosti časně z prachu pozdvihli, než by docela byla uhníla. Ale jakž a kde medle chcete to jádro pěstovat? Vždyť nemáte kam byste je zasadili — kde by se blahodějně ujalo? Veškeré školy a vzdělávací ústavy jsou u nás německé; ouřady, veřejná řízení a veškerá obecní správa konají se v jazyku německém; kdo chce zaopatření a důstojnosti nabýti, kdo z obchodu, průmyslu a z řemesel zisku vytěžiti: musí uchýliti se k Němčině, jakož k jediné platné cestě, a protože byste měli, pánové, Německy píšíce, národu svému raději na tu cestu pomáhati, nežli po prázdných snech lapati a neplatnou češtinou zúmynšně ho s ní sváděti!“

To bylo přes příliš! — Jako moře před bouří začalo to mezi námi hučeti a se hýbati, a já měl co dělati, abych nalil do zbouraných vln oleje.

„Ticho!“ — zvolal jsem. „Potěšme se vespolek slovy: Odpusť jim, pane! neboť nevědí co mluví — a vyčkejme konce. Myť tu na sebe dosavad jen jako na slepo dorážíme, a každý snad za jinou příčinou. Napořád meleme jazykem o národě a co bychme pro národ činiti měli, a kdež ví, zda-li se obou stran představení o národě srovnává? Ještě jsme neslyšeli, co vážený a statný náš odpůrce vlastně národem nazývá?“

„Národ“ — byl tu kovaný hned s odpovědí — „národ je, abych řekl, společnost lidí, počátek svůj z jednoho rodu odvodících, z jednoho pěstování se radujících, jedny a tytéž potřeby majících, i stejným nadáním a právem, stejným poznáním a snažením o blaženosti své pracujících.“

„Budiž; tenkrát i já vám radost nezkazím, a vyjádření vaše přijímám; jen tu jedinou maličkost dovolíte mi ještě podotknouti, že jste nejhlavnější národův známku přehlídl — totiž: jeden a tentýž *jazyk*, bez něhož žádná společnost lidská sloučiti se nemůže. Či-li mi to chcete upříti?“

„Neprávě a bez příčiny neupru vám ničeho, a protože jen směle jazyk za nejhlavnější známku národa položte, doufáte-li zbraně proti mně nabýti.“

„Netoliko za známku, ale za první a nejpevnější základ a sloup — za nejvýznamnější vlastnost národa musím jej položit. Jazyk jesti dech, jesti

duše národa, jest objev celého národního života. Jazyk s národem a národ s jazykem vzájemně zrůstají a síly své rozkládají; v jazyku schovává národ své poznání, své příběhy a zkušenosti, v jazyku urovnává své slasti a strasti, v jazyku nalézá pak i nejsvětější své památky.“

„Nu? — a což medle z toho následuje?“

„Že národu přirozený jazyk ničiti jest tolik, jako jej zbavovati rozumu, srdce mu vytrhovati, veškeru víru jeho zvracovati, nejsvětější památky mu rušiti, o důstojnost mezi jinými národy jej okrádati, z domova jako nevidoucím do pustých cizin vyháněti — jako jej zabíjeti!“

„Aj, aj, pane, vy malujete křiklavými barvami! O Čechách z toho všeho pranic neplatí.“

„To je také naše naděje a útěcha.“

„Kdež pak se tu jedná o zbavování jazyka?“ mluvilo znamení dále. „Že váš Český nad hrobem stc jí, stalo se během a střídáním osudův, jimžto již mocnější národové, nežli Český, podlehli; bez násilí, pozvolna vstúpila se cizí ušlechtilá očka ve kmen Slovanský, a nyní se již rozkládají v blahonosné větvi. Čechách děje se poněmčení samo sebou, cestou přirozenou.“

„Je-li pak možná? — Moudrý pane, toto místo, jakož sám uznáte, nehodí se k vysvětlování, jakým způsobem se u nás převlékání v cizí oděv děje; avšak byste ani kusu historické vědomosti, ani lidského citu míti nemusil, chtěje dokazovati, že — co se u nás kdy k ochabení národnosti dělo — samo sebou, cestou přirozenou anebo mocí osudův přišlo. Ostatně však — nechť se to již dělo násilím nebo během časův; my musíme nyní zřetel na to upnouti, že se věc ve zpáteční kolej obrací. A protož vezte, že nestojí jazyk Český nad hrobem, jak se vám říci líbilo, ale že po dlouhé zimě krásnějšího jara se dočká, spanilé pupence vyráží a že se tedy v skutku nyní žádné poněmčování děje. Mohlť bych vám příklady uvést, že se jazyk Český v místech rozšiřuje, kde po něm před několika desíti lety sotva památky zbývalo. Poznáváť Čech, že musí bez tékání po cizokrajných končinách k nejbližšímu prameni se utéci, že musí k nejplattnějšímu prostředku sáhnouti a pokladem národního jazyka těžiti, aby bez maření času s umrtvujícími formami co nejrychleji cíle dospěl, od něhož jej skoro dvě století vzdálila.“

„Dle vaší hlavy velmi pěkně.“ ušklebil se odporník sladince. „Což ale, kdyby národ sám jiného byl smýšlení a jazyk Německý za jedinou cestu k blahu svému uznával?“

„Ha, ha!“ dal jsem se do smíchu; „velmi moudré kdyby! Škoda, že má chyby.“

„Proč se tedy Čech tak pilně jazyku Německému učí?“ dotíralo na mne znamínko.

„Ha, ha,“ — smál jsem se dále — „ještě moudřeji! Proč jíte, když se vám chce jíst? A proč jíte z chleba černého, když vám bílého nedají? — Ale nemusíť ostatně jeho pilnost jazyku Německému se učiti — anebo

vlastně do něho se vmysliti a vežítí a svůj vlastní zavrhnouti — nemusí býti tak veliká, jakž byste nám rád namluvil; neboť po dlouhých sto padesáti letech, co síla národní klesati začala, rozprávějí ještě tři milliony lidu po Čechách tím jazykem, kterýž vy již nad hrobem státi vidíte. A že mezi týmž lidem ani poznání o potřebnosti otcovského jazyka, ani láska k němu jakož ke všemu, co se týče národnosti, ještě nevymřela, nýbrž den po dni se mladí a bujaří: tu vám krom jiného budiž to nejpatrnějším důkazem, že se odbyt na knihy české napořád rozmáhá. I musímeť se tedy také literatury naší držeti; plody její jsou naše školy, naše vzdělávací ústavy — dokud nevyhnutelná potřeba místa k jiným nevykáže; literatura jest náš ouřad, naše správa.“

„A slovem“ — vjel mi kypící Břetislav do řeči, k odpůrci kovanému se obírativ — „s vámi nebudeme se o věc hádati. Dokud nám pán nedokáže, že Čech za jinou příčinou s výsosti svého někdejšího vzdělání spadl, a pak za jinými národy jen pokulhával, nežli proto, že mu hlavní žílu, domácí jazyk zadržli: dotud nás také nepřesvědčí, že se Čech bez národního jazyka opět vzchopí a ve tmách tápati přestane dříve, nežli padne, kdež mu jámu nastrojili. Nesmějte se, že nebyl jazyk náš bez ustání pěstován! Onť se podobá jen bohatým zasypaným dolům, a skryté, nepoužité poklady jeho jsou tak veliké, že brzo nejpěknějšího užitku poskytnou. V něm se nezakládá nic na pouhém větru, na zdání mudrujících hlav; ale všecko je vybráno z mysli a ze srdce národa, a tyto ctnosti jeho jsou nám i rukojemstvím, že se národní osvěta z něho co nejrychleji vyvine. My se učili jím mluvití a v něm mysliti; v něm nám i nejlépe národ porozumí. Původ náš, příběhy naše, čest a prospěch náš velí, abychom tohoto národního pokladu svého šetřili a hájili, a devatenáctého věku duch nedopustí — —“

„Dej pozor!“ zkřikl náhle můj soused, ale v tom již dopadl plný žbánek s veškerou tekutou zásobou zrovna do prostřed stolu. Břetislav, u své horlivosti semotam rukou šermuje, byl jej mimojdoucímú sklepníku z rukou vyrazil.

Tragikomická⁹⁵ rozpačitost — a velký puntík na závěrek našeho parlamentování.⁹⁶

SBOR BOJOVNÍK Ů.

(Zpíváno při veřejné hudební zkoušce v konviktském sále v Praze,

dne 2. února 1838.)

Voď Bože nás!
 Frašně bílý prapor vlaje,
 Na praporci Český lev;
 V mužných oudech duše hraje,
 Pro milou vlast vroucí krev —

Jan Žižka z Trocnova.

Voď Bože nás!
Bouře hučí po horách — to Čechů zpěv;
Zbraně zvučí dolinou — to reků hněv!
Cizí škůdce matku haní,
Vzhůru bratří! s heslem k zbrani:
Voď bože nás!

Voď Bože nás!
Krutě bitva polem seče,
Rozdivočen dává lev;
Z věrných ňader proudem teče
Pro tři perly vřelá krev —

Voď Bože nás!
Král a vlast a rodina — to Čechů zpěv.
Zahyň cizí ukrutník — to reků hněv!
Vzhůru bratří! — poklad máme,
Statek, život za něj dáme;
Voď Bože nás!

Voď Bože nás!
Zbožně míru věnec kyne,
Ozdoben jím Český lev;
Děsný hlahol bitvy hyne,
Setřena je s mečů krev;

Voď Bože nás!
Spasena je otčina — to Čechů zpěv;
Větrek k nebi díky jdou — to reků hněv!
V boji k věnci vítěznému,
V míru k blahu líbeznému
Voď Bože nás!

J. K. Tyl.

DOPIS Z JIŽNÍCH ČECH REDAKTOROVI KVĚTŮ.

„I dívky naše mohou k zachování národního jazyka přispěti.“

Jest pravda, že našich starších i mladších pánů spisovatelů horlivost v dobrém veliká jest, a že již téměř každého předmětu svými českými pery se dotekli. Psánotě již pro všeliké třídy, i pro krásné pohlaví (pro tyto zvláště Vaše Květy a Vesna, Bibliot.⁹⁷ záb. čtení, prostomilé práce paní Rettigové⁹⁸ a j.); přece ale posud dívkám našim poskrovnu udělováno darů literárních. Pravdatť ovšem, že z nich netřeba doktory a umělkyně vzdělávati; to ale nikdo zapříti nemůže, že by potřeby bylo, aby cvičili

se cizím řečem, spíše čas ten vynakládaly na dokonalé se vycvičení v jazyku vlastním, neb aspoň třetinu času toho aby jazyku svému obětovaly. A nemusí, kde chuti není, vyučování toto se dle obyčejných přísných, odměřených pravidel díti: v příjemných rozprávkách, v přátelských lístkách, překládáním českých dobrých kněh* atd. dojde se nejsnáze cíle žádoucího.

Mnohý, ano snad každý z našinců má nejednu příležitost vkřísnouti jiskru lásky k mateřskému jazyku v outlá srdce našich krásk. . . .

Já jsem učitel, a jako učitel odvolávám se na výrok všeobecné vychovatelské metody, kdež stojí v tato slova psáno: „Děvčata mají býti tak dobře, ano ještě více než chlapci v předmětech potřebných vyučovány: protože z dívek vyrostou panny, z panen budou někdy manželky a matky. K matkám se dítky nejvíce tulí, jich se nejvíce na věci dotazují, k nim větší důvěrnost než k otcům mívají; co jim matka chválí, toho se vždy držívají.“ — Matky tedy mohou nejprvnější a přirozenou lásku v útlá srdéčka dítek svých i k řeči národní vštěpovati, neboť ony jsou nejprvnější jich učitelkyně. A může-liž to matka činiti, pakli sama se v řeči své nezná, anebo dokonce v ní cbliby nenachází?

Zasadíme-li se, ruce sobě vespolek podávajíce, s této strany o věc národní, ručím za to svou ctí, že soukromným tímto působením více vyzískáme nežli vzdycháním aneb dokona, jakož někteří činí, marným pokřikováním a jako by nucením. Láska, pouhá láska všecko zmůže . . . .

Dvě hlavní máme role, z nichžto bychom, kdyby se usilovně vzdělávaly, zajisté hojně ourody nabyli, a ty jsou: školy a srdce útlých dívek. Těch si hleďme, těm napomáhejme, těm přispívejme, a zajisté všecko se pučiti bude.

V lonské Včele české jsem oznámil (č. 26. str. 416), jakže se několik dívek u nás upřímně ujalo řeči mateřské. I zdálo se mnohým oznámení to na oko zbytečné býti. Ubezpečuji Vás ale, že zbytečné nebylo. Mnohá dívka z okolí našeho, povzbuzena příkladem tímto, přikročila ochotně k oltáři vlastenskému a klade podnes cběti, s kterých býti může.

Že tomu tak, vizte výňatky z některých listů mně zaslaných:

Dne 9. června 1838.

„. . . . . Kéž by mně již možné bylo tak dobře a pravidelně po česku mluvíti, jak pravý Čech mluví! . . . . . Věřte mně, že od té doby, co jste mi německé romány z rukou vyrval a české knihy ke čtení podal, nejen veliké zalíbení v české naší tak krásně znějící řeči, ale i srdečnou radost nad ponaučováním Vaším mám . . . Zůstaňte věrným učitelem Vaší atd.

B. O....l...

Dopis následný jest od jedné z mých bývalých žákyň, nyní již panny v nejpěknějším rozkvětu:

*Těch ovšem abychom pro něžné pohlaví více svazků měli, srdečně přáti jest!

Dne 12. března 1839.

„. . . . Těší Vás, příteli, že se češtiny držím? Ovšem nemám teď nikoho zde, kdo by mne poučoval, ale přece čítám a mluvím — krom domu, an zde všickni německy pouze mluví — stále po česku, i mám každého, kdo mně neb já jemu na blízku, k tomu, aby nezapíral, co mu na čelo Bůh vtiskl, totiž že jest Čech,“ atd.

Vaše zákyně

A . . B. y . . . .

Tomuto listu připojen byl i jiný od mého přítele, z něhožto sledující na nepravém místě tuto snad státi nebude:

„. . . . Čeština se zde věru zmáhá, co ta dívka drahocenná u nás jest. Byv jindy milovný jazyků cizích, ní povzbuzen sám jsem si též naši drahou mateřštinu oblíbil,“ atd.

J. J. . . . vský.

Dne 16. května 1839.

„. . . . Ráda se vynasnažím co v mé moci, abych zde vyvrátila ony míchanice. Přijdu-li kam do společnosti, kdež se po česku hovoří (a teď se obyčejně, aspoň v mé přítomnosti, česky zde rozpráví), opravuji, když někdo cizích slov do české řeči míchá. Namítávám: Co by tomu řekl Němec, kdybyste mu do němčiny míchal českých slov? Anebo jak to vyhlíží, když někdo mluvě po německu chybuje v řeči? . . . . Nebědujte tedy na dívky, že se neujímají řeči mateřské. České dívky jsou věrné dívky, my zajisté lásku k vlasti tak dobře jako vy mužští v nádrách svých pociťujeme, aniž rušíme, co národu svatého,“ atd.

A. B. y . . . .

Dne 30. března 1839.

„. . . . Láska k mé mateřské řeči nezmění se do posledního okamžení života mého; uznávám to však jedině za povinnost, nikoli za zásluhu,“ atd.

Vaše krajanka

A. B. . . . ž . . . .

Pane redaktore! račtež tedy našich mladých pánů spisovatelů a vlastenců vůbec k tomu míti, aby, kde a kterak jim přístupno, působili na jemnocitná srdce dívek našich; a věřte: nežli se rok o rokem sejde budeme mnohem hustěji a mnohem čistěji hovor český, i ve vyšších a přednějších rodinách slýchati po krajích našich i v Praze.

P. Č. Vodňanský.

PANNA JEZERNÍ.

Báchorka národní.

Před dávnými časy by i živi dva manželé u veliké lásce a svornosti. Mělit jedinkého syna, a ten byl obraz vši krásy, jak na těle tak na duši. I milovala jej ovšem dobrá matka jako zřitelnici oka svého, a pečovala o něj jako o blaženost duše své — a tu se vedlo Janečkovi dobře. Ale dobrá matinka zemřela, a tatínek — ačkoliv po smrti milované manželky náramně bědoval — přece posléz opět se oženil, hezounký Janeček dostal macechu — a tu se mu vedlo zle. Neboť, jakož obyčejně bývá, zanevřela i tato zlá žena na synáčka po první manželce, i utiskovala jej, kde mohla; to však zvláště proto, že byl k nebožce matce podoben, kterouž Janečkův otec posud v srdci nosil.

A nenávist člověka zaslepuje. I zapomínala se macecha zlá tak velice, že nevinné pachole hrdla zbaviti všelikou práci vynakládala; ale Bůh, kterýž nevinnost ochraňuje, uváděl hanebné zámysly její v nivec a vždycky hezounkého Janečka zachránil. Ale člověk v zaslepenosti ducha neví, co počíná, a nezřízenou vášní dá se unést, jako pírkó silnou vichřicí. Zlá macecha, vidouc snažení své o bezhrdlí dítěte pokaždé zmařeno, zahořela žádostí po pomstě a krvi tak nevázaně, že i manžela ku zkáze Janečkově ponoukati začala.

„Vyžeň mi toho kluka z domu,“ říkala zlá žena; „já s ním nemohu pod jednou střechou bydleti; a neučiníš-li vedle vůle mé, odejdu od Tebe.“

Manžel a otec lekl se ovšem těchto slov i nahlížel bezbožnost jejich; ale nejlepší mužové bývají slabí, když do rukou zlých žen upadnou, a Janečkův otec byl si mezitím druhou manželku tak oblíbil a tak jí přivyknul, že se obával, žeby bez ní živ býti nemohl, a ustanovil tedy, že vedle vůle její učiní.

„Vždyť se mu nic zlého nestane!“ těšil se pošetilý. „Pán Bůh je všude — a ten ho zajisté k dobrým lidem přivede.“ I vzal tedy jednoho dne Janečka za ruku a vedl jej daleko do hustého lesa, i vodil jej semotam, chtěje, aby si chlapec cestu pamatovati nemohl. A když přišli do největší hustiny, řekl: „Počkej tady trochu, Janečku! Mně se zdá, že jsme zabloudili. Podívám se, kady cesta vede.“ — A s těmi slovy odešel.

Janeček se posadil do trávy, a sbíral zatím pěkné červené jahody, kterých tu kolem hodná síla rostlo. A to jej těšilo. Ale jahod začalo kolem ubývati, a tatínek se ještě nevracel. Janečkovi zašla chuť, i začal kolem obcházení volaje: „Tatínku! — milý tatínku!“ — Ale milý tatínek se neozýval; a když to hodně dlouho trvalo, poznal synáček, že je opuštěn a dal se do pláče.

Pláč ale ulevuje bolestem a odlehčuje srdci. Když se tedy Janeček vyplakal, vylezl na strom; neboť se chýlilo již k večeru, a doma byl slychal, že po lesích divoká zvířata běhají. Báł se tedy, aby ho neroztrhaly. Když

ale na strom vylezl a pohodlný kmen k sezení si vynášel, začal se ještě ohlížeti — a hle! uviděl, že v dále něco hoří. Byl to veliký oheň, rozdělaný jako na nějaké pasece, a protož myslil Janeček, že u něho také někdo bude, kdož ho rozdělal. Na pustinách ale není člověku nic vítanějšího, jako stopa člověčí. Protož i Janeček hned se stromu opět slezl a k milému ohni zaměřil. Když přišel k němu blíže, uviděl, že nějaký starc u plamenu sedí, a ten byl veliký a strašlivý jako obr. I zděsil se pacholík jeho pohledu, ale nouze dodává srdci lidskému smělosti, a bída otužuje mysl bázlivou, a protož tedy i Janeček v stavu svém opět srdnatosti nabyl a hezky blízko až k ohni se přiblížil. Tam ještě poněkud bázlivý otevřel ústa i zvolal: „Tatínku! — Tatínku!“ — Ale starc obrátil pozvolna hlavu svou, podíval se bystrýma očima na pacholíka a řekl hlasem hlubokým: „Já nemám dětí! Neříkej mi: tatínku!“

Tu začal Janeček hořce plakati a prosil: „Ach, neopouštěj mne, tatínku! Já nemám tatínka; ale ty budeš!“ — A starc obrátil opět hlavu a pohleděl ještě jednou na pacholíka. Potom řekl: „Neopustím tebe! Budeš mít tatínka.“ — A Janeček se zaradoval, zatleskal rukama, přiskočil ke starci — a od té chvíle měl tatínka. I miloval starce a ten jej učil věcem rozličným, zvláště ale honbě a lovectví.

Janeček zrostl a byl z něho statný junák. Zvěř honiti a luk napínati byly jeho jediné starosti. Když ale začal sám a sám do lesů vycházeti, dal mu starc napomenutí řka: „Nestřílej havrany!“ a Janeček si pamatoval slova starcova i slíbil, že se podle nich zachová. Mladá krev snadno sliby učiní, ale snadno je také zruší. Následek nedělá jí starostí.

Jednoho dne vyšel si krásně urostlý mládenec do lesa, i nezůstalo v hustinách zvířete a v povětří ptáka, aby nebyl podobného zastřelil. Jediný havran nenacházel se mezi jeho kořistí. Ale věc zakázaná chutná nejlépe i dráždí nejvíce, a žádosti lidské neposlouchají vždy rády rozumu. I neměl Janeček od té chvíle pokoje, až konečně přece jednou zimního času havrana zastřelil. A když k němu přišel, aby ho zvedl, spatřil na sněhu tři krvavé krůpěje a černé pírkó. I pozastavil se nad tím a zvolal: „O kým mám pannu s tálkem bílým jako sníh, s tvářemi červenými jako krev, a s vlasy černými jako havraní peří!“

Když se ale domů navrátil, bylo mu přece líto, že nezachoval napomenutí otce svého, i vyznal mu, čeho se byl dopustil, řka: „Odpusť mi, tatínku! — zastřelil jsem havrana.“ Starc se rozhněval i nadal mu neposlušných, vida však lítost jeho, opět se udobřil. A mládenec opakoval nyní slova, kteréž byl venku zvolal, když havrana zvedal, řka: „O kým mám pannu s tálkem bílým jako sníh, s tvářemi červenými jako krev, a s vlasy černými jako havraní peří!“

Starc tatínek se zasmál této žádosti, neboť věděl, že v každých mladých prsou mužských časem svým podobné přání se ozývá, i řekl: „Kdybys lépe poslouchati uměl, mohl bys takovou pannu dostat!“ I sliboval Janeček ovšem, že bude poslouchati co nejlépe, a starc vida ochotnou

vůli jeho, vyšel s ním daleko do lesa, ukázal mu veliké jezero a řekl: „Tuhle v té jeskyni se schovej a čekej, až bude právě poledne. Potom sem přijdou tři panny jezerní, které se tady koupávají, a ty budou mít na hlavách krásné koruny. Dřív ale nežli do vody vejdou, složí koruny na břeh; ty pak na to okamžení počíhej, a když budou již ve vodě, pozorně se příkřaď, popadni první korunu a běž domů. Pamatuj si ale, že se nesmíš ohlídnouti — nech se děje, co děje!

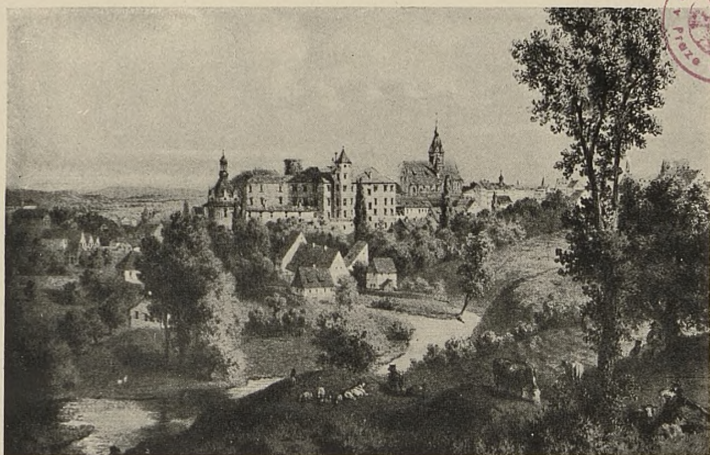
I stalo se, jak byl starec pověděl. Šťastně popadl Janeček zlatou korunu a dal se na outěk. Ale v patách za ním byla hned panna jezerní, jížto koruna patřila, i začala za ním volati: „O postuj, mládenče spanilý! a pohlédni na mou podobu. Tělo mé je bílé jako sníh, tváře červené jako krev a vlasy moje černé jako havraní peří!“ — A hlas její zněl tak líbě, jako šplouchání malého potůčku, i nemohl mu jinoch nezkušený odolati. Zapomněl na slova starcova i zastavil a ohlédl se. V tom ho ale také panna jezerní dohonila, korunu mu vytrhla a zmizela.

Truchlivě navrátil se Janeček oklamáný domů a žalostně pověděl starému, co jej bylo potkalo. I zamračil se starce a pravil: „Tvá vina! — proč lépe neposloucháš! Neřekl jsem ti, aby ses neohlížel?“ — Když ale Janeček velice smutnil, že nemůže pannu podle srdce svého mít, řekl opět starce: „Nabud' myslí a jdi ještě jednou k jezeru. Můžeš druhou pannu dostat!“ A Janeček šel podruhé k jezeru. Schoval se, a když panny do vody vešly, uchytil druhou korunu a dal se na outěk. Ale panna, kteréž koruna zlatá patřila, byla hned zase v patách za ním, i volala naň jako předešlá, a hlas její podobal se znění stříbrných strun. A roztoužený mládenec nemohl odolati, ohlédl se i zastavil se, a v tom ho panna dohonila, korunu mu vzala a zmizela.

Ale vroucí láska nedá se odstrašiti. Láska vymýšlí a zkouší. Láska neustává. Třetího dne šel Janeček zase k jezeru, a vzal korunu panně třetí, a když ho tato sladkými slovy opět stíhala, otužil srdce své, neohlídnul se a doběhl šťastně domů. Panna vešla za ním; on ale dal korunu starci tatínkovi, aby ji schoval — a sám si vzal pannu chytře ulovenou za ženu.

Dobrym lidem plyne vespolek život líbezně a letí rychle jako střela. I byltě Janeček již několik let živ s manželkou v míru a pokoji, a ona mu porodila dva syny. Jednoho času byli oba manželé pozváni na svatbu, kdež bylo mnoho veselí a tance. Ze všech nejkrásněji tancovala ovšem bývalá panna jezerní, neboť nožky její sotva že se země dotýkaly, a ona celá byla více létavému motýlku než postavě lidské podobna. A svatebčané nemohli se dosti nadívat, a nemohli se dosti nachváliti. To když ona slyšela, řekla manželovi svému: „Milý mužičku! Půjč mi ještě jednou mou zlatou korunku! To budou lidé teprva viděti, jak mi tanec sluší!“ — A Janeček dal si říci, odskočil domů, a přinesl korunu; neboť měl velikou radost, že lidé ženu jeho chválili. Ale sotva že ona korunku na hlavu posadila, již cítila, že ji zvedá do výšky, a tu ji teprv napadlo, že musí odletět, jakmile koruny se dotkne. I lekla se toho velice, neboť milovala manžela

JINDŘICHŮV HRADEC.

TÁBOR.

(Podle litografie A. Hauna z poč. 19. stol.)

svého i dítky své, a chytla se těchto posledních, jakoby se jimi na zemi udržeti mohla; ono to však nic nepomáhalo. V každé ruce jedno dítko držíc pozdvihla se od země, a sotva že jí času zbylo, aby zvolala: „Chceš-li mne, milý manželi, ještě uvidět — najdeš mě i s dítkami za ohnivým potokem!“

Po této příhodě se Janeček velice zarmoutil, neboť miloval upřímně manželku svou; i ležela mu poslední slova její tak hluboce na srdci a v mysli, že nemoha doma vydržeti, s otcem starým se rozloučil a do světa se pustil, hledat ohnivý potok a za ním milou manželku svou s dvěma dítkami.

I šel dlouho přes hory a doly, přes širé pole, až se do pustého lesa dostal. Tu byla křížová cesta, a na ní se rvali tři skalní duchové, i vadili se a tropili podivné skřeky a kozelce. Ale Janeček se jich nehrozil; slychával arci: Neplet se do rvačky, ať se nesvalí na tebe! — ale pro milou manželku byl by, jak říkáme, do pekla vlezl, a protož i zmužile ke skalním duchům se blížil, doufaje, že u nich třeba nějaké zprávy o své drahé nalezne.

„Hej! — pánové! — počkejte!“ zvolal na ně. Proč pak se tak melete?“ A ti sotva že hlas jeho zaslechli, an již ihned od rvačky upustili a okolo něho se shrnuli. „Tatík nám zemřel,“ volali jedním hrdlem, „a ničeho nám nezanechal krom tohoto klobouku, pláště a hole. Teď se ale o ty věci nemůžeme nijak rozdelit; nebo každý z nás by nejradši všecko měl.“

„Ale,“ ptal se Janeček dále — „co pak ty věci za to stojí, že se bratři o ně rvou?“

„I to věřím!“ odpověděl jeden z duchů skalních; „neboť kdo tuto hůl v ruce drží, může jiného v solný sloup obrátit.“

„A kdo si tento klobouk na hlavu dá,“ řekl druhý, „může i s císařem z jedné mísy jíst, a žádný ho neuvidí.“

„A kdo se večer do tohoto pláště zaobalí,“ doložil třetí, „a řekne: Ať jsem zejtra tam a tam! — také se tam octne.“

Toto když Janeček slyšel, velmi se podivil, a láska vdechla mu dobrou myšlénku. „Totoť jsou ovšem věci velmi pěkné,“ řekl, „i nedivím se, že se o ně perete; ale boj mezi bratry nevede k dobrému konci, a protož chcete-li, rozhodnu mezi vámi, kdo ty věci dostane.“ A duchové byli tomu povděční i svolili, zachovati se podle jeho vyřknutí. — „Jdětež tedy tamto na ten pahorek a čekejte, až vám znamení dám. Potom se dejte do běhu; a kdo z vás ke mně nejdřív doběhne, tomu všechny tři věci připadnou. Pláště, klobouk a hůl nechte ale zatím pod mou ochranou.“

Chtivost přivádí ke škodě a lakomost nemá pozhnání; obě zaslepují moudrého. I sami duchové uběhli do škody; neboť když učinili, jak jim Janeček poradil, a na znamení čekali, proměnil on je všechny tři do solných sloupů. Nato pak sebral ty tři věci dědičné a pustil se zas na cestu. I šel, až konečně k jedné chalupě přišel. V té seděli rolník a žena jeho u plné mísy a jedli. Jakmile to Janeček zahlídnul, dal si klobouk na hlavu, posadil se ke stolu a jedl s nima. Když ale měli snědno, řekl rolník k ženě:

„Pán Bůh nám pomoz! dnes jsme toho měli přec hezkou mísu, a nejsme nasyceni.“ Protož přinesla žena ještě jednu mísu, a neviditelný host jim zase pilně pomáhal. „I bodejž do toho!“ rozlobil se pak opět rolník. „Toť musí s námi sám rarášek jíst, že jsme pořád hladoví!“ Tu se jim Janeček ukázal a slíbil, že jim všeho nahradí; nežli se oni však vzpamatovali, již opět zmizel a byl na cestě.

K večeru stál na širém poli. I vyhledal si pohodlné místočko a zaobaliv se do pláště, lehl si na zem s tou myšlenkou: „Ať jsem zejtra ráno před obydlím mé milé ženušky.“ A jak si pomyslně, tak se stalo. Ráno, sotva že oči otevřel, spatřil, že leží před chýší, kterou jak živ neviděl, a za sebou zaslechl veliké hučení. I ohlédnul se a poznal, že to hučí ohnivý potok. S dobrou nadějí přikročil tedy k chýši a zaklepal na dveře. Ty se otevřely a krásný pacholík vystrčil z nich hlavu, a sotva že Janečka spatřil, dal se do křiku, volaje: „Tatínek! tatínek — maminko!“

Na ta slova vyšla z chýše krásná paní s druhým pacholátkem na rukou, a to byla ztracená manželka jeho. I padli si okolo krku, neboť se vespolek milovali, a bývalá panna jezerní plesala, že se opět k manželci svému dostane. Po celý den bylo v chýši veselo; neboť kde se lidé milují, nebývá nikdy smutno, a když přišla noc, prostřel radostný Janeček plášť svůj na zemi i lehl si naň s manželkou i s dětmi, řka: „Ať jsem zejtra na úsvitě v obydlí starého tatíka mého!“ A jak řekl, tak se stalo.

Ráno, dřív nežli vlašťovička štěbetati začala, probudil se Janeček, a tu stál již před ním veliký starec — tatínek jeho, podáváje mu ruku, i radoval se, že se miláček jeho šťastně navrátil. A pak byli všichni pospolu živi ještě dlouhá léta; neboť život dobrých lidí sám sebou se prodlužuje, závist mu neupíjí krve, a zlost mu nekope hrob. J. K. T.

ČESKÉ GRANÁTY,

to jest :

Sbírka listů a listin k prospěchu a poučení všech, kteří se s prospěchem

poučiti dají. — S obzvláštní uctivostí dedikována⁹⁹ všem

tak řečeným vlastencům i vlastenkám.

Kde jsme těch drahých kamenů nabrali? — to jest naše tajemství; můžeme však doložit, že se to stalo dovoleným způsobem. A proč je nyní u veřejnost přinášíme? — to jest naše druhé tajemství; nebudeme se však hněvati, jestli kdo tu neb onu tajemnou roušku odtrhnouti dovede. To jediné musíme napřed všem všudy ujistit, že ani pod jednou, ani pod

druhou nic liškou nebo ježkem podšitého nevězí, a že by tedy marná práce byla, kdyby se pod nimi něco potutelného nebo pichlavého vyhledávalo. Máme při tom zajisté dobrý, ba pravý beránek oumysl, a nechceme žádného pohněvati.

Ostatně — bude-li chtít někdo někdy naučení o písemnostech a zvláště o českém listovním slohu vydati, jakéhož věru posud nemáme — tomu již nyní tu skromnou prosbičku na srdce klademe, aby těchto listů a listin ve svém pojednání za vzory použil; jsmet té pevné víry a přesvědčenosti, že jest u nás ještě hodná hrstka učedníků, kteří je u příležitosti a v potřebách rádi za příklad vyvolí.

— — — — —

TAKÉ NAŠI? — NO, PER SE!

(Veselé myšlenky mrzutého člověka.)

Pan Omastil je notný, tlustý vlastenec. Dokud byl študentem, neslyšeli jste z úst jeho nic jiného, nežli: „Jen si hleďme lidu! Nám pomůže jen lid! Z lidu přijde spasení. V lidu je naše síla. Náš lid má jádro!“ — Tot' víte, študenti mívají bláznovské nápady — ještě dobře, že to jen při nápadech zůstává. Ale nápady pana Omastila se nám líbily, a my se těšili jako děti, co z lidu našeho vyvede, až se mezi něj dostane.

Po študiích odešel k venkovskému ouřadu a stal se kancelářským. Dle dávných myšlenek svých obrátil i také hned zřetel svůj na lid, t. j. na sedláky, a ačkoliv mu při jeho snažení a působení ještě obroční¹⁰⁰ a důchodní v cestě stávali: přece již i v tomto svém obmezeném stavu dle staré vlastenecké zásady: „Hleďme si lidu!“ — nedbaje na žádné klepy a klevety, na žádné pomluvy a domluvy, s velikým prospěchem si počínal. V lidu je naše síla! Nezmejlil se pan vlastenec.

Jakž ale zaplesalo srdce jeho, když se konečně správcem, samovládcem krásného panství a živým zákonem několika tisíců selských duší stal! „Nám pomůže jen lid“ — napsal si zlatou literou nad postel, a vstávaje lehaje přemýšlel, čím by asi onen statkář nebo chalupník ještě pomoci mohl? Dalit' již ovšem, co měli — ale kdy pak může člověk dosti velikých obětí vlasti přinést? A „lid náš má jádro!“ — proč by ho tedy pan Omastil vlastenecky nesvlíkal, až se k jádru dostane?

Ach, zlatý vlastenec! — Při tom všem namáhání zbývá mu ještě času, každého roku článek o vznešenosti lásky vlastenecké, o blahu a vzdělání národu, anebo stesky o domácí chudobě do našich časopisů zasílati, a dvacet zvláštních otisků pak mezi ostříhané ovečky své zdarma rozdávati, aby se mezi nimi čeština zmáhala.

— — — — —

PANÍ HÁTA VYBĚRÁČKOVÁ, DIREKTORKA¹⁰¹ V J. . . . CÍCHPENSIONISTCE¹⁰² HLADOMŘILOVÉ.*

Milá paní sestro!

Tuto jim odesílám mého Poldíčka a dva krocany. Prosím Je, dají mi na něho hezký pozor jako na vlastní dítě; já je oba sama nasadila a dobře vykrmila. Oni si nemůžou ani pomyslit, jakou radost mi ten hoch dělá! — a já ho mám tak ráda — vidějí, že bych se k vůli němu třeba ještě jednou vdala, kdyby mi Pánbůh mého starého vzal. Ať chodí jen pilně do školy — a dobře, že jsem si vzpomněla: prosím Je, zač pak je teď v Praze telecí maso? ráda bych ho tam něco poslala — a abych nezapomněla: chodit do školy musí, rozumějí? — ale muřit se s ní tuze nemusí. K čemu to? On je trochu slaboučký na prsou, a až jednou tatík oči zavře, bude beztoho hotovým pánem — a to vědí, s penězi přichází tak dobře rozum jako s ouřadem. Nejlépe by snad bylo, kdyby se naučil tancovat, trochu francouzky a několik kousků na fortepiano — to mu dá jakýsi *nobl onsegen*¹⁰³.

Především Je ale, drahá paní sestro, žádám a prosím, aby ho češtinou nemožili. Nevím sice, jestli se ten mor již také v Praze okazuje, ale u nás Jim to jde *truc* *¹⁰⁴ cholery. Já si nemůžu ani pomyslit, co si to ti lidé na jednu začínají. To jsme Jim sem dostali učitele, pouhého holobrádka — já myslela, že bude po mně, když u nás první svou *vizitu*¹⁰⁵ skládal. Jen si

* Listů podobného obsahu jakož je následující, mám chvála Bohu! hodnou hromádku. Všecky je otisknout — to jsem nechtěl, poněvadž říkáje všecky jako na jedno brdo jsou. Kdyby jich ale někdo k privátnímu studium, nebo z nějaké jiné zvláštní pasí,¹⁰⁶ použití chtěl, rád mu jimi posloužím; především co nejochotněji se prokáži našim skladatelům novomodních, tendenčních,¹¹⁰ vzdělávacích novel a konverzačních¹¹¹ veseloher, kteří z nich zajisté velkého užitku vytěží, neboť jsou (tyto listy totiž) krásné zrcadlo nenucenosti, ohebnosti, dvornosti, jemnosti a při tom přece i jakési *ráznosti*.

** *Truc!* — to mi udělalo velký *truc*. Jsemť kritický filolog¹¹² a vím, co tu vlastně místo *truc*, tak jako místo hořejšího *ónsěgn* státi mělo; ale estetické¹¹³ svědomí moje nedopustilo tuto oprávkou filologickou učiniti, ježto by se tím celý efekt¹¹⁴ a komický nástin setřel — a tohoť jsem si v tak výborné, psané listině ovšem dovoliti nesměl. Mimo to slíbil jsem podati našemu mnohováženému čtenářstvu jen ryzí originál, a za to nemohu, že lidé tak strakatou češtinu melou. — „Ale, ale — slyším vás — k čemu tolik slov k vůli jednomu *truc*?“ Vidíte, vám se vede, jako se mně stávalo, když jsem druhdy pochopiti nemohl, proč mnohý pan praeceptor¹¹⁵ pro samou interpretaci¹¹⁶ k moudrému slovu dostati se nemůže a žáky své čtyři neděle pouhým „*Quousque tandem*—“ mučívá. Ale jest to pak ovšem spásitelná věc — *taková filologie!*

povážejí — řekne on mi: Račte mě, jemnostpaní ve své milosti zachovati. — Račte! „Vy“ — mně! a jemnostpaní — bez direktorky! Počkej, já ti dám milosti; ale nebudou *to ani boží milosti*¹⁰⁶. A ten člověk mého starého do *gruntu*¹⁰⁷ pokazil. — Jindy aby byl dal krejcaru za knihu, a k tomu za českou? To, to! — Nyněko? Vyhazuje peníze jako zmámený. Ta čeština ho zbláznila. A co mě už nejvíce dopaluje — že mě chce podvádět, mne! Nejsem tak hloupá, jak vypadám. Tu mi onehdy začne kdesi cosi: „To je pro matici.“ Ale já mu dala maticku! Jako bych nevěděla, že je matka jeho již dávno nebožkou. Nato dělal, jako by mě chtěl udobřit. Slíbil mi, že pošle do Prahy pro nějaké květiny — a že mě přesvědčí — a Pánbůh milý sám ví, co. Já mám květiny ráda, i těšila jsem se; ale pomoz Bože! — tu mi přinesl posel trochu potištěného papíru s malým věnečkem — a to měly bejt ty květiny. Já jim povídám — k vydržení to není s tím člověkem; ta čeština ho celého zkazila. A já bych nic neříkala, kdyby to byla věc, která by něco vynášela; ale tak! Pro Boha Je prosím — no vždyť vědí sami — my jsme také Češky, a co z toho máme? Že jsme musely hezky doma sedávat; do společnosti* jsme nesměly, aby se nám nevysmáli, že neumíme německy.

A proto Je, paní sestro, ještě jednou prosím, jen mi Poldíčka češtinou netrápějí. Jiná *nace*¹⁰⁸ prej se vychloubají — říká teď můj starej, a to mu napískal učitel! — že jsou Němci, Francouzi nebo Angličané; my prej bychme to měli také tak dělati, a chlubit se, že jsme Čechové; bez jazyka svého prej žádný lid se nezmůže, k ničemu to nepřivede — každý prej v chudobě zůstane — ale já nejsem tak hloupá, abych takovým hloupostem věřila. Prosím Je, měli by husu radši, kdyby kvákala, nebo kachnu, kdyby kokrhala? Kdo nám za to co dá, že česky mluvíme — kdo? Tak se tady ptávám několik hodných paniček, ježto se také omámiti daly, a nyní se nafukují, jako by Bůh ví co byly a uměly, když řeknou: My jsme Češky! S Pánem Bohem! —

Mají se zatím dobře — a prosím nezapomenou na tu teletinu; ona mi hrozně na srdci leží.

VI.

Z POZŮSTALOSTI p. MLUVÍLKA, BÝVALÉHO REDAKTORA
ČASOPISU: „VŠEHOCHUŤ“.

„Listy zábavné pro všech 80 milionů Slovanů“.

a.

Bůh vám dej deset tisíc odbíratelů! . . . Umím-li pak přát — co? Čtenářů ovšem tolik máte; ale to nejsou Vaše medunosné včely — to jsou

*Tuhle by mělo vlastně státi: *do kselšoftu*¹¹⁷, i nevím, co paní dělala, Háta že jí toto význačné slovo uklouzlo. Avšak ovšem, někdy i tatík *Homerus*¹¹⁸ zaspává!

pouhé vosy a brumbáli. Časopis Váš je však hoden všeliké podpory již proto, že ho tisknete latinkou — tou roztomilou, spanilou latinkou. Jeť to krásný *kompliment*¹¹⁰ pro celý národ, na nějžto důvěru skládáte, že to již tak daleko přivedl — že umí latinské litery čísti. Věru! to mu dělá velikou čest před světem.

Jenom jedno bych si ještě přál — abyste totiž opravu našeho pravopisu ve svém *žurnále*¹²⁰ zavedl. Jak ho posud máme, je plný velikých, oči urážejících vad, a po dnešní chvíli čekáme ještě na bystré oči, na hluboký rozum a odhodlané ruce. Jak náramný, daleko široko sahavý užitek vyplýne na př. z toho, až jednou místo *j* čárkované *i* (*í*) psáti budeme! Kdykoli pak na něm tu čárku udělám, pomyslím si s národní hrdostí: Hle! dostali jsme tě přece, panáčku! — Potom se bude ještě jednou tolik psáti a padesátkrát více kupovati — neboť pomyslete: Ilírové, Poláci a Rusové budou se potom o knihy naše trhati, jelikož podobnými oprávkami dle slušné vzájemnosti nejméně o deset kroků jim v oustrety vyjdeme.

Může být, že Vám později sám několik návrhů stran této věci učiním, neboť co jsem potřebná k tomu študia skončil, již dvě léta o ní přemýšlím.

A. V. E. Slintáček,

absolvovaný posluchač čtvrté gymnastikální¹²¹ třídy.

b.

Tuhle posílám panáčkovi dvacetník; je to na čtvrt léta napřed za to slíbené čtení. Ten první arch se nám všem jak náleží líbí — zvláště ale nasmáli jsme se, až nám slzy po tvářích tekly, při té povídačce, jak ten tatík tu svou dceru na tom zámku zavřel, protože nechtěla ženicha, kteréhož on jí vyhledal — a jak ta dcera potom s okna skočí a hlavu si roztríská.

Jenom o jedno bychme milého panáčka prosili: aby totiž ty věci netiskl tou učenou literou — to není pranic pro naše oči. My se tomu neučili, a kdybychme teprva teď slabikovat začali, daly by se nám děti do smíchu — a slovem: My nechceme tu učenou literu! My nechceme — a to je, tuším, pro pána dosti platná a moudrá příčina. Když něco nechci — kdo mě může nutit? Může sice bejt, že je dost jiných blázínků, jenžto by tu novomodní literu v našich knihách rádi viděli — my jsme ale poctiví starověrci, a nechytíme se tak snadno leccjakých novinek. Na všecken způsob učiní panáček nejlépe, když každý arch pro naši obec tou starou, obyčejnou literou vytiskne — pro jiné může to tisknouti novou literou.

Potom bych panáčkovi také radil — a já jsem člověk zkušený, to mi panáček uvěří! — potom bych mu radil, aby tu věc tak nedražil. Dvacetník za čtvrt léta není žádný *pakatel*¹²² — to jsou čtyry dvacetníky do roka, a za to mám dvojí podrážku.

Dobře si to rozvažte; nebo dost možná, že i jiní moudří lidé takto smejšlejí, a že by panáčkovi odbíratelů ubylo. Já při něm arci vydržím až do

léta, protože ve svém ohlášení, *salva venia* ve své *suplice*¹²³ pro Boha a všechny svaté o „laskavou podporu“ prosil; za léto ale nemohu panáčkovi stát; v létě budu jedenácte složení stavět, a tu mi nezbude ani chvilky času ke čtení; abych však peníze nadarmo z okna vyhazoval, to nebude panáček na mne chtít.

Váženého panáčka

upřímný

Matěj Lopatka,

mlynář.

c.

Račte Vašnosti dovoliti, abych Vašnostem na důkaz veliké úcty své, toto nejnovější dítko ducha svého podati a na Vašnostino srdce tu poníženou prosbu vznésti směl, aby ho Vašnost v časopise Vašnostiném dobrotitivě, milostivě, přátelsky a otcovsky ohlásiti a posouditi ráčila.

Vím sice, že mnohý řekne: „Zase básně!“ — ale Vašnost umí rozdílů dělati mezi plevami a perlami — a uvidí, že jsou moje na *velinském*¹²⁴ papíře se zlatou ořízkou tištěny.

Kdyby ale Vašnosti k laskavému *referátu*¹²⁵ času nezbývalo — tedy to učiní p. Cvrček. On mi to rukou dáním přislíbil, když jsme ondyno spolu na víně byli, a aby na to nezapomněl, strčil jsem mu ještě láhev Žerno-seckého do kapsy.

Vašnosti poníženě pokorený — — —

— — — — —

e.

Chcete-li, pane, příspěvků do svého časopisu — umějte si lépe vážit spisovatelů a nenakládejte jich pracemi tak barbarsky, jako v posledním archu mou hádankou. Víte-li pak, co to je hádanka? Víte, jakého potu a lámání hlavy stojí? — Vy ledabylo vezmete své redaktorské pero, přetrhnete v cizích pracích mně nic tobě nic, jak vám to napadne, a naškrábnete na místo toho, co se vám zalíbí! Abyste ale věděl — ode mne nedostanete již ani rádečku. Já vím, co jsem i co umím, a nedám se od každého bičovati.

Klubíčko,

kupecký mládenec.

f.

Velevážený pane vlastenče,

a velectěný podporovateli mladých *talentů*!¹²⁶

Nepovědoma bude Vám sice ruka moje — a nebylo by divu! Osud, ten ukrutník, mě posud zaklel sklenice oplachovat, punčochy plést a brambory loupat; ale já cítím v sobě síly k něčemu lepšímu — k něčemu veli-

kému — k českému spisovatelství! I nemohla jsem to již vydržet — nedalo mi to pokoje — a tuhle to máte. Čtete, ale pomyslete, že to psala outlá, slabá fialinka nebo sedmikrása — žádný habr nebo dub; a podle toho to také posuďte.

V tichounké noci, když okolo mně všechno líbezně chrupalo a jen kohout kokrhal a psíkové hafali, seděla jsem u kahánku a psala tyto povídačky. Víím sice, že v tom budou ještě nějaké chybičky; ale já nechci také věnec *bobkový*,¹²⁷ já budu spokojena, když dostanu *honorár*,¹²⁸ který jste spisovatelům prislíbil — neboť, abych se Vám upřímně vyznala, potřebuji nový šat. Co jsem ze služby odešla, nemohla jsem si ničeho pořídit.

Ostatně ráche opraviti, co se Vám líbí — třeba ani slovíčka z práce mé nezůstalo, jen když pod tím jméno mé bude. Na tom záleží; nebo dokud jsem byla ve službě, slíbila jsem p. Pekelnému, že budu vlastenkou, a ráda bych slovo držela.

Znáte pana Pekelného? Ó to je horlivý vlastenec! Každý den, když u nás býval, domlouval mi před všemi hostmi (až se mu hloupí lidé smáli), abych česky mluvila, nosil mi české čtení, pobízel mě, lákal a přemlouval, až jsem poslechla — ze služby odešla, a spisovat si umínila.

Ráche se mě již tedy, velevážený pane vlastence, ujmouti. Jáť vím beztoho a doslýchám, že se všichni páni vlastenci mezi sebou milujete, snášíte, podporujete, že jste živi jako bratři a oudové jedné rodiny; ráche mě tedy mezi sebe jako sestru přijmouti, a já se přičiním, abych se vlastenecké lásky vaší hodnou učinila.

Lásky? — Ach, hle jak mi slza do očí vstupuje! Víte-li pak, že je láska z rejstříka¹²⁹ života mého vymazána? Ano — celá pryč! Protož také ve svých povídkách proti ní bojuji, a kdybych se našich *neromantických*¹³⁰ ouřadů nebála, chodila bych jako *paní Dudevanika*¹³¹ nebo český Jiří Písek v kalhotách. Zatím jsem ale Veleváženého pana vlastence

ochotná

Amalie Jaroslavna Nožičková,

bývalá sklepnice, nyní švadlena.

i.

Ještě jednou, ale naposledy jemnostpána poníženě prosím, aby mě tak dlouho bez rukopisu státi nenechával. *P. principál* mi platí od archu — a mnoho-li mám vydělat, když v jednom témdni tři dny zahálím? Jemnostpán mi to jistě nenahradí. Mohuť si arci pomyslit, že je to mrzutá věc, když se rukopisy nescházejí, ale proč bych já měl proto škodu trpět?

A nejvíc mě už dopaluje to stálé: Pro množství příspěvků nemůžeme... toť je, jako byste se mně posmíval! K čemu to nafukování? — Odpusťte, jemnostpane, že se opovažuji, ale hlad je zlá věc, a při Vaší redakci věru

KVĚTY.

NÁRODNÍ ZÁBAVNÍK PRO ČECHY, MORAVANY, SLOVÁKY A SLEZANY.

Číslo 1.

7. ledna 1841.

8. r. běh.

Decret kutnohorský

Venčila i dělní domácký

1. 1. 1841.

— Scripsi die XI. mensis Maji, anno Domini 1408. Procopius Bozczekus de Lepotie, magister artium liberalium.

Zato slova napsal mistr Boček za krásného garního gíra, když byl na věčném, všem věřící, meně latinšau báje defončil.

Mistr Boček byl mladý, osmadvacetiletý muž věčného gránu a šibzného pohledu. Děti jeho byly gáině modré, gálo tihý etihý duše panické, a tváře dlanoum de noej sedánim veničub sice ubléstie, ale tat hekté vletí, je se při dosti malíném pobnuti duše gálo mladinké rúže gardely. Kolem nich vinnuly se pěkne ublazené, světléobné mláso, vadagice ofeto ušij na tšlo, sdejo se val w bušie, podoblé traužij etáčely. A takž byl mistr Boček nugen pro nemje, dnj bytřest duha svěcho, pro velišau učenoš a znamenitě káině sdepuošij, nžbrj i pro spamilau podobu těla svěcho, pro nezhalenau veselost myšl i lji bejnau vetečnost mravů svých po celé Praze w do bré pemešl. Toho reku po sw. Havle měl na my, jetož sšteláň i obzřádného pobdnutij nevyvššijho reftera přednášeti artem poetieam et philologicam a myšládati Homera.

Svorku řečeného dne seděl gij od čtyř hodin z rána ve své malé, ale čistě a na muje učného dosti sřetádané komnatě, a pjal. — Krom zašteného, w sautě poslaaveného leje, pjačho šoflu a několika dřeměnjš jidělic bylo na gěstě gínj většij šál wí: děti, na němž hromady roslíčnjš písemnošij a roje dlaněnjš, sem tam přehájených učnjš pogodnánj šejfo. Podle stěny stála gednoubá dubová police,

plná kniha w šúji vájaných sač, rozmanitě veliša, šij, šterej byl mladý mistr buď sám velišaj rukau přepjal, anebo za usřetárenj venij bošij draje ob mnišků nalauril. Vylet gich ašj dwe šč — na časť tebegešij, sdejo bláhe svěcho šmibistau do tihýš femnar mužjw učnjš gěstě nejwšitlo — počet jaguie nad ebyčej znamenitů a obšabugij w sobě wšelijš bájnijš, řečnjš a historij řečé i latinšé, galej i gub rozběgšij myšladatel.

Podepsaw konečně gměno své, přetřel Boček gěstě gednau, a sice velmi pejemně, nomj před duha svěcho. I byl, gál se podobale, š pracj swau spofogej; neboť ošo gebo tjem dāl, tjem žiwěti se gěstělo, a sice gebo se čerwenalo.

Znenáhla mezi čtenjím se zamyslił, w duchu š radostnjmí obrápj se objrže. Dole uš vobrámal mu šijš úsměch, a šejj naporem galo z krásného šau opěť procitnul, vobdwiš oči w slabém janjenj, a rtowě zassěptali nerowdomly: „šlidmjm — ždašij mi perezumjš, mujo má!“

Rato se wzhopil a začal na sobě šwátečnj raučo, aš na zem dlaněnj a širošj, šwětle čerňj řasár uromnámari, šterej šolem bošj šestijm remenem přepjal. Wtem se polechamtu na dweče štepale.

„Gá to gšem, učenj pane!“ ozwal se pitom lahodnj ženšj blášeť — a Boček šel otewřit.

„Šmjm?“ řážal se ten samj blášeť potom gěstě na prahu.

„Šen wegdeťe, panenšo!“ obpowěděl mladý mistr přiwětně, a do femnaty wešla dšwšafotwa ššelnáčitěť, nešauci w ruce čššě wypranj, širošj a po fragi wyššijwaj šimec.

Wšla to Marie, dceruška panj Hátu, posušálé wdomy po mistru šrezgłowšém počtiwě paměti — gedně potěšeni, gednā rozejš i pobwera maily šwě. Šesřaralā šena bylabj čašěgi nauji trpěla, šejbo

Snímek strany Květů z r. 1841.

zhladovím. Hleďte již tedy jednou, ať se to zjinačí — sice, Pán Bůh ví! jednou místo všeho vysadím pouhé: „Pro množství rukopisů nemůžeme dnes arch vydati.“

S jemnostpánem

dobře smejšlející

Mikoláš Literka,
sazeč.

DEKRET KUTNOHORSKÝ.¹³²

Povídka z dějin domácích

od JOS. KAJ. TYLA.

2.

Na veliké síni nového Karolína, t. j. onoho domu, kterýž byl před lety naproti chrámu sv. Havla Rotlev, bohatý měšťan pražský vyvedl, a kterýž pak r. 1383 král Václav vysokým školám na místě starého, pro potřeby zrůstajícího počtu studentův již tuze malého Karolína, vykázal — scházeli se mistři a bakaláři¹³³ učitelové a doktoři veškerých umění, mající pro příští rok voliti nového rektora.

Hodina určitá se blížila. V pořádku seděli již oudové cizích národů — bavorského, saského a polského — i radili se vespolek a hádali, na koho as volení připadne; toliko čeští mistři procházeli se ještě na předsíni, anebo stáli tři, čtyři pospolu, jakoby o tajných a důležitých věcech rokovali. I zdáloť se, že dychtivě na někoho čekají.

Tou dobou šli ale také dva mistři národu českého okolo chrámu sv. Martina, přes uhelný trh, rovnou cestou ke Karolínu. Byli to muži nejen ve školách, nýbrž i po městách pražských a na královském dvoře jména pověstného.

„Vůle má jest pevná a přesvědčení úplné,“ pravil první hlasem tichým a mírným; „učiním již krok tento ke cti a slávě národu našeho . . . .“

V okamžení doplnila se veliká síň ve všech prostorech, když do ní Jan a Jeroným vkročili; neboť za nimi vhrnuli se i jich přátelé, kteří na ně u vchodu a na síni byli čekali. Již i tehdejší rektor, Bernard z Hranovic, s velikým zlatým řetězem okolo krku, seděl na povýšené, červeném aksamitem potažené sesli své, a hned nato začaly se po hlučném zvuku trub a bubnů obyčejné před volením přípravy a obřady.

Ale neobyčejná tichost panovala mezi mistry českými, a všechněch zraky upíraly se zvědavě na muže, kterýž jako prvního místa mezi nimi zajímal, jsa toho času na vysokých školách učitelem in rebus theologicis¹³⁴ a na slovo vzatým kazatelem v kapli betlemské. Byl to Jan Hus,

také nazván Husinecký, a ten se nyní vzbopil a stál tu, muž devětatřicetiletý, s vážnou, ale přívětivou tváří, líbezným okem a hustými vousy porostlou bradou, obraz pevné a k smělému kroku odhodlané mysli. Líce jeho byly se poněkud zarděly, a oko zajiskřilo.

Požádav o krátké pomlčení a poslyšení, jal se pak plyným jazykem latinským takto mluvit:

„Jakkoli v obyčeji není, aby kdo v tento den, před volením nejvyššího rektora slavné university naší, o věcech mluvil, k tomu cíli a konci nesměřujících: tedy přece, urození, šlechtění a moudří pánové, doufám před očima vašima odpuštění najíti, že sám o věci podobné řeč tady začínám. Onať jest ale také tak neobyčejná, a dle pravé jestoty své přece o dnu dnešním tak důležitá, že se omluviti dá. K vám se obracím, vážení mistrové národů cizích, a mluvit k vám budu ve jménu národu českého! — Když v Bohu zesnulý král a pán náš, Karel, milostivý otec vlasti, tyto školy vysoké zakládal, učinil pozvání mistrům i žákům národů cizích, aby přišli a stejných s domácími učitely a školáky prospěchů a stejného práva užívali — jakž o tom *nadací* ¹³⁵ list jeho dosti zřetelně mluví, a jakož i vám, pánové moudří, dobře povědomo jest. Avšak pozvaní hosté na školách našich rozpadli se později na tři větve i nazvali se dle původu a vlasti svých národem bavorským, saským a polským, a všechny tyto větve jednoho a téhož stromu, kterýž u nás od věků po věky slouti bude cizinským — všechny tyto větve, pravím, osobily sobě napotom práva škol našich každá pro sebe a zvláště, nikoli všechny vesměs a za jednu, a tak se přihodilo, že kdež potom o rozhodnutí věcí důležitých hlasováním se jednalo, cizinci třech hlasů mívali, domácí ale toliko na jediném přestávati museli.“

S podivením pohlédali mistři národů cizích na sebe. Jedni posud nevěděli, k jakému cíli řečník zaměřil; druzí ale smysl slov jeho již pochopivše, začali reptati, a starý doktor Anselm z Frankensteinu, pohnutí krve potlačit nemoha, vzbopil se na sedadle svém a zvolal:

„A nejsou vám tato naše práva již po chuti? Řekni nám to bez obalu — bez dlouhého zatáčení, muži učený! Vímeť beztoho, že je Čech od jakživa hlava nespokojená, a jak se podobá, byli byste rádi, aby se věc obrátila — vy abyste měli tři hlasy, a my všichni hlas jediný.“

„Bůh ví, to chceme!“ ozvali se na mnohých místech mistrové čeští, slovy doktorovými k hněvu popuzeni. „To chceme i vyvedeme.“

„Mír, mír — přátelé moji!“ chlácholil je Hus; „nechtějme toto místo vášnivou hádkou zneuctívati! Chcemeť, jak vážený doktor Anselm pravil, aby se věc obrátila, a ona se v dobrotě, sama sebou obrátí. Slavný zakladatel ustanovil vysoké školy pražské především pro národ český, pro národ svůj, i chtěl, aby se ve všem řídily podle škol pařížských a boloňských, kdežto učitelové domácí také více hlasů mají, nežli cizinci, a protož musí universita pařížská i v těchto věcech pražské za příklad sloužiti a to zvláště za nynějších časů, kdežto učených a na slovo vzatých mistrů,

Čechů rozených, takové množství jest, že není a nemůže již býti potřeba, aby se všechna místa akademická jenom cizinci obsazovala, jakož na počátku činiti se mohlo, dokud domácích učitelů nebylo. A jestliže se vám, učení a vzácní pánové národů cizích“ — mluvil Jan, proudem řeči již unešen, horlivěji dále, a oči jeho přebíhaly neohroženě řady udivených a pohoršených doktorů — „jestliže se vám z hostinské šetrnosti až posud všude přednost dávala: nyní již pro čest národu českého a na další ujmu jeho mistrů věc tato trpěti se nemůže. Či-liž na tom dosti nemáte, že všechna místa v Praze dostáváte, an zatím naši bakaláři dvě léta na školách venkovských, často dosti hubených, trávití musí — a proč? pro pouhou pohodlnost — nechci říci: neumělost vaši, an se krásnému jazyku těch lidí učití nechcete, jichžto potem a mozoly se přece živíte! Až posud chovali jen cizinci v rukou svých pečeti universitní, klíče archivu¹³⁶ a bibliotéky¹³⁷ — až posud byli říkají oni samotni pánové vysokých škol pražských; avšak děle nemá a nemůže nepřírozená věc tato běžeti, leda by Čehevové sami nad sebou se zapomenouti a jméno své a čest svou nazdařbůh káletí chtěli. To ale nechtí a nebudou chtít! Pravím to ve jménu všech tuto přítomných doktorů, mistrů a bakalářů českých, pravím to ve jménu celého národu českého, pravím to z dobré příčiny právě dnes, an k volení rektora české university přikročiti máme.“ Nastalo hlučné rokování. — — — — —

30.

Šťastně byl Václav přítomností svou v Lužici a Slezsku, zvláště v nepokojném Budišíně¹³⁸ v Hořelici¹³⁹ a ve Vratislavě zase mír a pořádek uvedl. Potom ale nedala mu touha po životě pražském za hranicemi děle meškati, a ještě před vánocemi navrátil se do Čech. Obrátil se ke Kutné Hoře, této královské, bohaté a jako nevyvážené pokladnici; i zalíbil si ve skvostném životu nesmírnými poklady oplývajících horních nákladníků, hojně šlechty a rázného kovkopectva tak velice, že tam několik týdnů ztrávil se odhodlal.

Hned v prvních dnech jeho meškání v tomto druhém městě království předstoupili před něj poslové pražských mistrů krve české, a přednesli mu ještě jednou prosbu vysokých škol jménem celého národa. Poslové tito byli: Matyáš z Hostúně, Jan Štáhlavský, Jiří z Běly, Boček z Lepotic, Mikuláš Pražský a Jan Kříž.

Bylo to v příbytku tehdejšího mincmistra Petra ze Svojšína, na vlašském dvoře, ve skvostné komnatě. Václav seděl u číše plné ohnivého vína, a s přívětivým úsměvem dlouhé řeči a důtklivé prosby pražských mistrů poslouchal.

„Nisi fallor“¹⁴⁰ — jal se konečně mluvit — „pochopuji, co žádáte; a jestli mě paměť neklame, zdá mi se, že jsem již také v té věci něco učiniti přislíbil.“

„To jsi učinil, milostivý pane!“ ozval se hlas na prahu, a mezi dveřmi objevil se Kuchynka.¹⁴¹ „Svědkové jsou na blízku.“

„Hvězdy boží!“ zkríkl Václav, mladíka poznáv. „Vždyť jsem si to myslil, že tu páni mistři sami nejsou — poznal jsem to po řeči. Jen dále, hochu, — jen dále! Jsi tady samoten?“

„Nejsem, královská milosti!“ zavrtěl mladík hlavou.

„Jako mně, stýskalo se již i jiným. Jsem tady s mistrem Jeronymem a panem kmotrem!“

A s těmi slovy vkročili všickni tři do komnaty. — Třetí den na to vraceli se poslové mistrů českých do Prahy, nesouce potvrzení královské, onen pověstný dekret kutnohorský ode dne 17. ledna, léta Páně 1409. Tímto dekretem potvrdil Václav „pevně a určitě, aby mistrové národu českého v každé radě, při každém rozhodování, zkoušení, volení a jakémkoli jiném počínání vysokých škol pražských, třech hlasů mívali, a tohoto práva nyní a na věčné časy užívali.“ —

Následek tohoto dekretu je z kroniky české známý. Asi pět tisíc studentů opustilo se svými učiteli Prahu, a založili toho samého roku vysoké školy v Lipěti.¹⁴² Ale dobré, patřičné právo zůstalo při synech domácích, a brzy května universita pražská nevídanou posud učeností, a lesk její vábil opět nových a nových cizinců.

ZPOMÍNKA NA KUTNOU HORU.

Opět jsem ji tedy viděl — tu drahou, jižto co milenku v srdci nosím, a jižto bych se jako dobré matce rád odsloužil. Opět jsem ji viděl — mou starou Kutnou Horu. — Starou? Ne! Ona Hora ze dnů pacholectví mého to již není; ty staré, ctihodné dřevěné domy, každý s vysokou střechou a s dlouhým, do ulice čouhajícím žlabem — ty zmizely, a řady nově vyvedených, nově překuklených stavení hledí na příchozího. Já věru nevím, co o tom tak nazvaném okrašlování měst našich souditi mám. Neníť to arci na první pohled věc ošklivá, viděti podle šňůry stavěné ulice a vedle jistých vzorů přistříhnuté stavení; oko se tím napase, jako podíváním na pěkně malované klece; ale potěšení netrvá déle, nežli okamžik. Takové narub obrácené město neví, má-li člověka těšiti nebo rmoutiti. Stojíť tady beze všeho významu. bez ducha a života; nejdražší a nejsvětější památky z mladosti, z veřejných dějin jsou v nich pochovány jako pod nově obilným hrobním kamenem. Nemyslím ovšem, aby se člověk z pouhé lásky a úcty k starožitnostem lečjakou rachotinou zasypati dal, anebo k vůli památnému prahu nepohodlí snášel; ale ve všech věcech nalézá se jistá míra, a za našich dnů semotam zuřivě panující převlékání, přemýšlení starověkých staveb mělo by aspoň jisté, znamenité, historicky památné budovy ušetřiti — anebo jen s dobrým uvážením k jich opravě přikročiti. Ano i soukromný dům pouhým zevnitřním a násilným přeličováním málo kdy co získá; — za několik let je nově nastrčená larva jeho zase ušpiněna, a

jelikož staré, ctihodné roucho, pro kteréž jedině oči potomkův na zdích jeho s nábožnou vážností meškávaly, docela byl zrušil a odhodil — nikdo si ho nyní nevšimne. Kdož na př. všimne sobě za deset let v Praze nárožního domu u mostu, kterýž tak dlouhé časy zřetel všech příchozích svou starožitností vábil? Za deset let zmizí i poslední na to vzpomínka, a Praha zchudne o pěknou starobylost, o jedno historické datum. Jakž jinak zaradoval jsem se tady nad kamenným domem! Ještě stojí toto památné sídlo urozených mužů, a město může věru nyníššímu jeho majiteli děkovati, že jej krasochut a úcta k věci vzácné k tomu vedla, aby tento pozůstatek z někdejší slavné doby ještě na dlouhá léta neodrodilým potomkům zachoval. Škoda jen, že se vysoké, velebné průčelí stavby této křiklavě ožlutilo; šedivé, zahnědlé barvy byly by k přísně gotickému slohu, k těm starobylým kamenným sochám a okrasám lépe se hodily. Avšak tomu sám čas parným a ledovým dechem svým v několika letech pomůže a „kamenný dům“ bude ještě mnohé pokolení kutnohorské těšiti.

Ale s bolestí, právě dětinskou žalostí obcházel jsem vlaský dvůr. Byloť mi, jako bych přípravy ku pohřbu nejdraší osoby dělati viděl. Neviděl jsem sice necitelných bořitelů — zhoubné jich nástroje právě odpočívaly; ale v prsou svých cítil jsem každé jich bořící bodnutí a kopnutí jako krvavou ránu.

Vlaský dvůr! — tento památník nejznamenitějších v království našem dnův a událostí, tento svědek kutnohorské slávy, pádu a opětného zotavování, tento domov nejznamenitějších koruny české služebníků, tento miláček panovníků, tato sněmovna českého panstva, tato kolébka nejlepších českých peněz — tato jediná a poslední významná dějepisná památka kutnohorská stojí nad hrobem; — co nevidět se do něho položí, a brzy budou se dětem o vlaském dvoře jenom pohádky povídati. Náš průmysl jesti časem předce jen věc mizerná, beze všeho citu, beze všeho nadšení, beze vši poezie. Z dílen, kdežto jindy jadrné stříbrné groše cinkaly, urobil si tady koňské chlévy; z veliké sněmovny udělá řadu příhrádek, z nichžto mu čtyřikráte za rok několik zlatých nájmu vyplývati bude; ohromnou pavlač, klenuté chodby, šlechtickými znaky ozdobené zdě, mříževaná okna vyhubí — za několik málo časů bude přicházeti necitelná láj, a bude se diviti uhlazeným, prázdným, prozaickým¹¹³ stěnám s pořadím nově oskleněných oken — v krátkém čase zmizí z nich půvab novoty — cena starobylosti byla již beztoho dávno zmizela — a takž jí ubohé konečně ani upamatování nezbude! A což medle jesti život beze všech zpomínek? Holá, děsná poušť, i nestojí za to, aby se ní člověk potloukal.

☛ Ostatně lhal bych, nechtěje vyznati, že moje drahé rodinné město za časem ducha, za potřebami anebo alespoň za požadováním věku našeho nespíchá. Ti dobří Kutnohorané, toho i onoho pohlaví, vylupují se ze starých slupek jako nejzralejší jadrka — a já měl jak náleží lidské potěšení z pokroků strakatých mód. Kde jste, zlaté a stříbrné čepce našich

matek, jejich kabátky a živůtky, jejich hedbávné sukničky a fěrtoušky? Pryč, pryč museli jste sprostáčekové — a viklery a manlíky¹⁴⁴ a klobouky zastoupily místo vaše! Bože ale nedej, aby se všeliká drahá staročeská věc poctivé paměti z Hory vypuditi dala, jako vy! — aby se všechna stránka života zdejšího změnila, aby i sladký, libozvučný jazyk náš v rodišti dávném se poprznil, pokazil, povymřel. Já tě znal tak čistou, zachovalou, Horo slavná, a nechci se dnův dočkati, kdežto bych snad jako pěvec na sutinách Babylona nad tebou kvíleti a žalmy zpívati musel. Ještě se toho arci nebojím! — a jakkoli divý jestřáb ciziny kořist svou obletuje, a perutě jeho nad hlavou ti šumíce, nehodu prorokují: předce doufám a stavím naděje své v ono mladistvé, zdravé semínko národního smejšení, ježto zde onde z lůna svého spanile již pučeti a vzházeti začíná, a jistě i v libovonný květ dospěje.

Bylo to několik krásných — několik oněch dnů, ježto člověka za všechny minulé nesnáze a protivenství se životem smiřují. Zlatým písmem stojí v srdci mém památka oněch hodin zapsána, ježto jsem ve společnosti vůbec uctívaných, šlechetných mužů, drahých, milovaných přátel a upřímných vlastenců ztrávil. Díky jim! Díky spanilým Češkám, oněm ušlechtilým paním a nezapomenutelným pannám, při jichžto sladkém hovoru hodiny jako při nebeské hudbě letěly! Rozkoší chvělo se srdce mé, chmurné starosti minulých roků rozprchovaly se a hynuly jasnými jich ducha paprsky, a ledové, zde onde prsa pokrývající okorání rozhrívalo se a tálo čistou jich srdce vřelostí. I zdáť mi se, že bude Hora ještě jedenkrátě velikou a starého rodu svého dostojnou úlohu na poli naší národnosti a vlasteneckého počínání hráti — až se v ní jen užitečné a škodné protříbí, až si oči protře, jak náleží se poohlídne, stav svůj rozezná, a účele i sil svých uvědomění nabude. Smělé jest mé doufání; ale ono tkví tak hluboce v kořenech života a dějin tohoto po hlavě království našeho druhdy nejslavnějšího města, že mě nemůže zklamat.

Také jsem zde viděl divadelní hry a — truchlil jsem. Za jedno litoval jsem město, že nemá ještě žádného vlastního, stále stojícího divadla; za druhé litoval jsem obecenstvo, že takovéto *surožaty*¹⁴⁵ místo dobré, živné stravy kupovati musí, a za třetí litoval jsem divadelní společnost, že z většího dílu raději rýč a motyku do rukou nevzala, nežli se pod plášť *Thalie*¹⁴⁶ a *Melpomeny*¹⁴⁷ utekla.

Vím arci, že je v každé osadě dříve mnoho jiných věcí potřebí, nežli se na stavění divadla pomyslití může; vímť, že stavení a zvelebování chrámů, zakládání škol a kniháren, okrasa města, veřejný pořádek, dlažba nebo osvětlení v řadě občanských potřeb na prvnějším místě stojí než divadlo: vím ale také, že sotva pátý díl kutnohorského obyvatelstva počítající městečka již svá divadélka mají, a že je Hora mezi nejlidnatějšími v Čechách městy snad poslední, kteréž se ještě podobným zřízením vykáhati nemůže. A to mě bolí. Nebudu mluvit o prospěchu divadla, co pouhého uměleckého ústavu, aniž o jeho potřebě, co pomůcky k povzbuzení ná-

rodního ducha a lásky k mateřskému jazyku — neboť k čemuž vodu do moře v slabých nádobách nositi? — ale musím říci, že tu o to běží, aby se nezdálo, jako by si Hora cop zastaralých předsudkův ještě ustřílnouti nemohla, a ústav pod svou hodností ležeti nalezala, kterýž právě tam nejlépe zkvétá, kdežto vzdělanost k nejvyššímu stupni dostupuje, a kterýž bohatým prameništěm ducha plných zábav bývá.

Řekl jsem také, že mi bylo obecenstva líto. A jakž by nebylo? Velké, hojné obecenstvo českého města musí jakouž takouž stravou spokojiti se, o kteréž neví, je-li slaná nebo masná, musí na kejky hleděti, jímžto nerozumí, nežli co z posuňků pitvořících se před ním Šasíků, Bavorů a jiných cizinců, anebo z chechtotu některého školou proběhlého panáčka a spanilé panenky vedle sebe pochyti; musí lidem ze všech světa končin sběhlým peníze nositi, kteréž ku vzdělání jeho krasochuti a k pravé duševní zábavě ani toho nejmenšího neposkytují! Nechci a nemohu arci dokazovati, že by měšťan kutnohorský posud na tom stupni české prostoty a neporušenosti stál, na jakémž ještě alespoň za mého pacholectví stával — ačkoli již tehdaž chutě na německou komedii¹⁴⁸ o vodní žínce, o Pumprniklu a jiných znamenitých osobách běhával, třeba z toho sotva desáté slovo (jak se patří) pochytil; právě naopak! — viděl a slyšel jsem nyní veliké shromáždění, jemuž ani to nejmenší mrknutí německého komika¹⁴⁹ neušlo, aby se nebylo v úplném vědomí, že mu rozumí, srdečně nezachechtalo — a předce mi bylo obecenstva líto! Nejčetnější jeho částka je předce jen pouze česká (neboť troška lecjak drmolené němčiny nepostačí k úplnému a platnému pojmутí všechných dotisků, ježto z divadelní hry, jako z každého jiného díla uměleckého, v duši lidskou vplývají) a tato částka musí u plného stolu se postiti, ta musí okolo otevřených dveří chrámových jen obcházet; posaditi se ke stolu, vejíti ve svatyni nemůže; jídla nejsou pro ni připravena, ve svatyni je pro ni tma! A předce by jí mělo divadlo tak sloužiti, takovou rozkoš ploditi, tak mysl a srdce zušlechťovati, takový zisk přinášeti, jako částce ostatní — té šťastné, kteráž umí náhodou německy!

Všemu tomu nedalo by se arci jinak pomoci a vyhověti, nežli (abychme starý známý žalozpěv obnovili!) kdybychme měli vlastních divadel — alespoň jednoho takového ústavu, kterýž by plody uměleckého snažení svého lidu v přirozeném mateřském jazyku na oči uváděl. Slova o tom jsou arci napořád marná do pouště volání, a já bych zde o tom ani zmínku nečinil, kdyby mi bezděky na mysl nepadala otázka: zdaliž by podobný ústav národní také aspoň takového účastenství, takové podpory nacházel, jako zde nynější německý nachází? — Z části nemám o tom pochybnosti; z části ale vím, že by o rozmanité překážky a těžkosti zavadil — z nichžto by nejpřednější asi byly neúčastenství k věci vlastenecké lhostejných a nemajícnost k věci národní linoucích. Avšak — zdání a soudové lidští bývají klamaví, a z čeho na člověka největší bázeň přichází, z toho mu posléze mnohdy největší potěšení vykvítá; — přišlo by tedy jenom na zkouš-

ku; a k té je věru již tak svrchovaný čas, jako k leckterému jinému dílu vlasteneckému, k němužto si člověk hezky pohodlně doma pero ořezává.

Měl bych ovšem také ještě pověditi, proč jsem divadelní společnost litoval, ale — o tom někdy jindy! — k čemuž mé blahostné zpomínky truchlivým žalmem končiti? — *Apollo* a všech *devatero Muz*¹⁵⁰ je vezmi pod svou ochranu a uveď je na cesty, po kterých by k něčemu přišli, čemuž v prosaickém životě chleba říkáme! Víím sice, že to není hlavní puntík uměleckých ideálů¹⁵¹; ale což jiného mám lidem přát, mezi nimiž největší částka na nic jiného touhy a žádosti své neupíná? Jáť jim přeji to nejlepší.

Již ale odpusťte, drazí a drahé! s nimižto v duchu se zabýváje, podivné skoky z věci k věci dělám! Po druhé se polepším a zůstanu jen v koleji své úcty a lásky.

J. K. Tyl.

ARABESKY. 152

Tu tedy přede mnou ležíš — ne — neležíš! tak nemohu o tobě říci. V královském ornátě pne se, vyvstává, vypíná a věží se stočlánkovité tělo tvoje k nebesům — a duch tvůj, to bujné poupě na teplém slunci, ta živá jiskra na vše strany poskakující? — mohu-liž o něm říci, že leží? Odpusť mi, Praho má! — ty chůvo národu slavného! . . .

Takovouto asi samomluvu, promíchanou několika hlubokými a hlubšími povzdechy, vedl jsem o půlnoci na pražském mostě. Byl jsem právě z dostavníku vylezl. Nebe bylo tak zlatě hvězdami pokryto, jako by je byl Pán Bůh tu chvíli plnou hrstí po modrém klenutí rozsypal. V tichých vlnách Vltavy třepetaly se poblesky měsíce, a na blízkém splavu to hučelo. Mimo to spalo kolkolem hluboké ticho, vytrhované toliko pádnými kročejí na stráži se procházejícího granátníka.¹⁵³ — — — — —

Po dlouhých letech vjel jsem zase do bran pražských. Bylo mi ouzko. Kam jsem se byl mezi tím časem vrhnul, všude mě pronásledovaly zprávy o nesčíslných okrasách, jimižto se tato tisíciletá žena nyní šperkuje. Já měl z toho strach. Bolestné tušení hnětlo duši mou, že nenajdu již Prahu — onu milou drahou stařenu, kteráž mi byla u kolébky uspávací písničky zpívala. Nezáviděl jsem jí sice to novočasné roucho, ale co jsem měl počítí se svými zpomínkami? Obraz té spanilónádherné byl mi utkvěl v paměti i v srdci . . . a z toho člověk nerad co stírá, i nerad k němu něco přidává. Ten musí zůstat čistý, ryzí, neporušený.

A nyní mám Prahu spatřiti celou přetvářenou? Snad ji ani nepoznám?! Jako cizinec budu jí hleděti v cizí tváře? — To by přebolestně utisklo duši mou.

Rychle jsem se odhodlal. Opustiv dostavník a v hostinci věci své uspořádav, běžel jsem tryskem na most.

Tak dalece ji nemůžete přetvořiti a výšperkovati, abych ji alespoň dle

hlavních, nezrušitelných forem jejích nepoznal! — těšil jsem v rychlém běhu sám sebe, nehledě vůkol ani v pravo ani v levo, aby mi oživující v duši mé obrazy nic nezaplašilo.

Ano! tak jste ji nemohli přetvářeti! zaplesal jsem, zastaviv se konečně na věkostarém památníku české moci a nádhery, na tom kamenném pásu, jímžto otec vlastní boky mohutného proudu ku podivu potomstva převázal. I rozeslal jsem vůkol sebe dychtivé zraky jako dva hladové sokoly po dávno čekané kořisti. — Cokoliv mi, dne příští, ukážeš — čímkoli drahou podobu Prahy mé pokazíš: tohoto shledání, tohoto pohledu nemohl mě žádný předchůdce tvůj zbaviti! Tys to ještě, veleslavný dome královský! tys to ještě, hrdohřbetý Sione, tys skalnaté čelo domu Libušina —

Zrakové moji uvázli na tichém, v měsíčné záři třepetavém proudě. Velikán, rozkročený přes celou jeho šířku, paty maje v obou břehách zakotveny, hleděl na mne smělou, vážně vypnutou tváří. Toho jediného nepoznal jsem na dávném, v mysli pevně utkvělém obraze. Ale dobře se hodí k svému okolí. Takový *železný*¹⁵⁴ most je hodný soupeř velebného starce, kterýž slýchal rozvětvené hlasy dvou měst z nesvornosti pro upáleného mistra — kterýž viděl žebrat posledního korunovaného básníka, kterýž — ach, milý Pán Bůh sám ví co!

I stál jsem tak a hleděl a zamyslíl se. Prsa moje hřmotně pracovala. Několikrát z nich také hlasité vzdychnutí vyklouzlo. Najednou mě popadl někdo za rameno. Bylo to patero klikatých drápů starostlivého granátníka.

He, člověče! — co tu děláte? Máte-li chuť na studenou lázeň, můžete ji mít zejtra zadarmo, nebo za několik mizerných krejcarů. Nemusíte za ni právé život dávat. Koukněte se tamhle nahoru a jděte svou cestou — nebo vám vykážu místočko v mé budce, a pak vás někam dovedeme, kde vám takové hloupé myšlenky dočista vypadnou.

2.

„Co sto bludných věků hodlalo, zvrtně doba.“ — Či jak že to zpíval náš podunajský slavík¹⁵⁵ jehož první zvuky zaznívaly, když jsem jinošské srdce světu otvírati začínal? — Sto věků! U nás to ani nebylo sto věků, co Prahu poněmčiti hodlalo? — jakýž tedy div, že se tento oumysl také zvrtnul. Nebylo to sice jediná, vším ústrojím otrásající, elektrická rána, kteráž tuto změnu způsobila — ale mnohými, sebe slabšími ranami skácí se i v ledvinách země zakotvený dub, a dvacet let je hezká řada.

Před dvaceti lety vypadalo to zde jináč. Nemyslím na proměny, jako vých se Praha pravým vykouzlováním spanilých i velikolepých budov, vyrovnáváním veřejných míst, zakládáním rozmanitých procházek dočkala — ale myslím na novorození, na ohnivý křest, na seslání svatého ducha, kteréž od oněch časů tisícileté hlavní město na břehu vltavském potkalo.

O tajnostech domácího života zde mluvíti nemohu — — — — —
Rád bych mluvil o veřejném pražském životě. Já se do něho uvrhnul —
já se dal proudem jeho unést — jestli vůbec život pražský proudem lze
nazvati. Lépe by mu snad predikát¹⁵⁶ Tiché jezero slušel. Já se ohlédal
bystrýma očima a pozorlivýma ušima. — — —

Z jedné strany zůstal veřejný život v Praze od 20 let skoro bez pro-
měny — to jest: nerozšířil mezníky vlády své a nevyběhl za hranice pro-
cházek, hostinců, divadla, koncertů a masopustu. Čas po čase odložil arcí
obnošený kabát a dal si přistříhnouti novější, odhodil našpiněné ruka-
vičky, dal se oholiti, vlasy načechrati a časem i stánek svůj přenesl; ale
kdo byl živ se světem a ve světě, pozná v něm hned starého známého.

—————

Z druhé strany ale stala se u veřejném životě pražském změna veliká,
potěšitelná, a úplný rozkvět pravé veřejnosti ještě slibující. Ujmul se
v něm totiž, propukl a zmohl se živel národní; zabřeskla v něm, rozhřála
ho jiskra šlechtného vlastnictví — a z ohledu toho byly mi zde nesčí-
slné výjevy zcela nové.

A co při vši této změně to nejdůležitější? — Za mých časů — — — — —
tenkrát se nám stavěli pod nos lidé, s opovržením anebo s lítostným
úsměchem nás bodající, když jsme o národních důležitostech — to jest
ve vše české skromnosti o zachování a zvelebení mateřského jazyka mlu-
vili. My byli tak tiší beránci, my nechali celý svět na pokoji, žádnému
jsme se práva ani nedotkli — a jakého odporu museli jsme přestáti? Mne od-
nesl osud nepříznivý na 20 roků z řady pracovníků na roli dědičné — ale
zůstali zde jiní a — sláva jim! — prapor vítězný chvěje se jim nad hlavou.

Máteť arcí ještě nepříznivce a odpůrce; ale opovržení a lítostný ousměch
zmizel. Oni vidí spravedlivé, šlechtné, míruplné, obětovné počínání vaše
— vidí jeho spasitelné následky, a musejí, hluboko sáhnouce do srdce
svého, o snažení vašem zvolati:

*Není marný, chlácholavý to mam,
Leda v mozku bláznivce zplozen!*

Schiller.

LOVECKÁ PÍSEŇ. ¹⁶⁷

Vzhůru, jonáci,
Do pole ven!
Hvězda umírá,
Budí se den!
Chopte se pušky,
Měřte a palte,
Jeleny, kance
V trávu povalte;

Josef Krasoslav CHMELENSKÝ.

(Podle litografie Ant. Machka.)

Vzhůru, jonáci — honba volá!
Lovcova rozkoš: Hója, holá!

Pějte, jonáci:
Zdráv budiž lov!
Zdrávy palouky,
Hájový krov!
Nech duše prahne
V blízkou, po dáli;
Na ranní rose
Zajde, co pálí.
Pějte, jonáci — honba volá!
Honba je rozkoš: Hója, holá!

JOS. KRAS. CHMELENSKÝ. ¹⁵⁸

Ke dni 2. ledna.

Odpustíte, že začínám s bolestnou zpomínkou! Bolest je přirozený živel člověka, a bez něho by snad ani k lidské důstojnosti nedospěl. My všickni odrostli, otužili a zmužili se v bolestech. S ranami, byť i zde onde zajizvenými, stojíme právě zas na pokraji starého hoiště, nové leží před námi — a kdož nám dá jistotu, že z něho bez pohromy odejdem? Také to ani nechceme. Vlastní snahou, vlastním trudem a potem odchované ovoce chutná mnohem sladčeji, nežli to, které nám beze vší naší zásluhy na stříbrných misách předkládají.

Odpustíte, že počínám rok oumrtní památkou? — Jáť myslím, že nám to lépe sluší, když si na mysl uvádíme zásluhy proslavených našinců a v pomnění tom se posilňujeme, nežli když se namáháme pronášeti lahodné přání, ježto skoro nikdy s povětrné říše v kolej skutečnosti nesejdou.

A Chmelenský stojí v první řadě oněch mužů, ježto si nehynoucí pomník v srdci našem vystavěli. On byl drahou perlou v proudu života našeho — Bohu žel, že tak časně pobouřenými vlnami zase odervanou! On byl libodechým keřem na květnici našeho snažení — Bohu žel, že tak časně uvadlým! On byl jasnou hvězdou na obloze našich nadějí — Bohu žel, že tak časně chmurami pokrytou!

Oumysl můj nesměruje sice k tomu, abych zde poklady jeho ducha zpytavým okem prohlédal, plody a záměry jeho oceňoval, cesty jeho měřil — abych podal obraz jeho, jak se bude dlouhé věky v galerii oněch spanilomyslných duší skvíti, ježto pomáhaly na novém chrámu národnosti naší stavěti: to ponechávám jiným dospělejším rukám a jiné příležitosti. Mohloť se již arci státi. Leta leží mezi dneškem a jeho oumrtním a ještě nemáme ouplný nákras jeho života — ještě se nemůžeme vykázati sbírkou

básnických darů jeho. Rozptýleny dýchají posud květy ducha jeho po našich lučinách. Mámeť ale pevnou víru, že se očekávání naše ještě vyplní.

Zde chci jen skrovný rozmarinový proutek do věnce památky jeho vpléstí . . .

Hluboká, bolestná byla to rána, kterouž nám zasadila zpráva o jeho zesnutí. Srdce naše ztrnulo a zachvělo se, jako když blesk s jasné oblohy letě bujarý strom na širé pláni roztřepí. Já ho ještě vidím, an se byl k bráně mužného věku sotva přiblížil; ještě ho vidím — toho čilého, samou srdečností se rozplývajícího muže, s tím jemným okem a usměvavou tvář, s tím jinošským srdcem a s tou panickou myslí: ještě ho vidím a slyším v kole několika upřímných přátel za onoho večera! . . . Od té chvíle jsem ho nespatriil.

Byl to utěšený večer — několik dní před jeho odjezdem na Moravu. Vesele hořely svíčky na pokrytém stole a vesele ozýval se cinkot sklenic po lahodném pokoji. Se stěny hleděly na nás právě dohotovené podobizny — on a jeho ušlechtilá choť — tvůrce jejich, starý Machek¹⁵⁹ dřímá již také v chladném loži; okolo kolenou poskakovaly mu dvě roztomilé dítky — jeho nejsladší naděje.

Jakž tu letěly hodiny! — Jakž tu plynuly řeči, jakž povstávaly přání, a jak se rodily plány! — On se jich nedočkal.

On byl zápasil; on byl plamenem ducha svého a krví srdce svého pupence národnosti naší zahříval a zaléval; ale naděje plný rozpukek jejich za těchto posledních let nespatriil. Odešel, aniž se byl v zori našeho společenského života pokochal; skvostnost bálů našich neviděl, rozkoš našeho besedování netušil.

A jakž by byl zaplesal, když nám tuty časy Thalie z nově otevřené svatyně kynouti začala? Národní divadlo náleželo k jeho zlatým snům. I byl by s námi zaplesal, ale brzo také zas jednu z nejkrásnějších nadějí našich oplakal. Při prvním lahodném úsměvu této dcery nebeské byl by jí, tak jako my, již opět vínek do rakve uchystal, vida, že na takové půdě a v takových rukou obstátí nemůže.

On ale odešel, a všecko toto zůstalo před ním zakryto. Odešel a nepobavil se v peřestých květech, jimiž se mladé ratolesti literatury naší od nedávných časů přiozdobily. Odešel — ale jméno jeho bude jmenováno, dokud po zpěvných vlastech našich poslední píseň nedozní. Přepodivně rozvínoval se v pozdějších letech básnický duch jeho, a co za oněch časů jako samorostlá stříbrná žíla z bohaté šachty prsou jeho vystřelilo, náleží k nejkrásnějším písním našim.

Ale v květnatou říši ducha jeho dral se za posledních časů z venčí tak pronikavě křiklavý tón, že jsme se ho ulekli. Byl to odpor, povstalý proti němu k vůli některým jeho slovům o plodech dvou básníků, ježto zvláště u celé mladší generace velkého zápalu nalezly. Ale jak jinak — alespoň slušněji — byli by odpůrníci jeho mluvili, kdyby byli Chmelenského znali! Tištěná litera vypadá časem docela jinak nežli člověk, od něhož po-

Vlastní kresba J. K. Tyla k jeho povídce

Český jazyk — moje škoda.

chází. Je to zlé, ale pravda. Chmelenskému se to také někdy přiházelo, a zvláště když se na soudnou stolicí posadil. Jako pravé dítě matky vlasti radoval se nad každým sebe menším novým výtvorem naší literatury a nalézal v každém kvítí med, dokud se proud jeho slov mezi břehoma přátelské rozmluvy rozléval; když ale seděl u psacího stolku a zdání svoje pronášel, tu mu vklouzlo někdy do pera, co z cizího pramene pocházejíc, i do cizího pera patřilo.

Pokoj popelu jeho! On byl jeden z nejšlechetnějších. Dnové lidští budou přicházeti a odcházeti, ale žádný památku jeho nezastře. V neuvadlé kráse bude na jeho hrobu kvěsti Růže tetínská, při východu a při západu slunce, při záři hvězd a při lesku poledního ticha budou okolo něho zaznívati Poputnice, jako zpěv hlídajících rusalek.

Dnes oslavuje památku jeho Žofínská akademie. Jděmež tam, ale mějmež v srdci místa pro zbožné pohnutí.

ČESKÝ JAZYK — MOJE ŠKODA.

Z opravdivého života vypravováno pro útěchu a kratochvili všech,

kterí se v podobných případech nalézají.

I.

Můj otec byl kramář, moje matka kramářka. Víte, co to znamená? Víte, kde jsem byl domovem? kde moje kolíbka stála? kde jsem se sousedovými dětmi hrával? kde jsem na křesťanské cvičení chodil? — Bolnomyslně se usmíváte, jako byste to nevěděli; já to nevím také.

Otce vidím ještě, že bych ho mohl vymalovat — muž prostřední postavy, silných kostí, širokých ramenou, jakoby byl pro trakař a jeho popruhy stvořený. Mnoho masa na sobě neměl, to by se nebylo ani s jeho živností, ani s prudkostí krve jeho srovnalo. Tváře byly do hněda opáleny — od uší do prostřed ních běžely tmavé, husté licousy; blysknavé oči byly pravé zrcadlo prudkých vášní, ježto v prsou jeho bydlely. Byl náruživý karbaník — a když se Fortuna¹⁶⁰ od něho odvracela, chápal se kořalky — té blahodějně hubitelky všech žalostí! Běda pak nám — totiž matce a mně — když jsme se dobře na pozoru neměli. Obyčejně jsem ale musel já svá záda nastavit, až se na nich zlost jeho vydováděla. Matčina obrana mi mnoho neprospívala.

Jakoby stál ještě přede mnou — v té krátké tmavomodré kazajce, s červeným šátkem na krku, s květovanou vestou, v černých kožených kalhotách a ve vysokých německých botách. V ústech měl celý den ulmačku s ohnutým troubelem — a ta byla můj barometr.¹⁶¹

Když okolo poklůpku jen slabé mráčky zahrávaly, z huby se ale šedé kotouče válely jako o posvácení ze selského komína: pak bylo na obloze tatíkově velmi jasno, sluníčko svítilo a hvězdičky se kmitaly. Pak tropil zamilované žerty a pouštěl dusivé chumáče matce nebo mně do tváří; my to museli ovšem trpěti; ale když se někdy v proudu své rozkoše zapomněl a jiného si za terč svého udíciho vtipu vybral, pak z toho povstaly mnohdy mrzuté šarvátky.

Jindy neucházelo prolamovaným poklůpkem ani obláčku, ale z otcových úst to běželo jako dech silného měchu. Tu bylo jisto, že otci něco proti srsti přejelo, a začal-li při tom ze strany na stranu očima točiti, již jsem viděl, že něco hledá, do čeho by mohl hromem udeřit, a tu jsem se obyčejně klidil z cesty.

Ještě jindy nevyklouzlo mu z úst ani obláčku; za to ale hnalo se to z ulmačky tak šedočerně, jako na trhových obrazech soptivé vrchy slavného jména Vesuv nebo Etnu¹⁶² malují. Temný dým šel vzhůru jako z kovadliny; pak bylo ale také jisto, že hrom uhoří.

Ostatně byl můj otec řádný kramář; po cestách se dřel a tahal s trakařem, na trzích svolával a pobízel kupce, smlouval se i zaklínal — a kdo mu jednou do rukou padl, neodešel jistě od krámu na prázdno . . .

Madla Kolínková — jakž obyčejně jiné kramářky matku mou nazývaly — byla nevelké, drobné postavy a podle všeho, co jsem o ní sem tam zaslechl, roztomilá osoba. Otec také na ni držel, a měl to rád, když si mohla novou strakatou sukni nebo červený šátek okolo hlavy zjednat. Ten jí slušel nejlépe, a já pozoroval nejednou, že se mnohý kupec u našeho krámu zastavil, jen aby si hezkou, modrookou kramářku v černém manšestrovém kabátku prohlídnul.

Jinak byla více tichá než mluvná, a když nešlo otci něco pod vousy, říkal jí, že by se lépe někam na poušť hodila. Ostatně se dobře spolu snášeli — pokud jsem tomu tehdáž rozuměl; nevadili se, nebili se — to jest: matka nikdy nezačínala, jakož jsem to u jiných kramářek vídával: proto ale předce časem něco jazykem i pěstí — slízla. Já myslil, že to patří k pořádku — že jsou to nevyhnutelné rozmanitosti lidského, zvláště manželského života.

Co se konečně mé vlastní osoby týče, já byl kluk, kterýž rostl jako houba v lese, jako boží obilíčko na poli. Do tří, do čtyř let jsem se vozil na otcově trakaři — poslednější časy toho věku musel jsem již arci také zkoušky dělat, jak bych asi na vlastních nohou život vésti dovedl, a do pátého roku nebylo již v celém království českém silnice, kterou bych nebyl pěšky přeměřil. Okolo šestého roku hodili mi křížem na prsa široké popruhy, a já musel před trakařem cachat vedle psa — alespoň když to šlo do vrchu. Jinde tomu nechtěla matka ještě dovolit, a tato stránka mého vychování zavdala často rodičům příčinu k velikému dišputu. Já se nemohl nikdy dovědět, držel-li se otec u vychování pravidel Šalzmanových či Pestalozziho¹⁶³ aneb měl-li svou vlastní metodu.

Vlastní kresba J. K. Tyla k jeho povídce

Český jazyk — moje škoda.

Jednou z jara byli jsme zase u Prahy a navrátili se s tolary. Byl již pouhý večer, když jsme dorazili do městečka, kdež otec na nás čekal. Hospoda byla jako nabitá; druhý den byl trh.

Otec hrál s některými v karty, ale nepokojné oko hledalo nás již pořád ve dveřích, a sotva jsme vešli, přihrnul se na nás jako hladový vlk na tučné beránky.

„Dej sem peníze! — honem! Ať si pomohu — darebáci mi zadržli dnes žílu, ale já jim to oplatím — já jim stáhnou kůži!“

To bylo pozdravení, kterým nás uvítal. Matka vzdychla, šla, sedla si do kouta, vytáhla váček a dala otcí dva tolary.

Já měl na to plné ruce díla s večerí i nepozoroval jsem hned, že matka zas odešla. Když se začnu po ní ohlížet, padnou oči moje na otce — a srdce se mi leknutím otřese. Jeho ulmovka byla učiněný Vesuv — a z očí jeho to sršelo tak jiskrně jako z dýmky poklůpkem. Já se honem sebral — a okolo stěny ven, ze dveří! Chtěl jsem k matce. Ale kam? Ženu se před hospodu. Několik kroků před stavením obcházela ženská osoba. Za večerních temností zdálo se mi, že je to matka. I zastavím se a rozvažuji, mám-li se za ní pustit. V tom zaslechnu za sebou klení — a jako by mě byl šípkovým prutem přejel, uskočím stranou. Znalť jsem předobře otcův pronikavě chraplavý hlas.

„Madlo — Madlo!“ vycházelo to z průjezdu — „slyšíš? nedopaluj mě! — Madlo! — Hrom ti do uší a do duše!“

Při tom vystoupil otec ze vrat, rozhlídnul se, a očima na tmu zvyklýma dostihnul, co hledal, pustil se trochu nejistým krokem za matkou.

Hospoda stála na konci městečka; my byli tedy všickni tři na šíré silnici. Já se plazil příkopem, abych viděl, co se dítí bude.

„Madlo!“ začal otec, ještě několik kročejů od matky vzdálen — „aby do tebe! — chceš dělat kalendáře, že se jdeš dívat na hvězdy? Kde jsou peníze?“

„Pro dnešek myslím, že je toho dost,“ řekla matka. „Beztoho jsi dnes v neštěstí — a do podzimku je daleko.“

„Co je mi do podzimku! — a do té doby nás může všechny čert vzít — a já musím dnes štěstěně zrak vytrít — musím! a kdybych měl hrát o duši. Nezlob tedy a dej sem peníze!“

„Nic ti nedám!“ Já se těch slov ulekl; za jedno jsem matku nikdy tak určitě odpovídati neslyšel, a za druhé jsem věděl, že je otec rozpálen . . .

„Nic ti nedám! Beztoho jsi už všechny stržené peníze těm darebákům do tlamy vehnal.“

„Proto jim je musím zase vyrvat — nebuď tak dubová a dej sem peníze.“

„Chceš, abychom si k žebrácké mošně pomohli? Koně a vůz mohli bychom už mít, kdyby tvého proklatého karbanu nebylo!“

„Madlo! nech kázání — to ti povídám, a dej peníze! Já zde nemohu civět . . .“

Matka ale neměla žádné chuti, ztenčovatí přinešené tolary ještě, a jak jsem pozoroval, pustila se dále po silnici, aby se dalšímu křiku vyhnula. Aspoň utichla na okamžik hlasitá váda — já slyšel jen pádné kroky — ale hned na to zas pronikavé zkríknutí.

To byla matka, a otec ji měl v ruku — to jsem hned věděl! Já se trásl na celém těle, ale také se ve mně všechna krev vařila. Já měl matku rád; ona byla právě ten den ke mně laskavější než-li kdy jindy, a ostatně mě také vždy před ranami otcovými bránila: já byl tedy bez odkladu skokem z příkopu a v okamžiku stál jsem za otcem.

„Tatínku! nechte matinku — hoří!“ začal jsem plným hrdlem křičet, a chytiv ho vzadu za kazajku, vši silou jsem se na něho zavěsil, chtěje ho od matky odtrhnout. V skutku se také otec v prvním okamžiku zarazil a matku pustil; ale hned na to držel zas mne jednou rukou za znak a druhá skákala mi po hlavě a po tvářích, až mi v uších hučelo. Pak jsem ležel na jedné na zemi — a bylo mi při tom, jako by po mně stádo mladých hříbat tančilo . . . potom jsem necítil nic . . . zůstal jsem bez sebe . . .

Později přišla pro mne matka, dala mi snídaní a vzala do trhu. Skoro slova nemluvila — a tatík si mne ani nevšimnul. Já byl rád; beztoho jsem nic radostného na něm neviděl. Mlčky sedl jsem si vedle krámu a dával pozor, aby na něm všechno v pořádku zůstalo.

Krásný jarní den, mnozíci se houfy kupujících — sta rozmanitých podob a tváří, ta podivná směsice rozprávek — i kus bucht, kterou mi o poledni matka strčila, rozplášily poněkud mraky okolo mysli mé a ulehčily břemeno v srdci mém. Vesele hleděl jsem zas okolo sebe.

Opoledne — kupci se byli trochu rozptýlili a matka odskočila na okamžení k známé kramářce pro strakaté šátky, poněvadž jí byly došly a poptávka po nich ještě trvala — promluvil na mne otec první slovo, a to bylo: „Dej pozor! — já jsem tu hned!“ Pak odešel, jak se mi zdálo, na sklenici piva, nechtě ji bezpochyby před matkou vyprázdniti, kteráž toho dne ještě mň, nežli kdy jindy mluvila.

Já si netroufal na otce ani oči pozvednout, a oddechl si hezky z hluboka, když mi záda okázal.

Pak jsem se postavil ku krámu jakož jeho samojediný panovník. Nebylo to ponejprv, a protož jsem nebyl na rozpacích. Sotva se ale ve své důstojnosti jak náleží uvelebím, přistoupí ku krámu člověk . . . no to vím! na toho nezapomenou do smrti. Hřmotná, ramenatá postava v modré plátěné haleně, v černém slaměném klobouku, v botech s vysokýma, pod kolenem uvázanýma holinkama — byl to německý vozka s opálenýma tvářema. Já znal ty lidi na první pohled. Bezpochyby právě v městečku

krmil a vyšel si nyní podívat se na jarmark. Pozoroval jsem ale také, že při obědě hloub do žbánu nahlídnul. Alespoň se mu tváře jenjen svítily.

Tento člověk přistoupil tedy k našemu krámu a začal si na něm rozložené dýmky prohlížet. Konečně se zastavil u jedné, na níž byla vymalována opice, jak se na plný žbánek usmívá. To se modré haleně jaksi líbilo, neboť vzala dýmku do ruky, začala se taky usmívat — a pak na mne promluvila. Já nešťastník arci slyšel, že jí to v ústech hrčelo, ale nerozuměl jsem . . . bylo to německé! Já vyvalil jen oči a rozšklebil hubu k ousměchu.

Němčina byla nejchatrnější stránka mého tehdejšího vzdělání. Otec na to sice časem doléhal, abych se jí naučil, neboť sám asi kopu zkažených slov z ní uměje, nemohl ji dost vynachválit; i nutil mne často, abych německé kramáře poslouchal, s německými dětmi hrál a přece něco rádného p ochytil: ale v tom případě byl jsem jako zařezaný, hlava moje byla jako dubová. Živou mocí nemohl jsem německé slovo podržet — ano měl jsem ještě tu zpropadenou chybu, že mě to pokaždé k jakémus prostosrdečnému smíchu nutilo, když na mne člověk německy promluvil. — „Kluk je pařez!“ říkal otec — „a nic se z něho nevyklube!“ Ale já si nemohl pomoci. Buďto jsem měl tehdáž vadu ve sluchu, že mi němčina jen jako drukačka o veliký pátek zněla, anebo jsem měl chybu v mozku, že jsem myslel: I co pak! bez němčiny dojdeš také tak daleko. — Nu, děti mají rozličné nápady.

Já byl rád, že jsem uměl česky. To se tak hezky mluvilo, zpívalo, povídalo — a tak pěkně modlilo! Co jsem potřeboval víc? Já se tedy zase prostosrdečně ušklebil, když na mne kupec v modré haleně promluvil. Ten ale nechtěl mému ušklebování jaksi po přátelsku rozumět. Vyvalil oči a poznovu něco zahrčel. Ale já se nemohl v té chvíli přetvořit a musel jsem se zase usmát. Horlivost jeho mne tím více ponoukala.

On však bezpochyby myslel, že si z něho blázný dělám — zapálil se tedy, rozkřikl se ještě hlasitěji a tloukl svalovitým prstem na dýmku, jakoby chtěl mermomocí odpověď vyklepat. Co při tom mluvil — po dnešní chvíli nevím; to se ale pamatuji, že jsem začal strachy dostávat — že bych mu byl rád na srozuměnou dal: „Já ti nemohu odpovědět!“ — ale při tom jsem se pořád šklebil — pak jsem i jazyk vypláznul a hlavou zatřepal. To mělo znamenat: „Brachu! já to neumím jako ty — můj jazyk je jináčí!“ — ale plátěná halena rozuměla tomu bezpochyby docela naopak, neboť se náhle rozpráhla a mrštila mi všech pět prstů po hlavě.

Já ovšem hbitě uskočil, ale halena ztratila podporu, kterouž při svém prudkém pohnutí na mé hlavě hledala, převážila se, padla na krám a svrhla hromadu zboží na zem. Tehdáž se okázalo patrně, jak veliké dobrodiní z toho na těch místech pochází, kde žádnou dlažbu nemají! Na kamení bylo by z našich dýmek trochu střepů zbylo; bez něho zaobalily se jenom do prachu a zůstaly, jako by je z pece vytáhl — až na ty, které modrá halena svým pádem rozmačkala.

Mně zašel tu chvíli všecken smích — a mráz i horko lilo se mi po zádech; neboť v tom okamžení stál již otec zase u krámu, chytil modrou halenu vztekle za týlo a pomohl jí na nohy.

Teď povstal divoký křik. Otec chtěl náhradu, vozka klel a okazoval na mne. Vedlejší kramář začal dělati mezi nima tlumočníka — otec zaskřípal zubami a střelil po mně očima. Já stál několik kroků za ním a třásl se na celém těle.

Najednou mi vjelo něco do nohou — a to mě hnalo . . . hnalo pryč, z očí otcových, pryč z městečka . . . já běžel, jako by mně hlavu zapálil.

— — — — —
— — — — —

IV.

Z „VESNY“,

ALMANACHU PRO KVETOUCÍ SVĚT.

(První ročník (1837) této sbírky, vydávané J. H. Pospíšilem v Praze, sestavil Karel Tupý (Bol. Jablonský); další dva ročníky (1838 a 1839) vyšly za redakce Jos. Kaj. Tyla. Tyto pěkné knížky jsou ozdobeny rytinami a přispívali do nich kromě Jos. Kaj. Tyla: Jan Kollár, J. E. Vocel, Fr. Rubeš, J. Langer, V. S. Štulc, K. J. Erben, V. J. Picck, V. Filípek.)

W E S N A.

ALMANACH

PRO KWETAUCJ SWĚT.

1839.

Ročník třetí.

Se dvěma rytinami.

(W.J.P.)

W Praze.

TISKEM A NÁKLADEM JANA H. POSPJŠILA, ČINNÉHO
AUDA ČESKÉHO NÁRODNÍHO MUSEUM.

Snímek titul. listu Vesny.

V českém kraji vzešla Vesna,
I novým se kvítím šatí:
Probuzené kvítí ze sna
Krásně zoře ranní zlatí.

Zmladlým jarem u Vltavy
V českých krajích slavném lůnu,
Tam kde Praha, dcera slávy,
U králova stojí trůnu:

Tam ve mladé lípy stínu
Věvec vijí z českých květů;
Již ho svili, a již světu
V tvář vychází z vlasti klínu.

Než kdo přijme do ochrany
Toto mladé outlé kvítí,
Jenž se dalo v vínek svítí,
Proti šípům zlostné hany? —

V stín milosti Tvé je kladem,
Slavná Kněžno! perlo vlasti!
Komu milost tvá je hradem,
Neleká se trudné strasti.

Padne-li zrak z oka Tvého
Na to kvítko milostivý —
Zaplesají české nivy,
A šíp zlosti netkne se ho.

1839.

J. K. TYL :

ROZINA RUTHARDOVA.

Povídka z dějin domácích.

Dokud se Hora Kutná bujným květem dolů svých v království českém jako druhé město skvěla, počítala mezi obyvateli svými nejedněch mužů, jichžto památka se až k našim věkům donesla. V nejživější pověsti udrželo se ale jméno Ruthardovců. Až podnes umí v Hoře každé dítě o Ruthardovi a jeho dceři povídati; až podnes ukazuje si tamnější lid, procházeje se podle potoka, tak nazvanou Ruthardku, či-li bývalou zahradu toho největ-

šího boháče, jakého kdy Hora Kutná mívala. Více než půl tisíce let uplynulo od oněch časů, co mocný tento kmen Horníků bujaré své ratolesti rozpínal, a ještě přechází jméno jeho z úst otcových do úst synových! Jak slavné, veliké a mocné tedy asi bývalo!

K největšímu stupni slávy a bohatství povzněl se ale dům Ruthardovců na začátku čtrnáctého století a byl zvláště milostí krále Václava II. nad mnohé jiné povýšen. Domácí knihy zachovaly z časův tohoto panovníka především dvě jména rodu Ruthardův, při nichžto milovník domácích událostí rád pomešká; — jsou to jména bratrů Jiřího a Hanuše. O třetím bratrovi a jeho synech mluví letopisové o několik let později.

Všickni Ruthardové byli překupníci královských rud a při tom i vlastních dolů a hutí držitelé. Všickni stáli v obci u největší vážnosti a mívali znamenitého hlasu v radě, kdykoli se o veřejném prospěchu rokovalo.

Nejmladší, Hanuš, bydlel v pěkném dvoře na předměstí Kolmarce; nejstarší, Jiří, měl dva domy v městě, jeden „u zlaté husy“, druhý při rozkošné zahradě nad městským potokem. Hanuš byl ještě panícem; Jiří měl po nebožce manželce jedinou dceru. Hanuš obdržel od královské milosti zvláštní erb¹, a tím zůstavil rodu svému zajisté nemalou oslavu; Jiří ale vydobyl jménu svému ještě trvanlivější pověsti, a památka jeho bude v Hoře tak dlouho trvati, dokud z tohoto staroslavného města nic nežli smutná spousta nezbude.

Ale délkou času převracují se úsudky světské, a pověsti o lidských činech nabývají prajiné podoby. Dobří, chvalitební skutkové stávají se po dlouhých letech v ústech lidských zlými a potupy hodnými — a naopak převládají se zločiny v roucho ctnosti a zásluhy. Tak se povídají v Hoře Kutné o Jiřím Ruthardovi báchorce, ježto s pravými jeho příběhy skoro v ničem jiném se nesrovnávají, nežli v pouhém jméně tohoto pověstného boháče. Zato však je svatá povinnost zkoumavého a nad každým bludem poslěze i vítězného rozumu lidského, aby pronikavým okem dějiny světa prohlédaje, jak a kdy a co se sběhlo, bez klamavé záclony pozdějším věkům na odiv uváděl; a protože také my tuto beze všech předsudků i bez bázně před nějakou hanou jinýma očima, nežli se posud činilo, na pamětný příběh pohlédnem, a pokud možno, zpytování svoje k samé pravdě přiložíme.

V.

Z „VLASTIMILA“,

PŘÍTELE OSVĚTY A ZÁBAVY.

(Redaktorem tohoto časopisu, který vydával Jan Spurný v Praze, byl Jos. Kaj. Tyl od r. 1840 — 41; r. 1842 jej redigoval po Tylovi K. B. Štorch, načež časopis zanikl. Kromě zábavné části měl „Vlastimil“ také poučné rubriky, které neznamovaly čtenáře s literárními novinami, přinášely zprávy o českém národě i ostatních Slovanech a časové události. Do „Vlastimila“ přispívali: Fr. Lad. Čelakovský, J. Kr. Chmelenský, J. Kalina, J. S. Tomíček, K. S. Amerling, Bol. Jablonský, Fr. Rubeš, Fr. Doucha a j.)

VLASTIMIL.

PŘÍTEL OSWĚTY A ZÁBAWY.

+00000+

W y d á w á n

o d

Josefa Kajetana Tyla.

Díl p r w n j.

W PRAZE.

Tiskem a nákladem Jana Spurného.

1841.

Snímek titul. listu Vlastimila.

1840.

ROZERVANEC.

Novela

OD JOSEFA KAJETÁNA TYLA.

Místo předmluvy

scéna¹ v kněhkupeckém krámě. Za pultem ochotný *kněhkupec* — rozumí se: Čech; před pultem několik *panáčků* s vousami a bez vousů, s náočkami² i bez náoček — rozumí se: také samí Čechové. Mezi nimi řeč, o nížto se říká, že je jako rozprávka.

Po chvíli vejde do krámu *venkován*, člověk jadrný — ani filosof, ani hlupec, ale plný zdravého, nestrojeného a nelíčeného rozumu, kterýž, co ještě neví, rád sobě říci dá.

Venkovan. Prosím — vyšel již devátý svazek Vlastimila?

Kněhkupec: Tuto jest. Račte se jím potěšiti.

Venkovan: Oh, co se mne týče — já se rád potěším; jen když také páni spisovatelé k tomu něco přidají. Počkejme — hned se podíváme — co nám tenkrát poskytují. (Dívá se na poslední stránku a čte obsah.) Zlomky z vypravování o Sibirii. — Mhm! — O tvoření kamenného uhlí . . . No vida, vida! — Černohorci. — Ahá! — Slovo o cizojazyčném . . . (Hlavou kývaje a mumlaje čte dále — ač pak se náhle zastaví) — Rozervanec? — Ouha! Tomu nerozumím. Co je to za zvíře?

Kněhkupec. To je ulastně, jak Němec říká: *Ein Zerrissener*³.

Venkovan. Ahá — tedy vlastně *roztrhanec*? To bude dozajista něco romantického — anebo jak tomu říkáte. No budiž — uvidíme. Ale kdo pak je ten roztrhanec, a kdo ho roztrhal? Snad nějaká divoká šelma?

Panáček (s vousami). Něco divokého to arci bylo; nebo jakmile člověk člověka rozsápe a roztrhá —

Venkovan. Í dejte si pokoj! Člověk člověka? Toť je tedy historie o lidožroutech — zas nějaké vraždy a krveprolití —

Panáček. Tak zlé to nebude. Jedná se tu jen o *módní nemoci* — čili tak nazvané *rozervanosti*.

Venkovan. Pro Pána Boha! co pak to máte za módy? Nemoce? — a *rozervanost*? O té jsem jakživ nic neslyšel.

Panáček. Rád věřím. Neboť nepadá mezi lid, kterýž co dělati má — o něco se stará, přemajšlí a síly své okouší, nebo jak psáno stojí:

Chléb svůj v potu tvářím dobývá,

A pak spokojen ho solívá.

Venkovan. I pro Boha vás prosím! toť je, jako by ta šelma lidský rozum měla.

Panáček. Ba toho právě nemá; sic by se nebyla ani zrodila.

Venkovan. Ah, tedy se posléz jen bláznů chytá? No, to dá Bůh, že u mne nezavadí. Práce je až na zbyt, a kousek zdravého rozumu je také v záloze. Ale — rád bych předce věděl, jak ta šlakovitá nemoc vypadá. Je to jen o to, aby se jí člověk varovati uměl.

Panáček. Ta je snadno k poznání. (Napořád horlivěji.) Najdete-li člověka, kterýž dělá, jako by byl nešťastný — kterýž sebe i jiné k té víře nutí, že je pro něho všechna blaženost ztracena — kterýž vám při každé příležitosti o nesplněné touze a zmařené naději zaskuhrá — kterýž to hříšným násilím u sebe sám tak daleko přivedl, že nespokojen ani světu ani nebi nedůvěřuje — kterýž pln zúmýslné, vyličené, přepiaté, nepřirozené bolesti o nějakém světu a příští jako v zimniční fantasii⁴ rozpráví — kterýž tedy všechny svazky víry, naděje a lásky z vlastní vůle v sobě rozervál — ten-tyž nazývá se rozervanec.

Panáček (bez vousů ťukne třetího po straně.) Ten zas balamutí!

Venkovan (poslouchal s vyvalenýma očima). Ale pro pána krále — máte mě, panáčku, za blázna? — anebo jsou takoví lidé skutečně na světě?

Panáček (první). U nás ovšem není až posud říše jejich veliká, a bohdá také, že se nerozšíří — jelikož i za hranicemi, kdežto hlavní trůn svůj měla, její panování již truchlivého konce dochází, totiž: nevšímavosti a zapomenutí. Aby ale naši krajané o všech úkazech věku devatenáctého zvěděli — aby všechny, i cizí choroby jeho poznali, a historii společenského života veskrze projíti mohli — to snad bylo příčinou, že se tato kratičká novela Českému čtenářstvu podala, a s novou věcí i nové jméno před oči jeho se postavilo.

Panáček (druhý). Adio! Adio!⁵ (s třetím rychle odejde.)

NA ULICI.

Druhý. Ďas aby takové tlachy poslouchal! Co nejde pod jejich míru — zavrhují; co nemohou na vážkách své obmezenosti převážiti — je plno chyb. Člověk by se mezi nimi ukousal!

Třetí. Tak!

Druhý. Pro cizí pocit — pro cizí touhu nemají žádné měřítko, cizí snášení nazývají početilostí, a cizí náhledy jsou u nich samé bludy.

Třetí. Tak!

(Druhý ještě asi půl hodiny v podobném tónu horlí, a třetí pilně potakuje — potom vejdou oba do kavárny. Šáleček černého všecku žluč opláchně.)

* * *

. . . jako zemřelých myšlenka poslední,
Tak jako jméno jich, pradávných bojů hluk,
Dávná severní zář, vyhaslé světlo s ní,

*Zbortěné harfy tón, strhané struny zvuk,
Zašlého věku děj, umřelé hvězdy svit,
Zašlé bludice pout, mrtvé milenky cit,
Zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt,
Vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas,
Mrtvé labutě zpěv, ztracený lidstva ráj,
To dětinský můj věk.*

— Nynější ale čas

Jinošství mého — je . . .

Na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal.

— — — — —
Máchův Máj.
— — — — —

1840.

DIVADELNÍ ŘEDITEL.

Novela

OD JOSEFA KAJETÁNA TYLA.

— — — — —

2.

Za oněch časů běhával po Praze muž — mnozí ho znali! — obstaralá, na oko chudobná figurka, ale plná bystrosti a rychlého pohybování. My ho nazývali šedivým šotkem nebo Asmodim. Proč — mně se zdá proto, že v létě v zimě kabát popelavé barvy nosil, na své stáří trochu krátce ustříhnutý a úzce ušitý. Kdo a co vlastně byl — to žádný nevěděl. Jedni ho měli za bývalého úředníka, jiní za negocianta,^o dohazovače, věčného žebráka. To jediné jsme věděli, že chudším studentům za pralevný peníz hodiny ve frančině a vlaštině dával — k opisování se nabízel, vždycky se usmíval, čistě vypranou bílou vestu, lesklé střevíce a uhlazené vlasy nosil. Při tom se zdálo, jakoby věčně na ulici zůstával. Kam se člověk podíval, tam se Asmodi vyskytl.

Nyní stál přede mnou.

Byla to malá, něžná postava, pravidelných, ano ušlechtilých tváří a jiskrného zraku. Já ho neviděl nikdy před tím tak na blízku; nyní mne podoba jeho překvapila.

I chopil se čepice z černé lesknavé kože, a učiniv mistrnou poklonu, podal mi ruku jako starému známému.

„Nemějte mi za zlé, že se neznámý člověk opovážil —“ jal se při tom

jemným, poněkud šeptavým hlasem hovořiti — „já půjdu hned zase svou cestou. Ale stříbrozvuký proud vaší deklamace — to padajícím perlím podobné odkapování všech *syLab*“ — ta živost, oheň, fantasie —“

„Prosím — prosím —“ začal jsem jektati, nevěda, mám-li sobě slova starého vyložiti za pochvalu nebo za posměch.

„Tak dobře, tak!“ pokračoval starý dále. „Jen hezky skromně — to mladému věku přísluší — a vždycky ještě více vynese, nežli chlubitost. Avšak nesměl bych vědět, jakou to báseň —“

Při tom si vystoupnul na prsty a natáhnuv krk, díval se mi do role, kterouž jsem v ruce držel.

„Jestli jsem se nepřeslechl —“ mluvil při tom dále, „tedy je to rubín z básnické koruny GRILLPARZEROVY.⁸ Račte snad *Pramáti*⁹ někde na domácím divadle provozovati? — Ha! vy byste byl výborný Jaromír! Ta štíhlá postava, to mluvící oko — jen začni, začni slavičku! a pozvi mě k tanci, ať se mé staré oči a uši napasou.“

„Já nikde nehraji,“ odpovídal jsem poněkud v nesnázi.

„Ne? — tedy budeš teprva hrávati?“ vyjel starý kvapně a chopil mě za obě ruce. „Budeš hodně dlouho hrávati? Po celý život s *Melpomenou* bratřiti? — A nyní se chystáš na cestu do jejího chrámu? Jen chutě a zmužile! Mladý člověk mnoho zmůže — a ona tě ráda ve svatyni své uvítá. Hezké hochy miluje.“

„Otče! Otče!“ volalo to náhle za blízkou, hustou křovinou — a naším Asmodim to cuklo. Avšak mnou to cuklo také — neboť jakž to volalo! Jako by se byl větýrek měkkýma peroutkami stříbrem nastruněné harfy dotknul — mnohem jemněji, mnohem sladčeji zněla ta dvě slova: Otče, otče!

„Hned, hned!“ zvolal starý, a pošoupnuv přede mnou čepicí, z bystra na mne pohledl. Zdáloť se jako by se mnou ještě hodně mnoho rád mluvil; potom se ale obrátiv, zmizel kvapně za křovím.

3.

Dlouhou chvíli stál jsem na jednom místě, ani sebou nehnuv. Slova popelavého kabátu zněla mi ještě v uších. Ani živé duši nebyl jsem posud svěřil, jaký stav sobě vyvolím — a dnes, v tak důležitý, osudný den mi toho tolik řečeno, co jsem velmi snadně k pochvale své vyložiti mohl, že se mi hlava točiti začala. Jáť ovšem již také dříve na všech pokoutních divadlech — ať stálo v pokoji, v komoře, na sejpce nebo ve sklepe — já všude mnoho tlesku utřil — ale dnešní zdál se mi býti korunou všech harmonií¹⁰.

— — — — —

VI.

Z „PRAŽSKÉHO POSLA“,

SBÍRKY UŽITEČNÉHO A KRATOCHVILNÉHO ČTENÍ

PRO LID JAZYKA ČESKÉHO.

(R. 1846 počal vydávati syn a nástupce vlasteneckého nakladatele hradeckého Jar. Pospíšil za redakce Jos. Kaj. Tyla „Pražského Posla“ za účelem prstonárodního poučování českého lidu. V revolučním roce 1848 měl „Pražský Posel“ ráz politického týdeníku a v polovině r. 1849 přestal vycházeti; r. 1861 počal znovu vycházeti v původní podobě opět za redakce Tylovy. V r. 1852 jej redigoval J. V. Houška. „Pražským Poslem“, ježž Tyl nejen redigoval, ale i sám psal, vykonal velký kus záslužné práce probuzenské. Svými články, psanými ve formě povídek a provanutými opravdovým vlastenectvím, seznamoval Tyl prostého venkovského čtenáře ať rolníka, či řemeslníka se všemi obory lidského vědění — „Pražským Poslem“ stal se Tyl pravým národním učitelem.)

Pražský Posel.

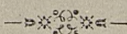
S b í r k a

užitečného i fratochvilného čtení

pro lid gazyka českého

od

Doř. Kaj. Tyla.

D j l II.

V Praze 1847.

Tisk a sklad Jarosl. Pospíšila.

Snímek titul. listu Pražského Posla.

OTCOVA RADA,

KDYŽ SE MLADÝ CHASNÍK DO SVĚTA UBÍRÁ.

Remeslo má zlatý grunt — tak se alespoň říkává; ale každý si ho neumí založiti. Tomu se tedy nauč. Mnozí řemeslníci nemají kusa chuti ani schopnosti svou živnost tak napravit, aby více vynášela: proto se mají v cizině ohlídnouti a tam se tomu přiučiti.

Chceš-li ale ze svých cest nějaký užitek míti, tedy nesmíš nic minouti, abysi nevěděl, co to je a k čemu to slouží? Kdo jinak vandruje, ten probíhá svět jenom jako ve snách, a nevidí v cizích končinách nic jiného nežli zelené stromy, strakaté domy a dvounohé lidi; to má ale také doma. Já znal tovaryše, kteří o velikých městách nic jiného nevěděli, než kde je dobrá hospoda.

Ale jakož můžeš podle tváře některého člověka souditi, co asi v něm vězí: tak mají také města i celé krajiny svou zvláštní tvářnost, a na tu má vandrovní chasník především hleděti. Ta ho vede na pravou stopu a ukazuje mu, co má v těch místech asi hledati.

Najdeš-li v některém místě veliký počet hospod, šenkovních domů a krámů s kořalkou, tedy buď jistý, že je tu mnoho veselých bratříčků; ale když přijde den, že mají dělníky a čeládku vypláceti, tedy uvidíš jen smutné tváře a málokde domácí spokojenost.

Přijdeš-li do města, kde po ulici hnůj leží: tedy tam o dílo tuze nedbej; také na ně tuze nespolehej; tam hospodařejí sedláci v městských kabátech. Leží-li tam ale neřád a smet, že můžeš do toho každým krokem kopnouti: tedy se ani dlouho nezdržuj, tam získáš hrozně málo, co by ti jak náležel prospělo.

Kde pořád zvony hučí a slavnost za slavností přichází, tam abysi měl plné hrstě drobných peněz; budeš je potřebovati pro žebráky.

Jezdí-li za dne po ulicích krásné kočáry a večer není po nich žádnou lampu viděti: tedy je město jako vyšňořená fíflena; — pod hedbávnými šaty má roztrhanou košili.

Kde staří lidé doma pracují a mladí s panenkami po procházkách běhají: tam bude o mizině slyšeti; to můžeš prorokovati.

Kde je mnoho věží a kostelů, nemysli hned, že je také mnoho pobožnosti; kde mají lidé drahé, nákladné šatstvo, nemysli, že jsou tam lidé vskutku bohatí; dle titulů nesuď, že by je ty neb ony osoby také zasluhovaly; to jsou jen pouhé vývěsky, jakož na hostinských domech vídáme.

Kde není sedlák již při východu slunce na poli, tam sedí dozajista večir při pivě nebo kořalce — a to hodně dlouho po západu slunce.

Kde je venkovský lid nezdvornilý a hrubý, tam dával vůl u jeslí moudřejší naučení nežli učitel ve škole; kde se ale sedlák poníženě plazí a pozadu se potměšile posmívá, to mi věř, tam je na blízku nějaký zlý duch v podobě vesnického trýznitele nebo karabáčníka.

Chceš-li vědět, jak je město veliké, nemusíš lézt na věž nebo okolo zdí jeho obcházeti. Ono je zajisté malé, když se tam lidé pořád jen pozdravují a od samých poklon ošumělé klobouky mají. Roste-li ale tráva po ulicích, tedy jdi dále, tam najdeš málo díla.

Přiideš-li do krajiny, kde nemá každé městečko svou šibenici, nýbrž vlastní školu a obecní dům pro chudé; kde nemá každá ves velké pastviny, ale dobře pohnojené pole; kde nejsou veřejné cesty plny žebráků, ale plny ovocných stromů; kde advokáti, doktoři a šenkýři na zlé časy naříkají: tam si odpočiň, tam pobuď; tam mají lidé hlavu i srdce na pravém místě.

Kamkoli přijdeš, všude se mnoho vyptávej, ale málo odpovídej. Dělej se nevědomějším, nežli skutečně jsi; jiní tě rádi poučí. Chval, co je chvály hodno, ale nehaň vždy, co hany zasluhuje; tak si všechna srdce nakloníš, jestli ti na tom záleží.

Buď na všech cestách pobožný, pilný, šetrný, skromný, zvědavý, mlčenlivý, ochotný, stálý a zmužilý. Tak se navrátíš jako hodný muž a statečný ve všelikém počínání.

O POZDRAVOVÁNÍ.

Jeť to dozajista pěkná věc, když se lidé na potkání pozdravují, i když se neznají. — — — — —

Jen pozorujme, co je vlastně pozdravení? To je přání, v němž k jinému pravíme: Já tě mám rád! Pravé pozdravení je jako líbezný zápach květů na révách a ovocných stromech. Jsou ale také krásné, lahodné květy a přece nepřichází po nich žádné ovoce, alespoň žádné k jídlu. A pak jsou také květy, kteréž nevoní a po nichž ovoce nepřichází; a takž to bývá také někdy s pozdravováním — — — — —

Jaké to množství pozdravování a přání lítá ještě pořád o novém roce po městě i po kraji! Skoro je jich jako sněhu, jenžto se venku chumelí; ale právě jako se tento při dost malém dotknutí rozplizne, tak se děje skoro s každým pozdravením, když přijde čas, kde by se měla pravda jeho okázati.

Kdyby se mohlo všeliké pozdravování nacytat a zasít jako semeno nějaké byliny, tu bychme viděli pravé divy na takovém poli. Tu by bylo prázdných, pustých míst, jako by pod nimi krtek hospodařil. A jaké chamradí by vyrostlo! Koukol všeho druhu, bodláčí a trní, ba dračí zuby by sem tam vylezly.

A jen kdyby se lidé i k činu tak ochotně zatáčeli, jako to dělají při pozdravení! Jen kdyby si lidé také ochotně ruce na pomoc podávali, jako to dělají při pozdravení anebo při tanci! Ale tu se zapřáhají hlemýžďe (šneky) nebo docela raci do vozu.

Při pozdravení přijde všecko na to, odkud pochází, jestli z hlavy, nebo ze srdce, leze-li ze žaludku, aneb je-li to pouhé otevření huby. Jde-li pozdravení z hlavy, tedy ho posílá pouhý zisk a žádost prospěchu; jde-li ale

pozdravení ze srdce, tedy ho vyplácí láska, a když na příklad zbožná matka své spící děťátko v tichosti žehná, to je podívaná, jako když měsíc v ouplňku za krásné jarní noci na květoucí zahrady svítí. Pozdravení ze žaludku jsou jako žízňivé pomněnky nebo vyschlé houby, a ty ostatní jsou pravého pozdravení stín anebo květiny na zamrzlých oknách. — —

Tiché pozdravení stojí obyčejně za mnohem víc nežli hulákové pokřikování, a laskavým pohledem dá se často mnohem více povědět nežli hlučnými slovy, tleskáním ruky, smekáním čepice nebo klobouku, a také se to rychleji odbude; právě jako když blesk skrze mračna projede, proletí pohled skrze řasy do srdce. A když mluví člověk očima, tedy mu rozumí celý svět, aniž se byl té řeči schválně učil, a nikdo mu to nepotřebuje vykládat. — — — — —

Má-li tedy pozdravení, tento krásný obyčej lidské společnosti, přece něco znamenati; má-li býti pravým pozdravením, tedy musíte všeliké samolibosti zrcadlo roztlouci, ziskuchtivosti nehty ostříhat, závisti šilhání zahnat, pomluvě jedovatý zoubek vytrhnout a nespokojenost na hřbitov odvézt — anebo slovem: musíte ve svém srdci lahodný příbytek pro křesťanskou lásku připravit, aby se v něm radostně uhostila, aby v něm na věky přebývala a ze světa udělala, co svět vlastně býti má i snadno býti by mohl, totiž nebe na zemi.

K D O B Y M O H L V E Ř E J N É S A D Y O P A T R O V A T I ?

Bude tomu asi dvacet let, když jednoho dne *představený*¹ městečka Krasolib pod večer celý mrzutý domů přišel. Svou milou manželku skoro ani nepozdraviv, posadil se nevrle k oknu, a začal mumlaje cosi zpívati, pak hvízdati, jakož obyčejně dělával, když ho něco dopalovalo. Manželka ho nechala, neboť věděla, že s barvou vyleze, jen až se to v něm rozleží. Šla tedy zatím po svém domácím řízení, a když je odbyla, navrátila se do pokoje s rozsvícenou svíčkou. Potom se tiše usadila a začala *roubit*² punčochu.

„Je to přece pravá bída!“ spustil najednou představený, vstal a začal sem tam přecházeti. „Nebylo by divu, kdyby si člověk někdy umínil, že se nebude již nikdy o veřejný všeobecný prospěch starati, ale že bude mír a štěstí jenom na svém domě vyhledávati.“

„Co pak se ti přihodilo?“ zeptala se manželka punčochu odkládajíc.

„I tu nám zase na dnešek v sadech asi třicet stromků pokazili, a květinové záhonky jsou skoro všechny svévolně pošlapány,“ řekl představený. „Co nás jenom to navážení země stálo! — to bylo času a co peněz! — My zřídili celé ty sady, jen abychme všem všudy příjemnou procházku připravili — jen pro všeobecné potěšení, a teď nám to z pouhé rozpustilosti tak hanebně kazí.“

„Ovšem — dohlížeti je tu těžká věc!“ řekla manželka.

„Ah — dohlížeti se tu ani nedá — ani nemůže; k tomu je celá věc tuze velká, roztáhlá. Či máme tam člověka s holí postaviti, aby lidi odháněl? máme ukládati pokuty, aby lidé své vlastní potěšení, svou vlastní rozkoš nehubili? Není-liž to bída? My tam přibili všude tabulky a napsali na ně, že ty sady pod ochranu obecnstva dáváme. Přece jim uškodili. Pak jsme slovo „obecnstvo“ vymazali, protože si mnohý myslí: To se mne netýká! — a napsali jsme místo toho „měšťanstvo.“ Ale i teď se ubohým sadům škodí. V těch lidech není ještě smyslu pro věci obecní a veřejné. Oni to ještě necítí a nepoznávají, že jsou to jich vlastní věci, že je to jich pospolné, obecné jmění, co se jim pod ochranu odevzdává.“

„Pravda,“ řekla představená; „jakási obecnomyšlnost, abych tak řekla, ta tu ještě není; smysl pro vše obecné či pospolné — pro vše takové, co všem náleží — ten se probudil až posud v málokterém člověku. Ját jsem to již také nejednou sama zkusila. Ale takoví lidé za to často sami ani nemohou, že se jim podobného smyslu ještě nedostává, protože se jim nic obecného neodevzdává, aby mohli při tom z vlastní vůle nějaké oučastenství jeviti; všecko dohlížení na věci obecní spravují jen osoby k tomu ustanovené a placené. Vůbec se pospolitý smysl dobře nepěstuje, jak náleží se nevzdělává; ba často člověk také ani ničeho nenalézá, čím by si jej mohl vzdělati. Já bych ale myslila, že by se měla již mládež k tomu vésti, aby v ní jakási obecnomyšlnost povstala; aby každé dítě hned v nejoutlejším věku poznalo, že se chováním, šetřením a pěstováním obecních věcí i právo a prospěch každé jednotlivé osoby ošetřuje.“

„Mládež, mládež!“ řekl na to manžel skoro hněvivě. „Což pak máme pořád jenom na příští pokolení čekati? Máme jen pořád mysliti, že potomci veškeré viny a poklesky naše napraví a všecko vyrovnají? Tak myslívali ovšem někdy také naši otcové; ale já myslím, že bychme se mohli sami za potomky považovati, na něž tak velké naděje skládáme. Jeť věru svrchovaný čas, abychme se za dospělé a plnoleté prohlásili a dědictví otců sami převzali.“

„Ovšemž, a ty jsi toho sám pěkný příklad,“ posvědčila paní představená usměvavě; „ale mně právě cosi napadá, jak bychme do naší mládeže alespoň z jedné stránky kus pospolitého smyslu vštípili.“

„To bude zase jedno z tvých návrhů tak ledabylo do povětří — vid’? Moje milá, ty neznáš svět.“

„Ba líp nežli ty, moudrý pane!“ řekla představená, dobromyslně mu prstem hroząc. „A pak — zapomněl jsi, žes mi přislíbil, že nebudeš víc s touto mužskou pýchou ke mně mluvit? My ženy známe také svět, ačkoli po něm tak nejedíme jako vy. To ti hned okážu.“

„Tedy okaž.“

„Já na vašem místě dala bych ty nové sady pod ochranu školní mládeže. Ano, ano — směj se jak směj; já mám předce dobře a odvolávám se na ná-

sledky, jež ta věc mítí bude, když ji podle mé hlavy zavedete. Děti si totiž hezky časně navyknou starati se o něco obecního, a jakožto mužům přijde jim to navyknutí vhod. A oni se budou radovati, že mají jednou také něco dělati, an se jim skoro napořád jen poroučí, co nemají dělati. Kdo chce někoho dobře vychovati, musí mu umět říct: To udělej! — a nejenom po-
řád říkat: To nedělej! To jsem nejednou již u malých dítek poznala. Jakou to mají radost, když jim řeknu, aby to neb ono vykonaly! Zrostlejší budou pak, učiníš-li s našimi sady dle mého navržení, strom i květinu již k vůli dítkám šetřiti, a konečně povstane i zmuží se tady vůbec ta myšlenka, že je tu nejen všem všudy ale i jednotlivému člověku do rukou dána věc patřící každému vespolek, a tato myšlenka bude tou nejlepší ochranou.“

A představený učinil podle rady manželčiny. Nyní stojí celé sady v nejbujnějším vzrůstu, a mnozí mužové, kteří tu jedenkrát za pacholeckých let ty stromy, křoviny a květiny ošetřovali, hledí teď na ně s velkým zálibením a jsou jich nejbedlivější, ačkoli neplacení hlídači. Při jich pohledu uvádějí si na mysl ty nejkrásnější hodiny svého dětinství, a každé příští mladičké pokolení nastupuje s radostí veselou cestu této pěkné povinnosti — toho neplaceného hlídání.

Nemálo přispívala ku zdaru těchto věcí ovšem sama paní představená se svými přítelkami; neboť to jest a zůstane pravda: když se ženské něčeho šlechetného a prospěšného uchopí, tedy při tom vytrvají s podivuhodnou usilovností a s mnohými oběťmi.

DEJTE POZOR NA VĚCI STAROŽITNÉ!

Dobrovický pan farář vyšel si na procházku. Na mezi blízkého pole, zrovna vedle cesty, vykopával hospodář s pacholkem dulky, chtěje si tady řadu ovocných stromů zasadit. Najednou pozoroval duchovní pastýř, že oba dělníci ve své práci ustali, že něco zdvihli a horlivě to prohlíželi. I přiblížil se k nim poněkud zvědavě.

„Pozdrav Pán Bůh, lidičky! Co pak to zde máte?“ ptal se, když ho byli uctivě pozdravili.

„I tuhle jsme něco našli, velebný pane,“ řekl hospodář, „a nevíme, co o tom soudit; jeť to jako nějaký starý hrnec, a my již myslili, že jsme tady na poklad; ale ono v tom nebylo nic nežli trochu prachu a hlíny“.

„Okažte pak!“ řekl duchovní a začal roztlučenou nádobu bedlivě ohledáváti. Byla tmavopopelavá, a když kusy co možno složili, vypadala skoro jako baňatý džbán. „Milí, zlatí lidičky!“ doložil na to; „abych vám řekl na vlas, co jste to našli, to si ještě sice netroufám; ale zdá mi se, že je to něco důležitého.“

„Tyhle střepy?“ podivil se hospodář, a duchovní pokývnul hlavou.

„Jen kopejte dále,“ řekl, „ale dejte trochu pozor. Měl bych velikou radost, kdybyste ještě něco podobného našli.“

„Ale toť bych přece rád věděl,“ prohodil zas hospodář, „co může velebný pán na těch střepích mít.“

„Můj zlatý,“ řekl vlídný duchovní, „dejte si tedy povědít. Vaše sousedka, Vítková, má na stěně obrázek; nestojí za groš, a přece by vám ho nedala za pětku; a proč? jen proto, že ho má po své prabábě. Jiný má starou, ošumělou knihu a ona je mu milejší, nežli ta nejnovější v krásné vazbě; proč? protože do ní otec vlastní rukou něco zaznamenal — a tak máte ve sprostém i vzácném životě mnoho příkladů, že se věci po rodičích co nejdříve chovají.“

„Rád věřím,“ posvědčil hospodář. „Ját jsem sám takový a mám židli s lenochem po nebožtíkovi dědkovi, že bych ji nedal za stovku. Když se na ni posadím, je mi vždycky volno, a kdyby mě byly dřív ty největší starosti pokoušely.“

„To je přirozená věc,“ řekl duchovní. „Pořádný, šlechetný, nábožný člověk má každou památku po svých rodičích v uctivosti, tak jakož by nedopustil, aby se o nich něco zlého mluvilo, třeba by na nich i nějaká vina ležela. Něco podobného může to býti také s nádobou, co jste tuhle vykopali. V českém království, jakož i v naší milé sousední Moravě, jest pod zemí mnoho pěkných věcí ukryto; dílem se tam schválně zakopaly, dílem je rozličné příhody zasypaly. Ty pocházejí vesměs od našich předků, od starých Čechů a Moravanů, od těch slavných mužů, o kterých kronika tak mnoho pěkného vypravuje, a kteréž my potomci vážiti, milovati a ve všem ušlechtilém následovati máme. Zdaliž nás to nemusí také potěšit, když po nich něco najdeme?“

„Dozajista. Ale co pak myslíte, velebný pane,“ ptal se hospodář, „že i takovýhle hrnec —“

„— nějaké vážnosti zasluguje?“ doložil duchovní, kdyžto hospodář ve své otázce poněkud uváznul. — „To věřím; vždyť pochází od našich předků — od našich nejstarších předků, když ještě pohané bývali. Tenkrát kladli do hrobů k umrlým tělům hliněné nádoby s rozličnými věcmi, ježto zemřelým milé bývaly, anebo dávali do těch nádob pokrmy a nápoje; jindy zase umrlá těla spálili, popel dali do hliněných baněk, džbánů čili hrnců, kteréž nazývali *popelnice*, a ty ukládali pak do hrobu. Takovéto pohanské hroby nacházejí se ještě nyní po tisíci letech, a tudy se v nich objevuje, co našim starodávným předkům patřilo — totiž: rozličná zbraň, meče, kopí, nože, klíny, sekery, šípy, také jehly, prsteny i všelijaké jiné podoby, o kterýchž teď učení lidé myslí, že to bývaly modly a bůžkové; někdy se nalézají jenom pouhý popel.“

„Podívejme se! Kdo by si to byl všecko pomysll!“ řekl hospodář, jsa tomu povděčen, že se posud neslýchané věci dovídá.

„A protož,“ pokračoval duchovní pastýř dále, „musíme si takovýchto nalezených věcí již proto vážiti, abychme úctu a vděčnost k svým pradčům na jevo dali; pak ale máme k tomu ještě jiné a neméně důležité příčiny. Za jedno vyskytují se někdy pošetilí sudičové, kteří dotvrzují, že

naši praotcové jen po lesích bydleli, na zvířecích kožích líhali a pranic nevyváděli, co by se podobalo nějakému řemeslu a umění; a hle! těmito památkami se mohou přesvědčiti, že Čechové a Moravané již za pradávných časů řemesla i jakési umění provozovali, neboť nejen že samy tyto popelnice pěkně dělány, ozdobeny a rozličnými barvami potaženy bývají, ale někdy se v nich nebo při nich nalézají ozdůbky, jakož prsteny, sponky a jehlice tak zdařile vypracované, jako by z nynějších časů pocházely. Potom ale slouží všechny tyto v hrobích nalezené věci hlavně k tomu, že naši učení mužové dobře souditi mohou, co asi naši předkové již uměli, co na těle nosili, čeho v boji potřebovali a co při náboženských obřadech či ceremoniích mívali; a dle toho mohou nám o těch časech velmi pěkné a pravdivé povídání učiniti, ačkoli se nám z toho věku skoro žádných písemností nedostalo. Za tou příčinou uznala se také veliká toho potřeba, aby se takové sem tam roztroušené věci starožitné sbíraly a schráňovaly — k poučení i potěšení, a tudy se odvádějí zhusta do Prahy, do zvláštního domu a ústavu, kterýž se národní museum jmenuje.“

„Šlaku!“ řekl na to hospodář; „toť musíme dát podruhé pozor, kdybychme na něco podobného přišli, abychme to nerozkopali, neporouchali nebo nezabodili.“

„To učiníte velmi dobře a budete míti pěknou zásluhu,“ pochválil jej duchovní. „Stáváť se někdy, že nádeník kroužek vykopá, ježž opět zahodí, nebo že starý peníz najde a židovi za babku prodá, ačkoli by mnohem více dostal, kdyby se byl jinam obrátil, anebo tím mohl někomu velkou radost způsobit, jenž věcem takovým rozumí.“

„Jistá věc,“ pokýval hospodář hlavou; „a jak jsem řekl, sám budu na to hledět; jen kdyby člověk již napřed věděl, že něco najde, nebo aspoň najítí může, aby dával pozor a věcem neuškodil!“

„Tu vám, příteli, mohu dobrou radu dátí,“ řekl duchovní. „Často může se již povrchu poznati, kde starožitné věci leží. Nejhlavnější místa taková jsou menší větší pahorky, patrně lidskýma rukama udělané. Často běží celá řada takových pahorečků po sobě, jindy se nalézají porůznu na ladách i po lesích a na rozcestí. To bývaly hroby našich pohanských předků, čili tak řečené mohyly, a byly dvojího způsobu; v jedněch se nalézají zpráchnivělé kosti a v druhých popelnice, v obojích bývají ale mimo to ještě věci rozličné, jakož jsem vám již povídal. Větším dílem je také nade všemi uděláno z netesaného kamení jakési klenutí a kolem roubení; ale i pod kostmi a popelnicemi bývá kamenné dláždění.

■ Mimo to jsou ale ještě jiná místa, kde se velmi vážené starožitnosti vyskytují — jakož neobyčejným způsobem nanešené kamení, pozůstatky starých hradů, starodávné hráze nebo valy, pak také místa, kde se starožitné věci již jednou našly. Někdy arci není prážádného znamení, že by se tu neb onde jakési památky napadly.

Všecka podobná místa prokopávají se někdy schválně, když si jich totiž rozumný a zkušený člověk povšimne; mnohem častěji prohlédávají se ale

náhodou, tak jako se to nyní vám přihodilo, a tuť je arci těžko nějaká pravidla udati, dle kterých by se mělo kopati; když se to ale děje schválně a s očekáváním, že se něco nalezne: tedy sluší znamenati, aby se v půdě písčité v létě za suchého povětří kopalo; tenkrát jsou hrobní nádoby jakož i jiné památnosti suché a písek s nich snadno opadá nebo se otre; zato ale v půdě jílové nebo slínové, vůbec v půdě těžké, lépe kopati za počasí vlhkého, poněvadž tu za dnů parných popelnice se zemí pevně slepeny bývají a těžko se vydobýti dají, aby se nerozdrobily.

Ostatně musí se vždy opatrně kopati a zvláště když se přijde na kamenné ohrazení čili klenutí — o němžto jsem vám prve povídal — tuť již největší opatrnosti potřebí; neboť samou horlivostí se někdy ty nejpěknější kusy pokazí. A když se vsutku již nějaké popelnice neb jiné věci — misky, jehlice, nože atd. — dobudou: tuť potřebí ještě kolem v zemi nebo popeli pilně pátrati, zdali tu neb onde nějaké maličkosti, ku př. kroužky, prsteny, sponky neleží, kteréž buď pro rez nebo hlínu hned do očí nepadnou.

Avšak i když takovéto památky se již objeví, tuť sluší ještě na to pamatovati, že popelnice ve vlhké zemi obyčejně velmi křehké a měkké bývají; proto se musí vukolní země s velkou opatrností uklidit, a nádoba as půl hodinky na místě nechat, aby proschla, pak se teprve oběma rukama pozorně vyzdvihne. Abyste ale také věděli, jakou podobu tyto nádoby mívají: tuto vám jich několik vyrejsuji, jakž to právě dovedu.“

Při těch slovech vytáhl svou písanku a dosti sběhlou rukou vyobrazil na listu bílého papíru všelijaké popelnice, ježto se za rozličných časů v Čechách našly.

Když byl s rejsováním hotov, pokračoval ve svém vypravování. Naleznou-li se věci ze železa nebo z bronzu — což je míchanina z mědi a cínu — musí býti na zřeteli, aby se z nich rez nestíral nebo neseškraboval. Vůbec učiní každý nejlépe, kdo při kopání náhodou na něco podobného trefí, aby buď ouřední osobu, duchovního správce nebo jiného cvičeného muže k tomu povolal, kterýž by poradil, jak by se mělo při tom chovati neb co by se mělo dále činiti, a jenž by dovedl zprávu zhotoviti, kde a kterak se co našlo — jakož o tom důkladné poučení za posledních časů z Prahy po všech krajích se poslalo. Není-li však osoba taková po ruce, tedy sluší, aby ten, kdož co našel, sám nějaké popsání učinil, anebo si to alespoň dobře pamatoval a pak pověditi uměl. Záležíť při tom, aby se vědělo, jakéž bylo položení hrobu nebo mohyly, v nížto se věc našla; bylo-li povrchu nějaké znamení pozorovati čili nic, pak bylo-li tu více hrobů nebo jediný, jak byl široký a hluboký, jak v něm starožitné věci ležely, a jak se nejbližší osady, místa, hory, vody a lesy atd. jmenují. Toto popsání pošle se potom do Prahy, do toho muzeum, o němžto jsem vám již povídal, nebo se dají věci aspoň orejsovati, když je chce podržeti, kdož je našel, a toto všecko uloží se pak ve zvláštní sbírce k poučení i potěšení všech, kterýmž na tom záleží, aby o našich předcích něco důkladného zvěděl.“

Kde domov můj?!
Gdyž vstává po lúčinách,
Svaz stínů po skalinách,
To pětí skvělý zvon kvít -
Zvonitý náš to na pozván!
A to je ta krásná zámě -
Ejžko zámě - - domov můj!

Kde domov můj?!
Zvoně v knize božimilné
Věsta vstává v tále ilné,
Grafy vstává, zvit a zlat,
A to je, vstává zman:
To je Eufie stanní plamě -
Maje Eufie - - domov můj!

J. Tyla

Snímek rukopisu Jos. Kaj. Tyla Kde domov můj?

„Nu, co se mne týče,“ řekl hospodář — „já bych rád všechno odvedl, poněvadž by to na lepší místo přišlo, nežli by u mne býti mohlo, i rád všechno učiním, co jste mi pověřiti ráčil; ale jen aby také jiní lidé o tom věděli a dle toho se zachovali!“

„Pravdu máte, příteli,“ dosvědčil duchovní. „Učiňtež tedy sousedy své na to pozorny a pozvete jich několik ve jménu mém v neděli po božích službách do školy. Tam vám o těch věcech povím ještě více, neboť tady jsme rozprávěli jen o jednom oddělení našich starožitností a to jsme, abych řekl, ještě na jádro neprobrali. Ale starožitných věcí je taková rozmanitost, že se každému člověku i bez kopání za živobytí alespoň jednou příležitost naskytne krásnou památku bývalých časů ochrániti, a tak nejen svou úctu k této věcem, ale i svůj ušlechtilý cit projeviti. — Zatím s Pánem Bohem!“ —

STRAKONICKÝ DUDÁK.

Národní báchorka ve třech jednáních.

(Psáno r. 1847.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Výstup 2.

VOCILKA³ v lehounkém kabátku, má dlouhé vlasy, kníry a bradíčku, na zádech malý vak, v ruce tlustou hůl. Zpívá:

*Celý svět je jako koule,
těžko na něm stát jen nohama;
nechce-li mít člověk boule,
musí se ho chytit rukama.*

*Tu to klouže,
tam se boří,
tu je louže,
tam to hoří:*

*Člověk má se jen co točit,
nechce-li si tácle⁴ zmočit;
kdo však umí chytře hrát,
dovede tu pevně stát.*

Ano, chytrost žádné čary! Já to zkusil už v těch nejzamotanějších pleteninách života; chytrá hlava se neztratí. Kdybych měl vypravovat, co jsem všechno tropil — od té chvíle, když jsem jakožto řádný student poslední noc na biliaru spal — kdybych to měl vypravovat: to by byla kronika tlustší nežli Hájkova⁵ a strakatější nežli Enšpigl. Ted' budeme zkoušet ještě jedno. Budeme hledět přijít za sekretáře, za kasíra nebo něco podob-

ného k cestujícímu koncertistovi. Proč ne? vždyť podle toho vypadáme a nyní to nejvíc vynáší. Já už dávno po jednom pasu a teď mu sedím v patách. Tuhle prý se uhostil! Vederemo! (Čte nápis). „Vejdi dále poutníku!“ Ah — to je mudrc hospodský! Jen jestli také říká: Odejdi v pokoji! — třeba neměl poutník prachů.

Výstup 3.

MIKULI.⁶ VOCILKA.

VOC. Má služba, mnohovážený — bezpochyby panovník nad tímto tělo-
i dušekojným ústavem?

MIK. (pořád vážně). Jsem hostinský.

VOC. To mne těší. Já si přál už dávno hostinského nakrmení. Račte do-
volit — nehostíte také slavného koncertistu?

MIK. Co je to?

VOC. Zvíře, co dělá muziku.

MIK. Ah, to je ten český dudák?

VOC. Ano, ta Strakonická chloub.

MIK. Ten je tady.

VOC. To mne těší! A nemohl bych s ním rozprávět?

MIK. Proč bys nemohl? Jak vidím, nemáš hubu zarostlou.

VOC. (stranou). No počkej! to poznáš teprva, až se dostanu do hrnců.
Musíte vědět, že jsem jeho krajan.

MIK. Taky Čech? (Prohlížeje si ho). To musí být divná zem — ta česká!

VOC. Hm — tak bečelo již mnoho takových beranů! A báchorek máte
o té české zemi — hůř nežli o červené Karkulce.

MIK. Nu, tuze dobře tam as není, sice by vás tolik z ní neodcházelo.

VOC. Můj laskavý napaječí poutníku! to víte, že jest svět už tuze sta-
rý, a proto je už taky leckde děravý. Pánbůh nemůže ale takové díry
trpět, a když někde něco pukne a díra se udělá: tu vezme Pánbůh pokaždé
nějakého Čecha a takovou díru jím zastrčí, aby stavení neshrklo. Proto
máte tolik Čechů sem tam ve světě.

MIK. (Hledí na něj a vrtí hlavou). Nu, pro mne — myslíte-li, že jste
národ vyvolený, uvidíme, co tady dovedete.

VOC. Tady?

MIK. Tvůj krajan chce hrát před naší princeznou.

VOC. Princeznou?

MIK. Již od delších časů ulehl na ni hluboký smutek, že ani nemluví;
darmo bylo pro ni posud rozličné obveselení strojeno. Tu přiletěla pověst
o divné hudbě tvého krajana, a otec smutné princezny vypravil za ním
posly, aby ji svojí hrou potěšil. On přišel — a já se jdu nyní poptat, kdy
by se mohl do paláce odebrat. (Odejde).

VOC. Náš dudák má princeznu obveselit? Viktoria⁷, pšenice kvete to
se nechá něco utrhnout. Vocilko, vysloužilý študiose, nyní se řádně

seber a presentiruj⁸ se. Moje garderoba je sice trochu sešlá — tuhle z levého šosu bude moci být brzo cedník a kolena se derou na čerstvé povětří; ale vždyť máš ještě jednu rukavičku — vytáhneš si límec — vulgo⁹ fátromordy¹⁰ — a jsi hotový! Tak jen chutě do toho, a myslí na sekretářství. Arci, kdyby ses měl přiznat, zdali se k tomu hodíš? Pah, proč bys se nehodil? Ty budeš první na světě, který se za něco vydává, k čemu se jakživ nehodí. Ono se ledacos povrchu leskne, ale vnitřku je to dým.

P Í S E Ň .

*Mnohý vstane sotva z lože,
modlí se hned: Pane Bože!
potom začne pilně smekat,
na ulici třebaš klekat,
chce pobožným mužem slout;
chudého však honí z domu,
hází po něm tisíc hromů,
nájemníka utiskuje,
čeledínu utrhuje —
běda, kdo by se chtěl hnout!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
vnitřku je to ale dým.*

*Mnohý mistr pošle dílo
na výstavu, až je milo,
dostane i medailii
jako v nějaké batálii,¹¹
potom chodí jako páv.
Doma zatím pilně píchá
tovaryš a hořce vzdychá;
on to dílo vyhotovil,
mistra svého přiozdobil,
sám je sotva živ a zdrav!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
vnitřku je to ale dým.*

*Mnohý staví nový krámec,
udělá si zlatý rámec,
nápís ven jak lomenice,
zboží dovnitř za tistce,
k tomu v každém koutě gás!¹²
Za rok přijdou kreditoři,¹³*

jestli ho dřív neumoří,
krám se zamkne, zboží zmizí,
lampy shasnou, pán se sklízí,
v konci je ten drahý špás!

Proto dím:

Povrchu se mnoho leskne,
vnitřku je to ale dým.

U klavíru slečna sedí,
do francouzské knihy hledí,
na vídeňské jezdí bály,
ve Švýcařích sleze skály,
domovem je tu i tam.

Po česku se ale baví,
jehlu vzít a něco spravit,
oběd chystat, prádlo pařit,
dobře péci, chutně vařit,
Ach, to neví kudy kam!

Proto dím:

Povrchu se mnoho leskne,
vnitřku je to ale dým.

Fintěný panáček hlásí,
co přemoh panenské krásy,
hejří, hraje, v noci bouří,
za den dvacet cigar kouří,
knihy nechá v pokoji;
když pak přijdou exameny¹⁴
chodí celý pomámený;
marné ptaní profesorů,
jak by mluvil do sochoru,
švihák husu¹⁵ uloví!

Proto dím:

Povrchu se mnoho leskne,
vnitřku je to ale dým.

Mnohý vzdychá: Milí bratři,
milujme se jak se patří,
nouzi rádi pomáhejme,
smutku slzy utírejte,
lásku k bližním káže Bůh!
Tajně zatím dře a šidí,
tloustne potem chudých lidí,
stovku ze sta požaduje,

špejchary si naplňuje —
hladový ten vydřiduch!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
vnitřku je to ale dým. (Vejde do hostince.)

Z výstupu 8.

PÍSEŇ DUDÁCKÁ.

Dorotko Trnkova,
milenko Švandova,
jen nechvátejl!
Až vypiju a sním,
pak půjdeme za ním,
půjdem za ním.
U dvora králova
tam budem žít,
Kdyby to má žena
Kordula věděla,
tak bude klít.

Já jsem ze Strakoníc
capo prim ex propriis¹⁶
s kapsou prázdnou.
Na zádech mám ranec
a v ruce lívanec,
sklenku plnou!
Opička mě drží
za pačesy,
v hlavě mi to skáče,
nacpu si koláče
plné šosy.

Pojďme tedy spolu
ke královu dvoru
na traktace;¹⁷
budeme tam zpívat,
tisíce vybírat
do čepice.
Pak je povežeme
na trakaři,
a moje Kordula,
až to vše uhlídá,
tak se zblázní.

DROBTY Z POSLOVY TOBOLKY.

Stížnost stran jazyka.

V jisté, nedávno vyšlé knize německé stěžuje si pan spisovatel, že prý má země lucemburská¹⁸ 254 tisíce Němců, že tam ale páni ouředníci všecko jen v jazyku francouzském vyjednávají a takto obyvatelům, zvláště venkovským, docela neznámé věci vtírají; a když prý jim jednou jako z milosti napadne, že jazyka německého při ouřadech užívají, tedy ho zase nemilosrdně kroutějí a strašně mordují.

Podivná věc! Co pak bychme měli v Čechách říkat? Nás je tu asi desetkrát více rozených Čechu nežli v zemi lucemburské Němců, a pánům ouředníkům také čeština z většího dílu hrubě nevoní, a když napíšou něco českého, když vydají český rozsudek: jak to obyčejně vypadá? — že tomu člověk, pouhý Čech, neporozumí, a kdyby byl všechny knihy přečetl, kteréž o českém jazyku jednájí. Mohli bychme dáti hned několik příkladů; máme je kdesi v tobolce, ale srovnáme je svým časem, aby z nich byla přece řádná sbírka. To nejhezčí při celé věci je ale toto. Jakož Lucemburčané pod holandskou vládou stojí, tak stojíme my pod rakouskou, kteráž ale všelikou péči svých národů o mateřský jazyk šetří, a poslušně se nevyhnutelným potřebnostem podvolujeme. Když ale někdy podle přirozeného hnutí srdce a podle zdravého, lidského rozumu nějaké opravení stran jazyka českého pokorně a dle zákonů žádáme: to jest, když si přejeme, aby se jazyka českého také někde při ouředním jednání užívalo (jakož to sama vláda dovoluje i poroučí) — tu se hned jistí pánové na to durdějí, a ti snad nejvíce, kteří nemálo dovádějí, že se jim v německé zemi podobné právo ztenčuje. My ale myslíme: Co tebe bolí, bolí také nás, a mrzí-li tě rána, nedávej ji také jinému.

PĚŠINKY KU ŠTĚSTÍ.

Onot je arci pravda, že jsou daně a poplatky mnohemu člověku věci velmi nemilé; ale mnohdy ukládáme sami sobě takové daně, že nás mnohem více obtěžují a že by se nám bez nich jiné poplatky mnohem snadnější býti viděly. Ku př. daň lenosti je dvakráte, daň pýchy tříkráte a daň pošetilosti čtyřikráte větší nežli ta, kterouž požaduje vrchnost.

Kdyby někde nějaká vláda své lidi nutila, aby jí desátý díl svého času na práci obětovali: tedy by se řeklo, že je nelidská; ale veliká část lidu připravuje se lenivostí a pohodlím o více času. Lenost dává příčinu k mrzutostem a ukracuje obyčejně života. Lenost tráví mnohem více nežli práce, tak jako rez; neboť klíč, kterým se pořád otvírá, zůstává pořád hladký a leskne se. Milujete-li život, tedy neplýtvajte časem, neboť život pozůstává z času. I spaní poskytujeme větším dílem více nežli mu náleží zapomínajíce, že spící liška žádnou slepici nechytne.

Je-li čas nejdražší ze všech všudy věcí, tedy je plýtvání časem ta největší marnotratnost, protože se ztracený čas nikdy více nevrátí, ani nahradit nemůže. Použijme ho tedy a dobře si ho rozděleme.

Kdo pozdě vstává, musí celý den pracovati a nebude mít ještě ani večer všechno pořízeno; ostatně chodí lenivost tak zdlouhavě, že jí chudoba na paty šlape.

Kdo se v pravém čase položí a časně vstane, bude prospívati na těle i na duši.

Kdo se živí nadějí, zemře hladem.

Kdo provozuje řemeslo, má jistý grunt; kdo má živnost, příjemně a užitečně se vyrazí.

Pracovitý nezahyne hladem. Hlad číhá sice také u dveří pracovitého člověka, ale netroufá si přes práh kročiti.

Příčinlivost uplácí dluhy, zoufalost je rozmnožuje. Nepotřebuješ poklad naléztí nebo velké dědictví dostati; práce je matka všeho štěstí a Bůh pilnému požehná.

Co můžeme udělati dnes, neodkládejme na zejtrék.

Jenom setrvejte a shledáte následky. Voda, byť jen po kapkách padala, rozdrmolí kámen. S trpělivostí přehryže myš ten nejtlustší provaz.

Očima dokáže hospodář více nežli rukama; nemáte-li svoje dělníky pilně na zřeteli, tedy jim dáváte svůj sáček v šanc. Tuze velké spoléhání na jiné bývá zkáza dobrých lidí.

Kdo neušetří, co potřebuje, zemře bez trojníku, a musí po celý život nos do díla strkati.

Varujte se i malých vydání; malá díra zkazí také velkou loď.

Blázni dávají hostiny a moudří sedají ke stolu.

Mnohý chodí s prázdným žaludkem, jen aby mohl pěkné šaty obléknouti; pošetilec! Hedbáví, aksamit a zlatohlav udušuje na ohništi oheň.

Chcete vědět, jakou cenu peníze mají? — Jenom si nějaké vypůjčujte; pak to poznáte.

Pýcha snídá s hojností, obědvá s chudobou a večeří s opovržením.

Jděte raději bez večeře spát, nežli byste měli s dluhy vstávat.

CO JE NOVÉHO?

SLOVANSKÁ MŠE V PRAZE.

Jak to? co to? Zahodili naši páni páteři mrtvou a nesrozumitelnou latinu? začali při těch nejsvětějších ceremoniích¹⁹ k Hospodinu volati jazykem národním? — To ne, tak daleko ještě nejsme — to jest: tak daleko jsme od nepřírozené cesty se ještě neuchýlili, tak daleko jsme k přirozenému právu ještě nepřikročili — my zůstáváme ještě pěkně pod tím latinským baldachýnem a posloucháme něco, čemu nerozumíme. To prej ale nic neškodí. Jen když prej věříme; v tom se zakládá pravá blaženost; a

poněvadž jsme byli tolik set let blaženi, proč bychme nemohli být ještě několik set let tím samým způsobem zase blaženi?

My máme tedy ještě latinu, pro kterouž staří páni papežové tak horlili, jako by se na její nesrozumitelnosti to jediné a pravé spasení všech pravověrců zakládalo. Ale my tu máme nyčko také slovanské hosti (jak už víte) — hosti z dalekých končin, kteří jednou také nějakého spasení dojíti doufají, ačkoli jejich páni páteři mši svatou v národním, slovanském jazyku čítají. Jsou to hrdinští Srbové. I jeť mezi nimi důstojný kněz Stamatovič, asi té hodnosti jako jsou naši páni děkanové, a ten četl v neděli dne 4. června léta Páně 1848 v Praze na svatováclavském náměstí (jindy konský trh řečeném) mši svatou ve slovanském jazyku. Dávno, dávno neslýchaná věc v městech pražských.

„Dávno?“ ptáš se milý čtenáři. „Tedy bývalo už někdy v Praze něco podobného?“

Aj, milý příteli! jakž by nebylo bývalo? Na počátku, když se totiž našim praotcům, těm starým slavným Čechům hlavy osvítily, že se ku křesťanství přihlásili — na počátku děly se u nás všechny služby boží v jazyku národním, v jazyku slovanském, neboť světlo učení Ježíšova přišlo k nám nejdříve skrze slovanské apoštoly, skrze Crhu a Strachotu²⁰ a ti věděli dobře, jakým jazykem slušno nejen od samého národu ale i od služebníků církve přede tváří národu k Hospodinu volati — totiž jazykem přirozeným, všemu lidu ze srdce vycházejícím.

Po slovansku vykonávaly se tedy u nás všeliké služby boží, dokud nepřišli kněží z Němce, kteří pak ovšem ihned po německu se roztahovat a latinu zavádět začali — a při české povolnosti, při mnohé slabosti, která ze svatého práva hostinnosti pocházela, s pomocí Říma tak daleko to přivedli, že slovanský jazyk při církevních ceremoniích umlknul a tom latinskému cizákovi místa ustoupil. Arci — což také na tom záleželo, jestli pravověřící křesťan rozuměl a věděl, co boží služebník brebentil! Což mudo toho, jestli ví a rozumí, co to je „oremus“²¹ nebo „dominus vobiskum“²² — on se na to kouká jako naveliké svaté tajnosti, modlí se růženec, jiného nepotřebuje nic vědět; že ne? — Inu, musí to tak být, protože to moudří pánové v papežských korunách a v kardinálských kloboukách před lety tak ustanovili!

Nejdéle zachovala se u nás památka slovanských služeb božích v samé Praze. Ještě za časů Karla Čtvrtého znělo tu slovanské slovo před oltářem Páně a tento bohoslužebný, o církevní věci zvláště pečlivý panovník vystavěl jeho pěstitelům ještě nový, zvláštní chrám i klášter, který se pak dlouhá léta „na Slovanech“ nazýval, až posléze to jméno zhynulo, a místo něho jiné nastalo, totiž „Emauzy“. A to jsou ty samé Emauzy, co stojí až dosavad; to jsou ty samé Emauzy, kteréž později Táboři či Husité mezi ostatními kláštery jen proto ušetřili, poněvadž se v nich Pánu Bohu po slovansku, tedy národně sloužilo, neboť Husité vedli také válku národní, nejenom náboženskou, jakož jsme již jednou v loni v jednom svazečku Posla napověděli, a budoucně bohda ještě lépe vypovíme.

Fidlovačka.

(Podle kresby Josefa Mánesa.)

Andante con moto. M. M. = 88.

Violino

Corno

pp

pp

dim.

Nde domoo muij. Nde domoo

muij.?

1. Poda huci po lucindach bory sune po skalindach, vsace
2. Prrazi zndsti bohunitim duse outle vtele cilom mysl

1. stari se jara kvet zemskej raj, to na pohlo. a to jest ta vrsna,
2. ja = snou, znika zdar, a tu si = le v zboru smar to je Cechy slavne

1. zeme, zeme ceska domoo muij, zeme ceska domoo muij
2. plame, mezi Cechy domo muij, mezi Cechy domoo muij!

Violino

pp

pp

dim.

1ma

2da

V Praze, dne 1^{ho} srpna 1860

J. Strauss

Snímek rukopisu Frant. Škroupa Kde domov můj?

Také vám musím povědít, že z oněch služebníků Páně, kteří se ještě upřímně jazyka národního při službách božích drželi, když jinak už latina v nich panovala, náš milý český patron, svatý Prokop pochází, jenž byl opatem sázavského kláštera, kdežto slovanští mnichové bydleli. Já vím, že mnohý z mých laskavých čtenářů o něm dříve nic nevěděl, leda že čerty krotil a nimi oral? — Pěkná smýšlenka latinských pánů k držení temnoty v lidském rozumu! Krotil čerty, ano, a sice zlé duchy lidské nevědomosti, sprostoty a rozpustilosti, oral na polích bohumilého vědění a rozšířal semeno spasitelného učení. Možná, že si o tom ještě povíme.

Abychme se ale zase k naší slovanské mši do Prahy vrátili, tedy vězte, že to byla slavnost velmi dojmavá, a tisíce lidu stálo v pěkném pořádku před sochou sv. Václava, u kteréž se ta mše svatá sloužila. Po mši promluvil důstojný služebník Páně k shromážděnému lidstvu několik vřelých slov v jazyku srbském, dávaje totiž radost svou na jevo, že staroslovanský obyčej církevní ve slavné Praze takového oučastenství nalezl, a napomínaje k stále svornosti všech slovanských kmenů. Na to mu provolalo shromáždění hřmotné „Sláva!“ — a pak se ubírali hosté u slavném průvodu studentů a sboru Svornosti²³ zvolna do stavení českého muzeum. Po ulicích stálo arci na tisíce diváků, ale tenkrátě živějších nežli při prvním průvodu do Tejna, neboť se volalo ze všech hrdel sláva našim hostům a z okna válo se šátky, a zanícení bylo ve všech srdcích a na všech tvářích. Přišlo to na ně jako plamen svatého Ducha, že nevěděli ani jak. —

P Í S E Ň.²⁴

Chudoba se hrozně množí,
obec všecko vynaloží,
aby v peřinkách už dítě
nenosili po žebrotě.
Otec chudých denně běhá,
u boháče pomoc hledá,
ten však počne lamentaci,²⁵
že jsou časy k dešperaci,²⁶
komplimentů²⁷ dělá dosti
(almužny však nedá přec!)
(Co je platný otec chudých —
když je boháč lakomec.)

Někdy přší a zas mrzne,
a když okluzko je hrozné,
ouřadem se rozkaz dává,
ať se cesta posejpává.
Sem tam ale pan domácí
nedá si tu marnou práci,

a tu sklouzne, padne mnohý,
vymkne ruku — zlomí nohy
a kdo sypat opomenul,
(do chládku se z trestu dá.)
(Co je platno, že ten sedí,
když je noha zlomená.)

Mnohý z pánů generálů
rád by získal světa chválu,
učenost svou z vína váží,
jezdí v skvostné ekypáži⁸⁸
Sotva zhlíd' však nepřítel, ⁸⁸
nemá více duši v těle,
rekovnosti zde se daří,
na tisíce lidí zmaří,
a sám na outěk se dává
(hraběcí ten zhýralec.)
(Co je platné statné vojsko,
když je vůdce zbabělec!)

P R A Ž A N K Á M .

Sláva dcerám z rodu Libušina,
Ježto hrdě týlo vzepnuly,
Když nám žoldnéřové klnuli,
Jakoby nás tiskla těžká vina.

Mnohý muž, své hodnosti se mina,
Když své kruté žezlo vypnuli,
Mlčel, i když v pouta vrhnuli
Otce, bratra, přítele a syna.

Vy jste zahanbily luzu chladnou,
Ježto národu čest neznajíc,
V porobenství má jen rozkoš vнадnou.

To Vám zbyde k upomínce věčné,
I když veřejný boj prchajíc
Vrátíte se k domácnosti vděčné!

Ve Vídni, dne 7. září 1848.

MATKA SLÁVA.

Příležitostné představení k národní slavnosti.

(Psáno r. 1848.)

Sírá pustá krajina, z předu po obou stranách křoviny; na zad sloupení starého chrámu vysokým křovím pokrytého.

Výstup 1.

POLÁK. Kamo zanesu to hoře svoje?
a kdy stiším jeho živé zdroje?
Jako válečný oř v trojím pluhu
úpí národ velký v tuhém kruhu —
a přec rozptýlený, rozmetaný,
do všech končin světa rozehnaný.
Třikrát vztýčil prapory své k boji
za svobodu vlasti v krutém roji,
všeho světa srdce pro něj bilo —
ale rameno se nezbrojilo!
Já bych jako bratr s ním se pojil
a pak směle proti škůdci brojil. —
Nuže, tedy zajdu v onu stranu,
kde bych došel k bratrskému stanu;
budeme-li v pevném šiku státi,
musí vítězně náš prapor vláti!
(Zajde popředu.)

Výstup 2.

Starý SLOVÁK a mladý ILIR.²⁹

SLOVÁK. Ne, ty neznáš rány srdce mého!
Dovrš míru neřesti a zlého.
Proklato má býti jeho jméno,
a pak na věk ve hrob uvrženo.

ILIR. Vím to, vím — a v hloubi duše mladé
se mi hněvem ostří meče klade;
ale při tom v ní též víra bije,
že se blíží záhuba té zmije.

SLOVÁK. Co že pravíš? — Nezmejli se, drahý!
těžko pokořit ty naše vrahy.
Neznáš je —

ILIR. Že neznám? Což jsou moje
prsa méně zdraná nežli tvoje?
Nehuť i nám těch vrahů ryky?
Nebrousí i na nás meč a dýky?
Jednoho my s vámi škůdce máme,
jednou ranou odplatu mu dáme!
SLOVÁK. Dej to Bůh! — leč víra moje slábně —
ILIR. Jen když u synů tvých neochabne!
Stará tvoje hlava starou tíží
zkormoucena ku hrobu se blíží,
bratrové, co u zlatého prahu
zarazili stan a stavili svou dráhu,
ti že z dále podají nám ruky
k vypuzení všeslovanské muky!
(Zajdou.)

Výstup 3.

Starý ČECH (zamyšlen.)

Ne, to břímě musím s duše strásti!
nedám žalosti se na mně pásti!
Smělý krok — a silnou rukou rána —
musí prasknout vykoupení brána!
Po zhynutí starých pokolení
hledají v tvém lůně sesílení!
Znáš-li, matko, ještě jejich hlasy,
zjev se nám a probuď slavné časy!

Výstup 4.

(Křoviny vzadu se rozevrou a z chrámu vystoupí matka SLÁVA)

SLÁVA. Vítej, synu dávno oželený,
z loktů matky krutě vypuzený,
všickni musíte si svornost slíbit —
pak se bude dílo bohům líbit!
Pak vás žádný škůdce nerozmete,
sjednoceným věčná sláva zkvete.

ČECH. Kde však bratry najdu?

SLÁVA. Zvedni hlasu,
doneset ho ke všem hnutí času!
svolávej je kolem chrámu matky,
tu jen zrostou síly jich a statky.

ČECH. Slyšte, bratři světem rozptýlení,
stavte se kol matky ku spasení!

Dosti dlouho těžké jho nás váže,
zvedněm jednou pro svobodu paže!
zvedněm je však jeden za druhého,
svorně ku potření vraha zlého.

Výstup 5.

POLÁK. ILIR. SLOVÁK. Předešlí.

POLÁK. Kdo zde volá? kde jsou jací bratří?

ILIR. Komu hlas ten láskyplný patří?

SLÁVA. Vy jste bratří! Poznejte se děti!
ať tu matka novorody světí!
Dlouhé věky jste se nepoznali,
že vás losy světem rozmetaly —
poznejte se — ruce sobě dejte,
a pak mužně k oslavení spějte!

ČECH. Já je chutě podám, bratří moji!

ILIR. Já je chutě přijmu k míru, k boji!

POLÁK. Já jsem váš i s duší svou i s tělem.

SLOVÁK. Svatý duch buď při tom svazku celém!

SLÁVA. Přísahajte svornost!

VŠICKNI. Přisaháme!

SLÁVA. Svatá práva lidská —

VŠICKNI. Zachováme!

SLÁVA. A teď spějte se mnou na poradu!
Půjdem v nejmilejší z našich hradů,
v jehož lůně jméno velebeno,
jímžto nejdřív pouto přelomeno,
kteréž moje rady léta dlouhé
tisklo jako zotročilce pouhé.
Tam svých hlasů spojte, a pak dejte
na vše strany zvonit, písně pějte
o zkríšení rodu Slovanského
přede tváří otce královského.

(Kyne — panorama Praha, socha panovníkova.)

Veliký den bije mojim dětem,
ony budou všeho světa květem!

Opři o ně, Pane, sloupy trůnu,
ony složí blaho své v tvém lůnu!

VŠICKNI. Opři o nás, Pane, sloupy trůnu,
my své blaho složíme v tvém lůnu.

POHÁDKA
O ROZPTÝLENÝCH DĚTECH.³⁰

Jednou byla jedna matka
A ta měla mnoho dětí —
Člověk ani nepodrží
Počet jejich na paměti!
Všechny byly hodné, pilné,
Milovníci zpěvů, žertů,
Při tom však, když bylo třeba,
Nebály se ani čertů!
Jenže časem, jakož bývá,
Když je doma mnoho synů
Trošinku se škádlívaly
Vespolek si kladouc vinu.
Takéť bylo u kolíbky
Pro ně posléz místo malé,
Tiskly se — až jedny vstaly
A těm druhým daly: vale!

Darmo matka naříkala:
„Děti stůjte! nezbíhejte!
Cizina je macošina,
U ní spásu nehledejte!“
Dětem jednou zavonělo
Povětrí, co válo z dále,
A takž brzo, bludné ovce,
Po končinách světa stály.
Matka zamkla dům a v pláči
Sedla do kouta a chřadla;
Dům jí zpustnul, na zápraží
Zrostl mech a — střecha spadla!

Děti ale, zde i onde,
Jak se světem rozeběhly,
Zrovna jako mezi roje
Sršánů a štírů lehly.
Samy arci mnohým potem
Mnoho pustin přeoraly:
Sklízet ale přišli cizí,
Pak jim pod nos zaluskali;
Tu jim žravé pijavice
Do krve se zažíraly —

Tam je jako z lesů šelmy
Zrovna v klece zavírali!

Ubožátka jako ovce
Dlouho těžké břímě nesly,
Až jim na smrt utahaným
Samou mdlobou nohy sklesly.
Konečně však pukla mázdra,
Co jim posud oči kryla —
Poznaly proč milá matka
Nad bludnými slzy lila!
Pohromadě měly zůstat
Děti jedné, silné matky;
U ní byla by jim síla
Zrostla, zmužily se statky!
Rády by to napravily,
Nevědí však, kde se hledat;
Hledí jenom po končínách,
Ruce, nohy nelze zvedat.

Aj, tu zavzní slovo ze rtů
Otce na královském trůnu:
A to slovo udeřilo
V zlatou vykoupení strunu!
Děti vstaly, spnuly ruce,
Zdvihly hlas a daly heslo,
Kteréž by je zase k matce,
Bratry k bratrům v domov neslo.

A hle, co je dříve dřeli,
Strachy už už skoro mřeli,
Vosy odlítaly,
Štíři zalízali —
Celým světem třese pověst,
Že to vypadne s nímbledě:
Děti zatím slaví svátek
Navrácení — na besedě.

My jen zpěvně k boji vstanem;
Po díle pak vykonaném
Vystavíme matce chrám — by
v nové záři zaplanula,
A v tom chrámu budem zpívat:
„Ještě Sláva nezhyňula!“

O ZLATÉM JABLKU.

Vysoko na vrcholi starého stromu viselo zlaté jablko, a to bylo velmi hrdé. Když vanul větříček a ním potřásal, volalo hned: „Větříčku, kolí-bej mě!“ Tím chtělo druhým jablkám ukázat, jakoby mělo větru co po-poučtet. Přišel-li déšť a krupěje po větvích a po lupení tekly, zvolalo zlaté jablko: „Vodičko, umyj mě!“ Dělal totiž, aby svět myslel, že si pro déšť vzkázalo a ten že musí poslouchat.

A když se něco takového dlouho vyvádí, posléze to nejenom jiný, ale ji sám ten věří, kdož to vyvádí.

I přišlo tedy konečně zlaté jablko na tu myšlenku, upevnilo ji v sobě a na-mluvilo též druhým, že je ono skutečný a pravý potomek z prastarého jádra, kteréž bylo před mnohonácte lety do země vsazeno, a z něhož pak jabloň vy-rostla. A toto prastaré jádro pocházelo prý z onoho jablka, kteréž otec Adam se svou Evou v ráji snědl. Alespoň se jablko neostýchalo toto dotvrzovati.

V této myšlence potvrdila pak zlaté jablko i jeho tělesná stráž, kteréž říkali medáci. Ti měli na sobě pěknou uniformu. V poledne o dvanácti ho-dinách drživali na výslunní pravidelně parádu, a sice blízko něho na listech. Při tom dělali milounkou muziku, a housenky vystrkovaly ve vši tichosti hlavy a dobře při tom zažívaly. Někdy přitáhl také zástup hulánů, kteréž jmenovaly vosy; a ti byli tiši a nikdy se dlouho nezdrželi, a dali každému pokoj, kdo jim uctivě a rychle z cesty ustoupil; meč nosili pořád v pochvě, leda když mělo přijít k nějaké věci, která se cti týkala.

Nikdo ale, ani medák ani vosa, neodešel dříve, pokud zlaté jablko vroucně nezulíbal, a pokaždé, když tito páni odcházeli, zdálo se zlatému jablku, že je mu jaksí mdlo, že je náramně sesláblé.

Tu si stěžovalo milé staré přítelce, hodné velké mouše, která měla černý šat a zlaté jablko vždy pod večer navštěvovala, potom mu něco zpívala, aby mohlo usnout. Tu bzučívala: „Pozdravuje a líbá tě panna muškatelka tamhle naproti ze sousedovy zahrady, toužením po tobě skoro umírá. Do-tíravé kožené jablko, ježto na blízku zůstává, rádo by se jí zalíbilo; ona ti ale zůstane věrná, ona je také tak roztomile žlutá jako ty a posílá ti polí-bení.“ — „Ouvej, ouvej, to bolí! Ty jsi zavadila právě o bolavé místo!“ za-bědovalo zlaté jablko; moucha ale nepřestala a líbala je a při tom pilně cu-cala; a když měla dost, pravila: „Ty stůněš láskou.“ — „I nevěř!“ odpově-dělo zlaté jablko. „Já cítím, že mi něco vnitřnosti užírá; ouvej! to to řeže! Bude-li to dlouho trvat, ještě zahynu; a k tomu mne dopalujou ta jablka pode mnou; ta s těmi hloupými červenými tvářemi! Ony se opovažují říkat, že jsou také tak pěkné a dobré jako já, že jsou z téhož kmene a že rostly a zrály na větru, na slunci a na dešti jako já.“ — „Jenom nedávej těm opo-vážlivcům na sobě znát, že stůněš!“ — bzučela moucha; „však my ti po-

František ŠKROUP.

(Podle současné podobizny.)

můžem. Já mám starého známého, doktora housenku; to je učený pán, a neslezl ještě se žádného lupenu, aby ho nebyl úplně pochopil a pojal; teď se zavřel, ba říkáje zapředl do své tajné komůrky, a nevím, co zamýšlí; až z ní ale vyjde, dozajista ti pomůže.“

V noci na to cítilo zlaté jablko v těle náramné bolesti, ale čím hůře se mu vedlo, tím větší pýchu ukazovalo, a volalo dolů na jablka, která potají s lupením šeptala: „Mlčte, vy nezralí, zelení a červení poddaní, vy nezralá stvoření! Já jediné jsem zralé a mám vám co poroučet.“ Jablka ale na to nedbala, a zlatoušek křičel zlostí: „Jen počkejte, až přijdu dolů, však já vás zporážíím.“

Z rána, když se všecko rosou třpytilo, přiletěla moucha: „Doktor přijde hned! Ach, ten se změnil, není ani k poznání! To není ten bývalý učený pán, co byl tak usedlý, že z místa nemohl a každý lupínek do nejtenší žilky prozkoumal! Z toho se udělal neposedlý lítálek. Na cestě se zastavil jen u hloupé růže, která nic neumí, nežli že kvete a trochu voní; chce prý jí dát dobré jitro. On je všechen jiný; teď se obírá s každým malým kvítečkem, a na velké stromy ani nevzpomene. Nu, konečně je tady!“

Motýlek přiletěl a spatřiv zlaté jablko, posadil se vedle něho na lupínek, složil křídélka, vrtěl hlavičkou a mlčel. Když letěl ale zas pryč, doprovázela ho kousek cesty moucha i ptala se, jak to s nemocným jablkem vypadá. A motýl odpověděl: „To má červa a zahyne, nežli slunce zajde.“ Sotva to moucha zaslechla, letěla nazpátek a pomyslíla si: „Tak? Je tomu tak? Nu tedy ještě užiju, co se dá užít.“ I nedávala mu více hubičky, ale napíjela se do syta, jakž jen hrdlo ráčilo, navzdor, že jablko vzdychalo a se svíjelo; konečně si ale utřela hubu a odletěla.

V poledne, když slunce vysoko na nebi stálo od mraků zakryto, přišli medáci, shledali, že jablko velmi stůně, a nežli se dali do muziky, pověsili se na ně, jak pravili, z lásky; bylo to ale jen proto, aby z něho poslední šťávu vytáhli.

Tu vystoupilo slunce z mraků, parný paprsek padnul na zlaté jablko, štopka se ulomila od větvičky, medáci prchli do povětří, a jablko zašustilo lupením a padlo dolů do trávy. Tam se na ně shrnuli zas medáci a vosy, a žrali z něho podle chuti po vrchu, a červ je požíral uvnitř, až z něho skoro nic nezbylo. A moucha sedíc vedle něho na trávě, utírala si oči; neboť prý plakala ze samého zármutku nad šlechetným zemědělem. Jinak ale přetékaly jí oči zlostí, že se nemohla k němu dostat, poněvadž na něm mnoho ostře ozbrojených sedělo.

Tak to vypadalo se zlatým jablkem. Zdravá jablka visí ještě na stromech a jsou teď bezpochyby zralá.

SLOVANSKÁ LÍPA.

Co je to zas? bude se mnohý ptát. Toť z té slovanštiny teď ani nevybředneme; tu Slovanstvo, tam Slovanstvo . . . už jinak není, moji přá-

telé! Teď se musíme do toho živlu zabrat jako ryba do vody, bez něho nemůžeme obstát, máme-li jako Čechové řádný, chvályhodný život vésti; teď musíme být Slovany a musíme všechny cesty a prostředky vyhledávat, abychme k tomu cíli došli.

V ten smysl zarazila se v Praze společnost čili jednota, kteráž se „Slovanskou Lípou“ nazvala — a to proto, poněvadž bývala před časy a má býti posud lípa slovanským národům milá, svatá; to má tedy znamenat, jako by se měli pod touto lípou všichni národové shromažďovat a prospívat — ovšem jen v jistém způsobu a v jistém obmezení. — — — — —

Slovanská Lípa jest jednota občanů, utvořená k tomu, aby se probudilo i upevnilo politické smejnění, jakéž mají míti všichni Slované, a pak aby se vymohl duševní i tělesný prospěch a úvazek všech slovanských národů v rakouském mocnářství.

Oučel slovanské Lípy je vyřknutý v pěti člancích, a ty jsou následující:

1. Chránění konstitučních práv a svobod ve smyslu nejrozsáhlejším.
2. Bdění nad tím, aby se v skutek uvedlo rovné právo obou národností v ouřadech a školách.
3. Hájení samostatnosti Čech, Moravy a Slezska, zvláště proti návalu německého spolku.
4. Pěstování vzájemnosti mezi všemi slovanskými kmeny.
5. Otvírání nových cest pro domácí průmysl a obchod do slovanských krajín, zvláště na polední straně.

1848.

PROVOLÁNÍ LÍPY SLOVANSKÉ K NÁRODU ČESKÉMU

Bratři!

Člověčenstvo dochází doby nové — doby sbratření a lásky. Upoutaní národové setřásají se sebe okovy podrobenosti — Evropa stává se svobodnou a Slovan ze všech dosud nejukovanější pozvedá hlavu svou, aby důstojně vřadil se mezi ostatní národy svobodné. Slovan, jehož duch hrdosti se naplňuje myšlenkou své důstojnosti a své velikosti, myšlenkou své veliké úlohy v dějích člověčenstva — chce a musí se státi národem, jehož slovo úctu zbuditi musí ve světě; Slovan již nesmí a nebude sloužiti za terč úsměškům cizinským; Slovan nechce a nebude v podruží národů jemu nepřítelů, nechce a nebude podstavkem snažení jemu cizích a snažení jeho se přičítací; Slovan chce a bude samotvorně kráčet na dráze lidského zušlechtění.

To ale může jen tenkrát, když přijde k uvědomění svého Slovanství a když svou rozdrobenost v souměrné seřadění přivede.

Proto také, sotva že iednolitivé větve Slovanstva pučeti začaly ve vzduchu svobodném, již i k sobě se chýlily, aby jak kořeny tak i vrcholy Slovanstva splývaly v jedno.

Myšlenka sjednocení u jednotlivých větví stala se převládající, myšlenka sjednocení uznala se za jediné spasitelnou pro národy slovanské.

Sjezd slovanský v Praze byl první základní kámen k veliké a skvělé budově Všeslovanstva položil, než neuhodila ještě hodina blaha slovanského, i pokoro-
řeno jest zde hluboce celé Slovanstvo.

Ale myšlenka tato již se ujala, a když se mu podařilo sjednocení Slovanův cestou míru v život uvést, povzbudila prozřetelnost rekovný národ srbský a ilirský, aby cestou války slavila myšlenka ona velikánská vítězství svá.

Na jihu zápasti již slovanští bratři naši Srbové, statní hraničáři chystají se k boji; oni nekrvácejí pouze co Srbové a Horvaté pro svůj národ, ale co Slované pro povznesení Slovanstva, oni krvácejí, aby přišel Slovan v Rakousku k svému právu, a nestalo-li se to na dráze míru, stane se to zbraní a pokořením zpupného Maďara, který přirozené vyvinutí Slovanův barbarsky zarazití usluhuje, s jedné strany ubohé Slováky trýzní, s druhé strany Jihoslovanům jich práva upírá.

My, kde myšlenka Slovanstva nad očekávání hluboko zarazila kořeny své, my, jimž toliko nešťastným osudem aspoň na čas odepřino činně vystoupiti pro svá práva sjednocení slovanského, my musíme podporovati, pokud síly stačí, aspoň peněžitými prostředky rekovné bratry své, jenž tak šlechtně o svou, o celou slovanskou národnost se zasazují.

Však až bude prapor slovanský vláti na hradbách Pešťo-Budínských, a hluk zbraní slovanských najde ohlasu ve velebných Tatrách, až věsti o tom rozléhati se budou jáсотem po slovanské Haně a dojdou nás, s úzkostí na výsledek této války čekajících: pak se přesvědčíme, že to byl boj slovanský, a že toto vítězství ponese vítězství celému Slovanstvu — a zvítězí-li bratři naši v Uhersku, i my zvítězili — pád jejich i nás pochová.

Proto my nížepsaní, jimž svoboda a Slovanstvo nerozlučitelnými jsou zvuky, slavně k celému českému národu voláme, aby dle možnosti každý přispěl k boji tomuto posvátnému, aby takto od nás dáno bylo osvědčení, že poznáváme celou důležitost prvního zase boje slovanského v dobách novějších.

Tím i povzbudíme, je-li třeba, bratry naše k novým silám, když poznají, jak miliony bratrů v napnutí očekávají od nich svého vykoupení, porážka jejich bude velmi těžká!

V pevně jsme naději, že tento náš hlas povzbuzující roznese se po širých vlastech slovanských, zvláště naší milé československé, a s největším účastenstvím bude uvítán, neb tak dáme nejplatnější důkaz světu, že Slovanstvo i u nás má budoucnost svou.

Příspěvky počnou se vybíratí zejtra ve sborovně Lípy Slovanské na Beilémském plácku.

V Praze, dne 11. září 1848.

OD VÝBORU LÍPY SLOVANSKÉ.

SLOVANSKÁ LÍPA.

NOVOROČNÍ PROSLOV.

Psáno r. 1848.

Osoby: STRÁŽNÝ DUCH Českého národu, MILOTA, LIDUMÍR, BLAHOTÍN, SAMOSLAV, jinoši z kmene Českého.

Širá krajina. Uprostřed veliká lípa. Pod lípou sedí DUCH, MILOTA a LIDUMÍR z pravé strany.

MILOTA. Tu, hle! stojí v bujně kráse lípa, majíc týmě posypané květem libodechým, rámě ozdobené hustolistým rouchem, jak to praví stará pověst, ježto vedla naše kročeje.

BLAHOTÍN a SAMOSLAV (od levé strany).

BLAHOTÍN. Tu viz ty vlídné tváře, oči laskavé — ty postavy, jak kdyby s námi jedné matky byli synové. — Zdař Bůh!

MILOTA. To na věky! Z daleka?

SAMOSLAV. My jdeme od břehů zlatonosné Otavy.

LIDUMÍR. My pak od živého proudu Orlice.

BLAHOTÍN. Orlice? To jméno žije v našich pověstích! A jak se nazýval váš praděd?

MILOTA. Čech!

BLAHOTÍN. Aj, toť jsme tedy větve z kmenu jednoho — a rodní bratři.

BLAHOTÍN a SAMOSLAV. Vítejte!

MILOTA. My požehnáme chvíli, která nás tu svedla!

MILOTA a LIDUMÍR. Vítejte! (Obejmutí).

DUCH (se byl mezi tím přiblížil). Ano, požehnána budiž na věky, an jste od jihu a severu se na své pouti potkali a ruce sobě podali, by obnoven byl úvazek těch srdcí, ježto jindy k prospěchu a slávě svojí věrně spolu držela! — Však vyjev také, rode z lvího doupěte, co hledá tvoje oko v této oddálené krajině, kam dávné roky noha lidská nevstoupila, leč která vyšla zkoumat zašlých věků památky.

MILOTA. Žije stará pověst v našich tichých oudolích, že byla jednou velká rodina, to statných, pilných mužů, ta že musela se rozprchnouti, jsoucí hnána cizí závistí a krutým výbojem — a živa býti v porobenství, v duši chovají jen svaté zpomínání na bývalé věky.

BLAHOTÍN. A v tom těžkém stavu, v tuhém zkoušení že měla očistění z pádu svého nalézt, i síly nabýt k živobytí novému, a potom opět shledati se v jednom domě, jednu tvoříc rodinu.

DUCH. Známťe rodinu, a srdce moje bylo při ní, když jí kvetla nebes nejkrásnější květina — ta svatá svoboda; i bylo při ní, když jí prstem věčným usouzeno bylo otroctví. — Jeť nevyvážený poklad její duch a srdce,

tak že byť by světa zášť a zloba na ni hory prachu metaly a neřesti: přec ještě v lůně jejím skví se drahé kamení a perle, ježto ruka spravedlivá na den vynese. — Leč jak zní dále vaše stará pověst?

MILOTA. Dlouhá léta budou rozptylenci kvílet v temnostech — než vzejde nový den a pozdraví je šťastným jitem.

BLAHOTÍN. Pak se musí vzchopit potomci a v šeru jitra nově zbuzeného putovati k srdci širé vlasti, kde je všeho probuzení ohnisko.

MILOTA. Tam že najdou otcům posvěcený strom, to lípu posvátnou, kde v stínu milostném a opojení dechem sílicím zas do bran nové slávy krocejí.

DUCH. Dobře pověst pravila, i stojí lípa v srdci širé vlasti, k nížto chýliti se mají všechny zraky synů české rodiny, by velký význam její v srdci pochovali hluboko. Však to jste zapomněli povědít, že musel dříve přijít muž, to ozdobený korunou, jenž velikým by slovem zničil pouta, v nichžto rod náš úpěl — jedním slovem nahradil, co provinili jeho otcové; — i přišel pán a vyřknul slovo mocné, hoře lidu snéstí nemoha — a lípa, drahně časů vsazená, však hněvem krutých věků v zrůstu zadržaná, počla hnáti bujný květ, i stojí nyní v odiv světa — stojí lípa slovanská.

VŠICKNI. Slovanská?

DUCH. To její nejsvětější jméno — a to máte vštípit rodu svému v paměť nehlubší. Slovanský buď oltář, na němž díky vzdáte nebesům; buď život slovanský, kterýž povedete po skončeném otroctví — v tom leží vaše spasení!

MILOTA a LIDUMÍR. Povedeme jej, to přísaháme!

BLAHOTÍN a SAMOSLAV. Památkou svých otců nešťastných!

DUCH. Nebesa vás vezmou pod ochranu, jestli sami sebe neopustíte!

MILOTA. Hojně vystavíme stany kolem lípy —

BLAHOSLAV. Novou slávou ozdobíme sídla!

MILOTA. Věrně sobě ruce dáme, kdyby uškození hrozilo!

(Z dále slyšeti slovanskou píseň.)

Ha, již táhnou naše sbory, chtivě stopy bratrů následujícíe!

DUCH (vřele). O, nechť tedy táhnou, ať se tady seřadějí kolem stromu posvátného — domov slavný obnoví. Ať pomine žal věku starého — ať zacelí se rány bolestné, a otevrou se brány ku spasení lidu Slovanského, během leta nově zrozeného!

J A N H U S .

Dramatická báseň v pateru oddělení.

Psáno r. 1848.

Výstup 5.

HUS. (vejde). On mě posilní! Jáť stál jen v boji pro šíření jeho království, a doufám, že tam nový domov naleznu. Ovšem — zemské soudruhy již

nespatřím; neuslyším sladké zvuky, jimiž srdce okřívalo v různém hovorů, a nepocítím blahý zápal duší věřících. Zdaž asi v Čechách na mne myslí? Jakž by nemyslili! To vím jistě, že mé jméno s jménem lidu srostlo, stánek majíc v nejútlejších jeho útrokách. I pošlu k němu poslední své pozdravení v listu bratrském. (Sedne ke stolu a píše; po chvíli rachotí za dveřmi svazek klíčů, je slyšet zámek otvírat).

Výstup 6.

ROBERT.³¹ ŠTĚPÁN.³² Předešlý.

ROBERT. Tu, pane, vejdi, když přicházíš jménem kardinála; já počkám na šíji. (Odejde.)

ŠTĚP. Jene!

HUS. Kdo mě volá? Jak? ty, mistře, tady?

ŠTĚP. Ano, já — ten nešťastný, co násilně své srdce z kořen zvrátil, aby padlo od tebe — a z vlasti vyhnán, trápen svědomím teď pyká, že tak učinil.

HUS. Mně podivením smysly přecházejí! Co to znamená? Není hra tvá ještě skončena?

ŠTĚP. Zvolej aspoň jednu upomínku z naší mladosti, by srdce tvoje oblomilo se a prosbě mojí průchod popřálo!

HUS. Ty ke mně s prosbou? To by věru světských věcí běh se převrátil!

ŠTĚP. Ba spíše běh se zase vyrovná! Já pochybil, mne svedla — vyznávám se — závist, pýcha falešná; chtěl vysoko jsem stát nad tebou — a stojím nyní v prachu ponížen. Ó, že to muselo vzít konec takový!

HUS. Ty sám jsi chutě počátek jeho osnoval, i mohls věděti, kde pásmo to se ukončí.

ŠTĚP. Že se vydáš do Kostnice — to jsem tušit nemohl.

HUS. Proč tedy proti mně jsi svědčil?

ŠTĚP. Proto že jsem v tenatech, proto že mě svedl pekelný duch zisku. Vyhnán jsem — a zde mi hojnou slibovali odměnu, když budu proti tobě svědčiti: mě hnětla nouze, duch byl sklíčený — a když mi doložili, jakou službu svaté církvi prokáži: tu byl jsem polapen. Když jsi ale přišel — když tě jali, a tys neohroženě tu pravdu hájil, pro kterou jsme druhdy oba hořeli, ach! Tu jsem poznal teprva tvou mysl velkou — a tu jejich nízkost. Třásl jsem se, když jsem proti tobě svědčil.

HUS. A co z toho všeho?

ŠTĚP. Abyš odpustil! Abych zlého červa v srdci neživil.

HUS. Já jsem odpustil všem nepřátelům; Tebe nevyjmu. (Podá mu ruku).

ŠTĚP. O Jene, Jene! Mám-li tomu věřit, tedy zapuď na okamžik všechnu zášť — a jako druhdy, když nás zvali blíženci — nech mne na srdci svém spočinouti!

HUS. Sám jsi od něho se odtrhnul — já pak ti nikdy nebránil, bys k němu zpět se navrátil. A stojíš-li tak osamělý na světě, i od svých přátel cír-

kevních tak opuštěn, že nemáš duši, kde bys našel sladké útěchy: tož vrať se k srdci, v jehož lásce druhdy tvoje blaho květlo.

ŠTĚP. Ó můj Jene (Obejmutí). Jak jsi šlechetný!

HUS. Budiž mírný v této velké chvíli!

ŠTĚP. Ó což není možná, bychom spolu zase kráčeli a pracovali v jedné vinici?

HUS. Jak tomu rozumíš?

ŠTĚP. Přicházím i jménem císaře; on žádá, abys byl chráněn, a myslí, že bys mohl odvoláním —

HUS. Mistře!

ŠTĚP. Ne tak abys odvolal, cos posud učíval, jen abys moudře odvolal se na církev, co říší Boha milosrdného, pak abys kardinálům na milost se poddal; myslí císař, že se —

HUS. Ani slova! Studem shořeti bych musel, kdybych žebrati měl, kde mám právo žádati. Slavný by to zástupce byl víry, slavný zástupce i národu, by na milost se dával hlavám v zlatém ornátě neb panovnickým korunám, ježto lesknotu a síly svojí nabývají mrzkým utlačováním a zplozováním temnoty. To Bůh snad na mne nesešle!

ŠTĚP. Musím ti jen doložit, že Zikmund v ruce má teď kardinály, kteří musí světské moci v rozhodné té době býti v mnohém po vůli.

HUS. Já ti nerozumím.

ŠTĚP. Papež dal se na útěk.

HUS. Co pravíš?

ŠTĚP. Co jsem dávno tušil. Nemohlť se déle zachrániti u výši, kam lstí se dotřel, aby svět měl divadlo tří papežů. Hrozný zmatek pojal z toho celý sněm i město veškeré, a jenom silnou rukou zdržel Zikmund pořádek; protož doufá, že teď kardinály snadno ku straně své nachýlí.

HUS. Nemůže to doufati, a ty to nevěříš. Či myslíš opravdu, že nová vina, kterou spáchal papež outěkem, mě k tomu pobídne, bych vytěžil z ní prospěch? Já jsem v právu; chce-li císař něco pro mne učinit, ať koncili^{um}³³ k tomu navede, by domnělé mé bludy zvrátilo, mě poučilo, z bible, ze slov Kristových mě přesvědčilo, ne však hájení mé zamezovalo a přec vynášelo ortel nade mnou.

ŠTĚP. Ó, již vidím, že je cesta moje marná! Ty si poučení jinak vykládáš, než kardinálové — a koncili^{um} nesmí, nemůže se nechat mistrovati. Bodejž bys pochopil, co jsem již v Praze pravil: abys nechal boje s církví; lidská ruka neodolá žezlu jejímú!

HUS. Nuž tedy ať se na mně objeví, co násilím si hrdá osobuje za právo!

ŠTĚP. Nepodáš se tedy k příznivému výkladu?

HUS. To nikdy!

ŠTĚP. Budiž tedy s Bohem, slavný vítězi — i třeba nepřátelé nad tvým pádem plesali. Mně tvou výsost nelze postihnouti. Odpusť mi — a oroduj pak za mne u Slitovníka! Já nemohu, než smáčeti tvůj popel slzami — a kajicně pak život na poušť zanéstí. (Odejde).

HUS. Ó, bys raděj tam ho zanesl, kde nové ovoce by mohl přinášet! Pilné dílo na vinici Páně — to by byla pravá kajícínost.

— — — — —
— — — — —

Výstup 9.

JERONÝM v plášti. Předešlí.

JER. (kvapným krokem, pohnuté myslí). Já ho musím ještě spatřit, ještě jednou sladkým zvukem řeči jeho okřátí — a pak i třebaš jeho cestu nastoupiti! Nemajít se vychloubati, že snad jednou ranou strom ten zvrátili, co ze zdravého jádra na jich pokaženém sadě vyrostl. Mne mohutně duch pudil z ciziny, bych stejně vydal s Husem svědectví; a byť i tady skončilo se moje putování: však již nezhyne mé rozsívání! (Ustoupí.)

(Z města slyšeti zvony. Lidu přibývá.)

LID. Už ho vedou! Už ho vedou!

Výstup 10.

(Řada císařských žoldnéřů. Mnichové. Opět oděnci. Rada městská. Kat a holomci. Mnichové. Biřic, stráže a Hus, s provazem okolo těla. Chlum vedle něho. Oděnci.

Mnichové. Michal³⁴. Štěpán. Panstvo s kardinálem Petrem³⁵.

Komonstvo. Žoldnéři. Lid.)

KURT.³⁶ Vidíte ho? Vidíte ho?

WOLFOVÁ.³⁷ Na mou duši! A jak jde tiše. Jako by byl nevinátko!

HUS (v popředí se pozastaví — a pozdvihne oči k nebesům). Dobřes měla, drahá matko! Nebe plane září velikou — a tvoje dítě putuje ní na očistu k branám světla věčného. — (K Chlumovi). Buď s Bohem, pane! — zde se na čas rozloučíme! (Obejmou se.) Čechy pozdravuj — a v Betlémě se za mne pomodli!

CHLUM. Ba, pomodlím se, pomodlím! (Násilně se utrhne, zahalí se do pláště a ustoupí stranou v popředí.)

PETR. Jménem Boha, kterýž stírá hříchy metlou plamennou — slyš, Jene Huse! Církev se tě odřekla a světské moci odevzdává nyní tělo tvé — a duši tvoji ďáblu. Chopte se již kacíře, jenž podle vůle biskupů i císaře má býti upálen!

HUS. To očekávám v bázni boží! Tělo moje klesne plamenem, však slovo moje vzejde z popele a bude živo na věky. To věřím a s tím umírám! (Odchází, v tom se prodere)

JER. Jene!

HUS. Ó, můj Jeronyme! Blahé okamžení nešťastného shledání!

JER. Nech je býti šťastným, Jene můj!

ŠTĚP. (K Petrovi a Michalu.) To jest Jeronym, ten bujný Husův pomáhač! (Mluví s nimi potají, pak si Jeronýma s oděnci obejde.)

Vlašský dvůr v Kutné Hoře.

(Podle Kopeckého kresby z poč. 19. stol.)

HUS. Ne, na to nemysli a prchni raděj z Kostnice, bys ušel osidlám.

JER. To darmo strašíš mysl mou; já přišel provést tvoji obranu, anebo s tebou skonat, jenom zatím odvolej —

HUS. To nikdy! Neodvolám, ne! Hospodin mne dovedl až v tato místa — on mě dovede i dále. Neodvolám! — Na to pamatuj! (Odechází.)

JER. Jene! (Chce za ním).

ŠTĚP. (mu zastoupí cestu). Jménem biskupů a císaře — ty jsi vězněm kostnického sněmu, Jeronyme Pražský!

JER. Vběhl jsem vám do sítí? Nuž tedy, vykažte mi byt. Já přišel bez listu a slova císaře — i usnadním vám dílo! (Odejde, veden do města — an mezi tím průvod s Husem na druhou stranu odchází.)

(Zvonění utichne. — Malá přestávka. Nyní počne malým zvonečkem umíráček a temný zpěv mnichů: Miserere ei Domine! a stranou viděti malou zář.)

CHLUM. (Který stál posud v bolesti své pohroužen, nyní se vytrhne.)

Jaký zvuk to! — Běda! již mu slavnou rozsvítili pochodeň — již pějící písne vítězné — že po žilách mi lehá led! Ó Bože, Bože! posilň duši mou, ať neklesne, než vejdu přes práh domova, bych pověditi mohl neslýchanou, nevidanou věc — a naplň české oči tokem přehořkým, by mohly smáčet drahý poklad, co jim přinesu — ten Husův popel! (Stane v hoří potopen.)

Zpěv i zvonění dále zní a mezi tím opona padá.

KUTNOHORSTÍ HAVÍŘI.³⁸

Činohra v pěti jednáních.

(Psáno r. 1847.)

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

V kavně³⁹ na Rovini; podle stěn dřevěné lavice, zde onde převrácené koše, truky⁴⁰ a pury.⁴¹ Nejrannější svítání dne letního.

Výstup 1.

OPAT, VÍT, HOLÝ a více havířů; někteří stojí, druzí sedí sem tam po lavicích nebo na horním nádobí; všickni v hlubokém zamyšlení. Zdáli slyšeti zvonění na havíře a sice jasným, pronikavým zvoncem. Po chvíli ozve se venku hlas: „Zdař Bůh!“ — a hned na to mnohých hlasů odpověď: „Dejž Bůh!“ — Na to vejde

ŠIMON.

ŠIMON. Zdař Bůh!

VŠICKNI. Dejž Bůh! (Jinak se ale nepohnou.)

ŠIMON. Dobrého zdraví! — Nu, co pak to znamená? Zabloudil jsem někam do zakleného zámku? či je to hřbitov poctivé kavny havířské? Vymřelo Kutnohorské tovaryšstvo?

VÍT (zprudka vstane.) Ba, je to prokletá zařezanost! Raději si dát pe-

mrlicí⁴² všechny zuby vytlouci, nežli snášet tohle tajné hryzení — to převykování žluče a utřejchu.

SIMON. Bezpochyby počítáte, co vám z dnešního kusu vypadne? dáte-li si zejtra alespoň škusbácky bez perníku navařit?

HOLÝ. Ano, Šimone! máme strach, že nám dnes opět něco utrhnou, aby si vlastní měšec nacpali; máme strach, že bude ta zejtřejší boží neděle den hněvu a skřípění zubů. —

SIMON. A dětského pláče a ženského bédování! Ano, tím jsi ty pozeňnaný mezi tovaryštvem.

HOLÝ. U všech čertů, je ti moje bída k smíchu?

SIMON (chopí ho prudce za ruku.) Tak jako moje! K smíchu, ano, že bych si vlastní srdce vytrhnul a těm hladovým jestřábům hodil, aby se ním udávali. Ale dobře se nám děje! Proč je necháváme tak hospodařiti. My si mohli dávno pomoci, kdybychom nebyli baby v perkytlích.⁴³

(Zvonění na havíře utichne.)

VÍT (jenž vzadu popocházel, přijde ku předu.) Dej sem ruku! Tys to řekl, co mi tuhle pod levým žebrem již dávno burácí. Ani katův holomek nevláčet by se pokojně s prázdným břichem, kdyby věděl, že mu jiní z plné mísy kradou. Či chcete snad konečně hladem jazyk vyplazovat a zlodějům ruce olizovat, když vstanou od kvasu, který si na vaše mozoly vystrojili? I to ať jsem raději kusem vypálené škváry, kterouž může každý odkopnout.

HOLÝ. To my také povídáme a víme, co bychom chtěli; ale mezi vůlí a skutkem je veliká propast a do té —

SIMON. Do té bys mohl slítnouti a krk zlomiti, ano. Ale mně by to bylo milejší, nežli tyhle ustavičné strachy o kus bídného chleba a to zlořečené šízení královských důchodů.

(Venku počne nábožný zpěv havířů.)

OPAT⁴⁴ (jenž byl až posud v popředu tiše seděl, nyní se vzchopí). Ticho, tovaryši a přátelé! Šichta⁴⁵ se počíná! Obráťte mysl od pozemských věcí k nebeským!

OSTATNÍ. (smeknou a vroucně k nebi hledíce, vpadnou do zpěvu).

*Hospodine na výsosti,
Na sluhu své pohlédej,
Sešli světlo do temnosti,
Ruce naše požehnej!*

(Po zpěvu odchází všickni vážně i s Opatem.)

VÍT (zdrží Šimona). Nepouštěj z mysli, co jsi povídal; já to budu také v mozku převářet. Po druhé šichtě na mne počkej; něco promluvíme.

SIMON. Jen abychom mluvením nezabili, co chce být živo jednáním. (Odejde.)

VÍT. Kdyby bylo možná Opatem zatřásti! — Kdyby on se k tomu postavil a slovo řekl, byl by plamen na střeše a posvětil by pánům na počty, že by oslepli.

Výstup 2.

OPAT se vrátí. Předešlí.

(Mezi touto scénou se úplně rozední.)

OPAT. Co pak tě přivedlo hned první šichtu do kaven?

VÍT. Já chtěl vědět, na jakou rudu tady uhodím. V jalové skále nemůžeme déle pracovat, sice budeme naposled perlíky⁴⁶ ohryzovati.

OPAT. Ovšem, uhodili to zlí časové; ale musíme se v bázni boží křesťanskou trpělivostí opásati, až nastane proměna.

VÍT. Trpělivostí? já ti ale povídám — a tvoje stará hlava to ví už také dozajista, že nám dříve prsty ořežou, nežli tu proměnu za srst popadnem. Z Vlaského dvora nepřijde; my si ji musíme v bázni boží sami udělat.

OPAT. My? počítáš mne k tomu také?

VÍT. A ty se divíš? ty, na nějžto všecko čeká, jen aby mrknul, hlavou hodil nebo slovo šeptnul? O jen to udělej a pěstě naše uhodí na lebky, co se vypínají, že každý týden sto kop do svého měšce nahrabou, kteréž patří do kapes havířských a do komory královské.

OPAT. Jak? myslíš ty, abych dal heslo k různici a bouře? abych vás zavedl k neposlušenství?

VÍT. Nic nezavedl; my po tom hoříme.

OPAT. Tedy mám býti vaší zástěrou?

VÍT. Ne zástěrou, naší korouhví.

OPAT. K tomu je moje hlava tuze stará.

VÍT. Ale srdce není — a jméno tvoje zní mezi tovaryštvem jako jméno otcovo. O smiluj se nad námi!

OPAT. Smilování hleděju mincmistra a u perkmistrů⁴⁷; já tovaryše miluju.

VÍT. Tedy to ukaž! Postav se mezi nás, a my se povalíme na Vlaský dvůr, až mincmistrovi okna zařínčí.

OPAT. Já sestárnul v poctivosti a pokoře věrného služebníka.

VÍT. My bychom také rádi sestárli, ale nouze nám nedá k stáří se dokulhat. Či nevíš, jaké žalmy teď zpíváme? Zalehly ti uši, že tě štěstí do teplého hnízda posadilo, ježto my se zatím zimou třeseme?

OPAT. Víte!

VÍT. A nebo si chceš mincmistrovu přízeň zachovati?

OPAT. Jak? Pomátla tě nepokojná krev tak velice, že nevíš — nepopuzuj mě! — — — — —

Výstup 4.

HYNEK⁴⁸. A ta prohlubeň?

OPAT. Je mnoholeté záští. Váš otec, hubitel mé víry, je můj nepřítel — a já mu také nepřeju. Mezi námi nebude nikdy žádného tovaryšení, žád-

ného spolčení. On mi nikdy neodpustí, že jsem se jeho usazení za mincmistra protivil — já pouhý starší havířů, ačkoliv jsem se musel protiviti jménem celého tovaryšstva, s kterýmž pan otec, snad že byl několik let v cizině, na začátku ani rozprávěti neuměl, ačkoli přece věděl, že mají Hory Kutny staré právo, přijmouti jen Čecha za nejvyšší hlavu svou. To mi neodpustí, já to vím, a kdyby mohl, byl by mne již dávno z hor i z obce vypudil; ale poctivý horník stojí pevněji, nežli pan nejvyšší mincmistr království Českého na počátku myslil.

HYNEK (nesnadně.) To činíte otcí mému křivdu; on není tak zlého srdce, jak se snad vůbec rozkřikuje.

OPAT. Kéž by to Bůh dal — i k jeho i k našemu prospěchu. Ale jen to dokažte, vzácný pane! Dokažte, ať pomine to stálé zkracování mzdy, to utahování horní čeledi! Dokažte, ať se do královské komory odvádí, co naši erckauferi⁴⁰ vytěží a co tovaryšstvo zdělá.

HYNEK. Opatе, vy mluvíte smělá slova! Nezapomínejte, že vás kromě syna mincmistrova i královský permistr poslouchá.

OPAT. Ano, ten nejmladší pan permistr — k poníženým službám, a proto snad ještě ten nejhodnější. Ale ať jen poslouchá, snad to nebude nadarmo. On je mladý, nezkušený, krátký čas teprve na horách a neví snad, jakým stříbrem se v Praze blýskával; starý horník mu tedy poví, co se u nás děje, jestli ještě zarmoucené tváře dělníků našich neviděl, jestli ještě náрек neslyšel, co se celý týden v jejich obydlích ozývá. Horní práce je těžká, pane permistře! a potřebuje posilu; takéť ona ji odjakživa mívala — (pořád živěji) královská milost ji štědře vykazuje; ale páni na Vlaském dvoře a v čele jich váš pan otec — ti ji ukrádají! Teď to víte, pane permistře, a podle toho jedněte! Jděte k panu otcí, řekněte mu, jaký soud o něm panuje, a první den, když se naše tovaryšstvo zase rozveselí, když při radostné písni zapomene, že mělo dlouhá léta utiskováním hrdlo stažené: tu vás uvítám ve svém chatrném domě s otevřenou náručí — bude-li vám na nízkém člověku ještě něco záležeti. (Odchází.)

HYNEK. Stůj, Opatе! Ty jsi mluvil, jakž by nikdo na horách ke mně mluvíti nesměl, abych ho nepohnal k těžké pokutě. Ale vím, proč jsi to učinil, a slibuji, že nebyla tvoje přímost nadarmo. Já budu s otcem jednati.

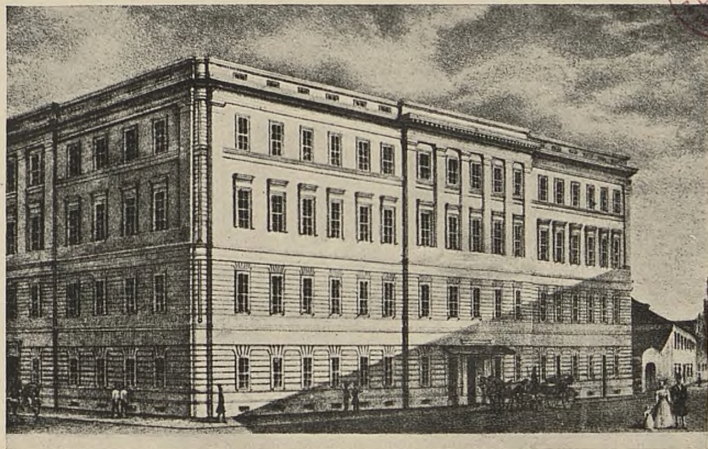
OPAT. Že byste chtěl?

HYNEK. Jako syn a královský úředník.

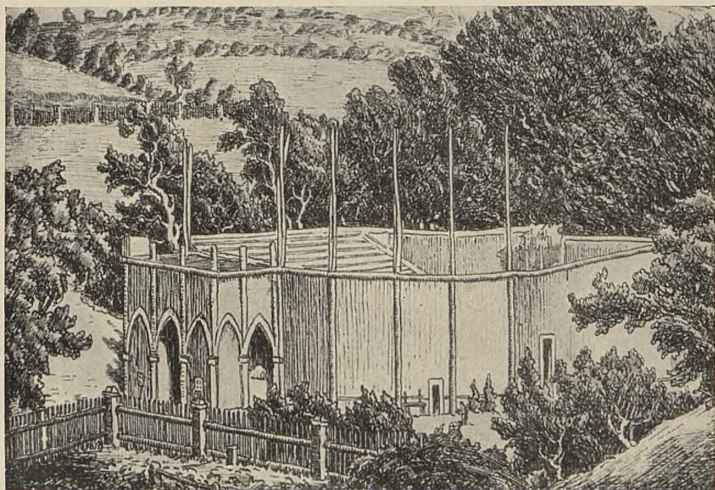
OPAT. Bůh vás posilniž!

HYNEK. Jaké ovoce z mého jednání pojde, to arci nevím; ale pojdi co pojdi a stůj mezi námi cokoli, na to se ti dokládám spasením duše své: Anežku nepustím z paměti! Ať se i těžké mraky okolo mne seženou, její obraz mi bude zářiti jako hvězda doufajícím poutníku, až mne dovede k chrámu pozemské mé blahosti. (Odejde.)

OPAT (za ním hledě). Jdi — a slovo tvoje nebudiž semenem padajícím na skálu a rozcestí! Rád bych složil starou hlavu do hrobu, kdybych se dočkal napravení stavu našeho; ale musím o tom pochybovati. Beneš je

Stögerovo divadlo v Růžové ulici.

Aréna ve Pěstrosce.

(Podle současných kreseb.)

oblázková lebka — a jestli o ni ocelová prudkost tovaryšstva zavadí: vzejde jiskra a uchvátí nás zhoubným plamenem. (Zamyslí se — pak s pohledem k nebi.) Pane! pošli nám paprsek své milosti, neboť se strašlivě přitmívá! (Zůstane tiše stát.)

Opona spadne.

P Í S E Ň.⁵⁰

V Čechách jsem já narozena,
vlast má slovanská země,
milá mi jest a vážena,
drahé mi její plémě,
a můj milý mi souzený
(Slovan musí být rozený.)

Za řeč Čechů se nestydím,
ta bývala jich sláva,
a slabocha nenávidím,
kdy Čechem být přestává;
kdo můj chce líbat růměnec,
(upřímný budiž vlastenec!)

Já se Slovany zrůstala,
sestra mezi bratřími,
a věrná jsem jim zůstala.
chci žít a umřít s nimi;
protož i můj oblíbenec
(Slovan budiž a vlastenec!)

P R O S L O V

K O T E V Ř E N Í A R É N Y V E P Š T R O S C E.

(*Ke dni 11. srpna 1849.*)

KOPŘIVA s kloboukem a holí v ruce sem tam přechází. ROZMARINA zvolna s klobouk přičesává.

KOPŘIVA. Dělej, dělej, ať se z domu hneme,
božího dne ještě užijeme!
ROZMARINA. Právě myslím, kam se asi dáme,
ježto Pštrosku pokaženou máme.

- KOPŘIVA. Ani nezpomínej! Tisíc hromů,
škoda procházky a stinných stromů.
- ROZMARINA. Člověk to měl zrovna podle ruky,
když chtěl honem minout městské hluky.
- KOPŘIVA. Zlořečené novoty! Jen bourat,
bořit, kazit, kopat, rejpat, štourat.
- ROZMARINA. Byl jsi tam už za posledních časů?
- KOPŘIVA. To bych raději se zapsal d'asu!
Jak tam první kmínek utali,
na vždycky mě z Pštrosky vyhnali.
- ROZMARINA. (po chvíli). Že prej to tam vypadá dost hezky?
- KOPŘIVA. Pro mne!
- ROZMARINA. Hrát prej se tam bude česky.
- KOPŘIVA. Právě proto máme se co stydět!
Proč jít z města, když chceš něco vidět?
- ROZMARINA. (po chvíli). Dnes prej to tam začne!
- KOPŘIVA. Pro mne třeba,
já jim nedám ani kousek chleba.
- ROZMARINA. Pro žert — ale nemusíš hned houknout —
mohli bychom se tam přece kouknout.
- KOPŘIVA. To budu raděj po silnici hroudy
sbírat — nežli bych šel do té boudy.
- ROZMARINA. Vždyť prej budou pěkné kusy hrávat.
- KOPŘIVA. Šašky, frašky, rejdy budou dávat.
- ROZMARINA. Hm, hm, divná řeč! Já slyšel zase
věc tu chválit v poslednějším čase.
- STANISLAV. (vejde).
- ROZMARINA. Prosím, pane doktore — ach, pojd'te!
Moudré slovo mezi nás tu hoďte!
Jaká je ta aréna? Co? — Stojí
za to, abychom tam šli?
- STANISLAV. Proč, moji
páni, byste nešli? Já mám přání,
by se líbilo to podnikání.
- KOPŘIVA. Vy? tam za branou?
- STANISLAV. Ba, to je právě
dobře. V letě na zelené trávě,
v zimě na ledě je vyražení —
takž i při hereckém představení.
Podle Řeků budem v letě sedat
pod oblohou; v zimě budem hledat
Muzy pod střechou — a že tam záhy
najdem také českou, mám tři sáhy
dlouhou naději. To letní hraní

chystáno je pro dámy i paní,
ježto neradi se v potu tváří
na hru dívají: teď mohou v záři
denní, na povětří čerstvém sedět,
pohodlně na divadlo hledět —
a to nechť jsou Češi nebo Němci,
domácí a nebo cizozemci,
v obou jazycích se bude hrávat!

ROZMARINA. Vidiš? Ten to bere z jiné strany;

KOPŘIVA. Hlouposti! Ty naděje jsou plany!
Kdož se bude na ty kejkle dívat?

STANISLAV. Kdo je vůbec zvyklý Muzy ctívat.
Také tam se bude obět pálit,
kterou bude cit a rozum chválit;
a vy sám si místo vyhlédnete,
kde si rád a často zasednete.

KOPŘIVA. To bych musel —!

ROZMARINA. Nehádej se, hochu!
Zvědaví jsme přece oba trochu,
jaké to as je.

KOPŘIVA. Já ne! a jsi-li
ty ten bloud — no jdi si.

ROZMARINA. Ale, milý
bratře! ty mě vyprovodíš přece.

KOPŘIVA. Já? — a ty chceš vskutku do té klece?
Haha! mnoho chuti k vyražení!

ROZMARINA. Tu již mám; jen jestli marná není.

KOPŘIVA. Zcela marná!

STANISLAV. To se přesvědčíte,
až se po desáté ze hry navrátíte.

KOPŘIVA. To můžete dlouho čekat. Já se
nekořím té pozabranské kráse.

STANISLAV. Tedy ne? (Výndá mu z vesty dva lístky).
A co pak to zde máte?

KOPŘIVA. Ale jestli pak mi pokoj dáte?

ROZMARINA. Brachu! toť jsou lístky do divadla.

STANISLAV. Do letního — ano! Na sedadla;
hned dva kusy, které napřed koupil,
by vás o místočko nikdo neoloupil.

KOPŘIVA. Půjdu-li tam, to jen k vůli bloudu,
abych přítomen byl smrti soudu,
kterýž nad tou věcí pronesou.

STANISLAV. A hned při funuse — až ji ponesou!
Vždyť je dobře! Bručte, ale chodte,

k zdaření té věci dvacetníček hodíte.
Já si myslím, že z Vás ještě přítel
bude zábranské té hry a ctitel;
neboť — kde se jeví vřelé snažení,
může růst a zkvítat umění —
ať je to už ve vyzdřeném domu,
nebo v lůně samorostlých stromů,
a kde srdce něco k utěšení najde,
tuť i předsudek a záští zajde.
Na počátku arci dobře bude,
když vám trochu shovívání zbude —
nu, vždyť víte, nejdříve se seje,
nežli vítr po žitništi věje.

ROZMARINA. Aj, aj, vy se pilně přimlouváte!

KOPŘIVA. Naposledy z toho něco máte.

STANISLAV. Mám — a sice jako z podniknutí
každého, jež značí náké hnutí
ducha, pokrok — živé radování
z toho mám, a spolu vřelé přání,
byste také vy v tom něco našli,
byste si tam rádi často zašli.
Jeden bez druhého nedovede
mnoho — nu, to znáte; dobře se však vede
silám spojeným, a protož dejme
nový důkaz staré pravdy zřejmé,
že, kdo umělecké podniknutí
s vroucím snažením a živou chutí
pod ochranu slavné Prahy vloží,
radosti se dočká na svém zboží.

ROZMARINA. He, he, vy nás celé převrátíte!

KOPŘIVA. No, no! Ať se v počtech nezmejlíte!

STANISLAV. Nezmejlím! Tuť ale už jen jdeme,
jestli dneska něco vidět chceme;
na cestě si více povíme,
a jestli tam něco spatříme,
co by zasloužilo náké chvály —
vím, že nebudete tvrdé skály,
ale že se hnete, zatleskáte,
podnikateli i hercům chuti dáte;
vaše přízeň všechnu obtíž zmaří,
vaší podporou se dílo zdaří.

JIRÁKOVŮ VIDĚNÍ.

Báchorka se zpěvy a tanci v pěti odděleních.

(Psáno r. 1849.)

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Z výstupu 4.

KŘEPÍNSKÝ⁵¹ (sám). Zpropadená osoba! A já mám právě na ni tak nabroušeno! Ani nevím, co to je! A při tom je mi pořád, jako bych ji měl znát! jako by měla s někým ukrutnou podobnost. Škoda jenom, že má ten hrozitánský cop! Člověk by se moh' na něm oběsit. Vůbec je při vši té vyhlášené osvícenosti našeho času ještě tolik copů na světě, že by se mohly nimi několik let všechny mašiny na železné dráze vytápět. A to jsou copy! ty by něco vydaly.

PÍSEŇ.

*Pravdu hlásat, právo množit,
na pověry kámen vložit,
chudobu již bídy zbavit,
lásku mezi lidem spravit,
šetřit také cizí víru
a žít s Turkem, židem v míru —
to přináší nový čas,
k tomu radí moudrý hlas;
jdou však ještě také přání,
na věk nový žalování;
ty by chtěly inkvizici,
všechnu pravdu na hranici,
v pokornosti nohy lízat,
s modláři se tajně slízat,
pravdě kopat tmavý hrob —
to je cop, ach, to je cop!*

*Konečně se jazyk Čechů
vyloup' ze starého mechu,
má pro sebe velké pole,
může zníti v chrámu, škole,
může zvučet v domě, v radě,
v chatrči i v panském hradě —
to přináší nový čas,*

*v tom se snáší moudrý hlas.
Jsou však ještě nebožáci,
co by dali mnohou práci,
těm to činí miškulaci,
že má Čech být vlastní nací;
čeština prý divně zvučí,
tu to fičí, tu to syčí.
až by nad ní strhli strop —
to je cop, ach, to je cop!*

*Mluwte, jak to srdce káže,
policajt už řeč neváže;
pište, jak to v hlavě zvučí.
censura to neumučí;
ať i řádné kusy hráte,
obraz čisté pravdy dáte —
to poroučí nový čas,
v tom se snáší moudrý hlas.*

*Jsou však ještě netopýři,
co jen po tmě rádi hýří;
jiskra pravdy, ta je pálí,
radš by po krk v bludu stáli!
a když vidí něco hráti,
že v tom svobodu je znáti,
tu by z toho nasekali drob;
to je cop, ach, to je cop!*

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

Výstup 2.

SEVERÍN.⁵² On⁵³ je šťovíkového rozmaru, octem politý a pepřem posypaný. Blázen je, dřív sebe a lidí. Má peněz jako želez, moh' by mít živobytí jako v ráji, moh' by jiným přilepšovat; zatím je živ jako hladový poustevník a utrhl by jinému sousto od huby! Patří také k těm zakrnělým, co se do života nehodí, a které bych vzal někdy se vší chutí na paškál. (Zpívá):

*Jistý pán chce na sněmu se blýskat,
jezdí, hledí voliče si získat,
slibuje, že pro ně dá svou duši,
daně zmenšit, robotu že zruší,
až si místo v sněmu vyběhá.*

*Na to zrovna do centrum si lehne,
celý čas se na sedadle nehne,
a když jednou s vysoka si houkne,
tu jen očkem ministr naň koukne,
a on zas pak hubu drží dál.
Toho bych vzal hnedle na paškál!*

*Vlastenec se ani neuchází,
a přec na to do sněmovny vchází;
národ ho už zná a chutě volí,
protože má na jazyku soli,
v mozkovici jasnou fakuli,⁵¹
ale když pak v sněmu pravdu řekne,
tu se mnohý scvrklý panák lekne,
že prý je to hrůza, tak se rouhat,
panské právo po smetišti plouhat,
že by si radš starou vládu přál.
Toho bych vzal hnedle na paškál! (Odejde).*

BONIFÁC⁵⁵ (sám). Chytrý to člověk! z toho může být ještě velké zvíře, jen co začne číst noviny.

K NOVÉMU ROKU.

Zdař Bůh, krajané! Především přeju vám šťastný a radostný nový rok. Však jsem si dost z té naší zlaté Prahy pospíšil, abych aspoň brzy po novém roce srdečné přání své pronéstí a mezi vámi chvíli pobýti mohl.

Píšeme tedy 1849, druhý to rok, v němž požíváme svobody, kdežto nejsme více *poddanými jedné osoby*, kdežto se zoveme *svobodnými občany státu*. A že to nejsou pouze dva rozličné názvy té samé věci, že je přece nějakého rozdílu mezi poddaným a občanem, mezi dobou před měsícem březnem 1848 a těmi tři čtvrti roku, co u nás pověstná konstituce⁵⁶ nastala, každý z vás zajisté poznává. Vždyť nemáte robotu, za niž jenom *skrovnou* nějakou náhradu těm vašim bývalým pánům dáte, rozumí se, jestli vám ji zástupcové na sněmu, vaší důvěrou volení, sami uloží, a nikoli vaši bývalí pánové. Protož *proste Pána Boha*, aby se tito před náhradou vámi jim danou zase nezmohli.

Teď nemá již žádný práva vám zapovídat, abyste se přátelsky scházeli a volně o záležitosti vaší místní obce, ano i velké obce, kterou státem nazýváme, promluvili a porokovali. S vaším obecním jméním (myslím tu obec místní) nemohou nyní již jednotlivci, jak se jim zlíbí, k svému vlastnímu zisku naložiti; ono náleží vám, i máte právo, zvoliti si lidi z vašeho středu, důvěry vaší úplně požívající, jimž správu obce i jmění jejího svěřiti, jichž se bez obalu tázati můžete, jak obec i jmění její spravují.

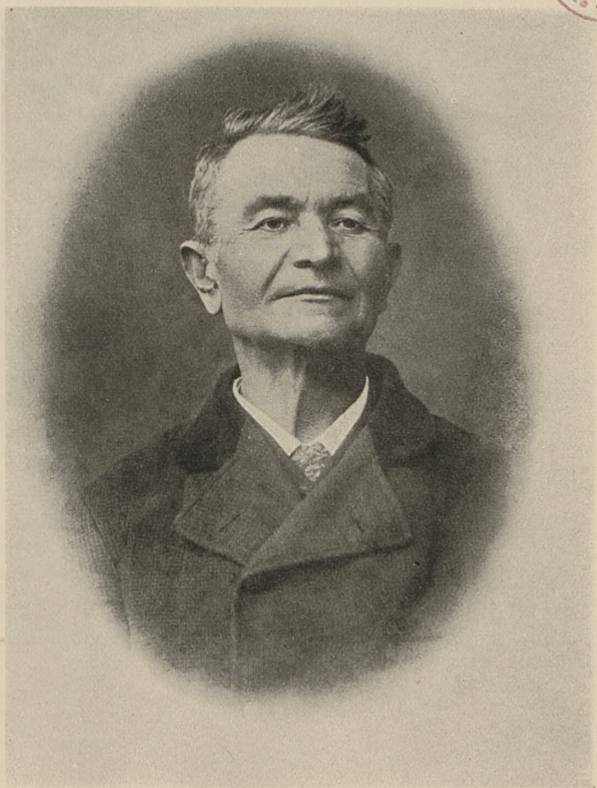
Kdyby pak se některý z těchto správců důvěry vaší nehodným stal, máte opět právo, jiného na jeho místo dosaditi.

A když tak pohromadě přátelsky hovoříte, kdož může již zabrániti, abyste hlavně o té velké obci, o státu neporokovali, abyste ve spólném vyměňování a porovnávání svých myšlenek a náhledů o politických záležitostech, vlídným poučováním v těchto záležitostech sběhlých mužů svobodomyslných, čitáním dobrých časopisů, novin a jiných větších spisů, jasnějšího názoru jednotlivých vroubků a koleček onoho velkého stroje (státu) nabývali, kterýž nedávno ještě jediný chytrák Meternich⁵⁷ řídil a sprostákům nám všemožně zabráňoval, abychom mu do karet nenahlíželi, protože sobě byl falešně své hry dobře vědom. Jen se chutě volně vzdělávejte, mluvte svobodně, mluvte, jak myslíte; však visely dost dlouho zámky na ústech vašich, a jistě Pán Bůh sám tak přísně hříšné řeči netresce, jako jindy tam shora každé svobodné slovo trestávali. Ať teď slídí ti špehouni, však přestalo jednou již jejich pekelné, temné království oukladů a lstí. Hodně křičte jim do špičatých uší, že jste svobodni.

Na sněmu zastupují vás poslanci, jež jste opět sami svobodně v okrese svém vyvolili, kteří vám odpovídají musejí ze své činnosti, když vypršela doba ouřadu vámi jim svěřeného. Od těchto poslanců vašich musí nyní vláda přivolení *vymoci*, chce-li vám nové daně uložit, staré zvětšiti aneb k starým dluhům nových přidělati; vláda musí vašim poslancům vysvětliti, jak s vašimi mozoly nakládá, nač nových peněz potřebuje. Běda ale *deputovanému*⁵⁸ kdyby vaši důvěru sklamal, kdyby se podobal pouhému stroji (mašině), kdyby z přílišné bázlivosti a úcty k těm pánům tam nahore ochotně ke všemu jen hlavou kýval, kdyby jen tak ledabylo lehkovážně miliony povoloval, aniž se byl optal, co se stane s tím pakatýlkem, na němž lpí pot a krev vašich zpracovaných rukou.

Jak se na svobodné muže sluší, máte také právo zbraně nosit, ve sbory řádně ozbrojené se sestupovati, tvořiti druhé vojsko zemské. Ovšem máte jinou úlohu nežli tak zvané řádné vojsko, ježto za několik krejcarů a za kus slávy třeba vlastní bratry zabíjejí; ale nejste žádnými novými dráby a ponocnými, tím méně slouží meč a ručnice, jež nosíte, jen tak pro parádu, abyste s nimi jen tak břínkali a v pravo i v levo jako na obrtlíku se otáčeli. Vy jste gardou, stráží, obranou *svobody vlastní*, musíte být připraveni hájiti ji brannou mocí proti nepřatelům jejím, kteří by se o to pokoušeli, vám ji odníti, musíte být pohotovi, pravím, brániti zlatou svobodu svou třeba do posledního muže, do poslední krůpěje krve.

Vidíte, to jsem měl na srdci, tyto myšlenky, jež ve mně vzbudil nový rok. Bodejž by se v něm nová, mocná i nezvratná budova nové ústavy s pevnými základy na sutinách staré, vetché meterništiny konečně povznesla, abychom v krátkce s důvěrou, že nám nikdy více jinak nebude, čistý, nekalený vzduch svobody, volného blahobytu dýchatí mohli.

Frant. J. ČÍŽEK.

„Ctěme vlast, tu drahou matku,
nelitujme pro ni statků,
hajme národ, jeho práva,
ať rozkvete Čechů sláva!“
volá mnohý nadutě,
vypíná si perutě.
Ale když má knihu koupit,
před světem co Čech vystoupit:
tu se krčí, stáhne šosy,
že prý by moh' zbourit vosy.
To bych se chyt' hned kladiva
a hodně tlouk' až do živa!

„Kajme se a držíme posty,
buďme v chrámu denně hosty,
snášejme se v bázni boží,
ať se říše nebes množí,“
vzdychá mnohý zkroušeně,
kroutí oči blaženě.
Stranou zatím dře a šidí,
tloustne z potu chudých lidí,
a kdo trochu jináč věří,
již mu tresty v pekle měří.
To bych se chyt' hned kladiva
a hodně tlouk' až do živa!

„Milá ženo, musím jíti,
o prospěch obecný bdíti,
to je tíže, to je díla,
sotva stačí naše síla!“
chlubí se muž manželce,
ptá-li se ho, kam jít chce.
Tajně zatím v krémě sedí,
do kartiček pilně hledí,
se sklepnicí si zahrává,
s opičkou se domů brává.
I to bych se chyt' kladiva
a mužíčka ťal do živa.

Z R N Í Č K A

Trefná odpověď. Lékař tázal se nemocného: „Jedl jste něco?“ — „Ano, kousek hovězího masa.“ — „Jedl jste ho s chutí?“ — „I ne — s křem!“ odpověděl nemocný.

Dobrá výmluva. Žid vstoupil k obchodníkovi do pokoje, když tento právě snídal. „Pojďte, Mojžíši,“ zval ho obchodník, „pojďte a snídejte se mnou.“ — „Děkuju, pane, já nemůžu, předně máme dnes půst a za druhé jsem už snídal.“

Vydlužený dluh. Pan Franc žádal pana Johanesa, aby mu půjčil deset zlatých. „Já mám jenom pět,“ odpověděl pan Johanes. — „Tedy mi je dejte,“ pravil pan Franc, „těch druhých pět zůstanete mi dlužen.“

— „Sklepníku!“ volal kdosi v hostinci, „zač je porce masa?“ — „Za osm grošů.“ — „Zač omáčka?“ — „Ta je zdarma.“ — „A zač kousek chleba?“ — „Ten přidáváme také zdarma.“ — „Tedy mi přineste omáčku a chléb!“ velel pán.

— Jistý Žid chtěl se dáti pokřtít. Rabín mu to vymlouval, a mezi jinými důvody představil mu také, že by se nad tím otec jeho v hrobě obrátil. „To nic neškodí,“ řekl Žid. „Za čtrnáct dní se dá pokřtít můj bratr, pak se obrátí otec ještě jednou a bude zase jako prve ležet.“

— Dva přátelé si koupili dohromady jízdeckého koně. „Když já pojedu,“ řekl první, „tedy ty půjdeš, a když ty půjdeš, tedy já pojedu.“ A druhý byl spokojen.

„Ale to je přece divné!“ řekl kdosi, „tahle holčinka není svým rodičům ani dost málo podobná; otec i matka mají černé oči a ona má modré.“ — „To není všecko nic,“ řekl na to druhý; „ale já znal mlynáře a jeho syn byl kominík!“

VII.

ZE „SEDLSKÝCH NOVIN“

(Tento politický časopis, který vycházel třikrát týdně, vydávali synové Bohumila Haase za redakce Jos. Kaj. Tyla v roce 1849; ale již po čtvrt roce zanikl. „Sedlské Noviny“ byly časopisem velmi oblíbeným a hojně rozšířeným, kterým chtěl Tyl český lid politicky vychovávat. Jak těžce se s tímto sotva zrozeným dítkem loučil, vysvítá z jeho závěrečného článku: „Jaktěživ jsem nepsal nic s tak těžkým srdcem jako těch několik řádků.“)

Sedlské Nowiny.

Redafter :
Jozef Mojetan Dbl.

Wodawateſe :
Ennowé Bohumila Naaje.

Tyto dominy medziani thřat, sa rđen, w ostřev, we čtwrtel a šo sobotn. Čtwrteltně plati se za ně 10 frej. Př. a šec napřed. Po posle se roztřat na wředow hrany za 15 frejaroj. Předplani jenow mbeow se dořatn zrořna do českeho dominy, terdž se w klauřev se. Zmnyř 211. Přitom neni potřeba plati franowot, ale jenow na ně napřat: Denit na dominy. Jdnotlity: jila bno do zrořw w. 2.

Pan Hawliček před porotou.

[illegible][illegible]

uradu do vselejſſi ſednice, tam ſe uradij, a chléſeji paſ
weſejni, jeſtli ſe obſeſemaný proſwinil nebo ne, to ſeſnu
jenom: jeſtli winen, nebo: newinen. Neſazu-li: Newinen:
tedy ſe obſeſemaný proſpuſtil, a nemuſe ſ mu nic wice
ſtát; ſeſnuwli ale, že je winen, tu ſe raději teprwa znatek
jáſenu, uplawnění jeſtli ſeſnuwé, a ti womitteji, jak
wſtla tredi mu dſi proſwinili uráſen.

A takováto veřejná soud jmenuje se po starostu p^o rota, soudcové pak při něm, ti zastupovací nářadu, jmenují se porotníci.

Pravíme: po hardesťu! — S toho poznám, milo šténati! je lotz přezřeno, spravedlivo (soudo) bezpachoby jich našli pečlivi předčuve mivati, a je to nebolo ten pouhé newetelati, řekj i jich předčuve po nich ševili. — Wo že s tem předčesilem náředim užawa prejavim jen tešil podoběšawa, to pešali, aby měl i méně pšeli šténat e víceji nejat předčawaeni, nežli e ni swoim šajem obřivatiš předčaweni podobě.

[illegible]

MÍSTO PŘEDMLUVY.

Tyhle dny jsem dostal od venkovského člověka a dobrého přítele psaní, kde mimo jiné věci také tohle stálo:

„A jak pak, milý příteli, budete přec ty Sedlské Noviny vydávat? Někteří tu myslí, že sotva, že to nebude možná, a nebo jestli prej se k tomu přece odhodláte, že to budou Noviny jen tak pro venkovské sedmašedesátníky¹, pro čeládku, co ráda tancuje, jak páni hvízdají; o pravdu že prej v nich ani nezavadíte, ale že budete okolo ní jen obcházet, hezky zdaleka, abyste se nespálil. My tomu arci nevěříme, poněvadž vás dobře známe a víme, že nemůžete sám sebe tak zapřít, abyste sloužil zpátečníkům; ale ten nový zákon o tisku nám dělá přece starosti. Včera nám ho pan učitel z velikých novin vykládal, a tuť mohl ovšem i slepý namakat, že vám to nejnovější nadělení pánů ministrů tuze veliké řemenem uložilo, a novinářskému peru ostrou špičku uřízlo; jestli vám z něho ale jednou přece něco vyklouzne, co bude snad srdce ráčit, že budete mít hned proces a pokutu na krku. — Co tedy učiníte?“

Na to jsem odpověděl venkovskému příteli těmito slovy:

„Sedlské Noviny budu vydávat, a sice v tom smyslu, jak jsem již v návštěj před vyjitím toho nového zákonu o tisku pověděl: abych si všechny přátele *vážného pokroku a pravdivé svobodomyslnosti* naklonil. Toho bubáka s tolika paragrafy,² toho milého zákonu se nebojím. Nejhorší část jeho trefuje k mé veliké žalosti vydavatele, poněvadž mají pět tisíc zlatých stříbra kauce složit, aby se z nich mohla ihned pokuta ztáhnout, kdybych něco napsal, o čem by soud řekl, že jsem pochybil proti zákonu. A toto ustanovení, že mají všichni vydavatelé novin tak veliké kauce³ skládat, je v skutku důkaz, že páni ministři stav rakouských národů buďto neznají nebo znáti nechtějí. Tím zaťali všemu, alespoň českému novinářství žílu, a toho jsme si snad přece nezasloužili! Zůstane-li při tom ustanovení, tedy se bude české čtenářstvo dost nuzně sotva jedními nebo druhými novinami živiti — leda by se chtělo zamilovat do listů, které mu snad sami páni ministři podají.

Kauce jsou tedy na tom zákonu to nejhorší. On je sice také v mnohém jiném ohledu té a oné straně na ujmu, on hrozí novinářům hezky často žalářem; ale já se ho přece nebojím — jestli se od nás všechna spravedlnost nevystěhuje a to snad přece nedopustí Pán, kterýž řídí osudy národů navzdor všem ministrům a jenerálům! Já nebudu pozdvihovat hlasu jenom proto, abych dělal povyk; já nebudu štourat jenom proto, abych dělal nepokojnou mysl; k tomu nemám ani chuti, ani schopnosti. Ale to vyznávám upřímně: když najdu něco křivého, něco svému srdci nebo hlavě odporného, tedy budu o tom mluvit, vážně a srdečně, jakž to v čase všeobecného pohnutí nejlépe prospívá — budu mluvit, a třeba se to i sa-

mých p. ministrů týkalo. Před soudem veřejného mínění neznám mezi osobami žádného rozdílu; krom jediné hlavy, kteráž musí zůstatí nedotknutá, nepoškvrněná, proto že se od ní žádného odpovídání požadovati nemůže, krom hlavy konstitučního panovníka propadá každý člověk veřejnému soudu svobodných spoluobčanů, a třeba stál nevím jak vysoko. Buď on kněz nebo voják, ministr nebo pokoutní písař, bohatý fabrikant nebo chudý řemeslník, měšťan, sedlák, učený pán a novinář — nikdo nemůže mít tu privileji⁴, aby se o něm veřejně nesoudilo, tedy nemluvilo a nepsalo, a protože nemohou i nebudou také Sedlské Noviny v tomto ohledu činit žádnou výjimku. Avšak ony nebudou také již proto všechno šmahem hanět a přetřepávat, že to od ministrů, nebo od kněží, nebo od jiných osob pochází, které jsou tomu neb onomu nemilé. Sedlské Noviny chtějí být beze všeho předsudku; ony chtějí držet jenom s pravdou a spravedlivostí; onu si vyberou místo meče a tuto místo štítu; pak ale nebudou také ničeho šetřit a litovat, co je v skutku svobodě na škodu, ať to vychází od lidí vysokých nebo nízkých; pak povedou boj proti všemu, co zpátečnictvím zapáchá; ať se v té špinavé brloze již vyckvaná faleš nebo pouhá hloupost ukrývá; ale to povídám také napřed: marné rámusy a nebo škandály nebudou tropiti.

Ostatně, milý příteli, je krom politiky a obecních záležitostí ještě mnoho věcí na světě, o kterých se může v Sedlských Novinách tak svobodně jednati, že nebude moct i sebe přísnější zákon o tisku ani ceknouti, a to jsou věci právě takové, že bych rád, aby se mysl našeho lidu k nim obrátila, a tudý rozmanitých vědomostí o světě, o zemích a národech, o slavných osobách a všelijakých výmyslech nabývala, tím se brousila i vyjasňovala, a snad i nějakého utěšení a slušné kratochvíle nalézala.

Takž tedy hodlám Sedlské Noviny vydávat! Můžete-li se, milý příteli, s mým vyznáním srovnati, tedy se mnou držte, ať spojenými silami něco řádného vyvedem. Za jedno tyto Noviny laskavě rozšiřujte, a za druhé, budete-li něco mít, co by za to stálo, aby přišlo do veřejnosti, ať je to již radostné neb žalostné, dejte mi o tom návštějí; já tomu pomůžu ihned na světlo. Zatím jsem jako vždy váš upřímný

J. K. T.

7. dubna.

TROCHU PEPŘE.

Z leckterého města, které je ve stavu obležení.⁵

KOMISAR (vejde s vojáky do pokoje). Nemáte zde žádnou zbraň?

MĚŠŤAN. Ani kudlu.

KOMISAR. Ale vždyť jste u městských granátů?⁶ Či že ne?

MĚŠŤAN. Bejvám, bejvám.

KOMISAR. No, kam jste dal tedy svou zbraň? Vždyť jste musel přece nějakou mít? Kde vězí?

MĚŠTAN. Já ji poslušně odevzdal.

KOMISAR. Máte na to nějaký vejkaz?

MĚŠTAN. Hm! Já bych měl, ale —

KOMISAR. Co ale? Co se zamlčujete? Kde je ten vejkaz? Sem s ním!

MĚŠTAN. Chcete ho mít, pane komisare?

KOMISAR. To se rozumí.

MĚŠTAN. I což já bych vám ho dal s desaterou chutí; myslím si jenom, že by vás to mrzelo.

KOMISAR. Jak to? Proč?

MĚŠTAN. Inu vidíte, pane komisare, já chtěl svou ručnici a šavli odvést, i vleču to na radnici; ale tu mě potkali dva silní chlapíci a sebrali mi celou paštyku, a když jsem se trochu zdráhal, že musím mít na to vejkaz, dali mi pár facek, až se mi v očích zajiskřilo. Jestli se vám tedy líbí.

KOMISAR (k vojákům): Zde je všecko v pořádku. Pojďme dále.

MĚŠTAN. Poroučím se, pane komisare! Je mi líto, že jste se nadarmo trmáceli. Ale kdyby přišel s pány vojáky sám pan generál, já mu nemůžu nic více dát, nežli co sám mám.

N Á P I S .

VČERA KVÍTÍ POD NOHY STLANÉ,
DNESKA KŘIKY: UKŘÍŽUJ, PANE!
VČERA JEŠTĚ Z MILOSTI BOŽÍ,
DNESKA TRUPEL V STUDENÉM LOŽI.
ČAS UCHVÁTÍ CHLAPA I KRÁLE,
JENOM PRAVDA ZŮSTANE STÁLE.

19. dubna.

HAVLÍČEK PŘED POROTOU.

Veliký díl našeho čtenářstva ví dozajista, že vycházejí u nás noviny, které se nazývají Národní. Vydává je p. Havlíček, také dobře známý muž po vlasti. Ten napsal do těch svých novin „Výklad oktrojované ústavy od 4. března“ a byl skrze to od císařského prokurátora, to jest: od p. úředníka žalován, který je nyní schválně jen k tomu ustanoven, aby dával pozor, jestli se co tiskne, co by bylo proti zákonu.

Jindy bylo těžko, ba nemožno u nás něco vytisknout, co by zavadilo o zákon; to pásala na to cenzura, a kdybyste byl sebe nepatrnější ceduličku, třeba pozvání na sklenici piva, bez cenzury vytiskl, už jste platil pokutu. A když jste dali něco tisknout za hranicemi a ono se to proneslo, tu vás chňapli, a šup s vámi do policajtského kastlíku nebo i do kriminálu, podle toho, jak jste si pero a prsty omočili, a tam vás páni odsoudili jakž právě za dobré uznali. Vláda byla svým vlastním advokátem a soudcem. Nyněko je to ale jináč. Svoboda tisku nesnáší starovládní vyšetřování a odsuzování poklesků v této věci od samých úředníků. Nyněko musí sám národ uznat, má-li se člověk pro něco trestat, co napsal, jestli svobodného tisku nadužíval, je-li vinen nebo nevinen. Poněvadž se ale nemůže takový soud držet, kde by celý národ hlasoval a mínění svoje oznámil, tedy se volí za něj zástupcové, a sice z lidu samého, a ti mají právo nad žalovaným usoudit, má-li býti trestán nebo ne. Takových soudců volí se hned větší počet a na určitý čas; potom se losuje, kteří z nich mají ten a ten měsíc tuto občanskou povinnost zastávat, a přijde-li pak nějaký soud, ustanoví se jich zase losem jistý počet za soudce, z těch si může ale obžalovaný potom ještě několik vyloučit a žalobník také tolik — neboť by se mohl tomu neb onomu některý z nich nelíbit — a tak se volí, až zůstane naposledy 13 soudců, ku kterým musejí mít obě strany, žalobník i obžalovaný stejnou důvěru. Ti soudějí pak ve jménu obecního mínění, ve jménu národa. A to se děje veřejně; každý může přijít a poslouchat; žalobník vede stížnost, obžalovaný se hájí, nebo to vykonávají jejich advokáti, vyslýchají se svědkové, a když se konečně celá věc pořádně ohledá a vysvětlí, když se pozná, co se vlastně stalo: tu odejdou oni soudcové z národu do vedlejší sednice, tam se uradějí a ohlásejí pak veřejně, jestli se obžalovaný provinil nebo ne, to řeknou jenom: Jest vinen, nebo: nevinen. Řeknou-li: Nevinen! tedy je obžalovaný propuštěn a nemůže se mu nic víc stát; řeknou-li ale, že je vinen, tu se radějí teprva znatelé zákonů, ustanovení zemští soudcové, a ti vyměřejí, jak veliký trest má býti provinilci uložen.

A takovýto veřejný soud jmenuje se po staročesku *porota*, soudcové pak při něm, ti zástupcové národu, jmenují se *porotníci*.

Pravíme: po staročesku! — Z toho poznáš, milí čtenáři! že tyto přirozené, spravedlivé soudy bezpochyby již naši poctiví předkové mívali, a že to nebylo tedy pouhé novotaření, když i jejich potomci po nich toužili. — My zde o tom důležitém národním ústavu prozatím jen tolik podotýkáme, co postačí, aby měl i méně sběhlý čtenář o té věci nějaké představení, nežli o ní svým časem obšírnější pojednání podáme.

A před takovýmto soudem, před porotou, stál tedy dne 13. dubna pan Havlíček. On dal totiž v tom svém výkladu o naší konstituci krátkými, ale jasnými slovy na jevo, že se mu na ní ledačo nelíbí; ku příkladu o základních právech řekl, že jsou až do vydání slíbených zákonů jako úhoř, který se všude vykrotí; o samé ústavě řekl, že je v ní mnoho nesroz-

umitelnosti, tak že se k tomu určena býti zdá, aby jí nikdo nerozuměl. Nu, však my budeme také co nevidět tu naši konstituci po kusech probírat, abychom poznali, co přec máme, a protož nebudeme teď p. Havlíčkův článek široce rozkládat. Pan císařský prokurátor ho obžaloval, že chtěl tupením a úšklebným vypisováním naši ústavu v opovržení uvést; ale pan Havlíček, nezvoliv si k tomu ani žádného advokáta, dokázal mu velmi důkladně, že to neučinil. Nejdřív se odvolával na paragraf, podle kterého byl žalován, a v tom stojí, že nesmí nikdo tupením nebo *nepravým* a *úsměšným* popisováním konstituci v opovržení uvádět; potom okázal, že to není nepravé, co napsal aniž co úsměšného; vtip, žert a podobenství že ale nejsou proti zákonu, když se s pravdou srovnávají; dále dotvrdil ze samých císařských prohlášení či manifestů, že neměli ministři žádného práva sněm rozpustit a konstituci udělat. Konečně řekl také několik pěkných slov k porotníkům, jako: „Pánové, dnešní den vám podává první pád, abyste rozhodli mezi korunou a jednotlivým občanem. — Dnes stojí velmi slabá strana proti velmi silné moci, jednoduchý spisovatel proti vládě. — Pan prokurátor navrhuje, abych byl na 14 dní do vězení dán. Rád bych nejen 2 neděle, nýbrž 2 léta ve vězení seděl, kdyby to byla pravda, co p. prokurátor tvrdí, to jest: Kdyby byla konstituce tak dobrá, aby byl můj článek lež. Já jsem napsal, co mohu před svým svědomím zodpovídat, a proto vás žádám bez prošení o milosrdenství, abyste též vedle svého svědomí nade mnou rozhodli. Doufám ostatně, že ta vláda, která mě nyní obžalovala, brzy bude sedět sama na stoličce obžalovaného, na které nyní já sedím, a přál bych jí jen, aby na ní mohla sedět s tak čistým svědomím, jako já.“

Na to předložil předseda celého soudu porotníkům tuto otázku: Jest obžalovaný vinen tím, že chtěl skrze svůj článek „Výklad ústavy“ tupením nebo nepravým a úšklebným popisováním ústavu v opovržení uvést? — Porotníci odešli se radit do vedlejší sednice; za 10 minut se zase vrátili (když je věc nejistá, nejasná, zapletená, raději se třeba několik hodin!) a předseda poroty položil pravici na srdce a četl tento úsudek: „Na mou čest a svědomí, před Bohem a před lidmi jest výpověď porotníků: Nevinen!“

Hojně shromáždění posluchači dali se radostí ovšem do hřmotného tleskání a provolávání, protože bezpochyby každý z nich cítil: „Tak bych byl také usoudil!“

„Hm, to je všechno hezky,“ řekne snad laskavý čtenář zde onde — „ale jakž pak je to? Což má jenom spisovatel právo, býti souzen od poroty? A my druzí nespisovní lidé nic?“

„I počkej, zlatý příteli! Veřejné ústní soudy budou nyní také — ne právě pro tebe, protože nikomu soud nepřeju, a třeba byl sebe nevinější — ale budou také pro jiné přestupky a provinění (jakož si o tom později povíme), tak že se nebudou moci díť takové nešvary, jako se děly někdy při tajném vyšetřování a odsuzování.“ —

21. dubna.

ZÁPISKY PILNÉHO ČTENÁŘE.

1.

Za našich časů čte každý rád noviny; to by musel bejt už zrovna špalek, aby se teď novin nechápal. Před lety je četli jenom páni, a sedlák se dověděl na konec roku takhle z kalendáře, co bylo někdy před časy nového. To mělo bezpochyby své příčiny, ku příkladu: že nemusí každý člověk všechno vědět; že to dělá člověku jen vrtochy, když mnoho ví. A proto mu nepsali ani do těch kalendářů mnoho kloudného; leda jak má brambory sázet a hnůj dělat. Někdy arci také dobrá věc; mnohý to ještě neumí, a řádnou hnojnici také člověk všude nenajde. Jen že je na světě ještě mnoho jiných věcí, nežli jsou brambory a hnůj, a o těch nechtěli sedlákovi nikdá nic povídat. —

2.

Již můj nebožtík otec čítal rád noviny, jen že se k nim málo kdy dotřel. Ale můj otec byl řádný, rozumný muž a věděl vřdycky, co dělá. Když ho dopadl tehdejší pan farář u čtení, tedy bručel a říkal: To novinářství je daremná věc; z toho pošlo na světě už mnoho neštěstí. Sedlák se má držet jen pluhu a cepu; knihy a noviny nejsou pro něj.

Na to řekl můj otec: S dovolením, velebníčku! Noviny se drzejí v ruce přece lehčeji nežli džbánec piva, když je večer pokdy. Noviny vzbuzují ve mně časem dobrou myšlenku, někdy mi dají dobrou radu do hospodářství, a člověk při nich tolik neutratí jako při džbánu, po kterém má obyčejně ještě těžkou hlavu.

Nynčko je to docela jináč. Nynější velebníček mi říká: Sousedě, na tom není dost, že noviny *čtete*, jen abyste věděl něco nového; musíte o tom také *přemyslet*, co čtete. Pak budete mít ze čtení užitek.

Starý pan farář nemohl to tedy vystát, když někdo něco četl, a nynější to nemůže vystát, když při tom člověk nemyslí. Proto si leckdy něco zapisuju, co se mi při čtení zalíbí.

21. dubna.

DVA ROKY

aneb

JAK JDOU ČASY?

Několik nevinných příběhů;

kdyby měly ale někoho mrzet, ať je nechte.

SEDLÁK. Poníženě ruku líbám, jemnost pane důchodní!

DŮCHODNÍ. Co je?

SEDLÁK. Přicházím s ponížeností prosit — stran té mé kontribuce⁹, kdyby to mohlo ještě týden počkat —

DŮCHODNÍ (vyskočí ze sesle). Cože? Počkat? I ty hulváte! Myslíš ty, že nemá ouřad nic jiného co dělat, nežli sedlské dluhy zapisovat?

SEDLÁK. Já bych to byl už dozajista zapravil, kdyby mě nebylo to neštěstí potkalo.

DŮCHODNÍ. Jaké neštěstí? Vždyť tu nehořelo.

SEDLÁK. Že jsem staršího chlapce pochoval.

DŮCHODNÍ. Bezpochyby hodně darebačil, tulačil, běhal po nocích —

SEDLÁK. Jemnost pane — můj Honzík byl řádný chlapec; ale ta zatracená robota ho zedřela — prosím za odpuštění.

DŮCHODNÍ (se rozčepejří). Co že? ty se opovažuješ? Chceš, abych tě dal do vrátnice¹⁰? (K písaři.) Pane Franc, podívejte se po drábovi!

SEDLÁK. Já si nemůžu pomoci; ono je to pravda. Chlapec musel na podzim s koňma na robotu — ačkoli jsme viděli, že nebude ten den s prací nic, déšť byl na spadnutí, ale musel přece dvě hodiny cesty tam a dvě hodiny nazpátek, celý promoknul — tím se mi nastudil, my si toho hned nevšimli — ale on od té doby chřadnul, chřadnul, až i dodělal. (Utírá si oči.)

DŮCHODNÍ. Bůh ví, koho má trestat. Nyněko jdi — a odpoledne ať jsou peníze tady.

(Na zámeckém dvoře je slyšet, jak přijíždějí kočáry a jak psi štěkají).

DŮCHODNÍ (kouká z okna.) Herr Gott!¹¹ Pan baron je už tady — i s hostmi! Zejtra máme honbu — to padne zas nejmíň tisíčka. (K písaři.) Jestli pak je na zejtrěk objednána robota?

PÍSAŘ. Všecko. (Směje se.) Zejtra zas jim několik nosů umrzne! Je tam zima, až to upaluje.

STARÝ PÁN (ufary). Ah, dobrého zdraví, pane vrchní! Kam pak tudy, kam pak?

VRCHNÍ. Služebník, velebníčku! Jdu tamhle do statku. Potřebuju zejtra několik vozů — a mám teď s robotou hrozná těžkosti. Nechci-li mít daremný škandál, musím to skoro vyprosit.

STARÝ PÁN. Ba jsou to časy! Nebesa vědí, kam to povede. To se zrovna peklo roztrhlo a světu hlavy pomátlo.

VRCHNÍ. Akdybysměl člověk do toho alespoň prásknout! Ale to se musí tajnou zlostí jen užírat. O lavici nesmím už ani ceknout, a na sedláka není

přece lepší medicína nežli liskovka. A však nesmíme ještě zoufat, velebníčku! Ona se vlada ještě zpamatuje.

STARÝ PÁN. Kam pak by se dělo! Avšdyť naši páni v tom také něco udělají. — Ale jak pak, uvidíme se dnes ještě? Hodíme si?

VRCHNÍ. Budu se těšit. Poctivá bulka¹³ je teď moje outočiště. (Jde do statku.) — Pozdrav Pán Bůh, milý Suchánku! Jak se vede? Zdráv? Ano? Manželka také? děti?

SEDLÁK. Děkuju, vzácný pane! Co pak to znamená, že se až ke mně zahazujete?

VRCHNÍ. I, i — co pak zahazujete! Přicházím jen jak se sluší. Nechtěl byste bejt tak dobrý, mužičku, abyste mi zejtra nějakou fůru poslal? Já bych to od vás nežádal, ale jsem věru v nesnázích — vím, že vám to dělá obtíž —

SEDLÁK. I proč pak, vzácný pane, proč pak? Pošlu, co potřebujete. Dobré slovo najde také dobré místo.

Dne 1. července.¹⁴

SEDLÁK (vejde do kanceláře). Pán Bůh rač dát šťastné dobré jitro, jemnost pane! Zkázal jste pro mne?

VRCHNÍ (se probírá v krajském rozkazu a sedláka si ani nevšimne).

SEDLÁK (čeká čtvrt hodiny — potom se šoupe pomalu k písaři). Pane Franc, jak pak to bude? Chtěl pan vrchní něco?

PÍSAŘ. Čekejte!

SEDLÁK (čeká zas čtvrt hodiny, potom ho to ale trochu mrzí.) Nesměl bych prosit, jemnost pane? Čeká na mne dílo. Musím dohlédnout na pole —

VRCHNÍ (zvedne pomalu hlavu, vstane, podívá se ostře na milého sedláka a jde hrdým krokem až k němu samému). Budeš mlčet? Nevíš, kde jsi? Do Prahy posílat, k národnímu výboru, obecní grunty vyhledávat, není-li pravda? — s rebelanty držet, svatodušní svátky — he? to byste vy brali! Rebelii¹⁵ dělat, barkády stavět — ale počkejte! však ona vám zajde choutka. Kde máte mladého?

SEDLÁK. Je v Praze v díle; ale teď, jak mi psali, leží ve špitále.

VRCHNÍ. Ve špitále? Od svatodušních svátků? Svornosták¹⁶ — je-li pravda? Musíte ho dostavit. Hned — zejtra. Musí k odvodu. (Obrazí se k písaři a řekne mu německy:) Pište na krajský ouřad, že prosím o padesát mužů.

Dne 1. října.¹⁷

SEDLÁK (jde po mezi s flintou na rameně a čte noviny. Kluk nese za ním zastřeleného zajíce).

VRCHNÍ (na procházce). I dobrého zdraví, pane sousede! Odkud pak, odkud? Ah, bouchnul jste si někde — he he?

SEDLÁK. I vždyť tu není skoro už ani chlup. Jako by to vymet.

Frant. Jos. SMETANA.

(Podle současné litografie.)

VRCHNÍ. Arci, arcí — he he! Co se vleklo, neuteklo. Vždyť jste dost dlouho trpěli. Když si jenom na tu robotu zpomenu! Člověku se div srdce nepřevrátí! A co pak nového? Co to čtete hezkého?

SEDLÁK. I tuhle mi vrtá něco mozem. Rád bych se podíval na zejtrěk do Prahy; bude tam veliké shromáždění stran toho svatodušního spiknutí — aby prej se o tom už jednou přestalo a nebo se to nějak vysvětlilo.

VRCHNÍ. Ah, to je moudré! To si chválím! To měli už dávno udělat a nechat se tak ostouzet.

SEDLÁK. Rád bych tam byl při tom, ale máme tady také schůzku.

VRCHNÍ. Ale jděte — proč pak?

SEDLÁK. I rádi bychme už věděli, jak co uděláme, až se budou ty kněžské grunty¹⁸ prodávat — a potom něco stran těch našich občin; rádi bychme to přivedli s hrabětem do nějakého pořádku, než to přijde k horšímu.

VRCHNÍ. Ah, to je velmi šlechetné! A ta vaše hejvalá milostivá vrchnost — he, he! bude mít snad také rozum. Prosím vás, dlouho-li pak bude ten pan hrabě ještě hrabětem, he, he! Já bych si jen přál, aby už byly ty nové zemské ouřady. Víte, já mám také naději, že se k některému dostanu, a kdybych snad potřeboval obecního dosvědčení — vy mi svůj hlas dáte, je-li pravda? (Tiskne mu ruku.) Vždyť jsme staří známí — jeden druhému roveň, svobodní občané! — A co máte za hezkého kloučka! Pošlete ho někdy k mému chlapci; z těch můžou bejt ti nejlepší kamarádi.

1849¹⁹

Dne 1. ledna.

HOSPODÁŘSKÝ RADDA (přečetl právě psaní od dobrého přítele). Tu vidíte, pane Kocourku, Bůh spravedlivého neopustí. Naše obilíčko zase květe. Armáda slaví vítězství za vítězství. Maďaři budou za čtrnáct dní poraženi, a nežli přijde jaro, bude zase všecko ve starém pořádku.

BOHATÝ KAPITALISTA. Nu, dej Pán Bůh! Ale nevím, nevím. Ten sněm mi dělá ještě starosti.

HOSPODÁŘSKÝ RADDA. Sněm? (Dá se plným hrdlem do smíchu, a důvěrně se potom k boháčovi nakloní.) Mezi náma, toho se už nebojte. Tříkrát sto mužů dokáže více nežli sněm — a zvláště takový, co nemá u lidu ani kusa víry. Však on nebude tuze dlouho sedět.

FABRIKANT (radostí sebou trhne). Myslíte? Pane raddo, jestli se to dokáže — no, však uvidíte! Ať chce potom vláda od nás, co chce, jen když udělá pokoj, jen pokoj! — abychme nemuseli ráno v bázni vstávat a večer se strachem lehat, že nám ta svoboda stavení rozbije. — Ah, jeho exscelenci, pan hrabě!

HRABĚ. Vítám vás, pánové! (K boháčovi.) Těším se, že vás vidím! Pan syn dostane to místo dozajista; právě přišlo psaní z Holomouce.

KAPITALISTA. O tisíceré díky! A kdybych se směl teď opovážit stran té naší záležitosti — s radostí ten kapitál —

HRABĚ (usmějese s velikou libostí). Vždyť je dobře; teď se nemáte čeho obávat. — Neboť — ale to zůstane ještě mezi námi, pánové! — náhrada za robotu vypadne, že budeme spokojeni.

VŠICHNI OSTATNÍ (najednou). Opravdu? No, budiž jméno Páně pochváleno! Tedy je přece ještě spravedlnost na světě.

Dne 1. dubna.²⁰

VRCHNÍ (stojí pyšně před rychtářem a konšeli²¹). Povídám to naposledy — a vám, rychtáři, to kladu především na srdce — nepůjde-li rekrutyrka²² v pořádku, dostanete celou kumpaniji²³ do vsi — beze všeho milosrdenství.

RYCHTÁŘ. Račte dovolit, pane vrchní! My víme dobře, co je naše povinnost. Dostane-li také zámek a fara svou porci vojáků, nebudem se proti těm hostům zpouzet.

VRCHNÍ. Cože? vy se opovažujete předpisovat? dělat vejminky?

RYCHTÁŘ. Neračte se horšit, pane vrchní! My nemyslíme nic zlého. Víme, že máte nyní plné ruce trumfů; ale ten co vlastně karty míchá, může nám také zas jednou dát do barvy. Poroučíme se.

VRCHNÍ (se obrátí a bručí). Rebelantská kanálie!

RYCHTÁŘ (se vrátí). Ale ještě jsme chtěli něco prosit. Ty velké Noviny si tedy nesmíme z obecních peněz držet?

VRCHNÍ. Už jsem řekl. Ať se obecních peněz ani nedotýkáte, až jak přijde vyšší rozhodnutí. Ostatně nač potřebujete obec, když vám leží politika na srdci? To se jen zas obejděte; dostanete-li jen trojník od každého, koho jste přinutili, že podepsal tu vaši adresu důvěry k slavnému sněmu — ha ha ha! to budete mít dost hodnou sumu.

RYCHTÁŘ (chce něco říct, pomyslí si ale): Hluchému je těžko dělat muziku! (a odejde i s ostatními).

KANCELÁŘSKÝ (vrazí plný radosti do pokoje a nese ouřadní noviny). Vittoria²⁴, pane vrchní! Už to jde do živého! Zákon o tisku je už tady! Teď si můžou psát — budou-li mít kam, hahaha! Plátky pomrznou a škrobáci poscípají! A ty Slovanské Lípy — ha ha! Tuhle je pro ně dobrý recept, aby neztučnely. Zákon o spolicích! O, já bych ho zlíbal od hlavy až do paty.

Dne 1. července.

(Co by se mohlo ten den stát je posud tak zamotané o rozličnou mlhou zakryté, že si netroufáme něco povědět, co by se potom vyplnit nemohlo.)

Dne 1. října.

(Také o tom dnu nedá se nic určitého říct; ale můžeme přec povědět, co bychom si alespoň přáli, aby se do toho času vyplnilo.)

KRÁLOVSKÝ SOUDCE (krčí rameny). Milý pane, je mi líto, ale zákon je zákon, vy jste se svou stížností propadl; zákon tomu nedovoluje.

SEDLÁK (škrabe se za uchem). To je šlakovitě! Ale co je dělat. Když to zákon nedovoluje, tedy přestává proces a stížnost. Zákon je zákon. Nemějte mi za zlé, že jsem slavný ouřad obtěžoval.

KR. SOUDCE (podává mu ruku). Za všechno dobré, milý pane! To je moje povinnost.

SEDLÁK. A jak pak smíme se těšit, že přijdete v neděli zas do naší Lípy?

KR. SOUDCE. I toť víte! Vždyť musím dávat dobrý příklad. Provázej Pán Bůh!

SEDLÁK (potká kaplana). No, jak pak je, velebný panáčku? Chystáte se? To vám už ani Kitl z Paryzu²⁵ nepomůže, my si vás vyvolíme, a kdyby nám sem slavná konsistoř deset jiných farářů strkala.

KAPLAN. Nu, jestli myslíte, že byste mohli na mne svou důvěru složit —

SEDLÁK (tiskne mu ruku). Ty můj Spasiteli! Kdyby měl každý ovčinec takového pastýře, to by mohl bejt jistý, že ho nepotká nic tak smutného, aby nenašel utěšení. Slovo Páně ve vašich ústech — ano, to poznává člověk, že je to rosa nebeská. (Jde domů.)

VOJÁK (stojí dopola svlečený na prahu s rozevřenou náručí a volá): Bratře!

SEDLÁK (ho objímá). I pozdrav tě otec nebeský, můj Vojtěše! No, jsi už tedy doma, co? Dodělali jste už tu krvavou práci? Zaplať Pán Bůh! Teď se chytíme spolu radlice — a to budou potom radostnější obžinky, nežli jaké vy jste tam měli, na těch polích neoraných!

1. máje.

Pozor! Starý známý přichází!

Klep, klep! na dveře.

Jen dál! Vějděte!

Pochválen buď Ježíš Kristus!

I po pána krále! Hlehle ho, starého kamaráda! Toť je

PRAŽSKÝ POSEL! *

* Pro méně zběhlejšího čtenáře podotýkám, že jsem roku 1846 a 1847 pod tímto titulem malé knížečky vydával, při kterých jsem měl to potěšení, že se hojně a rády čítaly. Vloni po prohlášení svobody tisku přetvořil jsem toto čtení tak, že měly každý týden dva malé aršíky vycházet; ale dílem nahnuté práce v impresi, dílem nešťastné historie o svatodušních svátcích, a potom moje vzdálení z Prahy, an mě Unhošťský okres volbou za poslance do říšského sněmu poctil — to vše zadalo příčinu, že jsem později od spisování Pražského Posla upustit musel. Na to ho vydával nakladatel, náš známý p. Jar. Pospíšil s jistým p. Hofem, až mu nový zákon o tisku najednou cestu zarazil. Já se tedy mého starého přítele zase ujímám, uvádím ho svým nynějším čtenářům a poroučím ho jejich přízni.

J. K. Tyl.

I pěkně vítáme! Nu, to je hezky, že jste si zas jednou na nás zpomněli! Jednou zpomněli! Co vás napadá! Vy jste mi ani z paměti nevyšli. Ale ony se dály tak divné a rozmanité věci, že jsem se onde nerad opozdil, jinde zas rád zdržel, a tak jsme se nějaký čas neviděli. Ale nyněčko to bude jinak. Nyněčko mne tu budete mít zas jako na koni!

— A budete zas vypravovat? Máte plnou tobolku?

Nacvokovanou. Věci, že můžete do půlnoci poslouchat. A ze všech končin! Všude mám dobrých přátel, kteří našincovi něco povědí. Ano i pomocníka jsem si objednal, kdybych nemohl sám někdy povídáním stačit, nebo kdybych byl cestou ztrácen. Mám:

PRAŽSKOU POSLICI,

a počkejte; ta vám toho někdy namluví, až vám uši zalehnou.

— Pražskou Poslici? I toť bude kapitální. Sem s ní! Jen když bude mít dobrou vyřídilku.

No, tak podle ženské náture, jak to Pán Bůh nadělí. Ostatně jí dám také řádnou instrukci,²⁶ aby snad tuze nerozpouštěla, ačkoli za každé slovo nestojím.

— I vždyť snad nebude tak zle, a my také nějaký žert sneseme. Ale, jak pak, nepovíte nám dnes nic nového? Co dělá Praha?

Inu vleče se tak, jak se naši milé oktrojírce líbí. Jak se zdá bude tam tuty dny několik neobyčejných funusů. Do 4. května mají být totiž kauze za Noviny složeny, ale některé z nich nemůžou do kapsy. Nejhlavnější je však to, že budou Pražané bezpochyby brzy hodně mnoho o zemském sněmu mluvit, jak jste už snad doslechli. Dejte na to pozor, *a začněte se pak také přihlašovat*, aby byl co nejdříve svolaný. Jeť to věc nad uvěření důležitá, a žádat o ni, vám podle práva přísluší. Nemějtež tedy právo nadarmo, ale užívejte ho. Na papíru Vám nepomůže.

— Jestli pak nám ale nebudou páni ouředníci a páni páteři zbraňovat, když budeme chtít žádost zadat?

— I co pak Vám napadá?

— No my jsme přestrašení. Když jsme sbírali podpisy na přípis důvěry říšskému sněmu, to nám dělali bazamáty.²⁷

To bylo něco jiného To bylo osvědčení lidu, to jste nic nežádali; ale nyněčko máte něco žádat, a sice vespolek něco od vlády žádat, máte zavést tak řečenou petyci²⁸ a takový spis musí teď podle naší oktrojírky jenom od ouřadů vycházet. Protož se toho musejí také samé ouřady uchopit, městské rady, obecní představení, a občané to musejí hodně podepisovat.

15. máje.

PRAŽSKÝ POSEL.

Čekáš asi, milý čtenáři — čekáš, co se v naší Praze děje? Jak asi už krev teče, kde co hoří, a jak se ty všelijaké radůstky jmenujou, kterými nás od

lonského roku nebe a vojsko navštěvuje? — Upokoj se, utichni, ještě se ani myš nepohnula, leda bych ti chtěl popisovat, že jsou zase ubozí vojáci trmáceni, že musejí večer v silnějších patrolách²⁹ ulice probíhat, a za dne po nich se plahočit — jmenovitě na Malé straně, na té požehnané; a že tam na náměstí ještě několik kanonů stojí.

Ostatně nám ten stav obleženosti tenkrát tak těsně jícen neztahuje jako roku lonského; takové maličkosti, že se nesmí červená čepice³⁰ okázat, nechce-li, aby ji vojáci zmuchlali; že nesmí člověk v kabátě se šňurami vyjít, nechce-li, aby mu je ztrhali, to jsou vlastně kratochvilná vyražení, když má člověk dobrý žaludek. Že ne? Co potřebuje člověk po slovanské módě přistřižnutý hezký kabát se šňurami? To nebyvalo jak živo; to jsou novoty; to je rebelije proti starému, poctivému pořádku — a já bych si přál, můj drahý venkovský čtenáři, kdyby chtěl někdo zákon vydat, že nesmíš nosit, co jsi podle městské módy na sebe navěsil!

Opravdu, nikdo ještě nechápe, proč jsme vlastně v obležení, leda když chce na slova našich nejvyšších ouřadů přísahat. Minulou neděli byl rozkošný den, tisíce lidí na procházce, a kdyby nebyli zas dvě nové oznámení vystřelili, ani bychme o tom obležení nevěděli. V jednom oznámení se prodlužuje lhůta k odevzdání zbraně o 48 hodin, a v druhém dává pan komandující Khevenhilt³¹ naší městské radě šňupku stran jejího oznámení, o němžto jsme zmínku učinili. Podáváme je zde také na rozvážení našich čtenářů:

OZNÁMENÍ.

S podivením četl jsem včera bez mého dovolení na světlo vydané a od pana purkmistra Vaňky podepsané provolání k obyvatelům pražským.

Toto od slavné rady městské vydané napomenutí k pokoji bylo docela zbytečné, an jsem jistě přesvědčen, že si mnohem větší díl zákonů milovného obyvatelstva hlavního města v Čechách již dávno od srdce pokoj přeje a jej také zachovati důrazně se přičiní; ostatně musí také p. purkmistrovi i slavné radě městské pověděno býti, že mám dostatečnou moc a vůli, abych zbouřené město podle válečného způsobu k pořádku a pokoji zase uvedl.

Ukládám tedy p. purkmistrovi i p. oudům městské rady pro budoucnost osobné odpovídání za jakékoliv podobné přestoupení rozkazů a nařízení, jenž budou za času obležení od vojenského ouřadu vydána.

12. července.

Z TOBOLKY PRAŽSKÉHO POSLA.

Znáš, milý čtenáři, všechny novinářské radosti? To sotva. Ono k nim patří také ohlašování umrlých. Naše veliké Národní Noviny prokázaly mi už několikrát tu přátelskou službu a ohlásily, že naše Sedlské Noviny z ne-

důstatku kauce pojdou — i bylo také v skutku obávání, že na té kaučnické churavosti zhasnou; ale ony ty zlé souchotiny přece šťastně přestály, a musejí nyní samým *Národním Novinám* umíráčkem zazvonit! Sám pan vydavatel poslal o té nenadále smutné historii svým čtenářům tuto ceduličku:

„Právě byl jsem dnes o 12. hodinách povolán ke komandujícímu generálu p. hraběti Khevenhillerovi, kdežto se mi oznámilo, že *Nár. Noviny* po čas obležení vycházeti nesmějí. Příčinou toho je článek proti uherské šlechtě a proti jiné šlechtě, která s těmi pány drží. Redaktor neopomine ničeho, co mu v těchto okolnostech povinnost k obecnstvu ukládá, a oznámí co nejdříve další osud svých novin. V Praze dne 9. června 1849. K. Havlíček.“

Ty kroutíš hlavou, milý čtenáři? Mumláš něco o *svobodném tisku*? Nekruť, nemumlej! Nevíš-li, že jsme v požehnaném stavu obležení? A nevíš, že je v naší oktrojírce paragraf, podle kterého jistě svobody přestávají, když je v zemi válka nebo nepokoj? Tedy — ticho! Ale to ti nemůžu mít arci za zlé, že bys rád věděl, co v tom článku vězelo, že dostaly skrze něj ty milé *Noviny* špejl do huby. Zpomeň si, že jsme ti onehdy vypravovali, jak se teď najednou jistá strana maďarského panstva k císaři pánu hlásí a jak se proti rebelantům čepejí. I dali jsme při tom krátce na srozuměnou, že je to od té strany velmi chytrá věc; p. Havlíček si ale na ty novopечené maďarské vlastence, kteří dokud jim voda do úst neběžela, celý rok o císaři pánu nevěděli, hodně nabrousil a notně je přistříhnul, dokládaje, že jim jenom o to běží, aby mohli jednou zas na pány hrát a šlechta jiných zemí že jim v tom věrně sekunduje.³² A však nebylo divu, že mu pero trochu přeběhlo, ačkoli nic křivého nenapsalo. Vždyť to není s některými německými novinami ani k vydržení! Ony mají pořád co do Slovanů rejpát, a takž přijaly jisté vídeňské noviny s velikou pochoutkou článku z přešpurských novin, v kterém je *uherská věrnost nad slovanskou vychvalovaná*, ano Slovanstvo je v něm zrovna ze všech stran podezřelým nazváno! A to má poctivý Slovan číst, to má polknout jako zdravou pilulku a nerozpálit se! I toť by musel mít ještě krotší krev nežli je ta jeho holubičí!

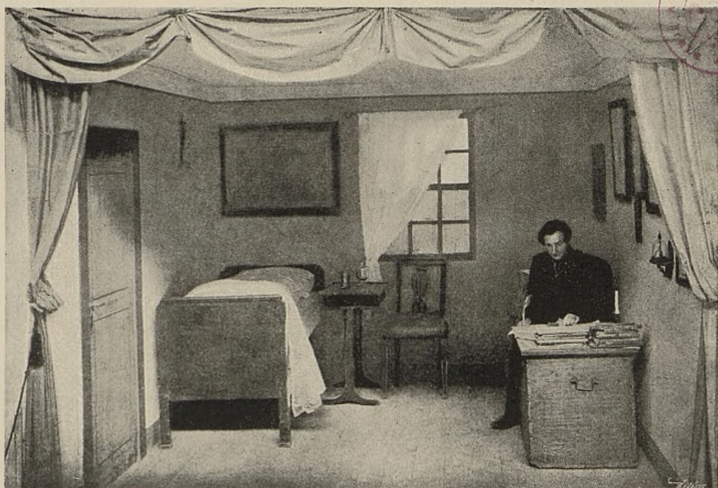
Ostatně doufáme ještě, že se tato mrzutost vyrovná, a že budou *Národní Noviny* zas brzo vycházet. —

16. června.

Stalo se, že mi již několik čtenářů předplacení na příští čtvrtletí zaslali. Prosím, aby toho nečinili, neboť od 1. července nebudou *Sedlské Noviny* už vycházeti, poněvadž bez kauce vycházeti nesmějí, a p. vydavatelé při nynějších okolnostech takovou sumu na kauci nechat nemohou. V budoucím čísle několik slov o tom více.

REDAKTOR.

Světnička J. K. Tyla v Plzni na Národopisné výstavě v Praze r. 1895.

Smrt J. K. Tyla v Plzni podle Světofilmu v Praze.

K laskavému čtenáři!

Jaktěživ jsem nepsal nic s tak těžkým srdcem jako těch několik řádků v čísle 32., že nebudou Sedlské Noviny déle vycházet. Se vši chutí počal jsem tyto Noviny psát, ačkoli jsem věděl, že je p. nakladatelům těžko kauci složit; ale doufal jsem přece, že se okolnosti snad nějak promění, že dostaneme tolik odbíratelů, aby se mohl takový kapitál na ně uložit; ale všecko nadarmo. Odbíratelů se přihlásilo sice dost; máme jich za ten krátký čas přes půl druhého tisíce; ale když vypršela dne 4. máje lhůta, že měla být kauce složena: tu nebylo peněz, a já musel Novinami zatočit; nemohl jsem více psát, jako první měsíc. Posléz mi bylo i toto psaní zapovězeno, poněvadž prej se do něho přece něco politiky vetřelo, a bez kauce nesmějí žádné Noviny s politikou vycházet. Tu nezbylo tedy p. vydavatelům nic jiného, nežli kauci složit, abychme mohli povinnosti k laskavým čtenářům vyplnit. Já už zaplesal, že se to nějak i na budoucnost vyrovná; ale tu se mi konečně oznámilo, že nemohou p. vydavatelé 5000 zl. stř. té kauce na delší čas ve svém obchodu pohřešit. Ona je to arci veliká suma, hlavně když povážíme, že museli ještě jednu kauci, a to 10.000 zlatých, za svoje starší německé Noviny položit! To je nějakých peněz! A takž tedy s tímto číslem Sedlské Noviny dokonávají! Je mi velice líto, že jsem opět něco počal, co nemohu dále provést. Rozpracoval jsem mnoho, ale leží to nedoděláno; kdož se nadál, že budu muset tak brzy od práce odstoupit? Vůle byla dobrá; jestli jsem za ten čtvrt leta někde nedospěl, pomysli, milý čtenáři, že je každý počátek těžký, a že jsem měl velikou překážku. Později bylo by to lépe chodilo. Já chtěl sice hned po skončení těchto Novin něco jiného začít, něco bez kauce, ve svazečkách, as jako byl před 2., 3. lety Pražský Posel, poněvadž vidím, že hrozně málo poctivě psaného a laciného čtení tohoto způsobu vychází; ale dílem je celý nynější stav náš takový, že člověku pravdy milovnému někdy choutka zajde ústa otevřít; potom si myslím, že bude můj venkovský čtenář mít nyní tolik práce v hospodářství, že spíše teď nějaký čas bez čtení vydrží nežli později, a konečně budu moct k nějakému novému podnikání udělat spíše dobré přípravy, aby zase nezahynulo, a takž jsem tedy uzavřel, že se teprva později do něčeho pustím. Možná také, že mi zatím nějaký dobrý duch kauce sežene! — Zatím mě podrž, můj laskavý čtenáři, v dobré paměti, a když ti budu chtít zas něco povídat: otevři mi dveře své i srdce své, a nech mě u sebe nalézt laskavého domova. S Bohem! —

J. K. TYL.

VIII.

Z „PALEČKA“

MILOVNÍKA ŽERTU A PRAVDY.

(Tuto sbírku žertovného čtení, vydávanou v letech 1842—47 Janem Spurným v Praze, pořádali Frant. Rubeš, Fr. Hajniš a Václav Filípek; do některých svazků přispěl články také Jos. Kaj. Tyl.)

Kam pak tak osbrogem, přáteli?
 „Sak wiďs, stěhugu se, bratřičku!“
 Kluk. Podjwegme se, ten si ujírá nos jowákem!

Paleček,

milovník žertu a pravdy.

— 000 —

Na světlo poslán

o b

Dr. Rubše a W. Filzpla.

Swazecet XVII.

W Praze, 1846.

Liřem a nářabem Jana Spurného.

Snímek titul. listu a vyobrazení Palečka.

Tu mě máte, paničky a páni!
 Přicházím jak lehké větru vání,
 Bez rekomendac a bez pozvání.
 Naběhav se dosti po cizínském plání.
 Kam jsem zalít na rozličné zpytování —
 Vracím se již do vlastenských stránek:
 Aj, tu slunce na nebeské báni
 Krásně svítí — mraky porozhání!
 Kvítí kolem znovu v rozkvetání,
 Hochů švarné sobě počínání,
 Krásných dívek rajske usmívání —
 O, mě nezklamalo moje zdání;
 Kolébku mou nebe ještě chrání!
 Počnu tedy po vlasti své putování
 S chutí velikou a bez ustání!
 Práce moje bude žertování,
 Chválit budu bez pochlebování,
 Mírně kárat, bez ubližování,

Pravdu hlásat bez okolkování,
 Pustím se i do deklamování —
 Všecko ale bez planého mudrování:
 A tak v nebemilém obcování
 Budu s vámi čekat na skonání!
 Kýž jen také za své namáhání
 Hojně získám pilné odbírání!
 Pak jsem vašim, paničky a páni,
 Od prvního na světlo vydání
 Až do mého na prach roztrhání —
 Vaším —

NĚKOLIK LISTŮ Z MĚ STARÉ TOBOLKY

o d

PALEČKA.

Žádnému neradím, aby toužil po slovučnosti nebo jak říkáme, aby ne-
 věděl, kam se slávou. Buď si to učenost, umělost, udatnost, anebo jiná
 . . . ost, pro kterouž slavné jméno máme — vždy je ta naše slovučnost
 věc mrzutá a obtížná. Člověk obyčejný může jíst brambory na loupáčku,
 anebo do půlnoci po hospodách vlastenčit; může chodit v botách na boso,
 anebo za teplými kamny sedat: žádný si ho nevěsimne, žádný ho nebude
 stíhat, žádný ho nebude přetřepávat. Jsi-li ale člověk slovučný, t. j. jsi-li
 tak známý, že jda po ulici mimojdoucím do očí biješ, a jeden po druhém
 se zastavuje: „Hlehle, doktor Vydríduška! Hlehle, básník Umíráček! Hle-
 hle, hrdina Poběhlo!“ — jsi-li takovýto člověk jména slavného, musíš
 dávat pozor, abys jedl, pil, chodil, spal a mluvil, jak se světu líbí. A to
 nedokážeš nikdy — leda bys měl v kapse stotisíc desítizlatových *bank-*
*notek*¹. To je ta jediná cnost, pro kterouž je milo a snadno slovučným
 mužem býti; bez ní ale jsi věčně jako na vizitirce.² Počni, co počni — na
 všecko se bude hledět, všecko se bude posuzovat; dělej, co dělej všecko
 se bude popisovat a otiskovat. Na mou věru, tisk nám dělá teď veliké útlaky
 a tiskárny jsou pravé mučírny! — Ne tvůj život, ne tvé myšlenky a skutky,
 muži slovučný — to všecko nepostačí teď k zachování jména tvého po-
 tomkům; i tvoje dýmky, tvoje ořízky papíru, hole, brejle, psi — všecko
 musí k udržení tvé slávy a k utržení několika zlatých pomáhat. Přirozená
 tedy věc, že i listy z tvého denníku, zápisky z tvé tobolky, tvoje přátelské
 dopisy, zamilovaná psaníčka, nezaplacená konta, citáta a notáta božího
 světla spatřiti musejí.

Poněvadž nás ale přirozenost lidská k tomu vede, abychme se vždycky
 za něco drželi (jenom ne za nos!) co vskutku nejsme; a poněvadž já nic

*extra*³ míti nechci, nýbrž dle moudrého naučení pradědů svých vždycky jen toho se držím, co mi svět jako na příklad před oči klade a přirozenost poroučí; a poněvadž konečně mnozí jiní blázní sami sebe za slovutné měli a posaváde mají — já pak skutečně světem a školami prohnáný, zkušený, broušený, vypilovaný člověk jsem: tedy se také já opovažuji, sám sebe za slovutného muže držeti, a neočekávám nic jiného, než že se po mé smrti kněhkupci práti budou, aby jakékoli zbytky po mně do ruky dostali. Že jim nejdříve papíry do očí padnou, není žádné pochybnosti, zvláště, jestli bez dědiců zemřu, a oni tedy žádný honorár nebudou muset vyplácet.

Abych dělal, jako by mně nemilé bylo, že mé písemní ostatky jedinkráte tiskem na světlo boží vyjdou — to mi sotva kdo uvěří: nechť tedy tisknou a utiskují, jsem s tím spokojen, poněvadž tomu zabrániti nemohu, leda bych všecko — máselnici a tabáčníci prodal; to ale neučiním, poněvadž se osudu do díla míchati nechci.

Ale kdož mi poví, a kdo mi za to ručí, jak asi mé papíry jednou vydají? — jak rozkouskované, překroucené, zohyzdžené? — A má-li již tedy něco ode mne na světlo vyjítí, proč bych tomu sám, za svého živobytí — cestu na svět neokázal? — Zeptejte se desíti jiných spisovatelů, a kdož ví, má-li jeden mezi nimi tak důležitou příčinu k vydávání spisů — či-li vydávání dětí svých, a předce mají impresi pořáde co dělat — k omrzení všech rozumných.

Vydávám tedy sám, co v mé tobolce písemného nalézám! Z mého pera všecko není — to se hned napřed vyznávám. Mnoho pošlo z mých rozmarných známostí, mnoho mi zbylo z mých strakatých, po celém světě roztroušených korespondencí. To ale nic nedělá. Jiní lidé vydávají také cizí práce pod svým jménem, a nepřiznávají se k tomu — já se alespoň přiznávám.

KOCOURKOVSKÉ NÁPISY.

I přihodilo se jednou, že jsem vrazil nosem do brány slavného KOCOURKOVA.

Zda-li kdo z mých čtenářů toto pověstné město viděl — to nevím; že o něm ale slyšel, to bych skoro dotvrzoval. Našelť jsem o něm již dosti často psáno — ba pamatuji se, že jednoho času dva znamenití muži, pero za uchem, na trakaři do něho jeli, a jeden z nich že se tuším vyklopil; i nelze tedy pochybovati, že Čechové popsání oné cesty nejen od oněch dvou pánů, nýbrž i ode všech jiných s tou vděčností přijali, jakož obyčejně všecko přijímají, co se jim v literatuře podává.

Jesti to hezké, pořádné, poctivé městečko, ten Kocourkov, a má jenom tu chybu, že je slovutné — že tedy celý svět naň hledí, a pořád na něm něco vidí. Ostatně mohu všechny věřící ubezpečiti, že jsem větší menší kusy Kocourkova i jinde našel, a kdybych si chtěl dát na práci, že bych skoro v každé jiné lidské osadě malý Kocourkov sestavěl. Materialí⁴ je k tomu všude dost.

Při tom ale radím každému, kdo by se snad na cestu do této „zaslíbené země“ vydati chtěl, aby se přichystal, vykládati v Kocourkově ledaco na jiný smysl, nežli by snad jinde učinil. Nikde neplatí německé přísloví: „*Der Schein trügt*“ nebo české: „*šajny podvádějí*“⁵ v tak plné míře, jako právě v Kocourkově. Někdy tam potkáš člověka, že bysi řekl: „To je živá učenost!“ — On zná všechny nejnovější knihy, neboť se učí z novin a časopisů jich titule nazpaměť; po ulici jde s hlavou sklopenou, jakoby dvacetníky hledal; ve společnosti otvírá hubu, jakoby ho byli na samé *sola*⁶ objednali, a všichni ostatní jenom *tacet*⁷ měli; a v skutku je předce jenom — nemohu ani říci: vymlácená sláma, proto že se z něho ještě nic mlátit nedalo. —

Někdy tam potkáš děvče, že bysi řekl: „To je živý beránek!“ — Čistý beránek! Kudrlinkami ukryla své růžky — a podívej se na ni, když je doma — hejsa! jak trká! Obstat s ní člověk nemůže! —

A tak bych mohl napočísti příkladů — na kopy! Zatím ale: et caetera.⁸ —

Co m n ě nejvíce do očí padlo — (toto mně jsem proto roztáhnul, proto že každý cestovatel něco jiného vidí, a já zde se svými vidinami se roztahuji) — co mně nejvíce do očí padlo, když jsem do slavného Kocourkova se dostal, byly rozmanité nápisy a štíty na domech a jiných staveních. Takž mi padla do očí, ba skoro na nos, hnedle u brány černá, na zdi se hou-pající tabulka s bílým nápisem: „Zde je chudý ústav zaveden, a proto se žebrat zapovídá.“ —

Podivno, myslil by mnohý; když je tu chudý ústav zaveden, mělo by se právě na něj žebrati; ale celá ta průpovídka byla jen předce nad mřu přirozená a nad uvěření moudrá! Neboť kde je chudoba ústavem zavedena, tam je těžko žebrati; anebo byl-li celý Kocourkov jediný chudý ústav, pak se tam arci žebrota sama sebou (i bez tabulky) zapovídala. —

Hned u brány, v první ulici, leskla se zelená tabulka s červenými slovy: „*Mešant mót*.“⁹ Já se na několik minut zastavil, a sháněje ve svém mozečku všechny vědomosti, které jsem měl o řečích a dobropísemnosti, nemohl jsem nijak vypátrati, dle které gramatiky a kterého pravopisu geniální umělec tuto tabulku zhotovil.

„Ký šlakovitá nace pak to pod ní zůstává? řekl jsem konečně sám k sobě, a maje ve zvyku nos ke všemu přistrčiti, co mi na cestě leželo — vešel jsem odhodlaně do krámečku, nad nímžto ono znamenité: „*Mešant mót*“ viselo. Chtěje hráti na chytrého, vešel jsem, ani slova nemluvě, a jenom hluboké poklony řezaje. Čekalt jsem, v jaké řeči krámeček na mne promluví.

U malého stolku, mezi hromadou ostřížků, pentlí a papírových kytek seděla asi čtyřicetiletá panna se špičatým nosem, kočičíma očima — na hlavě čepec s velikánskou mašlí. Sotva jsem hlavu do dveří strčil, vyskočila ze sesle — a sotva jsem byl první *reverenci*¹⁰ udělal, jela jí už huba jako řehtačka:

„*Khoršamste týnerin!*“¹¹ Co ráčej poroučet? *Šofn se krog्न obr smizet!*¹²

František Jaromír RUBEŠ.

(Podle současné litografie.)

Dnes nemám ani auslogkosti¹³ venku — včera mi ho roztlouk sousedův uličník — —“

— a já s vysokosti mého očekávání horem pádem dolů letě poznal, že se nacházím v krámečku — Kocourkovské čepčářky a švadleny, kteráž nabývši velikého světa polituru, nemohla déle slouti čepčářkou nebo švadlenou, nýbrž „Mešant mót.“ —

Na rynku, nad kulatým okénkem při zemi, visela ukrutná tabule. Na ní se lesklo jakési po inžinýrsku rozdělené měřítko, cirkli či-li kružídlo, a pod tím nápis: „*Damenkörperüberzugverfertigungsinstitut.*“¹⁴ Až se ve mně dech zatajil — nežli jsem to vyslovil!

I toť musím předce viděti. A vešed do milého institutu, nepatrné tmavé sedničky, našel jsem hubeného krejčíka, an dvěma buclatým děvečkám míru na zelené špenzlátka¹⁵ bral, a hezky srozumitelně po česku jim domlouval, že si o dva lokte¹⁶ málo merina¹⁷ přinesly.

— — — — —

Tato řada nevinných čárek znamená, že jsem v Kocourkově ještě více nápisů našel — a sice právě v těch jazycích, kterýmž obyvatelé nerozuměli a kterýmiž nemluvili. Učinil jsem také o nich rozličná poznamenání; ale pro tento čas nemohu s nimi na světlo vyjít, drže se známého vyřknutí *Horacova*¹⁸: *Non imprimatur in anno.*¹⁹

A však neboj se, laskavý čtenáři — ono ti to neuteče, a než-li se naděješ, budeš to mít na míse. Toliko dvě znamenitější tabulky zde ještě uvedu, protože byly české.

Na jedné stálo: „*Provozování kořalky*“ — a já porozuměv po krátkém hlavy lámání, co to znamená, neměl jsem veliké chuti do *vinopalny* vejítí, odkud hučivé šumění hlasů a zvučivé cinkání sklenic zaznívalo. —

Na druhé tabulce stálo pěkně a čistě:

„Václav Peřina, obchodník s velkým i malým zbožím. Také jsou u něho všechny vlastenecké knihy na prodej.“ — I byl bych si rád s panem Václavem Peřinou známost udělal, ale celý Kocourkov mě zrazoval, na svou moudrost se mi zaklínaje, že je pan Peřina — blázen! (Někdy jindy více.)

Pozn.: Dalšíh příspěvků o Kocourkově však už J. K. Tyl v Palečku neuveřejnil.

NĚKOLIK LÍSTKŮ Z MÉ STARÉ TOBOLKY.

NAŠE BRATRSTVO.

Když je člověk několik let na světě, není divu, když několik hloupých kousků udělá. Já sám jich několik udělal. Mezi jiným dělával jsem verše.

Bylo to právě za onoho času, kdežto se v Čechách ještě vůbec myslívalo, že každý vlastenec mateřský jazyk nejen milovati, ale i zvelebovati a k tomu cíli verše dělati musí. Nešťastná myšlenka — ta s veršemi! Mělit jsme tehdáž arci dost hezký počet dobrých vlastenců; ale i ten nejlepší

vlastenec může býti hrozuě mizerným básníkem, a takž by tenkrát oni veršotepci jazyku našemu byli málem z bláta do louže pomohli.

Vyjadřuji se národním příslovím, protože jich máme, trefných a jádrných, na vejběr.

A však já nebyl samoten, kterýž se oným nevďěčným řemeslem zanášel; bylo nás více, ježto k vůli rýmu, jako je vlast a slast, samým přemýšlením bolení hlavy dostávali — bylo nás celá banda, ježto jazyku Českému na nohy a do bot pomoci hodlajíce, jakési bratrstvo založili, k němužto kdo přistoupiti chtěl, obzvláštní dary ducha i těla míti musel. Požadovalot se totiž od každého ouda, aby se vykázal:

1. dobrou vyřídilkou; aby, cokoliv se při našich schůzkách v soukromí povědělo, za pět minut po celém městě rozkřičel;

2. koňskou pilností; aby ku každé nedělní schůzce několik archů balad, povídek nebo dramatických her přinesl;

3. svatou trpělivostí; aby přečítání všech přinesených prací a povstale při tom hádky bez umdlení vydržel;

4. dobrým žaludkem a některými jinými vlastnostmi; aby kouř dýmek, libý zápach mokvajících trubek a několik pinet²⁰ piva snesl.

A bratrstvo naše mělo kapitální oudy — samé talenty a každý uměl něco jiného — rozumí se: všecko výborně. Jeden, a sice Kvasolib Popijanský (nota bene²¹: tak se jmenoval jenom na oko, jenom co vlastenecký básník, jinak pocházel z domu Česnekovic, a byl poctivě křtěn Matěj — ale prosím vás! — dělat verše a potom pod ně napsat: „Od Matěje Česneka!“ — Apollo a Muzy! Co by řekl svět? Kdo by to tiskl a kdo koupil?) — náš krasochutný Kvasolib dělal písně v duchu národním, jakž toho času vůbec v literatuře naší zuřily. A byl to chlapíček! Písně jako jsou:

*Na rybníčku plave kachna,
Má milá se koupá —*

anebo:

*Pod kopečkem sníh se bělá,
Moje milá dolky dělá —*

ty mu byly hračka. On to přivedl tak daleko, že na jistý počet cedulek po jednom, po dvou verších napsal — potom cedulky promíchal, cedulku po cedulce vytahoval, verše z ní opisoval — a píseň byla hotova.

Druhý — nějaký Tulipán (bylo to jeho pravé jméno, a nebyl by je za celý svět odložil, maje ve zvyku do prsou se tlouci a říkati: Já Tulipán! — Při tom si dal klobouk na stranu a myslił, že je Pán Bůh jeho streje) — tento pán Tulipán psával komedie — a z těch bylo člověku samou ouzkostí až nanic; psával ale také smutnohry — a ty byly k prasknutí. Tak ukrutně potřásal vždy naším křehkým tělem a nesmrtelnou duší. Zvláště jedna smutnobra, co živ budu, z mysli mi nevyjde. Bylať, jakož od vlastenec-kého básníka jinak očekávati nelze, z České historie, a jmenovala se:

Náhrobek Jos. Kaj. Tyla v Plzni.

Tehdejší kritikové²² jimžto jsme díla svá soukromně předkládali, byli nad tímto geniálním plodem celí bez sebe, a zaklínali se, že budou o něm tak psáti, jakž o něm mluvili. První to příklad v české literatuře. Ano jeden z nich se dušoval, „dass diese pikant - naive Simplizität in Gestaltung des Dialoges und der Charaktere bei scenischer Regeneration sich als Präsentation eines echt nationalen Drama manifestiren würde, und einen pyramidalen Success haben müßte!“²³

Třetí z našeho bratrstva psával povídky. O tom ale někdy jindy. On i povídky jeho zasluhují zvláštní kapitolu.

Já sám obíral se z většího dílu tak nazvanými „michanicemi.“ Byly tehdáž *en vogue*.²⁴ Všecko se o ně dralo. Nebylo spisu, aby se v něm nebyla michanice blýskala. Byla to arci pravá koňská práce; ale k vůli módě musí člověk mnohý tvrdý ořech rozlousknout. I zachoval jsem jich — t. j. michanic, a ne ořechů — celý svazek, a hodlám je svým časem na akcie²⁵ vydati. Podávám zde na okázku několik veršů z jedné pěti archové:

*Snadno zpívat, kdo má hlasu,
Kdo je žebrák, není pán;
Chceš-li zahnat velkou žízeň,
Neber sklenku, vezmi žbán.*

*Bez křídel je těžko lítat.
S kolomazí lehko jet;
Nežli dojdeš k panským dveřím,
Musíš lezt, ach, mnoho let!*

*Krátká míra není dlouhá,
Nepřemelem pekaře;
Bubákem se děti straší,
Všecko má své lékaře.*

*Při robotě málo zpěvu,
Na mnohého štěká pes;
Do huby si těžko vidět,
Vdovy pláč je lichvy ples.*

*Vlastencovat — snadná práce,
Děcko rádo s pannou hrát;
Světlem projde, kdo má larvu,
Ouzké cesty pravda má.*

IX.

Z TYLOVY KORESPONDENCE

Drahobýjenci! Pane!

Ještě udych oboru doval, povalám
tuto tu nově práce do "Pouli
inimélie"; i pýže to nyní již
krochu rychleji, že opírže
někdo ji už. Samtám bude chý.
bická, to ale nic nepokodí, proto
že proud první dovalám, že bude
tazá blízko u kirkárny, abych
mohl i rukopisy, i korektury
překlížet.

Manuovcript bude nyní při-
cházeť rychleji (to jest: pak
tu hladem nagaždeme! - k č.
nyní bytoko daleko námáme!) -
abyote vidět, že se bude ^{ně} mlu-
vit o to pracovat, abyote mohl
v vydáváním počít. —

Přeměje se v příjezdi Váti, očekávám
přátelstvem odpovíd a jsem s vřelou

ve 19/4. 1853.

vaším kolegovi
J. K. Tyla

Snímek dopisu Jos. Kaj. Tyla J. L. Kobrovi.

Milý příteli!

Předně děkuju za včerejší příspěvek, jímžto jsem arci hned malou díru zastrčil — a pak na holou ruku se podíval.

Co se týče Vašeho návrhu, mohl jste se arci snadno domyslit, že mi do noty trefíte, neboť jsem sám (nevím, jestli jste si toho všimnul?) několikráte ve *Květech* zmínku o tom učinil a zřetel jiných na tuto přepotřebnou věc obrátil.

Tuto zatím písemně v krátkosti, co později ústně obšírněji vyjednati můžeme.

Tedy myslíte, abych *Květy* nechal? — Jak se Vám líbí. Co se zisku čili výdělku mého týče, to můžete být ujištěn, že není při nich brilantní¹; jelikož ani neuvěříte, jak mi péče o ně — necht' bych ani řádným redaktorem dle plného významu nebyl — času krátí, zvláště rozdrobuje a někdy ke všem jiným pracem neschopna činí. Ale já nikdy nežaloval — člověk všemu přivykne a všecko může mu býti druhou náturou² — třeba to i časem trochu mrzelo. Jestli se Vám tedy líbí, vyhledejte si někoho jiného! Bezpochyby budete již někoho vědět? —

Dále podotýkáte v pravdě, že moje nynější výživa jen v literatuře spočívá. Bohužel, že je to takové — že jsem se dal svým příliš lehkovážným srdcem, svou sanguinickou³ myslí zavést! To budeš moci pracovat! — myslil jsem — jiné starosti ustoupily do zadu; a teď se mi to začíná již za vinu klást, že jsem všechny své síly literatuře obětovati se odhodlal! Ale znám já ty duše, z nichž takový vítr věje. Nech si mají svou radost — jen ať při ní ztloustnou!

Píšu Vám to, poněvadž před žádným svoje rozhořčení na mnohé naše poměry nezapírám — poněvadž nyní stav svůj přetěžce a s velikou hořkostí nesu. Lidé, kteří mne — do očí — na rukou nosili (a já se přede žádného neprosil!) stali se bázlivými, hloupými zrádci; musím zoufatí buď nad nimi — a nebo nad sebou. V obojím případě (při této nedůvěře ve vlastní sílu a mohutnost) nebude Vám divno, že bych se rád vši literatury zbavil a raději něčeho jiného se uchopil . . . . a nebo (mám-li při ní zůstat) tak se jí chopit, abych mohl obstát — ať se už děje, jak děje.

Za tou příčinou napadla mne tedy myšlenka — a člověk musí na sebe také myslit! tomu porozumíte — léta ubíhají, síly ubývá a bude teprva ubývat — napadala mi tedy chvílemi myšlenka o časopise⁴ pro lid. Vyjednávati jsem již také stran té věci s arcibiskupskou impresí⁵ a počítaje na jistý počet odběratelů, mohl jsem se na to odvážit: an jsem se — a což při takové věci velmi důležité! — pracemi sám na sebe spoléhal. Vadilo mi jen písmo, kterého Žák⁶ nemá — (ačkoli snad brzo nové dostane).

Tu tedy vidíte, že mi Váš návrh jako do jádra vlastních zámyslů udeřil. Co se věci týče, jsem s celou duší pro ni a rád bych pracoval, ačkoli to trochu těžký úkol bude. Jen budu-li moci při ní obstát, abych ji mohl hodně mnoho času obětovat. Největší výhoda pro mne, když Vaše navrhnutí přijmu, je ovšem

to, že mi těžké starosti s prodajem odpadnou — dobře to nahlížím, je to znamenité: ale řekněte mi upřímně: co byste mi chtěl nebo mohl za arch platiti? — Upřímně! — Že nikdy zlaté hory neočekávám, to víte beztoho; tedy se také podati nebojte!

Tuhle ještě něco, jak jsem já to mysli.

Čtyry archy měsíčně (tři je trochu málo, když se má několik článků a jako knížka podati — leda by to byl formát, aby to podobu knížky dostalo; z třech archů dá se vždy tíže docílit).

Šest archů za dva měsíce bylo by zas trochu velké snad i drahé najednou — a tuze málo časopisu podobno, zdoluhavo.

Rytinka — snad kámen — by neškodila u každého svazku; já tak alespoň zamýšlel; nebo menší ilustrace.

Snad by mohl být formát takový, aby všech 48 archů 2 díly — ne-li jeden působily. —

A zač byste to prodával? — Arcilacino. Antikvu bych — aspoň na začátku, docela vynechal. A škoda, že nemáte švabach⁸.

Rozmyslete si to — a dejte mi krátkou zprávu; pak bychom o tom hned úsně víc pojednali, aby se věc nezdržovala.

Co myslíte? — Já jsem vždy

Váš ochotný

4. října 1845.

J. K. T.

JOS. KAJ. TYL JAR. POSPÍŠILOVI.

Milý Jaroslave!

Dnes jsem řekl učedníkovi, aby si zejtra pro návštěví a pro rukopis na 2. svazek Pražského Posla přišel. Popílím si, abych byl brzy hotov. Poslední časy (mimo práci pro Vocela, kterou jsem nemohl odepřít) ztrávil jsem divným běháním a snažením — an se mi totiž o jakési zaopatření na několik příštích let jedná, jakž snad brzo uslyšíte! Dosáhnou-li toho, bude po tram-potách, v nichž nyní se den po dni vleku. Asi po prvním se to rozhodne — pak bych mohl psáti utěšeněji. Já vám zatím děkuju, že jste mi již à conto⁹ druhého svazku častěji pomohl — a jistě za to vše vynaložím, aby 2. sv. ještě líp vypadl. Avšak musíte být ještě tak laskav a mně zas dnes 5 zl. pomoci! Já nemám jiného, ke komu bych se utekl, jelikož nyní můj jediný nakladatel jste.

Doufaje

jsem vždy Váš

28. dubna 1846.

J. K. T.

JOS. KAJ. TYL JAR. POSPÍŠILOVI.

Milý příteli!

Rozmyslil jsem si, o čem jsme onehdy mluvili, a činím Vám toto navržení. Budu psát Pražského posla nebo Poslici — jak chcete. Měsíčně vyjde svazek,

6 malých aršíků a čtvrtka, aby jako brožurka censurnímu prohledávání nepodléhala. Dne 20. bude se takový svazek určitě vydávat. Rukopis bude vždy v zásobě.

Honorár počítám poměrně k Sedlským Novinám o něco menší. Při odbytu 1500 výtisků za svazek 45 zl. — při 2000 expl. 50 zl. — při 2500 expl. 55 zl. — při 3000 expl. 60 zl. Honorár mi laskavě každý týden dle části zašlete.

Celé podnikání oznámíme jako časopis, i budete předplacení přijímat — chcete-li!

O obsahu nemluví, nýbrž jen dokládám, že se na to těším.

Dejte mi, možno-li — do zejtřka nějakou odpověď, co a jak myslíte. Oznámil bych to rád v novinách. Kdyby z toho nic nebylo, musel bych něco jiného počít.

Vždy Váš

Dne 21. června 1849.

J. K. T.

JOS. KAJ. TYL Z ČÁSLAVI JAR. POSPÍŠILOVI.

1. ledna 1854.

Drahocenný příteli!

Švagrová mi přinesla tu milou zprávu, že byste přijal mého „Flamendra“¹⁰ do „biblioteky“¹¹. Já jsem posud na vydání nepomyslel, jelikož jsem ho chtěl pro svůj repertoar¹² zachovat, neb jsem přesvědčení nabyt, že všude na venku u provozu živého účastenství nalezl. I Váš p. otec je toho svědkem. Knihu dostanete ode mne novou — již opisuji — a tu, co máte u sebe, vrátíme divadlu pražskému. Uvidíte v nové knize, že personál není velký.

Teď mi učiníte přijmutím této hry (k nížto ostatně také ještě titul přidám) veliký vděk — ale ještě větší měl bych, kdybyste vydal mého „Bankrotáře“¹³ — kterýž je mnohem lepší ohledem dramatického živlu. Pošlu Vám opis, jakmile hotov budu, a naložte tím dle možnosti. Stran honoráru myslím, že nebude mnoho požadováno, když mi dáte 25 zl.

Děkuji Vám srdečně, že jste nám již peněžitými částmi vypomohl, a dovršíte svou laskavost, když nyní ještě 8 zl. 40 kr. mému tchánovi doručíte, kteréž mu mám složit, a právě nemohu, an gáže¹⁴ nestačí. Prokažte mi tu laskavost! Také mám na srdci otázku, zdali byste nechtěl u vydávání spisů mých pokračovati? Já bych Vám rukopisy doručil — a stran honoráru snadno se smluvil; nepožadoval bych ho ani dříve, ani najednou — ano nechal bych i něco dlouho stát; mně se jedná hlavně o to, že bych si rád nějakou cestu k lehčí existenci¹⁵ proklestil, ježto vidím, že bez koncese u divadla jenom nádeničím — a se utrmácím.

Vezměte tato moje slova v uvážení laskavé, a příležitě mi něco sdělte. Já budu bez toho zas co nevidět psát, an budu Flamendra posílat. Kdybychom nebyli před odjezdem do Chrudimi — snad bych byl již hotov.

Vždy Váš

J. K. Tyl.

Blahý rok! Vám a Vaším! —

20. ledna 1854.

Veledrahý Příteli!

Včera obdržel jsem list Váš zásilkou mého tchána.

Děkuji Vám srdečně za ochotné přijetí mých prací. Zpráva, že má Flamendr již teď přijíti do tisku, mě překvapila; posílám tedy hned začátek. Rukopis byl by již úplně hotov, kdybych se byl nadál, že má na světlo vyjít. Já opisoval zatím „Bankrotáře,“ abych Vám jej předložil, a tuto Vám úplný rukopis posílám. Chci za něj toliko 15 zl., když mi je laskavě hned pošlete — a tím dvojí vděk mi učiníte, jelikož jsme se dostali na štaci, odkud ani nevíme, jak vyvážneme! Tak nás ještě žádné město nezklamalo jako Chrudim!

Prosim Vás tedy snažně: pomozte nám tímto honorárem za Bankrotáře. . . abychom také bankrot¹⁸ neudělali! Bylo by mnoho co povídati! V pondělí máme odtud dále jeti, a já budu toužebně pomoc Vaši očekávati. Neoslyšte mě!

Pokračování Flamendra obdržíte co nevidět! Píšu dále!

Vždy Váš ochotný

J. K. Tyl.

Personal¹⁷ v obou kusech je skrovný, jak vidíte; úlohy jsou dobré, vděčné, budou je rádi hrát. Flamendra dáváme zas dnes a na podívanou přikládám ceduli — jakožto curiosum!¹⁸ S Bohem!

Nezapomeňte na Svěho

J. K. T.

JOS. KAJ. TYL IG. LEOP. KOBROVI DO TÁBORA,

12. listopadu 1852.

Vysoce vážený pane!

Nevěda ani, jestli jste mi na můj dopis z Klatov odpověděl, přicházím opět, a sice s otázkou, která může nad mou nejbližší budoucností rozhodnouti. Já si umíním, stůj co stůj, k životu literárnímu se vrátit. Prosim, řekněte mi, honoroval byste mě, jakmile bych Vám rukopis po částkách odváděl?

Jakmile od divadla odejdu, budu muset jenom psát — a tudíž může se mnou snadno někdo kontrakt¹⁹ v tom směru učinit, že mi bude za každý kus práce platit. Nemaje žádného jiného pojištění k budoucímu životu leda své péro — musím alespoň zvědět, jestli bych se mohl na honorár spolehnouti, jakmile bych co napsal, i kdyby to nebylo ještě skončeno. Že bych pilně pracoval, to vím — ale že bych sotva tak se držel musel, jako nyní, to vím také.

Kde bych se usadil — ještě ani nevím; možná však, že se co nejdříve rozhodnu, a pak Vám to hned oznámím.

Račte svou odpověď adresovati do Klatov, poněvadž tam budu zatím nazpět!

Přijmětež tyto řádky jako otázku muže, který by se rád z vlnobitého života někam na tichý břeh dostal — a tam blahodárněji půdu vzdělávat mohl, nežli může nyní činiti — a upřímně mu odpovzte!

Vždy s úctou

Váš oddaný

J. K. Tyl.

JOS. KAJ. TYL Z DOMAŽLIC IG. LEOP. KOBROVI DO TÁBORA

1. dubna 1853.

Drahocenný pane!

Po čtvrt létě, po své poslední trpké zkoušce, kterou jsem naší společnosti za oběť přinesl, kdyžto nevěděla, kam se obrátit a co počíti — píšu jako ze svého exilium²⁰, kde se konečně v týdnu svatovelkonočním společnost naše do všech končin rozešla. V příštím listu Vašnostem něco více o tom sdělím, co je právě zajímavější.²¹

Já zde nyní sedím, ačkoli bych si z celého srdce přál, abych byl buď blíže Prahy nebo u Tábora uváznul. Teď ani nevím, kdy se odtud vykoupím.

Pracuji pilně — ačkoli mi to po tak dlouhém čase trochu zvolna jde; ale doufám, že přijdu brzy do proudu. Jen mě to o p i s o v á n í zdržuje, poněvadž tu ještě nikoho k ruce nemám. Proto však se nenechám zastrašiti a chci hodně mnoho pracovati. Račte býti ubezpečen, že všechno učiním, co by i k Vašemu prospěchu bylo — i spoléhám se na Vaše slovo.

Dílo, jehožto začátek posílám, bude dosti rozmanité, scény ze všech tříd obsahující — a trochu velké — hlavní tendence²² mravní a smířenlivá, třeba se to někde i rohaté zdálo.

Pokračování přijde hned. Račte už jenom na vydání mysliti!

Se vší úctou vždy

Váš

J. K. Tyl.

Prosím! — postporto²³ račte zapraviti sám (neboť ví Bůh, že nemám ani tolik krejcarů na vydání) — já pak vděčně a radostně nechám si vydání Vaše z honoráru stáhnouti.

JOS. KAJ. TYL Z DOMAŽLIC IG. LEOP. KOBROVI DO TÁBORA

26. dubna 1853.

Ctěný pane a příteli!

Právě jsem se chystal poslati Vám opět balíček rukopisu, když mi bylo dodáno Vaše psaní z Vidně. Naděje moje tedy jsou opět zničeny a nevím, kterak se příští dny pro mne utváří. Zdá se, že osud si mne zvolil ke zkoušce, co člověk všechno snést může. Zrušení Vašeho nakladatelství je ovšem také pro Vás smutnou věcí, již také proto, že takový zákaz u nás vůbec platnost míti může,

neboť takové počínání čelí vůbec proti tiskovému řádu. Dle čl. 3. řádu toho zvláštní vydavatel (besonderer Herausgeber) vedle živnostenského nakladatele (gewerbsmässiger Verleger) se bez námítky připouští, i divil bych se velice, že byste svého úplného práva stran Album²⁴ se zřici měl. Proti vydávání Sebraných spisů jednoho spisovatele od nakladatele nikoli živnostnického nedá se úřadně už naprosto nic namítati, leč bychom se všude a ve všem nalezali ve stavu výminečném — a tomu nevěřím.

Nepíšu tyto řádky proto, abych „pro vlastní dům“²⁵ mluvil, neboť já se vzdávám vši naděje, že bych na ten čas něco z pera svého Vaším nákladem vydati mohl, poněvadž se zdá, že sám na to nepočítáte; ale rád bych svalil se svého svědomí břemeno Vaší zálohy²⁶ a později Vám některou novelu svou k vydání nabídl, jakmile se temná mračna z obzoru Vašeho ztratí. Račte mi ten trochu rukopisů mých brzo do Domažlic poslati. Na tu chvíli nemohu se odtud hnout; přičiním se ale všemožně, abych se aspoň do Prahy dostal — a kdybych měl per pedes²⁷ putovati; snad že se tam předce někde zachytím.

Chtěl byste mi laskavě též oznámiti, zda-li sešity mých spisů, jež jste převzal, přenechal byste novému nakladateli, kdybych někoho nalezl?

Na konec přijměte ujištění, že sice toto nenadálé zmaření našeho sotva zosnovaného a nadějného poměru velmi bolestně se mne dotklo, že však není z Vaší strany třeba žádné omluvy pro zrušení slova, a že Vám z celého srdce přeji, abyste brzy z této neblahé nesnáze vybědl. Poroučeje se Vaší laskavé paměti, trvám ve vši šetrnosti

Váš

J. K. Tyl.

JOS. KAJ. TYL Z NETOLIC J. ŘEŘICHOVI DO VODŇAN.

Drahý Pane!

Vážený Příteli!

Chtěl jsem si arci udělati potěšení a tyto minulé dny Vás navštívit — ale osud v rozličných podobách velel jinak!

Odesílám tedy tuhle d e s e t zl. na splacení mé a p. Čížkovy povinnosti, a prosím uctivě, abyste mi ostatek ještě poshověl. Neučiním se jistě důvěry Vaší nehodna — i kdyby mě osud před vyrovnáním až do Strakonice zavedl! Spolu Vás vroucně prosím, abyste mi prokázal tu laskavost a s oným formalem promluvil, kterýž nás již dvakráte vezl. On se nám sám nabízel, že by nás do Strakonice odstěhoval, a poněvadž nyní ví, co všechno máme, tedy prý to odveze sám — třebas jeden den s jedním vozem, druhý den s druhým. Snad nás také nepředraží. Promluvíte s ním — ano? Utíkám se k Vám, kdyby mě tu něco lidského potkalo — a já musel asi na 3—4 dny o kredit²⁸ žádat, ačkoli se těším, že to k tomu nedojde. —

Račte, prosím, p. s e k r e t á ř i²⁹ povědít, že jsem dostal z Březnice dosti potěšitelné psaní; a že jsem dnes ráno ze samého spěchu zapomněl jemu to oznámit.

ANNA RAJSKÁ,
matka Tylových dětí.

Tylovy dcery

MARIE.

ELIŠKA.

Dnes tu máme poslední hru v předplacení. Zejtra je Král Václav — v pondělí nehrajeme skrze Budějovický jarmark (Vodňanský nám uškodil) — v úterý máme Dudáka — ve středu Sl. Mládence — a ve čtvrtek bychme od-
tud jeli . . . nepříjde-li do toho něco nepředvídaného.

Poroučeje se přízni Vaši i všech tamějších přátel, jsem s úctou
Váš

oddaný

V N. 11. září 1852.

J. K. Tyl.

JOSEF KAJETÁN TYL Z KLATOV J. ŘEŘICHOVI DO VODŇAN.

Můj laskavý, drahocenný Pane!

Neračte mi za zlé pokládati, že Vás těmito několika slovy navštěvuji.

Ležt' mi na svědomí, že nevím až podnes, jestli Vám p. Höring mou snažnou prosbu o Vaše laskavé slovo ní vyřídil, kterou jsem byl jemu o Vánocích mezi jinými věcmi psal. On mi ani písmenky neposlal! —

Již jsem toho několikrátě litoval, že jsem byl ve své žalostné opuštěnosti a ve strašném zápasu s denními starostmi srdce své před ním odhalil, a snad mu tím jen mrzutou chvíli způsobil: ale vždyť to není tak veliký hřích, že jsem ve srdečném styškání hledal úlevu! —

Račte míti jen se mnou shovnění! Já se přičiním všemožně, abych se vpravil do nového života a v literatuře opět místa vydobyl. Pak budu moci také zvolna staré rány vyléčiti.

Jde to arci trochu těžko, jelikož denní starosti na mne doléhají, a malomocností poražen skoro 8 dní jsem na lůžku jen ztrávil.

Veškerí oudové tonuli v trampotách, nevědouce, kam se obrátit. I Kullas byl (se svým poukázáním na německé hry) stísněn a zadal prosbu k místodržitelství, aby povolilo české společnosti alespoň do Velikonoc pohromadě zůstat — a já dostal včera z Prahy zprávu, že povolení tuty dny přijde. I musím se tedy k vůli všem oudům na tu lhůtu bibliotékou a garderobou³⁰ propůjčiti — ale jak se odtud dostaneme? Z čeho zapravíme cestu, an jsme minulé 3 týdny ze všeho se vydali, nemajíce krejcaru příjmů?

Musím uchýliti se prosebně na několik míst, kde mám známosti a přátele, aby nám vespolek s k r o v n é příspěvky složili, laskavou pomůcku poskytli a tak něco na cestu přidali. Všickni oudové se mnou důvěrně čekají — jenom nedej Bůh, aby nás naděje zklamala! — —

O svém budoucím ubytování psal jsem již p. Höringovi; chystám se přestěhovati se blíže k vaší krajině, jelikož mi z Písku a z Tábora práce se nabízí. Chtěl jsem tuty časy osobně doraziti do Písku a umluvit věc s Píseckým kněhlačitělem, jelikož ve psaních jednání se prodluhuje — ale špatné povětrí a moje churavost mě zdržely. —

Přejeme vám vespolek veselý masopust — a my, žena totiž a švagrová, děti, sedíce doma, zpomínáme zhusta na léto u Vás ztrávené, a to je n á š masopust.

P. Höringovi pošlu Magelonu³¹ brzo — psal jsem o exemplar³² do Prahy,

jelikož se mi vypůjčený u Vás při produkci³³ trochu ušpinil — a ten já si nechám na památku! —

Pozdravujte, kdokoli nás ještě docela z paměti nepustil! — a na p. sekretáře počítejte, až bude v dobrém rozmaru — třebaš mi na vánoční litanii mou neodpověděl! —

Měl bych ještě jednu otázku! Co myslíte, dovolili by nám Vodňanští p. o c h o t n í c i a p. R e k š e s t h e r v čase postním, před velikonočí? — Tím časem naše společnost se rozejde! —

Buďte zdráv!!!

Váš upřímný ctitel

V Klatov. 20. 1. 1853.

J. K. Tyl.

JOS. KAJ. TYL Z PÍSKU JANU HÄRINGOVI,

OBEC. TAJEMNÍKU DO VODŇAN.

Drahý pane!

Zdržení byvše představením pro chudé, kteréž velmi chudě vypadlo a nás o dva dni připravilo, hrajeme dnes naposled, a chystáme se na pozejtřek k odchodu. Posílám zatím svého starého ceduláře³⁴ napřed, a skládám zároveň na Vás tu prosbu, abyste mu několika slovy poradil, jak by to počítí měl, aby nám zatím předplacení obstaral; za jedno: bylo by tuze pozdě, kdybych to měl obstarávat, až přijedeme (poněvadž bychom zase den nebo více ztratili, a to by pro nás bylo bolestné!) — a pak (upřímně mluveno), potřeboval bych několik zlatých na cestu — neboť zde, v Písku, jsem mnoho dosadil!! —

Již mi račte radou a pomocí přispěti — prosím o to jménem všech mých lidí, a ujišťuji vás, že svou přízeň nezádáte nevděčnému.

Já přijedu s několika zejtra — ostatní přijedou pozejtří ráno a ten den budeme hned hrát, ale b e z p ř e d p l a c e n í, poněvadž myslím, že nebudou do té doby všechny lístky předplatní v rukou. Ve středu a ve čtvrtek budeme hrát již v bonnement.³⁵

Vždy Váš

v úctě oddaný

Dne 4. července 1852.

J. K. Tyl.

JOS. KAJ. TYL Z NETOLIC, JANU HÄRINGOVI DO VODŇAN.

V Netolicích 1. září 1852.

Můj drahý — nezapomenutelný Příteli!

Nikoli osud — tentokráte to byla neodkladná korespondence³⁶, ježto mi včera do Vodňan doraziti bránila. Dostal jsem předevečtírem dopis ze Strakonice od mladého medika, jehož blíže neznám, abychom prý brzo přijeli, chceme-li přijet — že prý tamější páni z protější strany podporují jistého Feichtingra, principála³⁷ německého, a že se mluví, že tam má přijet etc.³⁸ I z Klatov

jsem doslechl, že se tam hlásí Miller z Plzně³⁹ . . . a tudíž jsem musel včera psáti p. purkmistrovi, p. Plánkovi a Ludikaru do Strakonice — p. purkmistrovi, radnímu a pivovarečnému výboru do Klatov — a pak jsem si navrhnul psaní . . . krvavé slze bych nad ním vylil, kdykoli se na ty jen tužkou prozatím načmárané řádky podívám!! . . . psaní hraběti Kolovratovi⁴⁰. Nemohu si pomoci — a nepřijde-li pomoc od něho, tedy nevím, jak si pomohu. Nechci nic darem od něho — ale jen aby mi dosti skrovnou sumou do nového roku pomohl; do toho času doufám, že se zotavím. Povím Vám, dostanu-li nějakou odpověď. Jiný o tom neví — já se o tom ani svým lidem nezminil — — ach, já bych se raději celý ukryl, s celým svým neštěstím, aby mě celý svět neviděl. . . také Vám bych o tom nepsal, kdybychom nebyli již dříve o tom spolu mluvili — a pak kdyby se mé srdce k Vám neklonilo, jako za dlouhá léta k žádnému jinému. Promiňte, zdá-li se Vám to býti dotěrností, ale je to pravda, a kdybyste znal můj život, snadno byste mě pochopil!!

Dal bych za to nevím co, kdybych mohl přijíti do tónu, který z Vašeho milého dopisu zaznívá, ale nyní nemohu žertovati: kdekoli o strunu srdce svého zavádím, zvučí to truchlivě, a bez srdce Vám psát nemohu.

První dva večery byly zde dost dobré, ale na další zdržení nežli na 8—10 her nemám ani pomyslení — leda by se mi zas osud (nebo něco jiného) do toho vpletlo. Prošlo by to zde, kdybych nebyl podobnou sumu již odtud k Vám, jako prvníkrát od Vás (skrže Vaše ruce) do Písku zavekl! Prokletý Písek!⁴¹ Já dosadil sic také jinde (kdybych se měl zpovídat) ale nikde mě to tak nebolelo, proto že to nemělo takové následky. Ale basta⁴² — podzim a zima se blíží — žně⁴³ nastávají — snad nezůstanu já jediný v prázdné stodole!

Nyní čekám ještě na předplatní peníze za sedadla, kteréž mi doručí — purkmistr, a ty mají vandrovati k Vám!! Doufám, že to nebude p. purkmistr na dlouhé lokte odkládat, ačkoli ho vybírání snad ženýruje.⁴⁴

V pátek vás navštívím — — jsem tu jako na pustém ostrově! Jaký rozdíl mezi venkovskými městy skoro stejné velikosti! U Vás viděl se mi býti život — tady . . . Pozdravujte, kdo chce pozdravení slyšet od svého

J. K. Tyla.

JOS. KAJ. TYL Z KLATOV J. HÅRINGOVI DO VODŇAN.

Předrahý Příteli!

Již dávno — dávno chtěl jsem vám zase psáti, neboť mi přišel Váš list jako utěšující anděl v trampoty mého života. Ale co psáti? Procházeti se v marných floskulech⁴⁵ nebo filosofických tyrádách⁴⁶? Ty milý Bože — co mi platná krásná slova, když mě drží hladová opravdivost v klepetách a svírá mě, až mi krev ubíhá! — A měl jsem vám psáti, co se okolo nás a v nás opravdu a skutečně děje — Myslím, že berete v našich osudech ještě upřímného oučastenství — i nechtěl jsem Vás tedy zarmucovati. Konečně tomu ale přece neujdete. Radostný čas vánočních svátků se končí — teď Vám snad žádné veselí nezkazím. Tu slyšte tedy oddíl našeho života. —

Vedlo se nám zde — špatně, ano v poměru k velikosti města a času, vedlo se nám zde nejhůře ze všech štací, a jenom očekávání, iak to s našim dovolením dále dopadne, zdrželo nás tady — i těšil jsem se, pakli i tady něco k dosazování bude, že to z blízkých Domažlic dosadíme, poněvadž se nám tam vřele občastenství slibuje, a tam i lepší harmonie panuje, i zdravější duch vládne. Ale pohřichu — čekali jsme, uvázli jsme a nemůžeme nyní z místa! Ano laskavý příteli, tak daleko to se mnou a s námi všemi přišlo. Kullas dostal záповěď č e s k y hrát (a já nedostal vůbec žádné povolení) a hned v novém roce máme s českými hrami přestat! Já se arci chystal k zanechání všeho, jestli vlastní dovolení neobdržím, ale že bych musel tak náhle, bez vyrovnání všech záležitostí, toho se nikdo nenadál! Jsme na tom všichni zle, ale nejhůře arci já se svými. Ostatní jednotlivci se přece nějak ohlédnou, něco si obejdou — ty budou mít malou ztrátu! Ale co počnu já tak náhle s garderobou, s bibliotekou a t. d.? Mimo to musím zde převzít způsobené dluhy — a nemám od Nového roku počítaje z čeho trávit. Je to strašlivá situace⁴⁷ a já nevím, jak se z toho vypletu. Pro budoucnost měl bych arci plán — ale ten nejbližší čas bude hrozný! Když jsem vám minule psal, že bych se třeba u Vás usadil, nebylo tak docela do větru mluveno. Písecký Vetterl⁴⁸ učinil mi nabídnutí stran periodického⁴⁹ spisu, že by nebylo zlé, kdybych je mohl přijmouti — k tomu Kobr v Táboře, iá bych si mohl dost hezkou tichou domácnost uspořádati, jen kdybych mohl p r v n í č a s nějak přestát. Již vidím, že zde budu muset zůstat, péra se chopiti a neunavně psát. . . . jen že nebudeme moci popsany papír hned jist! Vidíte, pocíte, takové jsou moje rozkoše — takové měl jsem svátky! To ví Bůh sám jediný, čím jsem tolik těžkostí zasloužil! Rok dodělává, ale mých trampot nepřestává. Budete-li o posledním dnu na Silvestra vesel, obětuje chvílku zpomenutí svému nešťastnému příteli! —

Prosím, račte p. Řeřichovi, tomu šlechtnému, mou prosbu vyjevit, aby s tím malým restem⁵⁰ laskavě nějaký čas poshověl — já na něj nezapomenu, jen co se po těchto ranách trochu zotavím! —

Ostatně bude pro Vás nejdůležitější novinka (jestli již Čížek nepsal), že Váš kmotrčiček v Pánu skonal. Greinerová⁵¹ je pryč — jeden zlý démon⁵² zmizel. Křtín, Vendler odešli, Hlava⁵³ měl odejít — mělo se vše jinak utvářít — ale nyní se to utváří arci ještě jinak! —

My se tu nadřeli až dost, nebo jsme dali hodně nových kusů, jmenovitě poslední časy — ale nic naplat. —

Čekám z Písku psaní; bude-li Vás to interesovat, co počnu, tedy Vám to sdělím.

A propos⁵⁴, ani nevím, jestli jsem Vám to již psal? — Kobr nechce o ničem vědět, že by byl u vás něco o penězích à conto mluvil! Bláhovec! — Ať je už jak chce. . . . Vám arci více věřím, nežli jemu. Však ony mě ty řeči ještě nezabijou. —

Buďte zdrávi — poroučejte nás své domácnosti — a zbyde-li Vám kousek času, pamatujte na mne!!

Váš

V Klat. dne 27. 12. 1852.

J. K. Tyl.

JOS. KAJ. TYL Z KLATOV JANU HALÍKOVÍ,
VLASTENECKÉMU MĚŠŤANU V DOMAŽLICÍCH.

18. listopadu 1852.

Vážený pane a příteli!

Divíte se asi, kdo vás to navštěvuje? Divné osudy přivedly mne blízko k městu, kdežto jsem v mladických letech několik neděl ztrávil, obíraje se již tenkrát blahými sny o n á r o d n í m d i v a d l e — z nichžto se arci posud velmi málo vyplnilo.

Že jsem odešel z Prahy na venek s divadelní společností — bezpochyby víte? Po dosti trpkém a těžkém létě přirazili jsme okolo polovice minulého měsíce do Klatov, doufajíce, že tady dobrou zimní štaci přece na několik neděl nalezneme; ale bohužel! ačkoliv návštěva na počátku dosti dobrá byla, přece najednou tak ochabla i zeslábla, že se honem po jiném místě ohlížeti musíme, abychom se tady nezakrváceli — jako se nám v létě stalo v Písku! A jakož nám tehdáž Vodňany pravým útočištěm byly, tak doufáme i v Domažlicích, z Klatov odcházejíce, přátelské přístřeší pro naši Múzu⁵⁶ naléztí. Jsou Domažlice v tom ohledu v dobré pověsti — a jestli nedávno minulé časy původní jich ráz a barvu nesetřely: tedy se v nich jistě nezklameme. Učinili prý jste tolik pro Prokopa? ⁵⁶ — Nu, já nevím sice, jak se Vám tam za to poděkoval, a jakou r e k o m a n d a c i ⁵⁷ pro svého nástupce zanechal — avšak uteku se k Vám přece důvěrně!

Odpusťte, že především k Vám se utíkám! Za jedno neznám v Domažlicích nikoho, jež bych obtěžoval, a pak si myslím, že Vy sám z lásky k věci a z trochy přátelství ke mně laskavě mi na několik otázek odpovíte.

Myslíte, že bychom mohli s dobrým prospěchem Domažlice navštívit?

Našli bychom tam živého účastenství?

Mohli bychom tam (v čas nebezpečí) na nějaké předplacení čili abonement počítati?

Je tam nějaké lokale⁵⁸ . . . . (před léty bývalo také něco podobného v klášteře), kde by mohlo divadlo státí?

Máte tam kousek vlastního divadla? Můžete-li, račte mi dáti na to třeba jen krátkou odpověď. Já tam pak přijedu, podíváme se na to, promluvíme obšírněji — a dá-li se dělat, zařídíme to.

Vyřídte, prosím, mou úctu všem tamějším příznivcům věci národní, a těch budou Domažlice, tyto poslední silné hradby na západě vlasti naší, zajistě hojně počítati! — S Bohem — až na uviděnou.

Váš

J. K. Tyl.

JOS. KAJ. TYL Z DOMAŽLIC FR. J. ČÍŽKOVÍ DO PRAHY.

Milý kmotře!

Právě jsme dostali vaše psaní. Děkujeme za všechnu zprávu. Již celý týden chystám se na cestu do Prahy, hned po obdržení zprávy od Kobra. Ve

středu chtěl jsem pěšky na to se odvážit, tu začalo strašně pršet, trvalo to do pátku — a v sobotu já jsem ulehl, ze samé alterace,⁵⁹ tak sotvaže ještě dnes pero držím. Teď se mi to zdá zrovna jako nějaký osud, že se odtud ani hnout nemohu!! A předce mám i musím tomu vzdorovat! Bez peněz a zdraví — to je těžká věc. Nu, uvidíme, je-li na nebesích ještě pomoci!

Stran Zöllnera vidím, že to stojí tak, jak jsem předzvídal. On se koncesi neodřekne — a jinak mi nelze koncesi na své jméno dostat. Či bych mu něco přislíbil za ustoupení? — Co bych mu měl slíbit? Nějaký věčně trvajících poplatek? To budu mítí snad ještě horší břemeno, než Kulasa na krku. Ostatně však o tom promluvíme!

Také s p. Stránským⁵⁹ promluvíme a pojednám, nechá-li se vůbec s ním pojednat.

Ještě jsem žádostiv, co mi Svoboda z Vidně⁶⁰ odpoví! — Možná, že z toho na té straně něco bude. Já ho žádal, aby mi odpověď již do Prahy poslal — ačkoli tam ještě nejsem.

Já se chystám zejtra na cestu, to jest: v pondělí, a poněvadž prší, bude to kousek krušné práce . . . arci, kdyby mě nebyla naděje s Kobrem zklamala, byl bych veselý myslí! — Tedy v pondělí chci pryč a nějak do Plzně se dostat — a tam alespoň na dostavník do Prahy sehnat, tak že bych na nejdéle do středy ráno v Praze byl. Můžete-li si ten den ještě přidat, tedy tam počkejte a pak ve středu na večer zas odjedte, abyste mi ještě sdělil, bude-li co potřebí. Možná také, že bych Vám mohl nějaký zlatý na cestu přidat — to jest: pakli že v Plzni co dostanu! — zde je pravá bída o peníze!

Zatím s Bohem! Pomoz nám oběma! — Pozdravujte přátele! P. Chaurovi vyřídíte mé srdečné poručení. Knihy některé budou již pomalu v Praze — ale všechny nemám.

Váš upřímný

J. K. Tyl.

V Domažlicích, dne 1. máje 1853.

JOS. KAJ. TYL Z PRAHY SVĚ RODINĚ DO DOMAŽLIC.

V Praze, 7. máje 1853.

Moji draží! Netraťte hlavy! nyní je musíme mítí na pravém místě. Tuto žalobu⁶² jsem dávno očekával — nebojte se tedy, že mne tato nová rána porazí. Kterak to skončí, arci posud nevím, mám však ještě dobrou naději. Nyní mají být jen soudní útraty zapraveny, a pokud ze spisů soudních uhodnouti mohu, bude to dělat asi 12 nebo nejvýše 15 zl. Stran zaplacení směnky jsem teprv k 20. máji k ústnímu řízení předvolán. Zavrou mne snad? Doufám, že žid bude mítí tolik rozumu a přijme vyrovnání, aby spíše k penězům přišel. Ještě dobře, že jsem již nyní v Praze, aspoň se tu mohu s někým poradit. Tam snad nemusíte se s tím nikomu svěřití . . . Jakmile zde něco seženu, pošlu Vám na cestu. Naději se, že tu každým způsobem něco vydělám: včera mne žádal o příspěvky redaktor „Pražských Novin“⁶³ — snad vezmou též něco

OTAKAR.

FRANTIŠEK.

Tylovi synové

STANISLAV.

KAJETÁN JOSEF.

do „Lumíra“⁶⁴ . . . budu p i l n ě n o v ě p o v ě d k y p s á t i, k čemuž bych ovšem potřeboval klidnější mysl a čas od času nějakou utěšenější zprávu od Vás . . . Nyní musíme pomýšlet na pomoc vydatnější. Což by nám nebylo možno vybřednouti z této nezaviněné tísně? Divadelní záležitost musím nyní nechat stranou a mysliti na práci; myslím si, že by snad bylo přece lépe, kdybychom žili v Praze, abych se mohl l i t e r a t u r o u zabývati a při ní skrovně žiti. Ach, kdybyste aspoň byli zde, abychom se o všem poradili! Máte-li nějakou šťastnou myšlenku, pište! Zítřka budu psáti zase a pošlu Vám nějakou maličkost; musím něco sehnati — také doufám, že mezi tím dojde něco od Vinařického.⁶⁵ Buďte jen dobré mysli. Nebe se nad námi zamarčilo, ale já posud doufám. Jaké bylo by to řízení prozřetelnosti, kdyby se to nemělo změnit? . . . Srdce se mi chvěje pomyslením, že snad trpíte — hlad! . . . Nemohu dále . . . Zítřka více

Váš

Josef.

JOS. KAJ. TYL Z HOŘIC P. M. VESELSKÉMU DO KUTNÉ HORY.

Můj drahý Příteli!

Jen abych slovu dostál, an jsem ondy psal, že Vám z Hořic zprávu pošlu, chápu se dnes pera — an jsme na odjezdu do H r a d c e! — Tady jsme přestáli malý očistec. Je to posud naše nejhorší štace. Sem náleží malá společnost. Štandera utrpěl velikou škodu. — Dej Bůh, aby to šlo v Hradci líp. — Možná, že se odtamtud uvidíme, bude-li mi možno, na skok do Prahy se podívat — z Kolína bych do Hory zarejdl.

Jak se m n ě asi vedlo? Dítě jsme tu pochovali — a Anna zde musí zůstat — nemůže pro churavost s námi! — Mimo to zde zanecháme p. Čížka, jenž opět k nám se navrátiv, na procházce nohu si vymknul a nalomil! — I jeho manželka jest churavá a tím leknuším také ulehla. Je to kus hezkého života!

Doufám, že jste zdravější i se Svými milými — taktéž i s přátely!

Z maličkého obrazu mého stavu domyslíte se, že mi právě minulý čas nebylo ještě možno můj dloužek u p. Sudka zapraviti, p r o s í m Vás, vyřiďte mu poručení i prosbu mou — z Hradce se to bohdá napravi; tam máme zase benefice⁶⁶ — a snad to nějak dopadne!

Pozdravujte srdečně p. Procházku, Havlinu, Závodského od Vašeho

J. K. Tyla.

V Hořicích, 8. června 1855.

X.

POZNÁMKY

A

LITERATURA

P O Z N Á M K Y

I. ZE ŽIVOTA JOS. KAJ. TYLA.

¹ Otcovo příjmení bývá v listinách různě uváděno; tak na př. v oddací knize na kutnohorském arciděkanství je zapsáno Tyll, jinde Tille anebo Tilly; Josef Kajetán se podpisoval do r. 1836 Tyl a od toho roku až do své smrti Tyl.

² Jméno Kajetán obdržel při biřmování a podržel je jako své druhé jméno po celý život.

³ Rukopis zlomku vlastního Tylova životopisu, německy psaného na čtyřech stránkách chová Umělecká beseda v Praze.

⁴ „Večer Svatomikulášský.“ — Květy 1836.

⁵ „Redaktorův Štědrý večer.“ — Jindy a Nyní 1833.

⁶ Hlavní školy byly zavedeny v Rakousku od r. 1774; v každém kraji měla býti alespoň jedna taková škola.

⁷ Poesie = básnictví.

⁸ Genius = duch.

⁹ Jan Nejedlý (nar. 1776 v Žebráce, zemř. 1834 v Praze), čes. buditel, spisovatel a překladatel; vydával „Hlasatele Českého“.

¹⁰ Vác. Mat. Kramerius (nar. 1759 v Klatovech, zemř. 1808 v Praze), zasloužilý buditel a nakladatel; vydával zábavně-poučné spisy pro lid.

¹¹ Jan Hýbl (nar. 1786 v Čes. Třebové, zemř. 1834 v Praze), spisovatel a redaktor časop. „Jindy a Nyní“ a „Rozmanitostí.“

¹² S. Gessner, něm. básník 18. stol.

¹³ Jan Eraz. Vocel (nar. 1803 v Kutné Hoře, zemř. 1871 v Praze), profes. na praž. universitě, psal díla vědecká („Pravěk země české“); básně („Přemyslovci“ a j.) a povídky („Alchymista“ a j.) viz podob.

¹⁴ Šepmistrem se druhdy nazýval v Čechách starosta či purkmistr horního města.

¹⁵ „Josef Kajetán Tyl“ od El. Krásnohorské, Osvěta 1878.

¹⁶ „Mlhavé nástiny z Čech.“ — Květy 1845.

¹⁷ „Do Hory — a třeba dál.“ — Květy 1844.

¹⁸ P. Josef Herzán (nar. 1783 v Dašicích u Pard.), byl katechetou a později arciděkanem v Kutné Hoře, zasloužil se velice o kutnohorské školství. Pro své vlastenecké smýšlení musel snášeti mnohá protivensství od církevních úřadů.

¹⁹ „S Bohem! — Loučení — loučení.“ — Květy 1836.

²⁰ „Procházky po Čechách. — Kutná Hora.“ — Květy 1836.

²¹ Josef Jungmann (nar. 1773 v Hudlicích, zemř. 1874 v Praze), český buditel a vynikající spisovatel („Slovník česko-něm“ a j.).

²² „Moje poslední procházka s dvěma umrlýma.“ — Květy 1845. Josef Pelikán (nar. 1808 u Hořic, zemř. 1846 v Kostelci n. Č. L.), čes. spisovatel. („Památní kniha města Týniště n. Orli a j.).

²³ Znělky = krátké citové básně.

²⁴ Fr. Lad. Čelakovský (nar. 1799 ve Strakoniciích, zemř. 1852 v Praze), vyni-

kající básník („Ohlasy písní ruských a českých“, „Růže stolistá“ a j.), učenec redaktor „České Včely“ a „Pražských Novin“).

²⁵ Jan Kollár (nar. 1793 v Mošovcích na Slovensku, zemř. 1852 ve Vídni), vynikající básník („Slávy Dcera“).

²⁶ Karel Vinařický (nar. 1803 v Slaném, zemř. 1869 v Praze), vlastenecký kněz, básník a přítel Tylův; viz podobiznu.

²⁷ Bernard Bolzano (nar. 1781 v Praze, zemř. tamže 1848), původ. ital., kněz, učenec a zaslužilý spisovatel o české hnutí buditelské.

²⁸ Frant. Palacký (nar. 1798 v Hodslavicích na Moravě, zemř. 1876 v Praze), slavný čes. dějepisec a polit. vůdce národa.

²⁹ Josef Dobrovský (nar. 1753 v Ďarmotech v Uhr., zemř. 1829 v Brně), vysoce zaslužilý kněz, huditel a učenec; psal poněvíc latinsky.

³⁰ Kašpar a František Šternberkové, spoluzakladatelé Čes. musea a podporovatelé českých snah probuzenských.

³¹ „Moje poslední procházka.“ — Květy 1845.

³² Stavovské divadlo v Praze založil hr. Nostic v letech 1781—83, hrálo se v něm s počátku jen pro šlechtu.

R. 1799 je koupili stavové čeští (v Čechách byly čtyři stavy: panský, rytířský, duchovenský a měšťanský, které s panovníkem nebo jeho zástupcem gubernátorem (místodržitelem) tvořily zemskou vládu); odtud název Stavovské divadlo.

³³ Jaroslav Langer (nar. 1806 v Bohdanči, zemř. 1846 tamže), básník („Selanky“) a redaktor „Čechoslava“.

³⁴ Vác. Kl. Klicpera (nar. 1792 v Chlumci n. Cidl., zemř. 1859 v Praze), zaslužilý buditel, spisovatel a zakladatel české národní veselohry; viz podobiznu.

³⁵ Selanky = básnické líčení života prostých lidí na př. pastýřů.

³⁶ „Blaník“, divad. bajka, kterou napsal V. Kl. Klicpera za student. let (1813).

³⁷ „Divotvorný klobouk“, Klicperova veselohra z r. 1817.

³⁸ Jos. Chmela (nar. 1793 v Třebíči na Mor., zemř. 1847 v Praze), spisovatel a překladatel. S Klicperou a Čelakovským vydával Almanachy (sborníky).

³⁹ „Moje poslední procházka.“ — Květy 1845.

⁴⁰ Prosa vyslov próza = prostomluva.

⁴¹ „Točník“, Klicperova historická povídka z r. 1827.

⁴² Censura = úřední prohlédnutí knihy před vytištěním.

⁴³ Karakter = povaha.

⁴⁴ Matrona = stará, vážná paní.

⁴⁵ Pseudonym = nepravé jméno spisovatelovo.

⁴⁶ Jan Nep. Štěpánek (nar. 1783 v Chrudimi, zemř. 1844 v Praze), ředitel čes. her při Stavov. divadle, spisovatel divadelních her („Čech a Němec“ a j.).

⁴⁷ Jos. Krasoslav Chmelenský (nar. 1800 v Bavorově, zemř. 1839 v Praze) básník a spisovatel divad. her („Dráteník“ a j.) a první čes. divadelní kritik (posuzovatel).

⁴⁸ Kar. Šim. Macháček (nar. 1799 v Praze, zemř. tamže 1846), básník a spisovatel divadelních her („Ženichové“ a j.).

⁴⁹ „Pout českých umělců.“ — Květy 1836.

⁵⁰ Magdalena Forchheimová, herečka a později manželka Tylova.

⁵¹ „Loketský zvon“, Klicperova hra z r. 1822.

⁵² Divadelní koncese = úřední povolení k provozování divadla.

⁵³ Jan Hostivít Pospíšil (nar. 1875 v Kutné Hoře, zemř. 1868 v Hradci Král.), vlastenecký český nakladatel, knihtiskař a vydavatel knih a časopisů.

⁵⁴ Redigování (redakce) = řízení časopisu, novin atd.

⁵⁵ Redaktor = pořadatel občasného literárního podniku (novin, časopisů a pod.)

⁵⁶ Časopis „Jindy a Nyní“ viz snímek strany časopisu.

⁵⁷ „Čechoslav“, všeobecný zábavník, který vydával v letech 1830—31 J. H. Pospíšil za redakce J. Franty, J. Langra a St. Tomíčka.

⁵⁸ „Slovanský poutník“, sbírka spisů zábavných a poučných, kterou pořádal v letech 1826—27 Fr. Boh. Tomsa a vydával rytíř z Šénfeldu.

⁵⁹ Karel Hyn. Mácha (nar. 1810 v Praze, zemř. 1836 v Litoměřicích), vynikající básník („Máj“ a j.)

⁶⁰ Frant. Jar. Rubeš (nar. 1814 v Čížkově u Pelhřimova, zemř. 1853 ve Skutči), básník a humorista; vydával „Palečka“.

⁶¹ Bol. Jablonský, vl. jménem Karel Tupý (nar. 1813 v Kardaš. Řečici, zemř. 1881. v Zwierzyńci u Krakowa), básník („Moudrost otcovská“ a j.) a přítel Tylův.

⁶² Václ. Filípek (nar. 1812 ve Veselí n. Luž., zemř. 1863 v Praze), český spisovatel; přispíval do časop., které redigoval Tyl a byl jeho dobrým přítelem.

⁶³ „Fidlovačka“ viz vyobrazení!

⁶⁴ Frant. J. Škroup (nar. 1801 ve Vel. Vosicích u Pardubic, zemř. 1862 v Rotterdamě), český hudeb. skladatel („Dráteník“ a j.) a kapelník Stavov. divadla v Praze.

⁶⁵ Thalia = řec. bohyně veselohry.

⁶⁶ Vesna = jaro.

⁶⁷ Almanach = sborník prací různých spisovatelů.

⁶⁸ Još. Bekel (nar. 1806 ve Skalici u Boru, zemř. tamže 1865), malíř podobizen; r. 1844 zhotovil podobiznu Fr. Lad. Čelakovského a Jos. Kaj. Tyla.

⁶⁹ Absolutismus = samovláda panovníka s ministry.

⁷⁰ Slovanský sjezd, jehož se účastnili v Praze poč. června 1848 zástupci všech slovanských národů Rakouska i zemí sousedních, měl projednat tyto důležité body:

I. O významu Slovanů v rakouské říši a o jejich vzájemných poměrech.

II. O poměru slovanských národů k ostatním národům rakouské říše.

III. O nynějších poměrech rakouských Slovanů k ostatním Slovanům.

IV. Vyznačení poměrů rakouských Slovanů k ostatním evropským neslovanským národům.

⁷¹ Slovanská mše se konala 4. června 1848 na Koňském trhu (nynějším Václavském náměstí) v Praze, u sochy sv. Václava, která stojí nyní ve Štulcových sadech na Vyšehradě. Sloužil ji srbský arcikněz Pavel Stamatovič v církevním jazyku staroslovanském.

⁷² „Rozina Ruthardová“ a „Dekret Kutnohorský“ viz vyňatky z obou těchto povídek!

⁷² Frase či fráze = planá řeč.

⁷³ Dramata = divadelní hry.

⁷⁴ Kajetánský klášter s kostelem v nynější Nerudově ulici na Malé Straně.

⁷⁵ Jan Kaška, „Zápisky starého komedianta“ v Rodinné kronice 1864.

⁷⁶ Kulturní = ušlechťující (vzdělávací).

⁷⁷ Inteligence = vrstva vzdělanců.

⁷⁸ Rhythmus = pravidelné rozčlenění pohybu.

⁷⁹ Gracie = přirozená uhlazenost.

⁸⁰ Konvikt = bývalý jezuitský průchodní dům v Konviktské ulici na Starém městě v Praze.

⁸¹ Stögerův dům v ulici u Půjčovny na Novém městě, v němž od 28. září 1842 se hrálo divadlo třikrát týdně česky a čtyřikrát německy do 2. dubna 1846; po uzavření divadla byl koupen pro zastavárnu.

⁸² „Hra z ochoty“. — Pomněnky 1846.

⁸³ Fr. Lad. Rieger (nar. 1818 v Semilech, zemř. 1903 v Praze), vynikající národní buditel a politický vůdce národa.

⁸⁴ Zahrada Pštroska bývala v místech nynější ul. Pštrosky na Kr. Vinohradech.

⁸⁵ Reakce = odpor proti svobodě a pokroku.

⁸⁶ Nakladatel J. L. Kober vydal Tylovy Sebrané spisy až po jeho smrti v letech 1857—59.

⁸⁷ Alex. Bach, rakouský ministr, pronásledoval každé svobodné hnutí české (dal uvězniti K. Havlíčka).

⁸⁸ Fr. J. Čížek (nar. 1820 v Uhříněvsi, zemř. 1887 v Praze), člen růz. div. společností, později ředitel vlastní společnosti; byl věrně oddaným druhem Tylovým a upřímným přítelem jeho rodiny v nejtěžších dobách.

⁸⁹ Dr. Fr. Jos. Smetana (nar. 1801 ve Sviněšticích, zemř. 1861 v Plzni), zasloužilý vlastenec a upřímný přítel Tylův.

⁹⁰ Vác. Jar. Písek (nar. 1812 v Újezdě u Turnova, zemř. 1869 v Nov. Benátkách), spisovatel, redaktor „Praž. Novin“, spolupracovník a přítel Tylův.

II. Z „JINDY A NYNÍ“.

¹ Štrozok = slavník, lidová slavnost pražských krejčí o velikonoč. úterku v Bubenči.

² Fidlovačka, lidová slavnost pražských obuvníků ve středu po velikonočních v Nuslích.

³ Representanti = představitelé.

⁴ Štvanice či Velké Benátky, vltavský ostrov.

⁵ Silnice Chotkova na Malé Straně.

⁶ Královská obora či Stromovka, krásný park v Praze VII.

⁷ Helvecie = Švýcarsko.

⁸ Romulus, podle staré pověsti spoluzakladatel Říma.

⁹ Cikánská píseň z divadelní hry „Preciosa, spanilá děvče cikánské“, kterou podle něm. hry P. Al. Wolfa (1782—1828) upravil r. 1831 pro české divadlo Josef Kaj. Tyl; po prvé hráno 20. listopadu 1831.

¹⁰ Radost toto město znamenej,
mír buď prvním jeho zvoněním —
z básně slavného básníka J. Ch. Schillera (1759—1805)

¹¹ „Výborně! Krásně! Báječně!“

¹² Pavel Josef Šafařík (nar. 1795 v Kobeljarově na Slovensku, zemř. 1861 v Praze), vynikající učenec a spisovatel (Slovanské starožitnosti a j.); od něho též balada (báseň s podivínskou látkou) „Lel a Lila“.

¹³ „Česky — jak sprostě!“

¹⁴ Improvisace = okamžitá tvořivost.

¹⁵ „Oba šelmy“, divadelní žert o 1. jednání.

¹⁶ Tuto hru upravit Jos. Kaj. Tyl r. 1833 pro české divadlo podle hry „Die Domestikenstreiche“ (= Smělost sluhů) německého básníka Ig. Fr. Castelliho (1781 — 1862); na Stavov. divadle po prvé sehrána 1834.

¹⁷ Fr. Ig. Holbein (1779—1855), něm. herec a spisovatel divadelních her.

III. Z „KVĚTŮ ČESKÝCH“ A „KVĚTŮ“.

¹ Pernštýn = ulice na Starém městě v Praze.

² Štvanice též Velké Benátky = vltavský ostrov v Praze.

³ Co je?

⁴ milostpaní, osle!

⁵ O ubohý Ondřeji!

⁶ Slitování, tvoje jméno jest Jammerweil!

⁷ Ten blázen je beze smyslu. Myslíš, že jsem taneční mistr?

⁸ Opravdové dřevo! — S takovou ranou v srdci být učitelem řeči!

⁹ Má úcta, dobré jitro přeji!

¹⁰ O, nevzdělaná řeči!

¹¹ Když něco dostanete — — —

¹² Ruku líbám!

¹³ K zbláznění! Učitel se topí ve smrtelném potu a žáci se mohou smíchy po-
trhat! Pryč odtud — to je osud!

¹⁴ O něžná duše! Tebe už také láska popadla za límec? Kéž by ses byl, ubohý
Jammerweile, nenarodil!

¹⁵ Ale chci být tvým učitelem . . .

— ty Jirko! pojď se mnou — se mnou za láskou! Těš se Ondřeji, Jammerweile!

Tvůj krásný život — nebyl pouhým klamem!!

¹⁶ Partyska = noty.

¹⁷ Filosúfek = hloubálek.

¹⁸ Rukopis Královédvorský je sbírka básní, napsaná staročeským jazykem,
kterou našel r. 1817 Vác. Hanka v Kostelní věži v Králově Dvoře. Otázka jeho
původu vyvolala mezi čes. učenici mnoho sporů a rukopis byl posléze prohlášen za
padělek z 19. stol.

¹⁹ Kinská brána stávala na místě nynějšího Národního musea a byla zbořena
1875—76; Nová brána stávala naproti nynější Lützovově ul.

²⁰ Dům vysloužencův jinak invalidovna v Karlíně.

²¹ Křenovské sady jinak též Křenovka bývaly na místě nynějšího Masarykova nádraží.

²² J. W. Gothe, nejslav. něm. básník (1749—1832) a jeho truchlohra „Faust“, o níž pracoval po celý život, byla přeložena několikrát také do češtiny.

²³ Lipský křížek = válečné vyznamenání z bitvy národů“ u Lipska 1813, ve které byl poražen Napoleon.

²⁴ V době Tylově psalo se brkovými pery, která si každý sám přičezával.

²⁵ Dostavníků (něm. Stellwagen), velkých vozů, tažených koňmi) se užívalo při cestování, dokud nebylo drah.

²⁶ Vítkovem se nazýval druhdy nynější vrch Žižkov u Prahy.

²⁷ Vysoký dům stával na Václavském nám., ve kterém býval velký zájezdní hostinec, kde byla stanice dostavníků.

²⁸ „Poroučíte šaty — krásné látky — podívejte se?“

²⁹ Sionský vrch, na němž stojí Strahovský klášter.

³⁰ Hrdlořezy, Počernice, Běchovice a Ouvaly jsou vesnice, ležící při kolínské silnici.

³¹ Ferie = prázdniny.

³² Billiar = kulečník.

³³ Český Brod a Plaňany, města na silnici mezi Prahou a Kolínem.

³⁴ Satyrik = člověk, kárající uštěpačně ale vtipně různé zlořády.

³⁵ Friedrich Veliký, pruský král byl r. 1757 poražen v bitvě u Křečhoře blíže Kolína od rakouského generála L. M. Dauna.

³⁶ Tragedie = truchlohra.

³⁷ Černý Kostelec nebo též Kostelec n. Čer. lesy, město na jv. od Prahy.

³⁸ Kolonie synů Abrahamových = židovská čtvrť.

³⁹ Nebovidy a Pečky, vesnice mezi Kolínem a Kut. Horou. Tejnice, městečko při Labi.

⁴⁰ Bernardovský vrch nad dědinou téhož jména poblíž Kutné Hory.

⁴¹ Kuklík je návrší při silnici vedoucí od Kolína do Kut. Hory, s něhož se otvírá pěkný pohled na Kut. Horu.

⁴² Kaňk, vrch a městečko u Kut. Hory, kde se dobývalo stříbro.

⁴³ Sedlice, ves s památným klášterem a kostelem při Kutné Hoře.

⁴⁴ Bečka = nádoba, která sloužila i za míru.

⁴⁵ Kutná Hora byla obehnaná hradbami jako většina českých měst. Brány kolínská, čáslavská a kouřimská, kterými vedly silnice z těchto měst, byly zbořeny v 19. stol.

⁴⁶ Panorama = půvabný a pestrý pohled po krajině.

⁴⁷ Vlašský dvůr, bývalá mincovna, byl nazván po Vlaších, které povolal král Václav II., aby tu razili pověstné stříbrné pražské groše; koncem minul. století byl opraven a nyní jsou v něm městské úřady.

⁴⁸ Za městečkem Novými Dvory, vzdáleným 1 hod. z Kut. Hory jest v krásném šedíkovém parku skryt zámek Kačina či Husa, který dal postavit r. 1822 Jan Rudolf hrabě Chotek.

⁴⁹ Roztěž je rozkošné výletní a lázenské místo, kterého vzpomíná J. K. Tyl v povídce „Pomněnky z Roztěže.“

⁵⁰ Alae et alarum = křídla a křídel.

⁵¹ Quousque tandem = jak dlouho.

⁵² „Gemeines Pack“ = „Obyčejná havěť!“

⁵³ Subskripce = sbírka.

⁵⁴ Votre très humble serviteur = Váš nejponíženejší služebník.

⁵⁵ Walter Scott, slavný angl. romanopisec (1771—1832).

G. Byron, z nejslavnějších básníků angl. i světových (1788—1824).

Clauren, něm. básník K. Heun.

⁵⁶ „Váš služebník! — Ale — promiňte! — jak to je s Vaším stanoviskem k Čechům?“

⁵⁷ Buďte tak laskav a nezmiňujte se už o tom. Musíme ve světě před každou stranou za něco stát — vy víte nejlépe, jak o tom smýšlím. S Bohem!

⁵⁸ Buďte zdrav!

⁵⁹ Weett Jott = Weiss Gott = Ví Bůh!

⁶⁰ „Ztratil jsem slabikář!“

⁶¹ Časopis českého Museum řídil Fr. Palacký.

⁶² Moslemín = vyznavač Mohamedovy víry, rozšířené nejvíce v Turecku.

⁶³ Šekvana též Seina, řeka, na jejíž březích se rozkládá Paříž.

⁶⁴ Tuilerie = sídelní palác bývalých francouzských králů.

Boulevard — hlavní třída pařížská.

⁶⁵ Elegie = báseň, provanutá jemným žalem.

⁶⁶ Daniel Adam z Veleslavína (1546—1599), univers. prof., potom knihtiskař, který opravoval a vydával staré čes. knihy a pečoval o správnost českého jazyka.

⁶⁷ Plac = náměstí.

⁶⁸ Majorátní dům nebo statek, který přechází po smrti majitele na nejstaršího zákonitého dědice.

⁶⁹ Starobylé šlechtické paláce na Malé straně v Praze.

⁷⁰ Gubernialní = místodržitelský.

⁷¹ Appelace = odvolací soud.

⁷² Komorní úřad = druhdy úřad královské komory nyní finanční úřad.

⁷³ Lenní právo, kterým upraven byl poměr mezi lenníkem, t. j. osobou, která majetek za své služby obdržela a pánem, který mu statek daroval. (král nebo šlechtic).

⁷⁴ Steinitzova kavárna na Malé straně.

⁷⁵ Partie šachu = jedno sehrání hry s figurkami.

⁷⁶ „Všecko pro vlast!“

⁷⁷ „Ať žijí Čechy!“

⁷⁸ „Ach, jsem tím okouzlena!“

⁷⁹ „Šlechetni Čechové — vzhůru!“

⁸⁰ Filolog = jazykozpytec.

⁸¹ Latinské přísloví, které má asi též smysl jako naše „Ranní ptáče dál do-skáče.“

⁸² Puchmírem jmenovali zkráceně čes. buditele a spisovatele Ant. Jar. Puchmajera.

⁸³ Ludmila Tichá, a M. Čacká, české spisovatelky z doby probuzenské.

⁸⁴ „Ale — dovolu, moji páni!“ — „Proč nepíšete raději německy?“

⁸⁵ — „mezi námi řečeno“ —

⁸⁶ L. Tieck (1773—1853), něm. básník.

⁸⁷ K. L. Politz (1772—1838), něm. spisovatel, rovněž J. Paul.

⁸⁸ Spekulace = vypočítavost.

⁸⁹ Produktivnost = tvořivost.

⁹⁰ Geografie = zeměpis.

⁹¹ Statistika = věda, která čísla znázorňuje stav. státu.

⁹² Publikum = obecnost.

⁹³ Belletrie = krásné písemnictví.

⁹⁴ Theologický = bohoslovecký.

⁹⁵ Tragikomický = truchlosměšný.

⁹⁶ Parlamentování = sněmování.

⁹⁷ Biblioteka zábavného čtení byla sbírka povídek a překladů, kterou vydával V. Špinka 1835—1837.

⁹⁸ Magdalena Dobromila Rettigová (1785—1845) česká spisovatelka. („Domáci kuchařka“).

⁹⁹ Dedikovaná = věnovaná.

¹⁰⁰ Obroční = vrchnostenský úředník.
a důchodní = pokladník velkostatku.

¹⁰¹ Direktorka = ředitelka.

¹⁰² Pensionistka = majitelka výchovacieho ústavu.

¹⁰³ Nobl ónegen (ansehen) = vznešený vzhled.

¹⁰⁴ Truc cholery = nad choleru.

¹⁰⁵ Visita = návštěva.

¹⁰⁶ Boží milosti = domácí pečivo.

¹⁰⁷ Gruntu = základu.

¹⁰⁸ Nace = národ.

¹⁰⁹ Pasí (passe) = záliba.

¹¹⁰ Tendenční = k jistému cíli směřující.

¹¹¹ Konverzační = uhlazený způsob mluvy.

¹¹² Kritický filolog = rozbíravý jazykozpytec.

¹¹³ Āstetické = krasocitné.

¹¹⁴ Effekt = dojem.

¹¹⁵ Praeceptor = učitel.

¹¹⁶ Interpretace = výklad.

¹¹⁷ Kselšoft (Gesellschaft) = společnost.

¹¹⁸ Homerus = řecký básník staré doby.

¹¹⁹ Kompliment = poklona.

¹²⁰ Žurnal (journal) = časopis.

¹²¹ posluchač, který vybyl čtvrtou třídou, v níž se učilo hlavně mluvnici (gramatice).

- ¹²² Pakatel = nepatrný obnos.
- ¹²³ Salva venia ve své suplice = budiž dovoleno ve své prosbě.
- ¹²⁴ Velinský papír = druh jemně hlazeného papíru.
- ¹²⁵ Referát = posudek.
- ¹²⁶ Talent = nadání.
- ¹²⁷ Bobkový = vavřínový.
- ¹²⁸ Honorar = odměna.
- ¹²⁹ Rejstřík = seznam.
- ¹³⁰ Neromantických = necitových.
- ¹³¹ Paní Dudevantka = franc. spisovatelka George Sand (čti Žorž) (1804—1876), jejíž spisy byly přeloženy do češtiny.
- ¹³² Dekret kutnohorský jest listina, vydaná r. 1409 v Kutné Hoře, kterou Václav IV. vlivem Husovým ustanovil, aby budoucně při jednáních na universitě měli Češi tři hlasy a ostatní národové jeden hlas.
- ¹³³ Bakalářství byl první stupeň hodnosti, které posluchač dosáhl na universitě.
- ¹³⁴ In rebus theologicis = ve věcech bohosloví.
- ¹³⁵ Nadací = zakládací.
- ¹³⁶ Archiv = sbírka starých listin.
- ¹³⁷ Bibliotéka = knihovna.
- ¹³⁸ Budišín = hl. město Hor. Lužice.
- ¹³⁹ Zhořelec = město v Dol. Lužici a Vratislav = město v Prus. Slezsku.
- ¹⁴⁰ Nisi fallor = nemýlím-li se.
- ¹⁴¹ Kuchynka, studující lékařství, těšil se zvláštní přízni krále Václava.
- ¹⁴² Lipsko = město v Sasku.
- ¹⁴³ Prosaický = všední.
- ¹⁴⁴ Viklery a mantíky = pokrývky hlavy na konci 18. a poč. 19. století.
- ¹⁴⁵ Surožaty = náhražky.
- ¹⁴⁶ Thalie = bohyně, ochránkyně divadla (veselohry).
- ¹⁴⁷ Melpomene = bohyně truchlohry.
- ¹⁴⁸ Komédie = veselohra.
- ¹⁴⁹ Komik = herec směšné úlohy.
- ¹⁵⁰ Apollo = řecký bůh, vůdce devíti Mus (bohyní věd a umění).
- ¹⁵¹ Ideál = představa dokonalého předmětu.
- ¹⁵² Arabeska = krátká, snadno pochopitelná povídka.
- ¹⁵³ Granátník = pěší voják s vysokou čepicí s odznakem granátu na řemeni.
- ¹⁵⁴ Železný most Františkův u Národ. divadla, na jehož místě stojí dnes kamený Legii.
- ¹⁵⁵ Podunajským slavíkem myšlen Jan Kollár.
- ¹⁵⁶ Predikát = přídomek.
- ¹⁵⁷ „Lovecká píseň“ z divadelní Tylovovy hry „Paní Marjánka, matka pluku“, kterou napsal r. 1844; po prvé sehrána 9. břez. 1845.
- ¹⁵⁸ Josef Krasoslav Chmelenský (nar. 1800 v Bavorově, zemř. 1839 v Praze), český básník a spisovatel z doby probuzenské a první český divadelní zpravodaj. Některé z jeho básní jako „Růže tetínská“ a j. znárodněly. Napsal také řadu di-

vadelních her, z nichž „Dráteník“ s hudbou Frant. Škroupa se dává posud na našich divadlech.

¹⁵⁹ Antonín Machek (nar. 1775 v Podlařicích, zemř. 1844 v Praze), český malíř podobizen našich buditelů: Jos. Dobrovského, Jos. Jungmanna, Jos. Krasoslava Chmelenského a j.

¹⁶⁰ Fortuna = štěstěna.

¹⁶¹ Barometr = tlakoměr.

¹⁶² Vesuv a Etna jsou sopky v Itálii.

¹⁶³ Chr. G. Salzmann (1744—1811) a J. Pestalozzi (1746—1827), němečtí spisovatelé výchovných spisů.

IV. Z „VESNY“

¹) Erb = znak.

V. Z „VLASTIMILA“.

¹ Scéna = výjev (výstup).

² Náocky = brejle.

³ Ein Zerrissener = roztrhanec (rozervanec).

⁴ Fantasie = obrazotvornost.

⁵ Adio! = S bohem!

⁶ Negociant = sprostředkovatel.

⁷ Sylaba = slabika.

⁸ Grillparzer (1791—1842), vynikající něm. básník a spisovatel divad. her.

⁹ „Pramáti,“ jest jednou z jeho dramat, jež bylo přeloženo také do češtiny.

¹⁰ Harmonie = soulad.

VI. Z „PRAŽSKÉHO POSLA.“

¹ Představený = starosta obce.

² Roubit punčochu = plést punčochu.

³ Pantaleon Vocilka bývalý student, teď na cestách v Tylově „Strakonickém dudáku“.

⁴ Tácle = krajky u rukávů.

⁵ Václava Hájka z Libočan (zemř. 1553) napsal „Kroniku Českou“.

⁶ Mikuli, hostinský v Tylově „Strakonickém dudáku“.

⁷ Viktoria = Vyhráno!

⁸ Presentiruj se! = Představ se! (Ukaž se!)

⁹ Vulgo = obecně.

¹⁰ Fátrmordy = límec.

¹¹ Batálie = bitva.

¹² Gás = plyn.

¹³ Kreditaři = věřitelé.

¹⁴ Exameny = zkoušky.

¹⁵ Husu uloví = propadne.

¹⁶ Capó prim ex propriis = první primáš z vlastních (prostředků).

¹⁷ Traktace = hody.

¹⁸ Lucembursko, bývalé hrabství Lucemburků, z nichž pocházel Jan Lucemburský; leží v cípu mezi vých. Francií a záp. Německem.

¹⁹ Ceremonie = obřady.

²⁰ Crha a Strachota je starodávné české pojmenování slovanských věrozvěstů Cyrila a Methoděje.

²¹ „Oremus“ = „modleme se“.

²² „Dominus vobiscum“ = „Pán s vámi“.

²³ Bratrstvo Svornosti byl vlastenecký a ozbrojený sbor, který měl udržovati pořádek v r. 1848.

²⁴ Píseň z „Nových Amazonek“, žertovné hry se zpěvy a tanci, kterou napsal Tyl r. 1848 podle starší Klicpěrový hry a k níž sestavil také sám hudbu podle národních písní a různých skladatelů.

²⁵ Lamentace = nářek, lkání.

²⁶ Dešperace = beznadějnost, zoufalost.

²⁷ Komplimenty = poklony.

²⁸ Ekypáž = cestovní výprava, kočár s koňmi a posluhou.

²⁹ Illyrie jest země při pobřeží Jaderského moře, obývaná Charváty.

³⁰ „Pohádku o rozptýlených dětech“ napsal J. K. Tyl ke Slovanskému jezdu.

³¹ Robert, biřic kostnický v Tylově hře, „Jan Hus“.

³² Štěpán Pálež, mistr svatého písma, druhdy z nejbližších přátel Husových, později jeho odpůrce.

³³ Koncilium = církevní sněm.

³⁴ Mistr Michal z Českého Brodu, prokurátor (zástupce) pražského arcibiskupství v Římě.

³⁵ Petr Angeli, kardinál a legát (vyslanec) papežský.

³⁶ Kurt, kostnický měšťan.

³⁷ Wolfová, kostnická měšťanka.

³⁸ „Kutnohorští havíři, aneb: krvavý soud“ od J. K. Tyla byl po prvé provozán 24. dubna 1848.

(Za krále Vladislava Jagail. spravoval stříbrné doly Kutnohorské Beneš z Vaitmile, zvaný též Vaitminar, jako nejvyšší mincmistr království českého. Když se utlačovaní horníci domáhali spravedlnosti, dal jich deset popraviti.)

³⁹ Kavna = havířská chatrč při dolech.

⁴⁰ Truky = hornické necky.

⁴¹ Pury = kolečka, na nichž se vozí ruda.

⁴² Pemrlice = ruční havířské kladivo.

⁴³ Perkytle = havířská sukně s kápí.

⁴⁴ Opat byl hutmanem, t. j. starším havířů.

⁴⁵ Šichta = jistý počet hodin k hornímu dílu určený.

⁴⁶ Perlík = hornické kladivo.

⁴⁷ Perkmistr = ředitel dolů.

⁴⁸ Hynek, syn Beneše z Vaitmile, nejvyššího mincmistra kutnohorských dolů.

⁴⁹ Erckauferi = rudokupci, totiž lidé, kteří rudu od horních nakladatelů kupovali a přepálenou pak do královské komory odváděli.

⁵⁰ Píseň z „Řemeslnické merendy“ (masopustní zábavy) od Jos. Kaj. Tyla napsané r. 1849 a po prvé provozované 28. září 1849.

⁵¹ Křepínský (Jiřík), švihák z města.

⁵² Severín, dělník z fabriky (továrny).

⁵³ Lokýtek, fabrikant (továrník).

⁵⁴ Fakule = pochodeň.

⁵⁵ Bonifác, hokynář.

⁵⁶ Konstituce = ústava, podle níž má panovník vládnouti za součinnosti sněmu, do něhož národ vysílá zvolené poslance.

⁵⁷ Kníže Metternich-Winneburg-Ochsenhausen (1773—1859) rakouský státník nepřítel národního hnutí, byl přinucen revolucí r. 1848 vzdáti se úřadu.

⁵⁸ Deputovaný = vyslaný.

⁵⁹ Píseň z „Lesní panny“, divadelní kouzelné hry se zpěvy od Jos. Kaj. Tyla, napsané r. 1850 a po prvé provozované 16. květ. 1850.

VII. ZE „SEDLSKÝCH NOVIN“.

¹ Sedmašedesátníci byli pražští, hlavně němečtí měšťané, kteří žádali, aby byl stav obležení v Praze ponechán, ačkoliv české obyvatelstvo a jeho vůdcové usilovně domáhali se jeho zrušení. Tato sedmašedesátka stala se pověstnou a sedmašedesátníkem byl nazýván každý odpůrce svobodného občanského života a zaslepený přívrženec násilnických vládních opatření.

² Paragraf = odstavec.

³ Kauce novinářská = peněžitá záruka, kterou museli vydavatelé novin skládat — často ve značné výši, čímž se vydávání novin znemožňovalo.

⁴ Privilej = výsada.

⁵ Stav obležení byl vyhlášen nad Prahou 16. června 1848; podle něho měl býti každý rušitel veřejného pořádku souzen a trestán podle válečného práva.

⁶ Městští granatýři = vojáci národní gardy, která měla pečovati o zachování klidu.

⁷ Oktrojevaná ústava = vydaná z moci panovnickovy bez dohody se sněmem (volenými zástupci lidu).

⁸ Před vydáním ústavy.

⁹ Kontribuce = daň.

¹⁰ Vrátnice = šatlava (vězení).

¹¹ Pane Bože!

¹² Po vydání ústavy.

¹³ Bulka = tehdy oblíbená hra v karty.

¹⁴ Když se počaly vracet staré časy, totiž odpor protisvobodě a pokroku.

¹⁵ Rebelie = vzpoura.

¹⁶ Svornosták = příslušník ozbrojeného národního sboru „Svornosti.“

¹⁷ Po vídeňské revoluci.

- ¹⁸ Grunty = pozemky.
¹⁹ Za maďarské vzpoury.
²⁰ Po vydání oktrojované ústavy.
²¹ Konšelé = obecní radní.
²² Rekrutýrka = vojenské odvody.
²³ Kumpanie = oddíl vojska.
²⁴ Vittoria (Viktoria) = Vyhráno!
²⁵ Kitl z Parýzu = úsloví, má asi ten smysl jako jiné: „už ani svěcená voda nepomůže.“
²⁶ „Instrukce“ = poučení, jak se zachovati.
²⁷ Bazamáty = překážky.
²⁸ Petice = prosba k vládě.
²⁹ Patrola = hlídka vojenská.
³⁰ Červené čepice nosili Svornostáci (členové Svornosti).
³¹ Hrabě Khevenhüller byl velícím podmaršálkem na Malé straně v bouřích roku 1848.
³² Sekundýruje = přizvukuje.

VIII. Z „PALEČKA“.

- ¹ Banknotky = bankovky (papírové peníze).
² Vizitírka = prohlídka.
³ Extra = zvláštního.
⁴ Materialie = látky.
⁵ Také jinak „zdání klame“.
⁶ Solo = zpěv nebo mluva jednoho.
⁷ Tacet = mlčí.
⁸ Et caetera = a tak dále.
⁹ Mešant mót = Smíšené módy.
¹⁰ Reverence = poklona.
¹¹ „Khoršamste týnerin“ (Gehorsamste Dienerin) = zdvořilá služebnice.
¹² Šofu se krogndr smizetl? (Schafen sie Kragen oder Schmisetl) = poroučíte límce nebo náprsenky.
¹³ Auslogkosten (Auslagkasten) = výkladní skříň.
¹⁴ Damenkörperüberzugverfertigungsinstitut (= Institut für Verfertigung des Damenkörperüberzugs) = ústav pro zhotovování dámských oděvů či Dámské krejčovství.
¹⁵ Spenzr = kabátek.
¹⁶ Loket = stará míra délková (59 cm).
¹⁷ Merino = vlněná látka.
¹⁸ Quintus Horatius Flaccus (65—8 př. Kr.) slav. římský básník.
¹⁹ Non imprimatur in anno = nebude schválen.
²⁰ Pinta = stará ital. míra tekutin v Čechách nazývaná máz (= 1 1/2 l).
²¹ Nota bene = dej pozor.

²² Kritikové = posuzovatelé.

²³ že tato zajímavá — prostá jednoduchost v utváření rozhovoru a povahy při divadelním obrození projeví se jako představení právě národní hry a musí mít obrovský úspěch!

²⁴ En vogue = v oblibě.

²⁵ Akcie = podíly.

IX. Z TYLOVY KORESPONDENCE.

¹ Brilantní = skvělý.

² Nátura = povaha.

³ Sanguinická = lehkokrevná.

⁴ Jde tu patrně o časop. „Pražský Posel“, který r. 1846 počal vydávati Pospíšil za redakce J. K. Tyla.

⁵ Impresí = tiskárna.

⁶ Žák = ředitel arcibiskupské tiskárny.

⁷ Antikva = latinka.

⁸ Švabach = něm. písmo.

⁹ à conto = na účet.

¹⁰ „Pražský Flamendr“. Obraz ze života měšťanského ve čtyřech jednáních. Napsal Jos. Kaj. Tyl r. 1846. Po prvé dáváno 25. list. 1846.

¹¹ Divadelní bibliotéka, kterou vydával naklad. Jar. Pospíšil.

¹² Repertoire = pořad her.

¹³ „Bankrotář“. Obraz ze života měšťanského. Napsal Jos. Kaj. Tyl r. 1847. Po prvé provozováno 1. led. 1848.

¹⁴ Gáže = plat.

¹⁵ Existence = živobytí.

¹⁶ Bankrot = úpadek.

¹⁷ Personál = počet osob.

¹⁸ Curiosum = zvláštnost.

¹⁹ Kontrakt = smlouva.

²⁰ Exilium = vyhnanství.

²¹ Interessantní = zajímavé.

²² Tendence = směr.

²³ Postporto = poštovné.

²⁴ Album byla sbírka německých románů, jež vydával J. L. Kober.

²⁵ Pro vlastní dům = pro vlastní prospěch.

²⁶ Vrácení zálohy, kterou vyplatil J. L. Kober Tylovi na účet honoráře za jeho práce, se Kober zřekl.

²⁷ Per pedes = pěšky.

²⁸ Kredit = úvěr.

²⁹ Garderoba = šatna.

³⁰ Obecní tajemník ve Vodňanech J. Häring.

³¹ Magelona = divadelní hra J. J. Kolára.

- ³² Exemplár = výtisk knihy.
³³ Produkce = představení.
³⁴ Cedulář = roznašeč divadel. oznámení (plakátů).
³⁵ Bonnement = předplacení.
³⁶ Korespondence = psaní dopisů.
³⁷ Principál Feichtinger = ředitel div. společností něm.
³⁸ et cetera (etc.) = a tak dále (atd.).
³⁹ Miller = ředitel něm. div. společ.
⁴⁰ Hanuš hrabě Kolovrat z Březnice poslal Tylovi 100 zl.
⁴¹ Tento neúspěch v Písku, jak již praveno, zavinilo stále deštivé počasí, pro které se v otevřené letní aréně nemohlo hráti.
⁴² Basta! = a dost!
⁴³ Podzim a zima = nejvýhodnější doba pro divadla.
⁴⁴ Ženýruje = působí rozpaky.
⁴⁵ Floskule = prázdné výmluvy.
⁴⁶ Tyrády = vyzdobování řeči mnohými slovy.
⁴⁷ Situace = postavení.
⁴⁸ Wetterl = knihkupec a knihtiskař v Písku.
⁴⁹ Periodický = občas vycházející.
⁵⁰ Rest = zbytek.
⁵¹ Greinerová byla německá herečka u Kulas-Tylovy společnosti.
⁵² Démon = zlý duch.
⁵³ Křtín, Vendler a Hlava byli členy Tylovy divadelní společnosti.
⁵⁴ A propos = právě mi napadá.
⁵⁵ Múza = bohyně umění.
⁵⁶ Prokop byl druhem a přítelem Tylovým, později ředitelem vlastní divadel. společnosti.
⁵⁷ Rekomandace = doporučení.
⁵⁸ Lokále = místnost.
⁵⁹ Alterace = rozčilení.
⁶⁰ Stránský byl ředitel divadelní společnosti.
⁶¹ Svoboda, zpěvák dvorní zpěvohry vídeňské, později ředitel české div. společnosti.
⁶² Židovský lichvář Sonnenschein žaloval Tyla o zaplacení směnečného dluhu.
⁶³ „Pražské Noviny“ vydával naklad. Medau a řídil je K. Havlíček, později V. J. Picěk.
⁶⁴ „Lumír“ řídil F. B. Mikovec.
⁶⁵ Karel Vinařický podporoval Tylovu rodinu v dobách nedostatku.
⁶⁶ Benefice = příjmem.

L I T E R A T U R A .

JINDY A NYNÍ. Jan Host. Pospíšil v Praze a Hradci Král. 1833.
 KVĚTY ČESKÉ. Týž v Praze a Hradci Král. 1834.

KVĚTY. Týž 1835—42.

KVĚTY. Jar. Pospíšil v Praze 1843—45.

VESNA. J. H. Pospíšil v Praze. 1837—39.

VLASTIMIL. Jan Spurný v Praze. 1840—41.

PRAŽSKÝ POSEL. Jar. Pospíšil v Praze. 1846—49 a 1851.

SEDLSKÉ NOVINY. B. Haase synové v Praze. 1849.

PALEČEK. Jan Spurný v Praze. 1842—47.

ČESKÁ THALIA. V. Špinka v Praze. 1837—39 a 1841.

ČESKÉ BESEDY. J. H. Pospíšil v Praze 1842.

POMNĚNKY. J. H. Pospíšil v Praze 1841—46.

SEBRANÉ SPISY JOS. KAJ. TYLA. I. vyd. 1844. — 10 svaz. II. vyd. I. L. Kober v Praze. 1857—59. III. vyd. péčí J. L. Turnovského. Al. Hynek v Praze. — 13. svaz. IV. vyd. péčí Fr. Sekaniny. B. Kočí v Praze. 1906—8 — 4 díly.

JOS. KAJ. TYL, jeho snažení a působení. Václ. Filípek.

ŽIVOT A DOBA JOSEFA KAJETÁNA TYLA. J. L. Turnovský. Al. Hynek v Praze.

JOS. KAJ. TYL. J. L. Turnovský. I. L. Kober v Praze.

LITERATURNÍ LETOPIS čili Obraz slovesnosti Slovanův nářečí českého v Čechách, na Moravě a v Uhřích od léta 1825 až do l. 1837. Sepsal J. V. J. Michl v Praze. 1837.

JOSEF KAJETÁN TYL. Eliška Krásnohorská v Osvětě. 1878.

ZÁPISKY STARÉHO KOMEDIANTA. Jan Kaška v Rodinné kronice 1864.

JOSEF KAJETÁN TYL. Jar. Kamper v Divadle 1906.

LITERATURA ČESKÁ DEVATENÁCTÉHO STOLETÍ. Jan Laichter.

J. K. TYLA HAD Z RÁJE. V. Kr. Blahník. Prometheus, Praha 1926.

Mimo to přečteny četné články a stati o J. K. Tylovi v různých časopisech, revuích a probrány rukopisné památky, chované v archivu Uměl. besedy v Praze, Národ. musea, v archivu hl. města Prahy a v soukromém majetku sl. Bož. Turnovské.

OBSAH

ÚVOD - - - - -	5
MLÁDEŽI O TYLOVI. Eliška Krásnohorská - - - - -	7
PROSLOV. Jos. Merhaut - - - - -	9
I. ZE ŽIVOTA JOSEFA KAJETÁNA TYLA - - - - -	12—38
1. Mládí Tylovo (1808—22) - - - - -	13
2. Tyl na studiích v Praze (1822—27) - - - - -	16
3. Tyl na studiích v Hradci Králové (1827—28) - - - - -	19
4. Tylův návrat do Prahy. Zanechání studií a první divadelní pout po venkově (1828—1831) - - - - -	21
5. Tylova literární a redaktorská činnost v letech 1831—1851 - - - - -	24
6. Tylova divadelní činnost v Praze od r. 1831 do r. 1851 - - - - -	27
7. Poslední a nejsmutnější kapitola Tylova života (1851—56) - - - - -	32
Dodatek - - - - -	37
II. Z „JINDY A NYNÍ“ - - - - -	39—56
Jindy a Nyní - - - - -	41
Národní slavnosti v Praze - - - - -	42
O Štrozoku - - - - -	43
Znělky - - - - -	45
Militka nebo-li Báchorka o skleněném kopci - - - - -	46
Cikánská píseň - - - - -	52
Jaké jsou naše zábavy? - - - - -	53
Při začetí českého divadla v Praze - - - - -	55
III. Z „KVĚTŮ ČESKÝCH“ A „KVĚTŮ“ - - - - -	57—138
Fidlovačka, aneb Žádny hněv a žádná rvačka - - - - -	59
Zpěv Čechů při Novém roce - - - - -	65
Kterí jsou? - - - - -	66
Listy z kroniky české Týla Horníka - - - - -	71
Procházký po vřkolu Pražském, konané Janem Vítkem - - - - -	72
Moje přání - - - - -	75
Starý rok Novému roku - - - - -	76
Procházký po Čechách - - - - -	77
Hora Kutná - - - - -	78
Poutě českých umělců - - - - -	85
Vlastenci - - - - -	86
Praha - - - - -	91
Proslov - - - - -	91
Panorama - - - - -	92
Hradčany a Malá strana - - - - -	94
Vidění na mostě - - - - -	97
Proč nepíšete německy - - - - -	99
Sbor bojovníků - - - - -	106
Dopis z jižních Čech redaktorovi „Květů“ - - - - -	107
Panna jezerní - - - - -	110
České granáty - - - - -	114
Také naši? — No, per se! - - - - -	115
Paní Hata Vyběračková, direktorka v J . . . cích pensionistce Hladomřilové - - - - -	116
Z pozůstalosti p. Mluvílka, bývalého redaktora časopisu „Všehochuť“ - - - - -	117
Dekret Kutnohorský - - - - -	121

Zpomínka na Kutnou Horu - - - - -	124
Arabesky - - - - -	128
Lovecká píseň - - - - -	130
Jos. Kras. Chmelsenský - - - - -	131
Český jazyk — moje škoda - - - - -	133
IV. Z „VESNY“ - - - - -	140—142
Rozina Ruthardova - - - - -	141
V. Z „VLASTIMILA“ - - - - -	144—148
Rozervanec - - - - -	145
Divadelní ředitel - - - - -	147
VI. Z „PRAŽSKÉHO POSLA“ - - - - -	150—196
Otcova rada, když se mladý chasník do světa ubírá - - - - -	151
O pozdravování - - - - -	152
Kdo by mohl veřejné sady opatrovat? - - - - -	153
Dejte pozor na věci starožitné! - - - - -	155
Strakonický dudák - - - - -	159
Drobtý z Poslovy tobolky - - - - -	164
Stížnost stran jazyka - - - - -	164
Pěšinky ku štěstí - - - - -	164
Co je nového? Slovanská mše v Praze - - - - -	165
Píseň - - - - -	167
Pražankám - - - - -	168
Matka Sláva - - - - -	169
Pohádka o rozptýlených dětech - - - - -	172
O zlatém jablku - - - - -	174
Slovanská Lípa - - - - -	175
Provolání Lípy Slovanské k národu českému - - - - -	176
Slovanská Lípa. Novoroční proslov - - - - -	178
Jan Hus - - - - -	179
Kutnohorští havíři - - - - -	183
Píseň - - - - -	187
Proslov k otevření arény ve Pěstrosce - - - - -	187
Jiříkovo vidění - - - - -	191
K Novému roku - - - - -	193
Píseň - - - - -	195
Zrníčka - - - - -	196
VII. ZE „SEDLSKÝCH NOVIN“ - - - - -	198—213
Místo předmluvy - - - - -	199
Trochu pepře - - - - -	200
Nápis - - - - -	201
Havlíček před porotou - - - - -	201
Zápisky pilného čtenáře - - - - -	204
Dva roky, aneb: Jak jdou časy? - - - - -	204
Pražský Posel - - - - -	209
Z tobolky Pražského Posla - - - - -	211
VIII. Z „PALEČKA“ - - - - -	214—223
Několik listů z mé staré tobolky - - - - -	217
Kocourkovské nápisy - - - - -	219
Několik listů z mé staré tobolky - - - - -	221
Naše bratrstvo - - - - -	221
Kajiený Bivoj - - - - -	223

IX. Z TYLOVY KORESPONDENCE	225 - 239
Jos. Kaj. Tyl Jaroslavu Pospíšilovi (4. října 1845)	- - - - - 227
Jos. Kaj. Tyl Jar. Pospíšilovi (28. dubna 1846)	- - - - - 228
Jos. Kaj. Tyl Jar. Pospíšilovi (21. června 1849)	- - - - - 228
Jos. Kaj. Tyl z Čáslavi Jar. Pospíšilovi (1. ledna 1854)	- - - - - 229
Jos. Kaj. Tyl z Chrudimi Jar. Pospíšilovi (20. ledna 1854)	- - - - - 230
Jos. Kaj. Tyl Ig. Leop. Kobrovi do Tábora (12. listop. 1852)	- - - - - 230
Jos. Kaj. Tyl z Domažlic Ig. Leop. Kobrovi do Tábora (1. dubna 1853)	- - - - - 231
Jos. Kaj. Tyl z Domažlic Ig. Leop. Kobrovi (26. dubna 1853)	- - - - - 231
Jos. Kaj. Tyl z Netolic J. Řeřichovi do Vodňan (11. září 1852)	- - - - - 232
Jos. Kaj. Tyl z Klatov J. Řeřichovi do Vodňan (10. ledna 1853)	- - - - - 233
Jos. Kaj. Tyl z Písku Janu Haringovi, obec. tajemníku do Vodňan (4. července 1852)	- - - - - 234
Jos. Kaj. Tyl z Netolic Janu Haringovi do Vodňan (1. září 1852)	- - - - - 234
Jos. Kaj. Tyl z Klatov J. Haringovi do Vodňan 27. prosince 1852)	- - - - - 235
Jos. Kaj. Tyl z Klatov Janu Havlíkovi, vlasteneckému měšťanu v Domažlicích (18. listop. 1852)	- - - - - 237
Jos. Kaj. Tyl z Domažlic Fr. J. Čížkovi do Prahy (1. máje 1853)	- - - - - 237
Jos. Kaj. Tyl z Prahy své rodině do Domažlic (7. máje 1853)	- - - - - 238
Jos. Kaj. Tyl z Hořic P. M. Veselskému do Kutné Hory (8. června 1855)	- - - - - 239

SEZNAM VYOBRAZENÍ

Josef Kajetán Tyl	- - - - - 12
Rodný dům Jos. Kaj. Tyla v Kutné Hoře	- - - - - 16
Tylovo loučení s rodiči a P. Herzánem při odchodu na studii do Prahy	- - - - - 20
Václav Kliment Kliepera	- - - - - 28
Vysvědčení Jos. Kaj. Tyla z královéhradeckého gymnasia	- - - - - 36
Jan Erazim Vocel	- - - - - 40
Snímek strany časopisu „Jindy a Nyní“	- - - - - 46
Náměstí v Hradci Králové	- - - - - 46
Plzeň	- - - - - 52
Karel Vinařický	- - - - - 56
Jan Hostivít Pospíšil	- - - - - 58
Snímek titulního listu „Květu Českých“	- - - - - 64
Jan Nep. Štěpánek	- - - - - 70
Stavovské divadlo	- - - - - 70
Refektář v bývalém kajetánském klášteře v Praze	- - - - - 78
Kutná Hora	- - - - - 78
Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře	- - - - - 84
Václav Jaromír Písek	- - - - - 90
Praha od Karlova	- - - - - 90
Praha s Petřínou	- - - - - 98
Snímek titulních listů „Pomněnek“	- - - - - 106
Divadelní plakát hry Jos. Kaj. Tyla „Jan Žižka z Trocnova“	- - - - - 112
Jindřichův Hradec	- - - - - 112
Tábor	- - - - - 120
Snímek strany „Květů“ z r. 1841	- - - - - 130
Josef Krasoslav Chmelenský	- - - - - 132
Vlastní kresba J. K. Tyla k jeho povídce „Český jazyk moje škoda“ I.	- - - - - 134
Vlastní kresba J. K. Tyla k jeho povídce „Český jazyk moje škoda“ II.	- - - - - 140
Snímek titulního listu „Vesny“	- - - - - 144
Snímek titulního listu „Vlastimila“	- - - - - 150
Snímek titulního listu „Pražského Posla“	- - - - -

[illegible]

JOSEF KAJETÁN TYL

K sedmdesátému výročí jeho smrti uspořádal

BOHUMIL VAVROUŠEK

Vypravil

K. SVOLINSKÝ

Vytiskla typy Bodoniho

UNIE V PRAZE

Vydalo

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO, SPOL. S R. O.

V PRAZE

1926